

קובץ תקנ"ו ה'תשפ"ו | שנה שלוש עשרה

קובץ גליונות

פרשת ויצא

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

על משמר עולם התורה:

רבותינו עניי העדה קברניט עולם התורה מרן ראש הישיבה הגרמ"ה הירש שליט"א במעונו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרמ"צ ברגמן שליט"א

רעיוני נשמת
הרב ר' מרדכי
ב"ר ישראל יחיאל ז"ל

זמני השבת

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:00	5:14	5:52
בני ברק	4:14	5:15	5:48
מודיעין עילית	4:08	5:14	5:50
אופקים	4:09	5:17	5:51
חיפה	4:05	5:13	5:47
בית שמש	3:59	5:15	5:51

בחסות:

גילנות דוד

לגור בבני ברק, לחיות על הפארק!
03-900-9944

לזכות ולרגל שמחת נישואי
בננו דוד באואר נ"י
הנועדה ליום דביעי י"ג כסלו תשפ"ז
באולמי אדמונות חן

ברכת מזל טוב
לידידנו החשוב
הרה"ג ד' ראובן פלמן שליט"א
נציגינו החשוב בירושלים בשכונת עזרת תורה
לרגל שמחת ארוסי בתי תחי' בשעטו"מ

ברכת מזל טוב
לבהור החשוב מיכאל דרעי נ"י
נציגינו החשוב בשיבת "בית מדרש עליון"
לרגל שמחת נישואיו בשעטו"מ
יהי רצון שיזכה להקים בית נאמן בישראל
על אדני התורה והיראה
בברכה מדובה
מערכת "קובץ גליונות"

רעילוי נשמרת

הרב שמעיה ב"ר אהרן ז"ל באואר
נלב"ע ט' כסלו תשס"ח
תנצב"ה

מבצע מיוחד **לחידוש המנוי השנתי**

לקבלת ה"קובץ גליונות" מדי שבוע.
 ללא צורך בחיפוש אחר מטבע או מכשיר אשראי,
 ללא צורך בתזכורת או חשש שכחה וגזל וכו'

מנוי עבור הקובץ הרגיל

220
 ש"ח בלבד
 (ניתן לחלק עד 10 תשלומים)

מנוי עבור הקובץ הגדול (A4)

550
 ש"ח בלבד
 (ניתן לחלק עד 10 תשלומים)

בכך הנך זכאי לקחת קובץ אחד מדי שבוע
מאחר המוקדים ברחבי הארץ
 (אין לקחת קבצים מחנויות המפיצות אלא
 אך ורק מהמוקדים בבתי הכנסת)

תקופת המנוי

מפרשת בראשית תשפ"ז עד חג הסוכות תשפ"ז

מערכת 'קובץ גליונות'

k.gilyonot@gmail.com | 053-3145900

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
 הפצה באזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
 ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן **קופות נוספות**.

חיפוש, ולכתוב **קובץ גליונות**.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יצא לאור במהדורה מחודשת הלכות עשיית עירוב חצרות ובדיקת המחיצות

בו יבוארו ההלכות הנצרכות לעשיית עירוב, תיקון רחובות העיר ע"י עשיית דלתות, ודיני צורת הפתח לפרטיהן, ודיני מחיצות. ואח"כ הקנאת פת העירוב לאנשים הנמצאים בהיקף המחיצות, ומקום הנחתה, ושכירות רשות מהדיירים המעכבים בעירוב. ההלכות מבוארות משורשם בסוגיית הגמ' ובראשונים, כדי שיהיו הדינים מובנים בטעמם לכל הנצרך להם וע"י יעמוד מעצמו על השאלות המצויות.

אפשר לרכוש את הקונטרס
בכתובת אצל המחבר
אפשר גם לקבלו במהדורת PDF במייל
כתובת: רח' צאלון 12/1 אופקים.
או בפל' 0548483540
דוא"ל rh264532@gmail.com
אברהם יחיאל הכהן הלר

מיוחד לקראת חנוכה
בעקבי הברכה - סדר ברכת המזון והדלקת נר
חנוכה עם חידושים מתורתו של מרן הגאון רבי
יעקב אדלשטיין זצוק"ל. במחיר מיוחד. הנחות
למוסדות וקניות מרובות.
להזמנות ומוקדי מכירה
0527136824 0556715105

בס"ד ניתן להשיג
נרות שבת מהשמל המהדרים
(עם חוץ לחץ ובפריזות)

מיועד לשוהים במקום שלא מרשים להדליק
נרות, בחדר האוכל או בחדר ששוחה בו.
באישור גדולי הפוסקים שליט"א
לקבלת ההסכמות, בירור הלכתי, ולבירור
על נקודות מכירה, וגמחי"ם להשאלה ארצי:

A0548547419@GMAIL.COM
054-8 54 74 19

ערכת סימון לספר תורה

פרשת השבוע מפטיר ראש חודש
ספר ראשון ספר שני ספר שלישי
תענית יום כיפור חול המועד
בראשית וזאת הברכה חנוכה
פורים תשעה באב שהחית

הזמנה דרך 'נדרים פלוס' - הדר הסת"ם

לקראת ימי החנוכה הבעל"ט יצא ע"י מערכת "קובץ גליונות"
מוסף מיוחד בנושא כלכלה ופיננסיים
ובו יובא מידע עדכני על נושאים כלכליים כגון:
חסכון לכל ילד, חסכון לחתונת הילדים, פנסיות, קופות גמל,
סעיף 46 קרן השתלמות קופות גמל, ועוד
המוסף יופץ חינם בתפוצה ארצית גדולה

המעוניינים לקחת חסות
או הכנסת עמודי פרסום
במוסף ייחודי זה
יפנו בהקדם למערכת
במס' 053-3145900

או במייל k.gilyonot@gmail.com

הודעה חשובה

נשמח לקבל תמונות גדולי ישראל בדורות שלנו ובדורות הקודמים
עם מנהג משחק הסביבון בחנוכה
נא לשלוח למערכת "קובץ גליונות"

בקשה מיוחדת

ויפגע במקום הרב דב קוק טבריה

בא השמש לרבי יצחק חיים פוס הספדים על הגר"ש אויערבאך ועל הגר"נ גולדברג י-ם תשע"ו

סולם מוצב (סלם מצב) לרבי משה צבי בסר נכד הרה"ק מווארקא ומפשיסחא י"ל ע"י חתנו ר' יהודה אריה לייב היינה, נכד האדמו"ר מגור ת"א תשמ"ב.

אלקי אברהם לר' אליעזר מלכה על אבות, תפרח תש"ס

מאכני המקום להרב בן ציון אטון י-ם תשע"ו / ולהרב יצחק ישראלי דיין ביד"צ נ"י, פנים רב הספרדים מאנסי והפי"ב טאונס ועוד י-ם - נ"י תשע"ד.

וזהה ה' נצב עלי למכון מעיינות החסידות, דברי התעוררות וביאורי חסידות מיוסד ומסודר ע"פ התניא פרק מא. י"ל ע"י מעיינות החסידות גולדרס גרין לונדון תש"פ.

ימה וקרמה לרבי יחזקאל משה משה-הלוי מבגדד, רעו של הבן איש חי ותלמידו של רבי עבדאללה סומך (בעל הזבחי צדק), ואב"ד בגדאד. ר"ג תש"ן.

אכן יש ה' לרבי יוסף יהודה לייב זאסניץ. מאמר להגן על הדת נגד הכופרים האוחזים בשיטת המגשימים (מאטעראליסטיקען) ע"פ ספרי הפילוסופים הטבעיים וביחוד בספר הכח והחומר (קראפט אונד שטאף) מאת הח' האשכנזי ביכנער והמאמר הזה יאמר לפקח עיניהם כי לשקר נשען על המדעים ושימו אל לבם ויאמרו אכן יש ה'. בדפוס ר' יהודה לייב ליפמאן כץ, ווילנא תרל"ה.

בית אלהי-ם למבין ב"ר יוסף מטרבאני "אשר אור תורתו זורח כהיום בתוך מחנה ישראל בגליל העליון בעיר צפת תוב"ב וכו' נדפס עם אותיות הבומברגי (ע"ש הַדָּפָס דניאל בומברג) בבית זואני דיגארה (דפוס) נוצרי שהתחיל דרכו אצל דניאל בומברג, וכנראה העריך והיה מוערך בקהילה היהודית ע"י חקר תולדותיו וינציאה שלו. / ולרבי אברהם כהן (דה) איריה מגולי ירושל' הראשון אשר בספרד" בשער הספר כ' שהוא היה מתלמידי רבי ישראל סרוג שהיה מתלמידי האר"י. (אמנם ברשימת תלמידי האר"י שסידר מהרח"ו הוא לא נזכר) המר"ע מפאנו אף הוא היה מתלמידי הרב סרוג הנ"ל. הצמח צדק ובעל התניא מעריכים את המחבר, אבל ר' צדוק הכהן התנגד לו: "לדעת ראוי להתרחק מספר בית אלקים וכו' שחיבר רבי אברהם כהן אירורו, שסבר בזה סברות מלב"ו וכו' (ס' הזכרונות, מצוה ג). בבית עומאל בבבבבבב, אמשטרדם תט"ו.

שער השמים לרבי אברהם איריה הנ"ל, באותה שנה ובאותו דפוס. / ולרבי גרשם בן שלמה (הקטלוגי) (י"א שהוא אביו של הרלב"ג) "על העוף ועל הבהמה ועל כל הרמש הרומש ועל כל אשר בו נשמה ועל ההרים ועל העבים והשמים ועל הארץ ורוח אש ומים ועל שלג וברד ועננים ועל העצים ועל האבנים ועל כל מיני אילנות וצמחים" וינציאה ש"ז. / ולרבי ישעיה הורוויץ (השל"ה הקדוש) פירוש על התפילה. (פירוש נאה על הסידור מיופה בכל מיני יופי והידור בבית אהרן די שלמה אנטוניס) אמשטרדם תע"ו. / ולרבי שמעון לסרי ישיבת משכיל לדוד אשדוד תשס"ח / ולחסידות ויזניץ על "הכוותל המערבי וצדיקי ויזניץ" ב"ב תשפ"ג.

בית אל לרבי אריה לייבוש נאטאנזאהן (אביו של השואל ומשיב). בדפוס של אורי זאב וואלף לעמבערג תרל"ח / ולרבי אברהם חמוי סדר סליחות ודיני אלול ליוורנו תרל"ח.

באר כשרה לרבי מאיר בנימין מנחם דאנון (רבו של הפלא יועץ) על רש"י, ליישבו מקושיית הרא"ם. תמ"א המלך האדיר החסיד שולטן עבדול מגיד יר"ה י-ם תר"ו. / ולרבי סענדער פרידען-בערג המתגורר באסטראוויץ בפולין קטן במחוז ראדסבדפוס נתן שטריפניסער ווארשא תרל"ו / ולרבי שמואל דוד פריעדמאן (בעל השדה צופים, מצווה ועושה, ועוד) נ"י תשנ"א. / ולרבי שמואל דוד הלוי מובשבוביץ ר"י נובהרדוק, ע"י מוסד הר"ק י-ם תשע"א. / ולרבי בועז כדורי על זרעים ה"כ י-ם תש"ע / ולרבי ברוך מרדכי פרנק ג"כ י-ם תשע"א. / ולרבי רפאל משה קבלן ב"ב תשע"ז.

שלשה עררי צאן לר' מנחם מנלי סופר, סיפורי מעשיות מג' גדולי עולם ר' שלמה באכנער אב"ד קרשנוב ר' דב בעריש פרומער דק"ק אושפיצין ור' אריה לייבוש ליפשיץ אב"ד וישינצא בעל מח"ס אריה דבי עילאי. יפו תשי"ח.

עררי צאן לרבי אבא צבי ניימאן, (הסכמות מהגר"י רודרמן ומהגר"מ פיינשטיין) בלאטימאר תשמ"ה.

מן הכאר שיעורי הגי' רפאל הכהן קונסטלר כולל באר משה י-ם תשפ"ה / ולרבי יוסף שלמה רוזנטל ק"ס תשע"ד / ולרבי ישראל איסר בהגר"א מן ב"ב תשע"ד / ולהרב אהרן אלימלך בר שאול רבה של רחובות, מרכז שפירא (בין קץ מלאכי לאשקלון) תשנ"ב. / וממרן רבי משה שטערן אב"ד דעברעצין בעמ"ח באר משה הועתק מכ"י, נ"י תשע"ז. / ולרבי יוחאי עמר ק. מלאכי תשפ"ה / וקבצים לשיבות: באר החיים ק"ס בראשות הג"ר אליקים פרידמן שליט"א ק"ס תשפ"ד. / ישי' באר ישראל ב"ב תשע"ג. / וקובץ לביהמ"ד כנסת ישראל בוגרי חברון גאולה ק"ס תשס"ב. / ובטאון תלמידי ישי' באר יעקב תשס"ה / וקובץ ישיבת באר התלמוד / וישיבת באר שלמה בראשות הגר"א אטיק

הבאר קבצים תורניים שונים (הראשון: הוא בזאמושטץ תרפ"ג-תרצ"ג בעריכת רבי צבי הירש פרידלינג. ולישיבת באר יעקב (תש"י) ולישיבת באר מים חיים (תשמ"ו).

מן הכאר ההיא ישקו העדרים להרב אלדד שמואלי.

ישקו העדרים לרבי יוחאי עמר ק. מלאכי תשע"ה / וקבצים לחסידות דארא ב"ב תשפ"ב.

פי הכאר לרבי יצחק שרים י-ם תרס"ח / ולרבי נחום אדלר תשע"ו.

עת האסף לרבי יעקב דוד המניק ראש כולל מרבה חיים ב-ם לפנים ראש כולל תורת חסד שיקאגו ג' קונטרסים באגדה (מועדים סוכות ואיוב) נספח לספר נחלת יעקב על שבת, י-ם תשמ"ט.

ויגר יעקב לרבי יעקב רקח בדפוס אליהו בן אמוזג וחבריו מדפיסים ומוכרי ספרים ליוורנו תרכ"ו. / ולרבי יעקב יחזקיה גרינוואלד מעדת ישראל פאפא היה אב"ד ב: ליקוב, צעהלים, באנפי-בוניאד, בן של בעל הערוגות הבושם, ברוקלין תש"ז.

שמעי יעקב לרבי יהושע יעקב רבינוביץ מהאראדעץ מחוז קארבין פלך הוראדנא בדפוס של ר' שלמה בעלכאטאווסקי פיעטרקוב תרס"א. / ולרבי יעקב ב"ר צבי הירש מנאוהרדאק בדפוס של ר' צבי הירש פעצטאלל, ליק (כיום אלק שבפולין) תר"כ / ולרבי ישראל יעקב אלגאזי (בן המהר"ט) מתורכיה תמ"א שולטן מחמדו בדפוס האחים אשכנזי קושטא תק"ה

שמו ראובן לרבי מוריס עלוש חידושים וביאורים וכו' כאשר יעלה המזלג פעם בארוכה פעם בקצרה, מושב זמרת (בנגב) תשמ"ז

אחי אתה על חייו של ר' יוסף חיים אורנשטיין חדרה תשל"ה.

מה זאת לרבי חיים יעקב סאפרין מקאמרנא י-ם תשמ"א

ילוח אישי להגר"י רודערמן ר"י נר ישראל באלטימאר תשע"ז.

הפעם אודה להרב יהודה כאסבי י-ם תשפ"ג

כא גר לרבי גד מימון אלעד תשס"ד

כי אשדוני כנות לרבי יהודה טאוב (בהסכמת הגראש"ל) ק"א תשפ"א.

קציר חטים לרבי יעקב צבי גאלדשטיין ברוקלין תשס"ה

וימצא דודאים לרבי נחום חנן ק"ס תשפ"ד

דודאים לרבי דוד קדוש י-ם תשע"ג

דודאים כשרה לרבי ראובן הלוי הורוויץ אב"ד דאראנאווא (תלמידו של הנעם אלימלך) קראקוב תרנ"ז / ולרבי שמואל דוידוביץ י-ם תשס"ו.

זכר טוב לרבי זאב וואלף (ב"ר דב בער) אלטשול על בנין יחזקאל תמ"א הגדול החסיד יענעראל מאיאר קאוואליר סעמיאן גיורליץ זאריץ יר"ה. שקלאוו תקנ"ג / ולרבי זאב ב"ר בעריש פאפרש מבראדי בדפוס זופניק קנאללער עט האמערשמיד, פרמישילא תרנ"ד. / ולרב חיים דב זוכובסקי (יאנעבער) בסיוע הוצא' השכל י-ם תשי"ח. / ולרבי זלמן זאקס ע"י בניו ב"ב תשנ"ו. / ואסופת מאמרים ע"י ארי שלמה זאלץ י-ם תשס"ח / ולרבי זאב וואלף לייכטער לבוב תרע"א / ולרבי יחזקאל ברוך הכהן ליקווד תשס"ד ועוד.

שמו יוסף רבי יוסף ו' ואליד (מאליגריה) י-ם תרס"ז

ויזכר אמש שיעורי ר' אברהם משה זליג (משכן ישראל) י-ם תשע"ו.

גלעגד על רבי נעים עובדיה טבריה תשע"ה / וספר מכתבים ותעודות על דבר האתרוגים הכשרים בא"י מאת אגודת פרי עץ הדר שבה התאחדו כל בעלי הגנים העברים במושבות יהודה באה"ק. יש גם אדרעס של האגודה. יפו תרס"ה. / ומאסף לתולדות יהדות פולין לר' משה מישקינסקי ועוד, ת"א תשל"ג

יוסף ה' לרבי יוסף פררה אלעד תשפ"ה.

יוסף ה' לי לר' יוסף חיים נחום הלוי נתיבות תשפ"א

וענתה בי צדקתי לרבי אליהו עקיבא ראבינאוויץ החוב"ק פאלטאווא. בדפוס ר' יחיאל מאיר האלטער ווארשא תר"ס.

מחשוף הלבן לרבי יעקב אביחצירה, חבור קדוש וגורא על חמשה חומשי תורה נדפס בהוצאת הגביר המרומם יוף ו' מכלוף אזרוואל ע"י המשתדל מסעוד תורג'מן בדפוס משה לילינטהאל י-ם תרנ"ב. / ולרבי שלמה לוי ב"ב תשפ"א / ולרבי חנינא פוזנר בית שמש תשס"א / ולר' יהושע מארקאוויטש נ"י תשע"ז

הקשורים ליעקב (דרשות היעב"ץ) מכון משנת רבי אהרן תשס"א.

עשרת מנים לרבי שמעון בר יחיאל פישל כהן י-ם תשמ"ט.

פחד יצחק לרבי יצחק חיות לובלין של"ג / ולרבי יצחק חיים כהן קאנטאריני בדפוס דוד תרתאס, קהלת פאדובה, אמשטרדאם תמ"ה / ולרבי יצחק לאמפרוטני וינציאה תק"י / ולרבי אהרן יצחק זסלנסקי מוסד הרב קוק י-ם תש"ט. / ולרבי יצחק מרשלקוביץ (נכד להר"י מהמבורג) מלבורן תשנ"ח, / ולרבי יצחק בן זכרי י-ם תשנ"ח. / ולרב אליהו ביטון ביריה תשס"ג / ולרבי יצחק הוטנר (ח"כ) י-ם תשס"ו. / ולרבי שם טוב גאנין ראב"ד ומר"צ ספרדים באנגליה ראש ישיבת אהל משה ויהודית י-ם תשפ"א.

עד הגל הזה לרבי יעקב משה הלל על ל"ג בעומר י-ם תשס"ה.

ערה המצבה תיעוד מצבות החכמים מרוקו מראכש לר' יוסף הלל י-ם תשע"ו.

ויאמר יעקב לרבי (ד"ר) יעקב מאיר זאלקינד לונדון תרע"ח. / מר' יעקב קאהן י"ל ע"י בני משפחתו רחובות תשס"ה / ולרבי יעקב תאומים רב דבהי"מ אלטשטאט ביתר תשס"ז / ולרבי יעקב מאיר שמחה הלפרין י-ם תשס"ה.

מחניים פנינים מתלמידי ישיבת תפארת בחורים (תימנים) י"ל ע"י חברי אגודת שבטי יישראל יפו ת"א. בהסכמת הרב יהודה מאיר מורטנפלד-הדסאי נכד רבי הירש אבא מפלבנה, והאדמו"ר מסאסוב, פלאנטש. תלמיד ישיבת לומזה, נסמך ע"י הדברי מליכאל מלומזה, ור' יעקלי מקלוביצק, ר' מאטיל הורביץ, ר' שמחה יאיר מפיעטרקוב, ר' ישכר דב גרוברט מבגד"ן. ת"א תש"ד

גיליון מס' 625 פרשת ויצא
תשפ"ו שנה ארבע עשרה

מדור זה נכתב לעילוי נשמת
אבי מורי הרב ברוך מאיר ב"ר יעקב ישעיהו
ויסברג זצ"ל
ואמי מורתי מרת רבקה בת רבי פסח יעקב אנגל
זצ"ל
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממון רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

בעלי אסופות - חייב אדם בכבוד חמיו

בחוב כבוד אבי חמיו

נשאל רבינו זצ"ל, האם אדם חייב בכבוד אבי חמיו, ובספר שיח השדה (ח"ג בליקוטים עמוד ר"ב) הביא רבינו זצ"ל, חייב אדם בכבוד חמיו כאביו, וכן הביא בקרית מלך הל' ממרים (פ"ו הט"ו) משוחט טוב (פס"ז), ולכאול' לפי"ז יהיה חייב בכבוד אבי חמיו כדין אבי אביו שמכבדו משום כבוד אביו, והשיב רבינו, אולי. (שערי ציון ב' תשובה ז').

כבוד אשתו חורגת של חמיו

נשאל רבינו זצ"ל, האם אדם חייב בכבוד אשת חמיו באופן שהיא רק האם החורגת של אשתו והשיב רבינו, הוא בכלל כבוד חמיו, (שערי ציון ב' תשובה ח').

אשת חמיו החורגת לאחר מיתת חמיו

נשאל רבינו זצ"ל, האם חייב האם לאחר מיתת חמיו יש ענין ג"כ לכבד אשת חמיו, וכמש"כ בשו"ע (יו"ד סי' ר"מ סכ"א) לענין אשת אביו שדבר הגון לכבדה אף לאחר מיתת אביו, והשיב רבינו, כדין אשת אביו, (שערי ציון ב' תשובה ט').

לעמוד לחמיו כשעולה לתורה

נשאל רבינו זצ"ל, האם חייב אדם לעמוד בשעה שחמיו עולה לתורה והאם יש הבדל אם חמיו הוא תלמיד חכם או לא, והשיב רבינו, כבוד חמיו ככבוד אביו (שו"ת הגר"ח ק"ס סי' ק"ב).

לומר בחיי אביו 'אבי אבי' על חמיו

נשאל רבינו זצ"ל, אמש בלוייה של תלמיד חכם חתנו הספידו וקרא אבא אבא, העירו כי כיון שיש לו עדיין אבא חי שיבלט"א אין זה כל כך דרך ארץ לומר כך, ואפילו שלא בפניו של אביו, ובאמת השאלה מהי ההנהגה כאשר זה בפני אביו, ושמעתי שמרן הרב שך זצ"ל לא הספיד את דודו ורבו הגרא"ז זצ"ל כי צריך לומר אבי אבי והרי מרן הגר"ז היה קיים ולכן לא הספיד כלל, ואמר רבינו, בשו"ע (יו"ד סימן ר"מ סכ"ד) איתא חייב אדם בכבוד חמיו, ובבאר הגולה (שם) ציין המקור ממש"כ הטור דוד המלך אמר לשאול המלך חמיו בדרך כבוד, ואבי ראה גם ראה, ואז ישי אביו קיים ואם כך אף בחיינו מותר לכנות חמיו אבי, וענין המעשה עם הרב שך זה ענין אחר ואינו דומה לכאן, (כל משאלותיך עמוד רצ"א).

לומר בזימון ברשות מורי חמיו

נשאל רבינו זצ"ל, בס' מעשה איש הובא מעשה שרבינו כובד ע"י מרן החזו"א בזימון וכיון שאביו מרן הקה"י זצ"ל ג"כ היה שם בסעודה לכן אמר מרן החזו"א לרבינו לומר ג"כ ברשות אבי מורי ע"כ, ויל"ע האם גם חתן אצל חמיו צריך לומר ברשות חמיו מורי דהא איתא בשו"ע (יו"ד סי' ר"מ סכ"ד) חייב אדם בכבוד חמיו וכתב הט"ז (שם) משום הא דמצינו שדוד המלך קרא לשאול אבי, והשיב רבינו שיאמר כן אם הוא באמת רבו, (תשובות הגר"ח אור"ח סי' ק"ח).

כבוד חמיו דאורייתא

בטור ושו"ע (יו"ד סי' ר"מ סכ"ד) איתא, חייב אדם בכבוד חמיו, ובמכילתא פרשת יתרו (פי"ח ז') למדו ממה שנשק משה ליתרו מכאן אמרו שיהא האדם מוכן לכבוד חמיו ע"כ, ורבינו זצ"ל הוכיח שמצות כיבוד חמיו מדאורייתא ממה שבירושלמי ברכות (פ"ג ה"א) יש הו"א שמותר לכהן ליטמא לחמיו (מאיר עוז סי' קנ"ו עמוד קצ"ח, ובחרדים פי"ב ט"ז משמע ג"כ שחיובו דאורייתא שכתב שכבוד חמיו הוא מטעם שאשתו כגופו, וכן כתב בפירושו על הירושלמי פ"ג דברכות ה"א ד"ה הוא הוה חמיו שכתב וז"ל וחייב אדם בכבוד חמיו דחתנו כבנו כמש"כ רש"י בשבת כ"ג ב', וכן כתב בחוט המשולש בפרק הנהגות טובות שכתב בצוואתו לבנו סעיף ב עמוד רכ"ז, תהיה נזהר בכבוד חמיו וחמותך מלבד אשר יגזור אותו השכל הנה הזהירה עליו התורה עכ"ל, גם באגרת הגר"א כתב באתי לבקש מאשתי שתכבד אימי כמו שכתוב בתורה עכ"ל, ועי' שד"ח מערכת כ' אות ק"כ, ועי' תשובת רבינו בס' בית מתתיהו ח"ג סי' ט"ו בסעם השמטת הרמב"ם לדין חיוב כבוד חמיו, דמובן מעצמו דחמיו כאביו, וז"ל אביו מרן הקה"י זצ"ל במכתב, צריך להזהר בכבוד חמיו ושלא יראה חמיו כאילו אתה מזלזל בדרכו ובהנהגתו והרבה יש לחוש בכלל לכבוד אחרים וכש"כ חמיו, (קריינא דאגרתא אגרת ס"א).

מאירוסין או מנישואין

נשאל רבינו זצ"ל, האם אדם חייב בכבוד חמיו הוא כבר מהאירוסין או דוקא לאחר הנישואין, והשיב רבינו, מנישואין, (שערי ציון ב' תשובה א').

חיוב מורא בחמיו

נשאל רבינו זצ"ל, האם אדם חייב במורא חמיו וחמותו או דחייב דוקא בכבודם וכלשון השו"ע (סי' ר"מ סכ"ד), ואם אין חייב במוראם האם מותר לקרוא לחמיו בשמו דהנה הרמב"ם הל' ממרים (פ"ו ה"ג) מנה בכלל מורא שלא יקרא לאביו בשמו, והשיב רבינו, מורא ככבוד, (שערי ציון ב' תשובה ד').

כבוד חמיו או זקנו

נשאל רבינו זצ"ל, כשחמיו מבקשו דבר מה וגם זקנו מבקש כבוד מי קודם, והשיב רבינו, זקנו קודם, (שערי ציון ב' תשובה ה').

כבוד חמיו אחר שגירש אשתו

נשאל רבינו זצ"ל, האם אדם חייב בכבוד חמיו לאחר מיתת אשתו או גירושה, והשיב רבינו, עי' מכילתא יתרו (פי"ח פ"ז) שהיה חייב משה בכבוד יתרו חמיו, אף ששילח צפורה בתו בגט לרבי יהושע, (שערי ציון ב' תשובה ו').

כבוד חמיו וחמותו שמתו

נשאל רבינו זצ"ל, חייב אדם בכבוד חמיו וחמותו, מהו לאחר שמתו, והשיב רבינו, זהו כבוד אשתו (אולי ר"ל שחיובו מחמת חיוב אשתו כגופו כמש"כ החרדים), ובגמרא מועד קטן (כ"ו ב') איתא שקורע על חמיו וחמותו משום כבוד אשתו, וכשמתה אשתו אפשר שכבר לא חילקו, (דרך שיחה עמוד רצ"ג).

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 7630585-03 שלוחה-1586

קהילות 2757000-073 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת פֶּרֶק 164

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל על גדולי וחכמי הדורות!

נדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בס"ד:

רבינו המהרש"א - רבי שמואל אליעזר הלוי איידלס (ה' כסלו שצ"ב) | הגאון הגדול רבי יצחק הוטנר (כ' כסלו)

הגאון רבי פנחס עפשטיין (י"ז טבת)

נשמה לקבל מקוראנו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומועשיות הקשורים להג"ל

ה'סבא' מנובהרדוק רבי יוסף יוזל הורביץ (י"ז כסלו)

ששמע מאביו:

שבתקופת המלחמה, כאשר נאלצו הבחורים לברוח ממקום למקום, מה עשו בדרך, כל יום היה אחד שהתחיל מאמר, וכולם המשיכו, למשל התחיל מאמר "אין" והמשיך 'אין אדם לומד אלא במקום שליבו חפץ', וכל המאמרים שבש"ס המתחילים בתיבה זו, ולמחרת בחור אחר התחיל מאמר "יש" והמשיכו כל המאמרים הפותחים בתיבה זו.

על לימוד המוסר שבישיבה

על סדר לימוד המוסר שבישיבה שבאשדות ה'סבא' העיד רבינו:

אבא סיפר, שהבחורים בישיבה בנובהרדוק קיבלו על עצמם, שלא יעבור עליהם יום אחד בלי לימוד המוסר, חוץ משני ימים בשנה.

פורים, ושמחת תורה.

מסתבר שהחריגו את שני הימים האלו כי חששו שלא לעמוד בזה.

שירי נובהרדוק

שירי-רגש רבים המעוררים את הלב למחשבת מוסר ויראת השם, ולחוש כי 'העולם הזה דומה לפרוודור', היו מושרים בהיכלי ישיבת נובהרדוק, ותלמידיה שנותרו לפליטה היו מעבירים את אותם ניגונים לדור הבא.

אחד מהם שהיה מרבה לחזור על הניגונים ברבים, היה הצדיק רבי יעקב גלינסקי זצ"ל, שרבינו היה מאזין לשיחותיו המעוררות בקשב רב (ראה באריכות בפרשת משפטים תשפ"ג במאמר לזכרו).

וסיפר רבי שלמה וינטרוב, כי כאשר עמל עם רבי יעקב זצ"ל לשמר את הניגונים בהקלטה מיוחדת כדי שתעמוד לדורות רבים, השתדל גם לכתוב את מקורות

מדברי המוסר שמופיעים בשיר, וכאשר לא מצא כמה מהם, עלה אל רבינו שהשלים לו את כל המקורות מחז"ל.

על הפתגם שהיו בני נובהרדוק רגילים לשיר 'העבר אין, וההווה כהרף עין, דאגה מנין', אמר רבינו שמקורו בספר פלא יועץ ערך דאגה.

בלעדי: רבינו לוחץ יד בחום לרבי יעקב גלינסקי זצ"ל

שיעור מוסרי

"אבא סיפר לי -

שהיה רגילות בישיבה בנובהרדוק שכל בחור אומר 'שיעור' על הנלמד בפני חבריו, ובחודש אלול היה צריך לומר גם שיחה מוסרית.

ובחודש אלול אבא אמר שיעור בפני חבריו, ובמקום שיחה מוסרית על חודש אלול, אמר יסוד בענין לזרוזי נפשיה, כשהוא מפלפל מה הדין אם הזירזו אינו שבועה... והדפיס את הדברים בקהילות יעקב נדרים". מפי רבינו.

רחיצה בכוס תה"א

שמעתי מאבא שבישיבה שיש אחרים צהרים ה'סבא' רבי יוזל היה מבקש לשתות כוס תה"א חמה, והיה לפלא, כי במשך כל השבוע מעולם לא ביקש לשתות משקה תהא חם.

והתברר, שכיון שלא היה הולך לרחוץ במים חמים לכבוד שבת, היה נוטל מהכוס החמה מעט מים, ורחץ מהם את פניו ידיו ורגליו, ובזה קיים את הדין של רחיצה בחמין...

רבינו בפניא דמעלי שבתא

חייב לו את חייו

"נובהרדוק", "נוברדוקר", "הסבא" "מוסר".

אלו חלק ממושגי היסוד, עליהם גדל רבינו בבית אביו הגדול מרן הסטייפלער זצוק"ל, שהיה בצעירותו תלמיד בכור ההיתוך הנודע של ישיבת נובהרדוק, אשר סניפיה היו פזורים ברחבי הגולה, שכולם על פי אש רוחו היוקדת של מרן ה'סבא' רבי יוסף יוזל הורביץ זי"ע מנובהרדוק.

ה'סבא' שהחזיר בתלמידיו לחיות אמונה ולחוש בכל רגע את 'יראת השם, כחייל העומד על משמרתו, עשה מהפך בדור ההוא, בקרב תלמידיו בפרט, וכלל הציבור בכלל.

'את כל חיי אני חייב לו' התבטא הסטייפלר בהתרגשות הלב, בעת הלויית של ה'סבא' בירושלים, כאשר עשרות שנים אחרי שנטמן בגולה, הועלו עצמותיו הקדושות לשכון כבוד בעפר ארץ ישראל, וטרח ויגע ליסע ולהשתתף במהלך הלוייה שהתקיימה ביום שישי - ערב חג השבועות (מעדות הג"ר מנחם ב"ר שרגא גרוסברד זצ"ל - מפי בניו שיחי).

לימים, הגה ברוחו רבי שלמה וינטרוב שליט"א, בן ידיד-נפשו של רבינו הגאון רבי דוב וינטרוב זצ"ל, לחרוט לדורות הבאים את פועלו ומפעלו של ה'סבא' זצ"ל

בשני כרכי הספר הנפלא 'נובהרדוק' שהדפיס, וזכה אז למלוא חופנים של סיוע מרבינו, כשהוא אף קורא לו ומוסיף לו עובדות הידועות לו מפי אביו הגדול.

מרן הסטייפלער זצ"ל בהלויית הסבא מנובהרדוק בארץ ישראל

תחילת דרכו בישיבת נובהרדוק

סיפר רבינו איך אביו נעשה לתלמיד ישיבת נובהרדוק.

שבילדותו התייתם מאביו רבי חיים פרץ, ובאו תלמידי ישיבת נובהרדוק (לעיר טאשאן שבאוקראינה) כדי לחפש אחר צעירים לשכנע אותם לבוא לישיבה, ומצאו אותו, וביקשו לקחת את היתום יעקב לישיבה, והאמא שמחה מאד כי היתה כ"כ עניה ולא היה לה אוכל בעדו ---

וכך הלך איתם לישיבה המרכזית בעיר נובהרדוק, ואח"כ היה חוזר רק כל חצי שנה לבקר את אמו, עד שהיתה המלחמה ואז עבר למקום אחר (ראה בספר תולדות יעקב עמוד כ"ז).

לא רוצים לדעת!

סיפר רבינו שפעם נשאל אביו, למה אין כיום נובהרדוק? ---

והשיב בחדות: 'העולם לא רוצים היום לדעת את האמת!' (מרבי שלמה וינטרוב) ופעם אמר בנוסח אחר:

שהחזון איש אמר לו על 'ישיבות נובהרדוק' שייסדו רבי יוזל ותלמידיו, שכל זמן שר' יוזל היה חי הם היו הכי חזקים מכולם! אבל אחר פטירתו הם נחלשו מכולם. והסביר רבינו שכנראה כל הכוח של אותם הישיבות היה בזכות של ר' יוזל, ואחרי שהוא איננו כבר לא היה להם הכוח להמשיך.

רבינו בערוב ימיו מחלק 'חובת הלבבות' המחולק לחוברת בהוצאת ארגון המוסר 'אורחות יושר'.

מה עושים בדרכים

על גודל התמדת הבחורים בישיבת נובהרדוק, ועוצם שקיעותם בתורה, סח רבינו

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

740

משיחות רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגרי"ג אדלשטיין זללה"ה • ויצא תשפ"ו

הניסיונות שהביאו לשלמות האבות

*אנחנו עוסקים עכשיו בפרשיות של האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, מפרשת לך לך עד סוף חומש בראשית האריכה התורה בכל מעשי האבות, וכבר אמרו חז"ל (עין תנחומא לך לך ט) מעשי אבות סימן לבנים, שאם התורה מאריכה בזה ומספרת הרבה סיפורים על האבות, סימן שזה לימוד בשבילנו.

ובפרשת ויצא עוסקים ביעקב אבינו שנאמר עליו (כב, כז) איש תם יושב אוהלים, 'תם' זה מידות טובות, ויושב אוהלים זה התמדה, שהיה עוסק בתורה כל הזמן, עם כאלה זכויות גדולות, מידות טובות והתמדה בתורה, ובנוסף לזה אחר כך גם קיבל את הברכות מיצחק, ויתן לך האלוקים מטל השמים וגו', שכפשוטו זה ברכות על העולם הזה.

אבל מיד אחרי הברכות התחילו צרות ליעקב, שעשו רצה להרוג אותו והוצרך לברוח ולהתחבא ממנו, ובדרך אליפו לקח ממנו את כל רכושו, ונטמן ארבע עשרה שנה בבית עבר, מפני הפחד מעשו שלא יהרגנו, ואחר כך בבית לבן שוב היו צרות, ועבד עבודה קשה מאד, הייתי ביום אכלני חורב וקרוב בלילה, במשך עשרים שנה! ואחרי זה שוב היו צרות עם דינה ועם יוסף, ולא ראה את יוסף במשך עשרים ושתיים שנה.

והיינו למרות זכויותיו הרבות, זה היה ניסיונות מן השמים, וכמו שהיו לאברהם אבינו עשרה ניסיונות, וביאר הרמב"ן (בראשית כב) שכל הניסיונות שיש לאנשים וכן לאבות הקדושים, הם כדי להוציא מן הכוח אל הפועל את המעלות, וכדי שייצאו לפועל כל המעלות של האבות באמונה ובמידות טובות היו צריכים את הניסיונות, כי אחרי שיוצא הדבר מהכוח לפועל – מקבלים מעלה יותר גדולה, וכמו שנאמר לאברהם אחרי ניסיון העקידה (כב, יב) עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, דהיינו עכשיו, אחר עמידתו בניסיון, שהוציא את כוחותיו אל הפועל, נהייתה היראת שמים יותר גדולה. וגם המידות יותר טובות, וכל המעלות יותר חזקות, על ידי העמידה בניסיון.

וכך גם יעקב אבינו, היה צריך יותר חיזוק כדי להגיע אל השלמות, ואם היו לו חיים טובים כמו בבית יצחק שהיה יושב אוהלים שלא חסר לו כלום, עדיין לא היה מגיע למדרגה הגדולה של יעקב שהגיע עד לדרגת 'ישראל' כי שרית עם אלוקים וגם לדרגת 'ישורון', ולכל המדרגות האלו של שלמות זכה יעקב אבינו על ידי העמידה בניסיונות.

ה'עולם הזה' עבור הטבה לבריות

ומצינו עוד ברמב"ם סוף הלכות שכירות שכתב, מפני מה זכה יעקב אבינו לעשירות גדולה, כמו שכתוב (ל, מג) ויפרוץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים, ומאד מאד היינו למעלה מן הטבע, הצלחה גדולה כזו בעולם הזה, וביאר הרמב"ם כי יעקב זכה לזה בשכר שעבד אצל לבן בכל כוחו.

ואף על פי שזה לא היה מידת חסידות לעבוד בכל כוחו, וכמו שכתב הרמב"ם שם שכל פועל חייב לעבוד בכל כוחו, כיון שגופו קנוי והוא משועבד למעביד שלו, וכתב הרמב"ם שלומדים זאת מיעקב אבינו, שאם הוא עבד אצל לבן בכל כוחו סימן שהיה חייב בזה, ואם כן זו לא מידת חסידות, אלא חיוב שכל פועל חייב, לעבוד בכל כוחו, ויעקב עשה את חיובו, אך מכל מקום הוא זכה בשכר זה לעשירות בעולם הזה.

וכתב הרמב"ם שם לפיכך נטל שכר זאת 'אף' בעולם הזה, דהיינו שעולם הבא בודאי מגיע לו עבור מה שעבד בכל כוחו, ואף שהיה חייב בזה, אבל סוף סוף הרי זה נגד הטבע, וצריך להתאמץ ולהתגבר נגד הטבע, ובודאי שמוציא על זה עולם הבא, אבל גם עולם הזה.

ומבואר מדבריו כי השכר שזכה יעקב אבינו לעשירות בעולם הזה הוא על מה שעבד בכל כוחו, ולמרות שהיו לו עוד מצוות וזכויות מרובות, אבל על כל המצוות קיבל שכר בעולם הבא, ואילו על העבודה אצל לבן בכל כוחו קיבל גם 'עולם הזה'.

והטעם לזה הוא, מפני שעולם הזה מגיע מידה כנגד מידה עבור דברים שבין אדם לחברו, וכמו שמבואר במשנה בריש פאה אלו דברים שאדם

* מתוך שיחה בישיבת פוניבז', ויצא תשס"ג.

בדברי הרמב"ם המובאים בסמוך על העשירות שזכה יעקב אבינו בשכר שעבד את לבן בכל כוחו, היה רבינו מאריך בשיחותיו לבאר מקור הדברים. ונעתיק כאן מתוך ספר משמר הרש"ם מגיסו הגאון רבי שמעון משה דיסקין זללה"ה, שמביא את הביאור בתמצית דברים:

ואפתח בהערה אמיתית מגיסו הגרי"ג אדלשטיין (שליט"א) שכתב הרמב"ם שלישי שכירות פועלים שחייב לעבוד בכל כוחו, ולמדה מיעקב אבינו, ואם עשה כן שכרו רב מאד, כמו שכתוב ויפרוץ האיש וגו'. והנה זה פשוט, דאין להקשות וכי מיעקב אבינו נגמור, דבודאי אין כל הידור להעשיר את לבן, ויתכן דאף קודם מתן תורה שייך לא תחנם, ועל כרחך שהדיון כן, אלא צריך עיון מנא ליה שהשכר ויפרוץ הוא עבור זה.

ויש לומר שכך הן סדר הכתובים, שטענת בני לבן הייתה מאשר לאבינו עשה את כל הכבוד הזה, ולכן היו פני לבן לא כאתמול, ולזה קרא ללאה ורחל השדה וסיפר להן שראה פני אביהן היינו הטענה הזו, והתשובה היא ואתנה ידעתן כי בכל כוחי עבדתי את אביכן, והרי מקרא מלא שלכן פרץ לרוב.

אוכל פירותיהן בעולם הזה, והיינו רק ה'פירות' מלבד הקרן הקיימת לעולם הבא, וכתב הרמב"ם בפירוש המשניות שכל הדברים שמוזכרים שם הם ענייני בין אדם לחברו, שעושים טובה עם הבריות בעולם הזה, ובשכר זה זוכים מידה כנגד מידה לעולם הזה, וכך גם יעקב אבינו בשכר מה שהיטיב לבריות בעולם הזה ועבד בכל כוחו, זכה לעשירות בעולם הזה, נוסף על הקרן הקיימת לו לעולם הבא.

השנים ה'מיוחסות' של יעקב אבינו

אבל לפני שהגיע ללבן היה יעקב אבינו ארבע עשרה שנה בבית עבר, וביארו המפרשים (עין שמירת הלשון שער התורה פ"ט) שכך היה הסדר לצורך שיוכל לעמוד בניסיונות בבית לבן, מפני שקשה להיות בשלמות אצל לבן, וכשנמצא עמו בשכנות עלול ללמוד ממעשיו הרעים, ואם היה מגיע לשם ישר מבית יצחק, עדיין לא היה מוכן עם כל ההכנה הנצרכת לעמוד בניסיונות בשלמות.

ולכך הוצרך תחילה לעבור ארבע עשרה שנה בבית עבר ולעסוק שם בתורה יומם ולילה, כמו שכתוב (כח, טז) "וייקץ יעקב משנתו", וכתב בבעל הטורים "משנתו – קרי ביה ממשנתו. מתוך שהוא הוגה בתורה ביום גם בלילה לא שכב לבו מלהגות בה בחלומיו", ומכוח זה היה יכול אחר כך לעמוד בניסיונות של לבן, וכפי שאכן העיד על עצמו "עם לבן גרתי" ותר"ג מצוות שמרתי (רש"י ריש וישלח).

ובגמרא מגילה (יז, א) אמרו, למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב, כי מחשבון שנותיו של ישמעאל למדנו שיעקב אבינו שימש ארבע עשרה שנה בבית עבר, וכתב הנצי"ב בהעמק דבר, שלכאורה היה ראוי לומר 'לדע' בהן שנותיו של יעקב, ומדוע אמרו 'לייחס' בהן? אלא הכוונה לומר ששנים אלו הם השנים המיוחסות של יעקב אבינו, שכל מעלת שלמותו באה מכוח אותן השנים, שלמד תורה במסירות נפש, כשהיה שרוי בפחד מוות וברח מפני עשו אחיו.

וכלשון חז"ל 'שינטמן' בבית עבר לעסוק בתורה, ורש"י בתחילת הפרשה כתב על הפסוק (כח, יא) "וישכב במקום ההוא" שכל אותן השנים לא שכב לישון בלילה, ושנים אלו של לימוד התורה במסירות נפש, הם השנים הכי מיוחסות, שחשיבותן הגדולה של יעקב אבינו באה מתוך השנים האלו, והם היו ההכנה כדי שיוכל אחר כך לעמוד בניסיונות בבית לבן, וכדי שיוכל לקיים את ה'יכל כוחי עבדתי את אביכן' עם מידות טובות בשלמות, כי תורה ומידות טובות תלויים זה בזה וכפי שכבר דיברנו כמה פעמים.

מעלת שיחתן של עבדי אבות

ורואים את זה בעוד מקום, שאמרו חז"ל על אליעזר עבד אברהם (הובא ברש"י חיי שרה כד, מב) יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום יותר מתורתן של בנים, כי בתורה יש הרבה מצוות שלא ניתנו אלא

יארצייט מרן הגאון רבי איסר זלמן זללה"ה

במוצאי ש"ק יחול היארצייט למרן הגאון רבי איסר זלמן זללה"ה בעל אבן האזל. ונביא כאן ב' עובדות על מידותיו המופלאות.

~ ~ ~

סיפר רבי אברהם צבי טויב שליט"א:

הייתי פעם בשמחה משפחתית עם מרן רבי גרשון ברגע מעניין מאד. ישבנו עם בני משפחת מרן בסעודת ברית מילה, ובעל הברית אמר שטיק'ל תורה בדין 'מילה שלא בזמנה'. מתוך היכרותו הקרובה עם בעל הברית, פלפל עמו רבי גרשון בחביבות, גם הקשה ודן איך יהיה ההסבר בסוגיות נוספות בש"ס.

תוך כדי שרבי גרשון מפליג איתו בשמחת עיון התורה, בעל הברית חש שאינו עומד בעומס ושתיקה הוא מאבד כבר את הכיוון... עד שברגע מסוים אור אומץ וזרק לחלל לאמר: נראה לי שלפי רבי איסר זלמן, הדברים כן יכולים להסתדר..."

ברגע כמיימרא ומומש ללא ניד עפפה הבין מרן את כוונתו והחזיר את דבריו בקול רם: "נכון נכון, ודאי זה אכן יכול להסתדר!" והחל לסדר את הדינים העולים ולרכך את הקושיה שהייתה קודם: "לפי החידוש ההוא, אדרבה מה שאמרתם זה רק מוסיף צד חזק וסברה חזקה יותר" --- והדרשה הסתיימה לתפארת.

רבי שמשון דינין שישב איתנו בסעודה, שאל אחר כך את מרן הגר"ג: "לאיזה רבי איסר זלמן הכוונה?" אמר לו רבי גרשון, פשוט שכוונתו הייתה לסיפור הידוע עם רבי איסר זלמן באמצע השיעור בישיבת 'עץ חיים', וכך היה המעשה:

היה בחור ב'עץ חיים' שמעולם לא פתח את הפה בשיעור, והיה היום ב'שיעור כללי' הוא פתח את פיו בשאלות שלא מן הענין וללא טעם וריח... רבי איסר זלמן התפלא מה קורה לו היום, ובחושיו הדקים ובצדקותו הבחין בדבר נוסף כי בצידי בית המדרש, עומד יהודי אורח שלא מגיע בקביעות לשיעורים. חישב מרן רבי איסר זלמן, כי אותו יהודי נכנס ובא לראות את הבחור לשם שידוך, ולכן הבחור החליט לשאול כדי לעשות רושם. מיד סידר רבי איסר זלמן ועשה מכל השאלות שלו 'מערכה שלמה', והפך את טעויותיו ללמדנות רבה ולחידושים מבריקים...

~ ~ ~

בהזדמנות סת רבינו על יופי מידותיו של רבי איסר זלמן:

כשהגענו לארץ הייתה כאן עניות גדולה מאד, וכשאחת מקרובות המשפחה עמדה להינשא, היה צורך להשיג לחתונה את הדברים הבסיסיים הפשוטים ביותר, ומאחר שלא הכרנו כאן הרבה אנשים לא ידענו מי יכול לעזור בזה, והציע אאמו"ר לעלות למרן רבי איסר זלמן זללה"ה שהכיר את הסבא בעל 'חידושי בן אריה' מעת שלמדו יחד אצל מרן הגר"ח מבריסק.

ואכן הלכנו לרבי איסר זלמן, וסיפרנו על הענין, ושאל רבי איסר זלמן את אאמו"ר האם יש לו איתו את הספר של הסבא 'חידושי בן אריה', והשיב אאמו"ר בחיוב, וביקש רבי איסר זלמן לקחת את הספר להשתמש בו, והביא לו אאמו"ר את הספר.

ויצא רבי איסר זלמן מהבית למשך איזה זמן, ולאחר מכן חזר ואמר, תראו, אני אין לי כל כך קשר עם עשירים גבירים כאן בארץ, אבל תלכו לרב הרצוג, והוא בודאי יוכל לעזור לכם. והלכנו לרב הרצוג, והוא מיד קיבל את אאמו"ר במאור פנים ואמר לו, האם אתם הבן של החידושי בן אריה? הנה, יש לי פה את הספר בבית, ודיבר איתו בחביבות גדולה, ועזר לו מאד.

והתברר כי בזמן שהם חיכו לרבי איסר זלמן, הוא הלך לרב הרצוג וסיפר לו שאאמו"ר עומד להגיע לבקש עזרה בשביל מישוהו, ויידע כי הוא בנו של ה'חידושי בן אריה' שלמד איתו אצל רבי חיים, וטרח במיוחד להביא לו את הספר כדי שיוכל להראות שכבר יש לו את הספר והוא מכיר את אביו שהוא אדם חשוב ויעזור לו... אלו היו מידותיו המיוחדות של רבי איסר זלמן זללה"ה.

ברמיזה, ואילו שיחתו של אליעזר עבד אברהם עם כל מה שהוא דיבר נכפל ונכתב בתורה שני פעמים, ורואים מזה את החשיבות של שיחת עבדי אבות. וצריך ביאור מהו שאמרו 'יותר מתורתן של בניס', וכי זה חשוב יותר מתורה, הרי זה רק מעשה טוב שעשה שליחות מצוה לאברהם, ומה המיוחד בזה כל כך?

אלא הביאור הוא כי באליעזר רואים דבר מיוחד, שהרי הוא רצה להשיא את יצחק לבתו, ואליעזר עצמו היה אדם חשוב מאד, כמו שכתוב הוא דמשק אליעזר ואמרו חז"ל (יומא כח, ב) שהיה דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים, המושל בכל אשר לו שהיה מושל בכל תורת רבו, ועוד אמרו (נדרים לב, א) שאליעזר בגימטריא שמונה עשר ושלוש מאות, שהיה שקול כנגד שמונה עשר ושלוש מאות איש לצנח את המלכים, עם זכויות כאלה של תורה.

ואף על פי כן כשהוא רצה להשיא את בתו ליצחק, אמר לו אברהם: בני ברוך ואתה ארור ואין ארור מדבק בברוך (רש"י כד, לט), והיינו למרות כל מעלות השלמות של אליעזר, הוא היה ארור מבני כנען, או שהוא עצמו היה כנען (ענין בראשית רבה נט, ט, ובמהרז"ו ובפ"י יוסף שם) שנאמר עליו "ארור כנען עבד עבדים יהיה לאחיו", וכיון שהוא ארור לא שייך שיתדבק בברוך, ביצחק.

אבל אחר כך כתוב שלבן אמר לו (כד, לא) "בוא בְּרוּךְ הָשֵׁם", ואמרו על זה במדרש (בראשית רבה ס, ז) שיצא מכלל ארור לכלל ברוך, והיינו ממה שהתורה כותבת שלבן אמר כך, סימן שבאמת זה נכון, והוא נהפך להיות ברוך, ובתחילה כשאברהם דיבר איתו הוא היה ארור, אבל אחרי שסידר את השידוך ליצחק עם רבקה הוא נהיה ברוך.

והטעם לכך אמרו במדרש "מפני ששירת את הצדיק באמונה", והיינו ששירת את אברהם אבינו הצדיק, ובאמונה, דהיינו שעשה את השליחות עם כל ההשתדלות, ולמרות שרצה את יצחק לבתו, הוא לא התחשב בזה אלא עשה הכל בנאמנות בכל הלב, עם תפילה ועם כל מה שדיבר עם משפחת רבקה להשפיע עליהם שירצו, בהשתדלות כל כך גדולה, כמה שאפשר, שייצא השידוך עם רבקה, ובזכות ההתנהגות הזו של מידות טובות וזה ונהפך לברוך.

וביפה תואר על המדרש שם מוסיף עוד: ועל ידי ששירת אותו צדיק באמונה וכו' - כי ההשתעבדות לגדולים הוא עצם החירות והחופשיות וכמו שכתב בעל העקידה, לזה אמר שבמה ששירת את אברהם באמונה יצא מכלל העבדות שהוא הארור וכנס לחירות שהוא ברוך, ע"כ. והיינו שמי שמשועבד לצדיק, שהצדיק שולט עליו, וכל מה שהצדיק רוצה הוא עושה, הרי הוא מתחנך בזה, שהצדיק מחנך אותו והוא מקבל את החינוך של הצדיק, ושעבוד כזה עושה חירות ושחרור!

שלמות האדם - תורה ומידות טובות

והוא כענין מה שאמרו (אבות ו, ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה, דהיינו שהתורה משחררת, ובלי תורה האדם הוא עבד ואינו בן חורין, כי הוא משועבד לכוחות הטבע ולתאוות הגוף ואינו יכול לשלוט עליהם, ואין לו שליטה על התאוות והרצונות של הגוף, אבל אם הוא עוסק בתורה אזי התורה מעדנת ומזככת אותו, עד ששולט על הטבע, ובזה הוא בן חורין, שהטבע נעשה עבד לשכל, על ידי התורה.

וכך גם מי שמשועבד לצדיק, זה משפיע עליו חינוך לשלוט על הטבע, ונעשה בן חורין משליטת התאוות הגשמיות. וזהו שאמרו על אליעזר שעל ידי ששירת את אברהם באמונה נהפך להיות ברוך, כי קודם הוא היה 'ארור' עם חיסרון בשלמות המידות, שזה היה החטא של חם אבי כנען, חיסרון בחליכה אחר התאוות, והיה צריך תיקון לשנות את הטבע, והתיקון היה על ידי ששירת את הצדיק באמונה.

והיינו ראשית על ידי שהוא נמצא אצל אברהם, עם כל התורה של אברהם, שזה משפיע ומוסיף שלמות, ובלי תורה בודאי לא שייך שלמות, והוא היה מושל בתורת רבו ודולה ומשקה ממנה לאחרים, עם כל כוח התורה, אבל זה עדיין לא משפיע לגמרי, והוא גם 'שירת את הצדיק' - שקיבל ממנו השפעה, וגם קיים את זה למעשה, 'באמונה' כמו שצריך בשלמות, ובזה הגיע לתיקון המידות הגמור, וכבר נהיה ברוך.

וזהו 'יופי' שיחתו של עבדי אבות, שהתורה מאריכה וכותבת את זה כדי להראות לנו מהו שלמות האדם: מידות טובות עם כוח התורה, וזה יפה לפני המקום יותר מתורתן של בניס, כי בלי מידות טובות גם התורה אינה בשלמות! וכמו שמפורש בהרבה מקומות כי כשיש פגם במידות זה פגם בנפש וכל התורה היא פגומה.

ורואים בזה שוב את הקשר של תורה עם מידות, ששלמות האדם היא על ידי שני הדברים האלה, תורה ומידות טובות.

לעילוי נשמת ר' **צבי זוסמן** ז"ל
בן ר' יצחק הלוי ז"ל
נלב"ע י"א כסלו תשמ"ז - תנצב"ה

לעילוי נשמת
ר' **יעקב** ב"ר יחיאל **נוימאן** ז"ל
נלב"ע ט' כסלו תשס"ח - תנצב"ה

לע"נ הרה"ג רבי **נחמיה** ב"ר **דוד צבי ציטרון** זצ"ל
מנהל סמינר 'אור החיים' כארבעים שנה
נלב"ע ט' כסלו תשע"ז - תנצב"ה

גיליון זה מוקדש לעילוי נשמת
הרב **אליעזר** ב"ר **יצחק קיסטר** זצ"ל
נלב"ע ז' כסלו תשע"ח - תנצב"ה

הלכות והנהגות

ממון פוסק הדור רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ו

בהמשך לשיעור שהובא כאן בשבוע שעבר בתוך מסגרת שיעורי רבינו על הלכות חנוכה שנמסרו לחו"ר כולל תשובות והנהגות בשנה שעברה, לפנינו המשך מתוך השיעור העוסק בגדרי הזכרת על הניסים

בגדרי על הניסים ובהא דאין מזכירין בברכת מעין ג'

ויל"ע בזה האין שרי לבקש מהקב"ה שיעשה עימנו ניסים והלא אין מבקשין על הנס, כמבואר בברכות (ס.) דהיינה אשתו מעוברת ואמר יה"ר שתלד אשתי זכר הר"ז תפילת שווא, ומקשינן דמהני רחמי לזה כמבואר אצל לאה שנהפכה דינה לבת, ומשני דאין מזכירין מעשה ניסים, ומבואר שם דאין מתפללין על נס.

תירוץ הישועות יעקב

ועיין בישועות יעקב (סי' תרפ"ב סק"ב) שכתב לתרץ דאם מתפלל למען כבוד שמים שרי להתפלל על מעשה ניסים, וא"כ הכא בהזכרת על הניסים שמבקש "בימים ההם בזמן הזה" כוונתו שיתקדש שם שמים כשם שהיה בימים ההם, וע"כ שרי.

ביאור אחר בזה

ונראה לפרש בזה עוד באופ"א דיסוד האיסור לבקש על מעשה ניסים, הוא דווקא כשמבקש על נס מסוים, אבל לבקש באופן כללי שיהיה עמו ניסים שרי, ולמתבונן יראה עוד דבדודאי יש לכ"א לספר על נסים ונפלאות שראה או הרגיש בימי חייו בהשגחה יתירה, וא"כ אין כל איסור לבקש שיהיה לו עוד כהנה וכהנה ניסים ונפלאות אלא דגדר האיסור הוא לבקש ולהכתוב להש"ת נס מסוים.

ומעשה היה עם האדמו"ר מלובלין, שיעץ לאחד שהיה עני מרוד, לקנות כרטיס הגרלה והבטיח לו האדמו"ר שיצליח ויזכה בהגרלה וכך יהיה עשיר גדול, והנה העני שמע לעצתו, אך לא הצליח ולא זכה בהגרלה, והאדמו"ר כאב ע"ז מאד ואמר שיש בכך סימן שאין מחשיבין אותו בשמים וע"כ לא התחשבו בבקשתו, ולכן החליט שלא להיות עוד רבי ולקבל קוויטלאך.

אך כשמע מזה הרבי מפשיסחא זצ"ל השיב לו מדוע לא הצליח הלה בהגרלה, דהנה לכאורה איכא סתירה, בין הפסוקים כתוב אחד אומר "מי יאמר לך מה תעשה", וכתוב אחד אומר "צדיק גזור והקב"ה מקיים" ומבואר

שיש בכוח הצדיק לפעול, אלא הביאור בזה שהצדיק יכול לברך לישועה אך לא באיזה אופן תבוא הישועה שזה שמור לקב"ה בלבד, ובזה מבואר הפסוק דהצדיק יכול לגזור הישועה אך מי יאמר לך מה תעשה היינו באיזה אופן תבוא הישועה, וע"כ לא היה לו לומר לעני לקנות כרטיס הגרלה כיון שהצורה והדרך לישועה שמורים רק לקב"ה והרבה דרכים למקום, והתנחם בזה האדמו"ר מלובלין זצ"ל, והמשיך לקבל קוויטלאך ולפעול ישועות לעם ישראל.

ומעתה י"ל כן גם בענייננו, דהא דאיתא בגמ' שאין מתפללים על מעשה ניסים, היינו דווקא להתפלל על נס מסוים, וכגון שמתפלל על אשתו מעוברת שתלד זכר, אבל כשמתפלל באופן כללי לקב"ה שיעשה עמו ניסים, אין בזה שום חשש.

א

הזכרת על הניסים בברכת מעין שלש

ואכתי יל"ד בברכת מעין ג' אם מזכירין על הניסים ולא מצאנו שכתב הרמב"ם מזה, ויש להבין מאי שנא ברכת מעין ג' מברהמ"ז, ומדוע בברכת מעין ג' לא תיקנו להזכיר חנוכה ופורים.

ובפשטות נראה ליישב דדווקא בברכת המזון שנתקן בה ברכה מיוחדת על ההודאה, והיינו ברכת 'נודה לך', אז דווקא מוסיפים בה גם הודאה על הנס דחנוכה ופורים, אבל בברכת מעין ג' שאין בה ברכה מיוחדת על הודאה, לא תיקנו להוסיף בה הזכרת על הניסים שהיא הודאה.

ביאור אחר ע"פ דברי הגר"ח

ובשם הגר"ח מבריסק מוטו לפרש בזה באופן אחר, דהנה בגמ' בברכות (כ"ט.) מבואר שאין אומרים תפילת הבינונו במוצ"ש כיון שצריך לומר הבדלה בחונן הדעת, ומקשה בגמ' ואכתי נכללה בהבינונו, קשיא.

וכתב רבינו יונה (י"ט: מדפי הר"ף ד"ה מפני) דאע"ג דמסקנת הגמ' בקושיא, מ"מ משנה לא זזה ממקומה ויש לנו יסוד לדינא דברכה כוללת כהבינונו אין כוללים בה אלא תפילה שהיא ברכה בפ"ע אבל תפילה או הזכרה שאינה ברכה בפ"ע אין כוללים בה, וע"כ כיון שאתה חוננתנו אינה ברכה בפ"ע אלא כלולה בברכת אתה חונן, אין כוללים אותה בהבינונו.

ועפ"ז תירץ הגר"ח הא דאין מזכירים על הניסים בברכת מעין ג', משום דברכת מעין ג' היא בגדר ברכה כוללת של ברכת המזון וע"כ אין מזכירים בה על הניסים שאינה ברכה בפ"ע.

ודווקא של שבת ויו"ט מזכירים בברכת מעין ג', כיון דמצאנו להם ברכה בפ"ע באופן ששכח רצה אומר

"אשר נתן שבתות למנוחה" וכן ביו"ט אומר מזכיר המועדים בברכה בפ"ע ובזה נחשב דאיכא ברכה מיוחדת לשבת ויו"ט וע"כ מזכירין אותם גם בברכה כוללת כמו ברכת מעין ג', אבל חנוכה ופורים שאין להם ברכה בפ"ע, אין מזכירים אותם בברכת מעין ג'.

ב

שכח על הניסים אם מזכיר בהרחמן

בב"י (סימן תרפ"ב) הביא מהכלבו דאם שכח הזכרת על הניסים בברהמ"ז יאמרה בהרחמן ויאמר הרחמן הוא יעשה ניסים ונפלאות כשם שעשה וכו' וכן פסק הרמ"א (שם סעיף א').

מגוריו בעיה"ת בני ברק - גבעת ישיבת פונוביץ'

לאחר פטירתו של מרן הגאון דבריסק הגר"ז זצ"ל, עבר רבינו להתגורר בבני ברק בתוך גבעת ישיבת פונוביץ' המעטירה ברחוב חפץ חיים 4, ושם התחמם לאורו של המשגיח דפונוביץ' הגה"צ ר' יחזקאל לווינשטיין זצ"ל, ולאורם של ראשי ישיבת פונוביץ' זצ"ל, וכן היה נכנס ובא גם אצל רבינו הסטייפלער זצ"ל שהעריכו מאוד ושיגר אליו מכתבי תורה וכתב הערות על ספריו, ואצל הרה"ק בעל ה'דברי יציב' מצאנו קלויזנבורג זצ"ל ועוד.

את התפילות היה מתפלל בישיבת פונוביץ'. הוא התיידד מאוד עם ראשי הישיבה, מרנן הגראמ"מ שך והג"ר שמואל רוזנבסקי והגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל - שכולם היו שכניו. ואף היה אומר 'חבורה' בפונוביץ' בפני טובי הבחורים שישבו לשמוע את חידושי, וכמו רבי שמריהו אריאלי ורבי יעקב אדלשטיין.

לפי עדות הרה"ג ר' יעקב שכטר שליט"א, במניין המיוחד שקיים הגראמ"מ שך זצ"ל באוהל קדושים, הורה לש"ץ שלא להתחיל חזרת הש"ץ לפני שרבינו מסיים תפילתו.

רבינו היה שומע בליל שבת את שיחותיו של משגיח ישיבת פונוביץ' הגאון הצדיק רבי יחזקאל לווינשטיין זצ"ל שנאמרו בהיכל הישיבה. המשגיח זצ"ל העריץ את רבינו, בהיות שהתגורר בשכנות עם רבינו, כאשר חלון ביתו של רבינו פונה לעבר חלון ביתו של המשגיח זצ"ל, והיו מבחינים זה בזה בעבודתם בקודש בחדריהם, וכפי שהעיד רבינו באחת משיחותיו באומרו בזה הלשון: זכיתי להכיר את המשגיח הגה"צ רבי חצקל זצ"ל בשעה שהתגוררתי בבני ברק בשכנות אליו זצ"ל, והיה חלון ביתנו פונה לעבר חלון ביתו, והיה הוא מבחין בי בכל לילה ואני הייתי מבחין בו, וזכיתי לראות את החיזיון המופלא של הצדיק בעבודתו בכל יום ולילה - קיץ וחורף לא ישבותו, בכל יום ולילה באותה השעה בדיוק ללא שום שינוי, (היה משכים בשעה חמש בדיוק), ולא היה שייך אצלו מושג של תאוה עצמית, ובכל יום אכל את אותו האוכל בלא שום מטעמים, וכפה את יצרו, וביטל את חייו לבורא כל עולמים.

ובענין זה סיפר בן רבינו הגאון רבי אפרים זלמן שליט"א: פעם אמר לי אאמו"ר שליט"א שהשעון בבית מאחר בשתי דקות, שאלתיו מנא ליה, והשיב לי שרבי חצקל רגיל לצאת מהבית באופן קבוע בשעה שש, ומאחר שלאחרונה הוא רואה בשעון בבית שר' חצקל יוצא בקביעות שתי דקות לאחר שהשעון מורה על שש, ידע בוודאי שלא ר' חצקל טעה אלא השעון טעה, ובהכרח שהשעון מאחר בשתי דקות, וביקש מבנו לסדר ולהקדים את השעון בשתי דקות.

פעם התבטא המשגיח זצ"ל באוזני רבינו: "אנחנו לומדים בחברותא", וכאומר שהחלון המשקיף בין שניהם מחבר את לימודם ללימוד משותף, ופעם אף אמר לאשת רבינו: "אינני יודע מתי בעלך ישן, כל הלילה יש אור בחדר שלו, זאת אומרת שהוא לעולם לא נשכב במיטה אלא נרדם על לימודו.

ופעם נכנס בן רבינו הג"ר אפרים זלמן שליט"א לבקש ברכה מהמשגיח דפונוביץ' הגה"צ ר' חצקל לווינשטיין זצ"ל. השיב לו המשגיח, מה אתה צריך לבקש ברכה ממני כשיש לך את אביך הגדול".

מעשה רב - הנהגות מרן שליט"א

כהמשך לשבועות הקודמים, לפנינו עובדות מימי צעירותו של רבינו מתוך הספר הנודע 'גדול בקרבך' ותשוח"ח למחבר על הסכמתו להבאת הדברים ע"ג במה זו

שזוכה ואשרי מי שבניו זוכים. משום מה נראה היה שהסב החשוב אוהב התורה המופלג, רבי משה רייכמן, לא נסחף באוירת השמחה המרוממת.

כששאלו אותו המסובים על מה ולמה השיב ואמר: בבחורתי למדתי בישיבה עם הגאון רבי משה שטרנבוך בישיבת תורת אמת, קיבלתי מושגים אחרים מה נקרא לסיים מסכת. זכיתי לראות אצל רבי משה מה זה סיום. הוא לא עשה סיום עד אשר ידע את המסכת על בוריה והיה בקיא בה ישר והפוך. רק כאשר היה בטוח שאפשר לבחון אותו על כל המסכת מרישא עד גמירא עם כל התוספות, רק אז עשה סיום.

מובן שאם נכדי יזכה לעשות סיום לפי המושגים הללו - אהיה שרוי בשמחה עצומה, אך פחות מכך לא הורגלתי שלזאת יקרא סיום מסכת.

רבי משה רייכמן הוסיף וסיפר שבישיבת תורת אמת בלונדון השתרש המנהג לבוא אל רבי משה שטרנבוך במקום לטרוח ללכת עד ארון הספרים. רבינו היה מספק את המידע הדרוש בכל מרחבי הש"ס.

שלא תחטפנו שינה

לילה. לונדון נמה תנומת לילה. בבתים כבה זה מכבר האור. גם בבית משפחת שטרנבוך פרשו בני הבית למנוחת לילה ובני המגורים שלהם על ארבע קומותיו חשוך ושקט.

באמצע הלילה נשמע קול רעש מן הקומה התחתונה. הבת שולה (לימים הרבנית אריאלי תח"י), שהיתה אז צעירה, התעוררה.

מזור. מה מקור הרעש? היא החליטה לרדת ולבדוק. ככל שהתקרבה נשמע הקול ברור יותר, סימני השאלה נעלמו. הקול קולו של אחיה המתמיד אשר חיפש לו בבית הענק פינה רחוקה בה יוכל ללמוד בקול בלי להפריע לישון. היא עמדה לפני הדלת הסגורה והחליטה לפתוח אותה קמעה ולהתענג ממראה אחיה המתמיד הלומד באישון ליל במתק שפתיים.

היא פותחת בלאט ולעיניה נראה מראה נורא הוד: אחיה משה יושב ולומד כשמוגבת רטובה כרוכה סביב לראשו ורגליו נתונות בתוך קערת מים.

"מה קרה?" היא שואלת בתמהון. המראה החרג דורש הסבר...

"אני רוצה ללמוד ואני עייף מאד, וכדי שלא ארדם מצאתי דרכים לשמור על ערנות".

הדלת נסגרת בלאט והבית מתמלא צלילים ענוגים. היא מעפילה אל קומת המגורים, כשלנגד עיניה משתמרת התמונה - מגבת מלופפת על הראש ורגליים נתונות בקערת מים - אחיה המתמיד ענק הרוח עושה כל שביכולתו כדי שלא תחטפנו שינה.

השיעור העתידי

כמקובל, היו הרמ"ם בישיבת 'שניידערס' כותבים על גבי פתקה את מראי המקומות שידונו בהם בשיעור. פתקה זו היתה נתלית לתועלת צבור הלומדים כדי שיוכלו להתכונן כראוי לקראת השיעור.

סיפר הרה"ג ר' מאיר רפאל בייער זצ"ל מלונדון - אבי של הרה"ג ר' בן ציון שליט"א מראשי ועד השחיטה בעדה החרדית:

כאשר היו תולים בישיבת שניידערס פתקא של מראי מקומות של השיעורים העתידיים - היה רבינו מפענח על פיהם את מהלך השיעור כולו, ועוד בטרם השיעור היה מסביר את כל מהלך השיעור, אף שמראי המקומות נכתבו בקצרה. ולא עוד אלא שהיה מוסיף ואומר "החידוש הזה בנוי על רשב"א במקום פלוני" וכן על זה הדרך.

ההשקפה על ההשקפה

יושב הבחור רבי משה המתמיד המופלג בחברת תלמידים מקשיבים, חבריו מבני החבורה, ומדבר בפניהם דברי השקפה ודעת תורה בענייני הזמן, וחבריו בני גילו שותים בצמא את דבריו. הנה הבחור המופלג והמופלא אינו רק יודע ש"ס ופוסקים - גם בענייני הלכה ודעת תורה דעתו רחבה ואפשר להנות ממנו גם בנושאים אילו עצה ותושייה.

אולם אחד הבחורים סבור היה שהמעמדות הללו - יש בהן ביטול תורה. דעתו לא היתה נוחה מכך שרבינו וחבריו מקדישים זמן עבור עניינים אילו על כן ניגש אליו ביחידות ואמר לו - "אבקש מחילה אם חלילה דברי פוגעים אך האם השיחות הללו אינן ביטול תורה?"

שאלו רבינו, "ומה אתה לומד עכשיו?" השיבו הבחור "גמרא יכמות בפרק האשה רבה". אמר רבינו - "אתה לומד סוגיה שאיננה נוגעת כלל למעשה ואני לומד "תורת חיים" - דעת תורתנו הקדושה איך יש להסתכל על מאורעות התקופה ואיך יש לנהוג למעשה במצבים המשתנים של זמננו - ואין לך תורה, הלכה למעשה גדולה מזו".

כך הסביר לו רבינו עוד בהיותו בחור צעיר מהי ההשקפה הנכונה על לימוד השקפה.

סיום במושגים אחרים

מפה לבנה נפרשת על השולחן כלי השבת מונחים סביב, לחמניות, מפינונים, לא שבת היום ולא חג. עוד מעט קט תערך כאן סעודת סיום מסכת. שמחה של תורה. נוטלים ידיים. המסיים יושב, סבו מימינו אביו משמאלו.

על פני כל בני המשפחה שפוכה נהרה אכן סיום מסכת זו סיבה טובה מאד לשמחה. אשרי מי

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ו (104)

'ועל הארץ תישן'

וזכורני שמרן החזו"א נהנה מפירוש זה מאוד.

ועל דרך זה י"ל גם את המשך דברי התנא באבות 'ועל הארץ תישן', ודאי שאין הכוונה שהתורה אוסרת על ת"ח לישון על ספסל או על מיטה, אלא ר"ל דמי שנמצא במקום שאין לו מיטה או ספסל ונאלץ לישון על הארץ, טבע הדברים הוא שאין אדם נשכב לישון כך אלא רק כשהוא עייף מאוד, עד אפסית כוחות ממש, וגם ברגע שהוא מקיץ ופוקח את עיניו, מיד הוא קם ואינו נשאר לשכב אפי' עוד רגע על הארץ, וזו היא 'דרכה של תורה' שאומר התנא, כי השינה אצל הת"ח אינה פעולה מתוכננת של מנוחה, אלא תוצאה של עמל התורה עד כלות הכוחות. מי שישן על הארץ, בודאי לא ישהית את זמנו על שכיבה סתם, אלא ישכב לישון רק כשיאולו כוחותיו, ומיד כשיקיץ ישוב לתלמודו. וזכורני כשהייתי צעיר מאוד ושהייתי אצל מרן החזו"א זצ"ל, היה מורה לי הנהגה זו בפועל, כשהייתי חוזר לביתו בלילה אחרי סדר ג' בישיבת תפארת ציון, לא הניח לי החזו"א ללכת לישון מיד במיטתי, אלא הי' מורה לי לקחת גמרא ולשבת על יד השולחן ולהמשיך לתלמוד. רק לאחר זמן-מה, כשכבר הייתי נרדם על הגמרא מתוך עייפות, הי' מעיר אותי ואומר לי ללכת לישון במיטה. בזה רצה מרן זצ"ל ללמדני היאך צריכה להיות שנתו של בן תורה, לא שינה מתוכננת, לא 'הליכה לישון', אלא שינה הבאה מאליה רק כאשר נגמרים הכוחות.

וזהו בדיוק החילוק שהז"ל ציינו בין י"ד השנים שהיה יעקב בבית שם ועבר לבין שאר שנות חייו, ודאי שגם אצל שם ועבר ישן יעקב אבינו, שהרי אי אפשר לאדם בלא שינה, אך הוא מעולם לא 'הלך לישון'. לא הייתה שם שכיבה יזומה, אלא שינה מתוך אפסית כוחות, מתוך שקיעה מוחלטת בתורה. וזה כוח בית המדרש שמשורה על הלומדים בו אווירה של ניצול כל רגע ורגע, עד שאין מקום לשינה מתוכננת, אלא רק לנפילה מתוך עמל

ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא (כ"ח, יא)

ובפירש"י 'וישכב במקום ההוא' לשון מיעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלילה שה' עוסק בתורה עכ"ל, וכע"ז במדרש (ב"ר סח, יא): ר' יהודה אומר כאן שכב אבל כל י"ד שנה שהיה טמון בבית עבר לא שכב, ור' נחמיה אומר כאן שכב אבל כל עשרים שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב ע"כ.

ובאמת צ"ע מדאמרו רז"ל האומר שבועה שלא אישן ג' ימים מלקין אותו וישן לאלתר, ועוד דגם מחוץ לבית עבר מציינו שה' טרוד בתורה גם בעת ששכב, כדאי' במד"ר (סו, ז') עה"פ 'וייקץ יעקב משנתו' ר' יוחנן אמר ממשנתו, וטעם הדרשה כיון שבכל המקומות שנכתב 'וייקץ' לא נאמר 'משנתו', אלא רק 'וייקץ' סתם, וכאן הוסיפה התורה 'משנתו' דאין הכוונה לשינה גשמית בלבד, אלא ללימודו שגם בשעה ששכב הי' עוסק במשנתו, והקיץ משקיעותו בלימוד התורה, כי שינה של יעקב אבינו היא עצמה חלק מעמל התורה, ושכיבתו בבית אל היתה מוכרחת לצורך התגלות הנבואה, וגם אז לא נפרד ממשנתו. ומעתה צ"ב מהו החילוק שהז"ל מדגישים 'באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב'.

ונראה עפ"י דברי התנא באבות (פ"ו מ"ד): כך היא דרכה של תורה, פת במלה תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיל ובתורה אתה עמל, וכד הוינא טליא בביתו של מו"ר מרן החזו"א זצוק"ל שמעתי שא"ל הגאון ר' יאנקל ראדיצקוב'ר זצ"ל לפרש שאין הכוונה ב'מים' במשורה תשתה' להגביל את כמות המים ששותים, כי בזמנם כולם היו לוקחים מים מן הנהר ללא הגבלה, אלא 'משורה' היא הכלי שבו שאבו את המים, ובן תורה צריך להיות עמל בתורה באופן כזה שלא יהי' לו פנאי אפי' להמתין עד שיביאו לו כלי שתיה מן המשורה, אלא יתכופף וישתה מן המשורה עצמה,

מקום שהתפלל בו המשגיח זצ"ל

רבינו שליט"א בחתונתו. מימין נראה מרן המשגיח זיע"א

ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (כ"ח, י)

בגמ' חולין (צא ב'), כתיב 'ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה' וכתיב 'ויפגע במקום' (פרש"י: כתיב 'וילך חרנה' דמשמע דמטא לחרן, והדר כתיב 'ויפגע במקום' דהיינו בית אל, דאכתי לא מטא לחרן). כי מטא לחרן אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו אבותי ואני לא התפללתי, כד יהיב דעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא, מיד 'ויפגע במקום' ע"כ.

וזכורני שלעת זקנתו של מרן המשגיח דפוניבז' ר' יחזקאל לעוונישטיין זצ"ל, הפסיק למסור את ה'שמועס' הקבועים בישיבה, וביקש מהו"כ מו"ח מרן הרה"י זצ"ל למלא את מקומו, אבל מו"ח לא ההין לעלות במקומו ממש על הארוה"ק ובזמנים ההם ממש, אלא הי' אומר את ה'שמועס' כדוגמת השיעור כללי הקבוע שהי' אומר בימי ג' וע"ז הוסיף פעם בב' וג' שבועות לומר ביום ד' שיחה מוסרית [במתכונת זו המשיך ג"כ אחרי פטירתו של המשגיח זצ"ל וחלק מהשיחות נדפסו בס' מחשבת מוסר] והי' מו"ח מרן זצ"ל משתדל מאד בחיי המשגיח ר"י זצ"ל למסור מדבריו ששמע ממנו וכל פעם הי' אומר שחבל שלא זכינו להמשיך לשמוע את המשגיח בעצמו, ושצריך להתפלל שיחזור לאיתנו ונחזור לשמוע אותו ובינתיים אומר הוא כמה דברים והי' משלב כסדר מאמרותיו של המשגיח זצ"ל.

ודכירנא בא' משיחותיו הראשונות של מו"ח מרן זצ"ל דיבר והפליג במעלת התפילה בישיבה, והביא מה שאחז"ל על יעקב אבינו שחזר להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ויש להתבונן מזה את גודל המשמעות שיש למקום שמתפללים שם, שזה משפיע על כל התפילה וכמו שאנו יודעים שיש הבדל בנוסח התפילה ותוכנה, וכן בזמני התפילה, יש ג"כ הבדל במקום של התפילה, איפה מתפללים, מלבד המעלה של 'ברוב עם הדרת מלך', ואחז"ל בגמ' ברכות ד"א א' במקום רינה שם תהא תפילה, ולהלן (שם ח, א') רבי אמי ורבי אסי אע"ג דהו"ל תליסר בי כנישתא בטבריא לא מצלו אלא ביני עמודי היכא דהו גרסי, וכך צריך להתחשב שיש להתפלל בישיבה שיש בה מאות מתפללים והוא ג"כ מקום הלימוד, נתבונן ונלמד מיעקב אבינו שחזר להתפלל במקום שהתפללו אבותיו ונלמד להכיר חשיבות המקום שהתפלל בו כבר הוא עצמו מאות פעמים, וכן אם יש עוד מאות רבות שמתפללים שם והם בני תורה שמתפללים ברצינות, והרי כמה רבבות של תפילות כבר היו במקום הזה, וכי אפשר לאמוד את מעלת התפילה במקום כזה, והוסיף מו"ח זצ"ל לומר ברגשי קודש: הנה ודאי כדאי להתפלל במקום שצדיק כמו המשגיח (הגר"י לוינשטיין זצ"ל) שיחיל' הי' מתפלל כאן, איך אפשר לוותר על זכות כזו?

(מד' רבינו שליט"א בכנס התעוררות לחיזוק התפילה בכולל אברכים, לייקווד תשס"ה)

התורה. וזה מה שארז"ל 'וישכב במקום ההוא' רק באותו מקום שכב, בהכנה רבה עם אבנים מראשותיו, אבל בבית שם ועבר לא הלך לשכב אלא נדרם

מעצמו מתוך עמל התורה.

ידיעת הקץ

שיעקב אבינו ציוס וזירום על יחוד השם והלה"מ עמד ע"ז, וכתב מו"ח וז"ל: ונראה פשוט שכל ענין ידיעת הקץ אי"ז ענין בפני עצמו מה שנוגע לנו, אלא אך ורק שיש בזה משום זירוז ויחוד ה' לעבודתו וליראתו, כי אין שום נפ"מ בזה ידיעתנו מתי יהי, ונאמן עלינו הקב"ה שיהי מתי שיהי ברצונו, והתועלת בידיעה זו לזרזו, וע"ז כתב הרמב"ם סתם שציוס וזירום על יחוד ה', ודייק הרמב"ם לכתוב כך ללמדנו שלא להיות ממחשבי קיצין, כי ידיעת הקץ אי"ז ענין חשוב כלל וכלל אלא העיקר הזירוז להשם, וכמה נפלאים הדברים בס"ד. ונראה דזהו מה שהוסיף המד"ר לפרש את הפסוק, שאעפ"י שנדרש והנה רחל באה על אחרית הימים מ"מ נדרש גם שאם אתה רוצה לפטפט הנה רחל באה שאין להאריך בזה והדיבור הוא רק לנשים.

ויאמר להם השלום לו ויאמרו שלום והנה רחל בתו באה עם הצאן (כ"ט, ו) ויעניין במד"ר וילקוט (ס' קכג) ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם, ר' יוסי בר הנינא פתר קריא בגליות וכו' באיזה זכות 'הנה רחל בתו באה עם הצאן' הה"ד כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים וגו' ויאמר להם השלום לו' בניכם לבניו, ויאמרו שלום ואי פטפטין את בעי 'הנה רחל בתו באה עם הצאן' הדא אמרה שהדיבור מצוי בנשים עכ"ל. בפשטות דברי המדרש משמע שמה שנקט בסוף 'ויאמר להם השלום לו' זה המשך לדברים הקודמים, והנראה בזה עפ"י מו"ר חמי מרן הגאון זצ"ל בס' 'בית המדרש' (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ד) על מ"ש הרמב"ם בענין בשכמל"ו, דבגמ' איתא שביקש יעקב לגלות להם קץ הימין, וכ' הרמב"ם

הפעם אודה את השם'

שהקב"ה הבטיחו לתת לו את הארץ וכדברי הגמ' בסוף פ"ק דב"ב שלא הרהר אחרי מדותיו של הקב"ה מה שהי' צריך לשלם ד' מאות שקל כסף אעפ"י שהקב"ה נתן לו את הארץ, וא"כ לא הי' כאן הודאה בדבר שאין מגיע לו, אבל לאה הודתה שקיבלה דבר שאינו מגיע לה, שנטלה יותר מחלקה [כיון שהי' ליעקב ד' נשים ג' לכ"א ואני קבלתי יותר מחלקי מעתה יש לי להודות, וזהו הודאה להרגיש שאינו מגיע לי ומ"מ ה' נותן לי, זהו יסוד הודאה ובוזה היתה לאה הראשונה בעולם שהודתה להקב"ה, ובעמקי כוחות הנפש הטמונים באדם, יתכן שיותר קשה לאדם להודות בדבר שאינו מגיע לו, מאשר בדבר שמגיע לו ע"פ הדין, שהרי מרגיש בהודאתו בדבר שאין מגיע לו שאוכל הוא להם חסד.

ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם אודה את ד' על כן קראה שמו יהודה ותעמד מלדת (כ"ט, ל"ה) בפירש"י הפעם אודה, שנטלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות עכ"ל. והנה בגמ' ברכות ד"ז ב' ואמר ר"י משום ר"ש בן יוחי מיום שברא הקב"ה את עולמו לא הי' אדם שהודה להקב"ה עד שבאת לאה והודתו שנא' הפעם אודה את ה', וצ"ע דלעיל פ' חיי שרה (כד, נב) ויהי כאשר שמע עבד אברהם את דבריהם וישתחו ארצה לה' ופירש"י מכאן שמודים על בשורה טובה. וי"ל דאכן מצאנו באלעזר שהודה על בשורה טובה, אבל לא להרגיש שקיבל דבר שאינו מגיע לו בדין, וסבר דמגיע זה לאדונו אברהם, וכן בריש פ' חיי שרה וישתחו אברהם ומבואר במד"ר שם שמודים על בשורה טובה, הי' זה אחרי

ואבנה גם אנכי ממנה'

נמצא שדוד הפך את לשון הגנאי של מיכל לשבח 'אימהות' אמיתיות שעליהן עומד עם ישראל. ומסיים המדרש: 'ולפי שאמרה מיכל כן נענשה שכן כתיב אחריו ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה', נמצא שהעונש הי' מדה כנגד מדה, היא ביזתה את מעשה האימהות, ולכן לא זכתה בעצמה לולד שתנכחו.

ומעתה מתבאר היטב ענין רחל אמנו כאשר אמרה ליעקב: 'הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה', פירושו כדמיתרגם אונקלוס 'ואנא אירבי' אני אגדל אותם, רחל לא ראתה בכך מעשה שפחות, אלא מעשה אימהות ממש. היא ביקשה לגדל את הילדים לתורה ולחיי עולם, אף אם נולדו משפחתה, ובוזה היא נבנית, כי האם האמיתית היא זו שמוסרת את נפשה לחינוך ילדיה.

נמצא אפוא שמיכל בת שאול ביזתה את נשי ישראל וקראה להן 'אימהות' בלשון שפחות, ולכן נענשה שלא זכתה לולד, אבל רחל אמנו לעומת זאת, ראתה בגידול בני השפחה מעשה אימהות נשגב, ולכן זכתה להיבנות מהם. וזהו מדה כנגד מדה, מי שמכבד את מעשה האימהות זוכה להיבנות דרכו, ומי שמבזה אותו נענש שלא יזכה לכך.

ותאמר הנה אמתי בלהה בא אליה ותלד על ברכי ואבנה גם אנכי ממנה (ל, ג) כן מצאנו ג"כ אצל שרה אמנו: ותאמר שרי אל אברהם הנה נא עצרני ה' מלדת בא נא אל שפחתי אולי אבנה ממנה' (בראשית טז, ב'), והדבר טעון ביאור כיצד מועיל לאשה שתיתן את שפחתה לבעלה שתלד 'על ברכיה', ומתוך כך היא עצמה תיבנה ותזכה לבנים.

והנה במד"ר (פרשת במדבר) על מיכל בת שאול, שכאשר דוד המלך שב מהבאת הארון בשמחה גדולה, לא הניחתו ליכנס לתוך הבית אלא יצאת לחוץ והיתה מקפחתו בדברים ותאמר מה נכבד היום מלך ישראל אשר נגלה היום לעיני אמהות עבדיו, מיכל רצתה לבזות את דוד על שרקד לפני הארון, ואמרה לו: לא די שנגלית לעיני אנשים חשובים אלא אפי' לעיני אמהות עבדיו, היא כינתה את נשי ישראל 'אימהות' בלשון שפחות, כלומר, שבעיניי אין להן זכות עצמית אלא במה שמגדלות את ילדיהן, ולכן ראתה אותן כעוסקות במעשה שפחות ולא במעשה אימהות. והשיב לה דוד: 'והייתי שפל בעיני ועם האמהות אשר אמרת עמוס אכבדה', ור"ל שאותן נשים אינן שפחות אלא אימהות אמיתיות בישראל, וזכותן היא בכך שהן מגדלות את ילדיהן לתורה ולחיי עולם. ואף הוסיף: 'אותן בנות ישראל שצווחות אותן אמהות אינן אמהות אלא אימהות, לוואי יהא לי חלק עמהן לעתיד לבוא',

ידיעה ובחירה

ושמעתי ממו"ח מרן זצ"ל לבאר עפ"י דברי הרמב"ם (פ"ה מהל' תשובה ה"ה) בענין ידיעה ובחירה, ותכלית הדברים שידיעת הקב"ה אינה מכרחת את מעשי האדם, ואמנם אין כה בשום נברא להבין את זאת, אבל כך הנהיג הקב"ה בעולמו שהוא יודע העתיד ומ"מ אי"ז מחייב את האדם שיכול לבחור לעשות אחרת, ולכן אעפ"י שיעקב אבינו שומע מפורש מפי הקב"ה שיעצק לא יחטא לעולם והקב"ה כבר מייחד שמו עליו מ"מ אי"ז מכריח את יצחק ולכך הי' יעקב מתיירא שמא יחטא יצחק, ואכן אין דעתנו יכולה להבין זאת אבל כך הוא המציאות והדברים עמוקים מאוד.

אלקי אברהם ופחד יצחק (ל"א, מ"ב) פירש"י לא רצה לומר אלקי יצחק שאין הקב"ה מייחד שמו על הצדיקים בחייהם ואעפ"י שאמר לו בצאתך מבאר שבע אני ה' אלקי אברהם אביך ואלקי יצחק בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמות, יעקב נתיירא לומר אלקי ואמר ופחד עכ"ל. ולכאורה הדברים מתמיהים דהקב"ה בכבודו ובעצמו אומר לו 'אלקי יצחק', והיינו שגלוי וידוע לפניו שאינו עתיד לחטוא ואפשר לייחד שמו עליו ולומר 'אלקי יצחק', ומ"מ יעקב נתיירא, והאיך יתכן שיעקב נתיירא אחרי ששומע מפורש מפי הקב"ה 'אלקי יצחק'.

מכירת הדבד

ממרן ראש לראשי הישיבות רבינו הגר"ד פוברסקי שליט"א

בד בבד | על התורה

שנתו של מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו וישכב במקום ההוא. (כ"ח י"א)

סח מרן הגאון רבי ברוך דוב פוברסקי שליט"א פעם אחת סיפר לי אבי מרן הגאון רבי דוד זצ"ל לפי תומו שקיבל על עצמו בתור בחור לא להתכסות בכל גופו בשמיכה בשעה שהולך לישון, וכמו בכל הקבלות שלו שהיה עקבי כמו פלדה, גם בזה הוא הקפיד על כך מצעירותו ברוסיה עד שנתו האחרונה ממש לא כיסה את זרועותיו בשמיכה גם בימים הקפואים בכפור הרוסי והפולני האכזר. והסיבה שקיבל על עצמו קבלה זאת, לפי שלא רצה שבשעה שנצרך לקום לסדר לימודו לפנות בוקר, ייגרר חלילה לדקה אחת מיותרת של שהיה מתחת השמיכה החמה, והקור סייע לו לקום בדקה המדויקת שקבל לעצמו.

עוד סיפר מרן על אביו זצ"ל, ערב אחד אבי מאד לא הרגיש טוב, והיה לו חום גבוה ולא יכול היה מסוגל ללכת מרוב חולשה, בשעה שלש לפנות בוקר התייצב לקום ללכת לישיבה כהרגלו, שאלנו אותו, אבא, להיכן אתה הולך, והשיב לישיבה. אמרנו לו, אבא, הרי אתה חולה, והגיב בקצרה, אבל הנני מוכרח ללכת לישיבה. שבנו ואמרנו לו, אבל זהו פיקוח נפש עבורך ללכת כעת לישיבה, ולא השיב לנו מאומה, ותיכף פסע בדרכו לישיבה. כי אצלו להישאר בבית היה יותר פיקוח נפש.

ענין השידוכים

ויעש יעקב כן וימלא שבע זאת ויתן לו את רחל בתו לו לאשה. (כ"ט כ"ח)

מכתב רבינו לספר 'מהשם יצא הדבר': קבלתי בקשתך וגם את הספר החשוב מה' יצא הדבר, ובאמת שכבר אין מה להוסיף בענין נכבד זה, כל מה שצריך להאמר כבר נכתב שם, אבל פטור בלא כלום אי אפשר ואמלא ברצון בקשתך, ומקודם אעתיק כמה מאמרי חז"ל ומקורות התורה.

הזיווג דומה למעשה בראשית

במשלי י"ט כתוב, בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת, והדבר צ"ב מאי קמ"ל, והרי דבר פשוט הוא אין יורשים אלא נכסי ממון, וכל מתנות טובות שזוכה האדם בבריאות גופו ובהצלחה במעשיו אינו אלא מן השמים, ואין ענין זה רק בזיווג, אמנם נכון הדבר כי ענין הזיווג חלוק הוא בזה, שאין

מקום להשתדלות האדם כלל וע"ז נאמר ענין מ' יום קודם יצירת הולד מכריזין עליו בת פלוני לפלוני, וגם אי' במ"ר ששאלה מטרוניתא לר"י מה עושה הקב"ה לאחר בריאת העולם, ואמר לה מזווג זיווגין, והכוונה בזה כי הוא הדבר שדומה למעשה בראשית שכולו מן הקב"ה בלי תפיסת יד אדם כלל.

אולם צ"ב למה נאמר אשה משכלת, והרי ענין זה הוא על כל זיווג, ולכאורה היה נראה בזה על מה דאיתא בסוטה (ב' א') א"ר שמואל בר רב יצחק כי הוה פתח ריש לקיש בסוטה אמר הכי אין מזווגין לו לו לאדם אשה אלא לפי מעשיו וכו' אמר רבב"ח אמר ר' יוחנן וקשין לזווגן כקריעת ים סוף, שנאמר אלהים מושיב יחידים ביתה מוציא אסירים בכושרות, איני והא אמר רב יהודה אמר רב ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני בית פלוני לפלוני שדה פלוני לפלוני, לא קשיא הא בזוג ראשון הא בזוג שני, וי"ל דענין אשה משכלת הוא בשעה שזיווגו הוא לפי מעשיו. ומקובלני ממור"ר הגרא"א דסלר זצ"ל כי בזמנינו שרוב הנשמות הם בגלגול, ענין זה הוא כזיווג שני, ובאופן זה כבר יש מקום להשתדלות אבל לא השתדלות גשמית, אלא השתדלות רוחנית והוא לעסוק בתורה ובמצוות להתעלות במדריגתו וגם תפילה זכה כראוי מרוממתו וזכה זיווגו לפי מעשיו.

האשה - מאת ה'

אמנם יש להעיר בדברי רבינו בחיי בראשית שם וז"ל, מה' יצא הדבר - כלומר המעשים שאירעו לך מוכיחים. ומכאן למדנו שענין הזיווג הוא נגזר מן השמים, ענין שאמרו רז"ל ארבעים יום קודם יצירת הולד בת קול יוצאת ואומרת בת פלוני לפלוני, ואפילו מעבר לים. וזהו שהזכיר שלמה ע"ה (משלי י"ט) בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. ביאר הכתוב מה שהאבות מנחילים לבנים והוא הבתים והממון, אבל אשה משכלת אין כח בידם להנחיל אותה להם כי מאת ה' תבא. והודיענו בזה כי אשה משכלת יקרה היא מבית והון, וכענין שכתוב (משלי ל"א) אשת חיל מי ימצא. ובמדרש תהלים, בא וראה כמה קשה כח הזיווג, שהרי מצינו שהקב"ה יחד שמו על הזיווג בג' מקומות בתורה בנביאים בכתובים. בתורה שנאמר מה' יצא הדבר, בנביאים שנאמר (שופטים י"ד) ואביו ואמו לא ידעו כי מה' היא. בכתובים שנאמר (משלי יט) ומה' אשה משכלת. וכתוב (משלי י"ח) מצא אשה מצא טוב ויפק

האדם צריך גם לעלות במעלות התורה וקיום המצוות, ובידו הדבר, ובפשוטו ענין המועקה הוא רק מבחינה גשמית, כשרואה חבריו נשואים ומתענגים, וכן הנערה על חברותיה, ובענין זה צריך ללמוד מוסר ודברי חז"ל לדעת כי הקב"ה הוא רב חסד ומרבה להטיב, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, וכשם שאדם מתפלל על צרכיו החסרים לו, כך יהיה בטחונו בה' ויעסוק בתורה ובמצוות בשמחה ובטוב לבב כי הם חיינו, ויתפלל אליו תמיד בתפילה זכה המרוממותו ומחזקת זכויותיו, ויהי תמיד בשמחה להיות שמח בחלקו, יבטח בה' שישמע תפילתו ויזכה לטובה בעתו ובזמנו, בשעה טובה.

רצון מה' והרי שכתב ענין אשה משכלת וגם ענין קשה זיווגם על הכרזת ארבעים יום, וצ"ע.

הדרך להקלת המועקה

והנה בענין המועקה בלב שיש אצל המתאחר זיווגם יש לחזקם, וראוי להם להתבונן מה הוא צערם, אם מפני ענין המצוה לשאת אשה, לא שמענו שמצטערים בשעה שמתעכב להם קיום אחת מן המצוות, וגם אין מצוה בנשים, והנה הרי גם כתוב לא טוב היות האדם לבדו וגו', אבל גם ענין זה כונתו מבחינה רוחנית שאין האדם שלם עד שישא אשה, גם בענין זה אינו מביא לידי מועקה, והרי לשלימות

כבוד מלכים

יארצייט הגאון המקובל רבי חיים ערלנגר זצ"ל נלב"ע טו בסלו תשמ"ח

מתוך דברי רבינו שליט"א בהלוייה:

הוי! ר' חיים, ר' חיים, חי חיים של קידוש שם שמים מתחילה ועד סוף, כל יום וכל שעה קידוש שם שמים, גם בעמדו בחנותו

היתה עבודה שלימה של קידוש שם שמים, ועל אחת כמה וכמה, בעמדו בבהמ"ד שהיתה עבודה גדולה של לפני ולפנים. ואיתא בגמרא בהוריות, דת"ח קודם לכה"ג, שנאמר יקרה היא מפנינים, פנינים הכוונה לפני ולפנים, והתורה היא יותר יקרה מכה"ג שמשמש לפני ולפנים, והפשט משום דלפני

שם שמים על כל צעד ושעל, בכזו שמירת עינים ושמירת הלב והמוח, ובין גברא לגברא היה דבוק בתורה. כזה אדם גדול! כזה תלמיד חכם! "איכה יועם זהב ישנא הכתם הטוב!"

הוי! ר' חיים ר' חיים הנשמה שלך היא טהורה, לא עשית עמה מלאכה, אתה מחזיר נשמה קדושה וטהורה, בבגדים יפים ומגוהצים. "רוכב בערבות שש ושמח בבוא אליו נפש נקי וצדיק" הקב"ה שמוח שחוזר לשורש כזה כח אדיר של קדושה, הסולם מוצב ארצה חוזר ועולה לשמים, אבל לנו חסר! מי

יוכל להשלים כזה קידוש שם שמים, ומה שאומרים קדיש הרי זה להשלים את ההעדר של קידוש שם שמים. וזה קשה מאד להשלים מסכת ארוכה של קידוש שם שמים, אותה נהג וקיים ר' חיים זצ"ל.

עלינו לקיים חובת חז"ל "אחד מחבורה שמת תדאג כל החבורה", כל החבורה כולה, כולנו יחד צריכים להתעורר ולפשפש במעשינו ולעשות תשובה, אשר בכזה דור שפל לקח הקב"ה כזה צדיק כמו ר' חיים, ואנן מה נענה ומה נאמר, נחזור בתשובה י ר' חיים! הרי אתה עולה לפני כסא הכבוד, אנו מבקשים ממך להיות מליץ יושר לכל משפחתך ולכל הידידים הרבים, ולקהלתך לוגאנו שנלקח מאתם את האבן הזהב ואת כתם הטוב, ועל כל בית ישראל שכולם מקושרים אתך כאחד, היה מליץ יושר ובקש רחמים שמי שאמר לעולמו די יאמר לצרותינו די, ובלע המות לנצח. וחרפת עמו יסיר בב"א.

ולפנים הוא מול הארון הקודש, אבל התורה הרי היא בתוך הארון עצמו, וזה עוד יותר פנים מאשר לפני ולפנים. ות"ח שזוכה להיות דבוק בתורה, הוא יותר פנים מאשר הכה"ג בשעת העבודה. הוי! ר' חיים ר' חיים זכית להיות לפני ולפנים, דבוק בתורה דבוק בקדושה, לפני ולפנים!

הוי! בעוד כמה שבועות מגיעים הימים בהם היינו נפגשים בלוגנו, כמה גדולים ומורמים היו אותם הימים, שזכיתי להכיר אדם משכמו ומעלה גבוה. אדם שהיה כל כולו נשמה, אדם שהיה כל כולו פנים, ובהר לו בחלק התורה שהיא לפני ולפנים, פנימיות התורה שהוא פנים ממש.

"תורתו קבע ומלאכתו ארעי זו וזו מתקיימת", אצלו לא היה שום חילוק, כי הכל היה קידוש שם שמים. וכ"כ הרא"ש (בריש ב"ב) מה נקרא תורתו אומנתו. מי שעוסק במסחר ומתפרנס כדי חייו, ובכל רגע פנוי עוסק בתורה, הוא הנקרא תורתו אומנתו. הרי כה ראינו בחוש, איך שבן אדם מקדש

בשבועות הקרובים נכתוב א"ה אודות קשרי מרן שליט"א - הגה"ג ר' נתן גשטטנר זצ"ל. הגה"צ רבי אריה שכתר זצ"ל. הרב יעקב כץ ז"ל והשיעור בחיפה. הגה"ג ר' פינחס שרייבר זצ"ל.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ו

חוראת שעה

כאשר יהודי תומך בעולם התורה - זו הוכחה לחשיבות שהוא מייחס לתורה

[דינר למען 'קרן עולם התורה' - קריית ספר - מוצ"ש תולדות תשפ"ו]

קראנו חיום בפרשה את הויכוח שהיה בין יצחק לרבקה לגבי הברכות, האם לתת אותם לעשיו או ליעקב. גדולי המפרשים מסבירים מה היתה כוונתו של יצחק, שודאי הוא ידע שהעיקר זה יעקב, אלא שרצה לתת גם לעשיו חלק בענין, שתהיה כעין שותפות בין יעקב לעשיו, שיעקב יעסוק רק בתורה ומצוות בקדושה, ועשיו יתן לו את הכוח לעשות זאת, ויפרנס אותו, ובצורה כזו יהיה גם לעשיו איזה חלק בבנין של כלל ישראל. אמנם רבקה לא רצתה בזה, ולא משום שחששה שעשיו לא ייתן, שכן אם יצחק חשב שהוא ייתן מסתמא היה נתן, אלא יש בזה דבר יותר עמוק.

הירושלמי (חגיגה פ"ב ה"א) מביא מעשה באלשיך בן אביוה, שירד מהדרך, ושאל את רבי מאיר איך הוא דורש את הפסוק 'שוב אחרית דבר מראשיתו'. והשיב לו ר"מ, שהכוונה בזה שאפילו אם אדם אינו מצליח בתחילת דרכו, מכל מקום הוא יכול להצליח לאחר מכן. ואמר לו אלישע בן אביוה, שרבי עקיבא רבו לא דרש כן, אלא כוונת הכתוב 'אחרית דבר' טובה רק כשהיה כן 'מראשיתו', שגם ההתחלה היתה טובה. וסיפר לו, שכשהוא נולד הזמין אביוה אביו - שהיה עשיר גדול - את כל בני העיר לברית המילה, וכולם אכלו ושתו ורקדו, ואילו ר' אליעזר ור' יהושע שהיו גם כן ישובי בפינה ולמדו תורה נביאים וכתובים, וירדה אש מן השמים סביבם, כמו בסיני. ושאלם אביוה 'האם באתם לשרוף את ביתי?' והשיבו לו שאינו צריך לדאוג, שכן מדובר באש רוחנית, כפי שהיתה בסיני. ואמר אז אביוה, 'אם כוח התורה גדול כל כך, אני מפריש את בני התורה'. ומאחר שלא היתה כוונתו 'לשמה', אלא הוא רצה את האש, את ה'מצב', לפיכך לא התקיימה התורה בבנו 'אחרית דבר', לפי שהיה חסר 'מראשית'.

ולפי זה יש לבאר את כוונתה של רבקה, שהיא חשבה שאף אם עשיו יתן כסף ליעקב, אבל באיזה רצון הוא יתן, ובאיזה 'לשמה' יהיה הכסף של עשיו, אז אמנם יהיה כסף, אבל בשביל ה'מראשית' זה לא טוב, ולפיכך לא רצתה שעשיו יהיה שותף ליעקב כלל.

אנחנו באנו היום לשותפות, שותפות של כלל ישראל, כמו שרבקה רצתה שכלל ישראל יביאו את הכסף, בגלל שהכסף של כלל ישראל ניתן ברצון טוב, ב'לשמה', מתוך הבנת חשיבות התורה, רצון של אנשים שמבינים מה התכלית, ונותנים כמה שאפשר ברצון גמור.

הקב"ה יתן לכל אחד מהם ברכה והצלחה וסייעתא דשמיא, בזכות החיבור לתורה על ידי הנתינה, שאתם זוכים להיות ה'מראשית' שמביא את ה'שוב אחרית דבר', בזכות זה יתן ה' ברכה והצלחה וסייעתא דשמיא לכם ולילדיכם, וכל מה שאתם צריכים, ויצא מהבית הזה היום כבוד שמים גדול מאוד, ויביא לגאולה שלימה במהרה בימינו, אמן.

'כך עונים את המעוקות'?

רגשות הקנאה והשנאה, וכך היו יכולים לעמוד על אמיתות הדברים, אבל מכיון שליעקב אביהם היה איזה חסרון בדקות בהרגשת צער הזולת, שהתבטא בכך שכעס על רחל וגער בה, על כן גם הם לא הרגישו את צרתו של יוסף כשהתחנן לפניהם. ורק כשהאשים אותם כמורגלים, ודרש מהם להוריד את בנימין למצרים, אז הרגישו את התחושה של אדם הנמצא במצוקה לפני אדם שרוצה להרע לו, ואז הבינו איך יוסף הרגיש בזמן המכירה, והודו שחטאו בכך שלא שמעו לתחנוני יוסף. ונמצא, שמה שאמר לו הקב"ה 'חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה' לא היה בתורת עונש, אלא היה זה תיקון לחיסרון שנוצר אצל השבטים מכוחו של יעקב.

אלא שעדיין צריך ליישב את התמיהה השניה, מדוע בני רחל לא היו צריכים לתקן את החיסרון הזה, הרי גם הם בני יעקב. ונראה בזה, שבני רחל לא הוצרכו לזה, מאחר שרחל זכתה לשלמות בענין זה של הרגשת צער הזולת, שהרי יעקב אבינו מסר לה סימנים כדי שלא ירמזו אביה ויתן לו את לאה במקומה, ומכל מקום בשעת מעשה הרגישה רחל את גודל צערה ובושתה של לאה כשיעקב יגלה שהיא אינה רחל, ועל כן הלכה מדעת עצמה ומסרה לה את הסימנים, והסכימה לוותר על הזכות הגדולה להינשא ליעקב אבינו! ולכן בניה של רחל לא הוצרכו לתקן את החיסרון הדק שהיה ליעקב אביהם, כיון שרחל איננה השלימה להם את החיסרון.

וזה הלימוד שיש לנו ללמוד מהפרשה, לחשוב על השני ולהרגיש אותו. יש סיפור על החזו"א, שפעם נסע לפתח תקוה, כדי לשמש כסנדק בברית. אחר הסנדקאות נגשו אליו אנשים רבים, לבקשת ברכה ועצה, וכן לשאול שאלות בהלכה, שהרי כשגדול הדור נמצא מולם רוצים לתפוס אותו... כך ישב איתם בנחת שעה שלימה, וענה לכל אחד מה שהיה צריך. לאחר מכן כשנכנס לרכב בדרכו חזרה, פנה לנהג ואמר לו 'כשאתה מתחיל לנסוע תיסע בבקשה לאט מאוד. הנהג התפלא על בקשה זו ולא הבין טעמה. וביאר לו החזו"א טעמו, טעם שרק לב טהור כמו שהיה לחזו"א יכול להרגיש, ואמר לו כך, אילו היינו מזדריים לעזוב את המקום במהירות, היו הרואים סבורים שמאחר והטריחו אותי יותר מדי לפיכך אני ממהר לברוח, ויחשבו שהיה לי קשה להישאר אצלם, לפיכך רציתי שתיסע לאט בתחילת הדרך, כשאנו עומדים עדיין מול עיניהם. זה נקרא להרגיש את השני. כמה כיבד החזו"א כל אחד, כמה היה חשוב לו שאף אחד לא ייצא ממנו עם איזו הרגשה רעה חלילה.

הקב"ה יזכנו לשים לב לחשוב על האחרים, להזהר בכבודם כראוי, להתבונן ולהרגיש מה שהם מרגישים, ולהתחזק בענינים ש'בין אדם לחבירו'.

0 כתוב בפרשה (בראשית ל א-ב), 'ותרא רחל כי לא ילדה ליעקב, ותקנא רחל באחותה, ותאמר אל יעקב הבה לי בנים, ואם אין מותה אנכי. ויחר אף יעקב ברחל, ויאמר התחת אלקים אנכי, אשר מנע ממך פרי בטן'. וכמוכח, שהכעס של יעקב אבינו לא היה כעס פשוט, אלא היתה לו סיבה לכעוס, וכמו שתרגם אונקלוס שם, 'ותקיף רוגזא דיעקב ברחל, ואמר המני את בעיא, הלא מן קדם ה' תבעו, דמנע מניך ולדא דמועי'. וכעין זה כתב הספורנו שם, 'ויחר, על אמרה הבה לי, כאלו היה בידו לעשות זה, וכעס בקנאות לכבוד קונו, ולא הביט לאהבתו אותה בזה'. הרי שיעקב כעס משום שקינא לכבוד הקב"ה. ואעפ"כ מצינו בחז"ל שהיתה עליו תביעה על כך, וכדאיתא במדרש (ב"ר ע"א), 'א"ל הקדוש ברוך הוא, כך עונים את המעיקות, חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה'. והיינו, דאע"פ שיעקב עשה זאת לתועלת, כדי לחנכה, מואחר ושמוע כאן כעין זלזול בכבוד שמים, כאילו ח"ו הכל תלוי בו, ולא בקב"ה, ובודאי שקל והתבונן היטב והכריע שהדרך היחידה לחנכה הוא שיאמר לה זאת בדרך גערה, אבל מכל מקום חז"ל אומרים שהיתה תביעה עליו בזה, שלא הכריע כראוי.

אמנם צריך להבין, מה העונש שקיבל בכך שבניו יעמדו לפני בנה? ועוד קשה, הרי הבנים של רחל הם גם בנים של יעקב, ומדוע אם כן לא הוצרכו אף הם להיות בכלל קבלת עונש זה, על חטאו של יעקב אביהם.

והנה, בפרשת מקץ, כשהשבטים עמדו לפני יוסף, נאמר (שם מב כא), 'ויאמרו איש אל אחיו, אבל אשמים אנחנו על אחינו, אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אליו, ולא שמענו, על כן באה אלינו הצרה הזאת'. ומבואר מדבריו הכתוב, שהאחים לא התחרטו על עצם המכירה, אלא רק על 'אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אליו ולא שמענו'. והביאור בזה הוא כמו שכתב הספורנו (שם לו יח), 'והנה הגיד הכתוב, כי ציירו בליבם וחשבו את יוסף לנוכל ומתנקש בנפשם, להמיתם בעולם הזה או בעולם הבא, או בשניהם, והתורה אמרה הבא להרגך השכם להורגו'. דהיינו, שהאחים החשיבו את יוסף ל'רודף', וסברו שהוא מתכוין להיות 'אב רביעי', כהמשך לאברהם יצחק ויעקב, וכל כלל ישראל ייצא רק ממנו, ואילו שאר השבטים יידחו כישמעאל ועשו, ועל כן פסקו שדינו כ'רודף' ברוחניות. ואמנם האמת היתה כמו שכתוב בתורה 'ויקנאו בו אחיו', וישנאו אותו, אבל בשעת המכירה הם פסקו לפי הבנתם.

ובזה יש לבאר ענין 'חייך שבניך עתידים לעמוד לפני בנה', שכן כאשר יוסף התחנן לפני האחים וביקש שירחמו עליו, אם היו אחיו מרגישים את צערו בשלימות, היו מבינים שעל אף כל החשבונות הם צריכים לוותר לו, [ורגש הרחמים היה מבטל את

העלון השבוע נדבת הרב גדליה סילמן שליט"א, לרגל שמחת הבר מצוה לבנו הבחור טוביה נתן יצחק נ"י נכד הראב"ד הגר"י סילמן שליט"א. יה"ר שיזכו לרוות נחת ממנו ומכל יוצ"ו לתפארת בית אבות.

נדר בדבר שלא בא לעולם

והביאור הוא שבכל נדר יש שני חלקים - א. 'חלות איסור' על החפץ. ב. 'התחייבות' לנהוג בחפץ האיסור נדר, לפיכך כשעובר על נדרו ומבטל האיסור הרי הוא מחלל את דיבורו שהתחייב לקיים את הנדר.

ולפי"ז נראה לומר בדעת הרמב"ם שסובר שבאמת בנדר על דבר שלא בא לעולם לא חל כלל 'חלות איסור' בחפץ היות ואינו בעולם ואין לו על מה לחול, וכיון שלא חל עליו עכשיו בשעת הנדר לא חל לעולם, אולם שיטת הרמב"ם היא שאיסור נדר אינו דווקא שחל חלות איסור בחפץ, אלא אף במקום שלא חל חלות איסור בחפץ מחמת חסרון בעלות, בכל אופן הוא מחויב לנהוג בו איסור - מכה 'התחייבות' לנהוג בחפץ איסור.

ומעתה נראה לבאר מה שאמרנו בגמ' שהאיסור בדבר שלא בא לעולם נלמד מדין האוסר פירות חבירו על עצמו - והוא שגם ב'פירות חבירו' לא חל 'חלות איסור' בחפץ, אלא רק 'התחייבות' לקיים דיבורו שינהג בחפץ זה איסור שצריך היה לחול על ידי הנדר.

ולפי זה מבוארים היטב דברי הרמב"ם ששם שבנדר הקדש אף שלא חל 'חלות הקדש' בחפץ בכל אופן חלה 'התחייבות' להביא את החפץ להקדש, כך גם בנדר איסור אף אם לא חל 'חלות איסור' בחפץ היות ואינו בעולם עדיין חל עליו 'התחייבות' לאסור אותו ולנהוג בו מנהג איסור, כיון שבנדר מונח לא רק 'חלות איסור' על החפץ אלא גם 'התחייבות' לנהוג בחפץ איסור, וממילא כשהחפץ בא לעולם אף שלא חל עליו איסור, בכל זאת חייב לנהוג בו איסור כדי לקיים דיבורו.

ונמצא מעתה שנדרי הקדש ונדרי איסור שווים הם בגדרם, ועליהם כתב הרמב"ם 'הרי זה חייב לקיים את נדרו' - מדין 'התחייבות' לנהוג בחפץ כפי שנדר (אלא שבהקדש מחויב להקדש כדי שיתקיים התחייבותו ובנדר איסור אין צריך לאסור כדי לקיים התחייבותו).

כגון שהחפץ אינו בעולם גם אינו חייב להביאו למקדש ולנהוג בו כ'הקדש'.

אבל לדעת הרמב"ם הנודר להקדש מונח בנדרו ב' דברים - א. 'חלות הקדש', שיחול דין הקדש בחפץ. ב. 'התחייבות', להביא את החפץ להקדש, ועל כן גם כאשר לא חל 'חלות הקדש' על החפץ מפני שאינו בעולם, חייב להקדישו כשיבוא לעולם ולהביאו למקדש מדין 'התחייבות' להביא החפץ להקדש (והביא ראיה מהרמב"ם בהלכות מעשה הקרבנות (פי"ד הי"ג).

הנודר לאסור דבר שלא בא לעולם

והנה לפי מה שנתבאר נדרי הקדש בדבר שלא בא לעולם אינם מחילים 'קדושה' על החפץ, אלא מחייבים את הנודר להקדיש את החפץ כשיבוא לעולם.

אלא שיש להקשות שהרמב"ם הוסיף שם 'או יהיה אסור עלי', כלומר שגם נדרי איסור חלים על דבר שלא בא לעולם, ומקור הדין הוא מגמ' בנדרים (מז, א) שאדם יכול לאסור על עצמו דבר שלא בא לעולם כשם שיכול לאסור על עצמו חפץ של חברו, ומבואר שהנדר עצמו מחיל איסור על דבר שלא בא לעולם, ולא שמכח הנדר יתחייב לאסור על עצמו את החפץ כשיבוא לעולם.

ומעתה קשה מדוע הרמב"ם עירב כאן נדרי הקדש עם נדרי איסור ועל שניהם יחד כתב 'אע"פ שאינם בעולם הרי זה חייב לקיים דברו', בעוד שגדרם שונה, שנדרי הקדש אינם מחילים 'קדושה' אלא מחייבים את הנודר להקדיש כשיבוא לעולם, ונדרי איסור מחילים בעצמם את האיסור על החפץ.

נדר דין ביחל

וליישב נראה בהקדם ביאור דין 'לא יחל דברו', שבפשטות היה נראה שהאיסור הוא שלא לחלל את חלות האיסור שחל בחפץ, אולם בספר המצוות (ל"ח קנ"ז) מבואר שאיסור 'בל יחל' אינו על ביטול חלות האיסור שחל בחפץ אלא על חילול הדיבור של הנודר.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך ונתן לי לחם לאכל ובגד ללבוש (כח, כ).

הנודר להקדיש דבר שלא בא לעולם

כתב הרמב"ם (ערכין פ"ו הל"א) 'יראה לי שאע"פ שאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם, אם אמר הרי עלי להקדישו הרי זה חייב להקדישו כשיבא לעולם משום נדרו, ואם לא הקדיש הרי זה עובר משום 'בל תאחר' ו'לא יחל דברו' ומשום 'ככל היוצא מפיו יעשה' כשאר הנדרים, והוסיף הרמב"ם (שם, הלכה ל"ג) וכתב 'וראיה לדבר זה, ממה שאמר יעקב אבינו 'וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך', ונאמר 'אשר נדרת לי שם נדרי'.

והנה חידוש זה של הרמב"ם הוא בנדר 'הרי עלי להקדישו' שמתחייב להקדיש חפץ להקדש, אבל בנדר 'הרי זה יהיה להקדש' שהמשמעות היא, להחיל על החפץ דין הקדש ממש נחלקו הרמב"ם והראב"ד.

הרמב"ם בהלכות מכירה (פכ"ב ה"ט, ס"ז) כתב 'דין ההקדש ודין הנדרים אינו כדין ההדיוט בקנייתו, שאילו אמר אדם כל מה שתלד בהמתי יהיה הקדש לבדק הבית, או יהיה אסור עלי, אף על פי שאינו מתקדש לפי שאינו בעולם, הרי זה חייב לקיים דברו'. הרי שגם הנודר בנוסח 'הרי זה יהיה הקדש' על דבר שלא בא לעולם הנדר חל, אבל הראב"ד חולק וסובר שלא חל הנדר היות והחפץ אינו בעולם, וכ"כ הטור (ח"מ ר"י) בשם הראב"ש.

ביאור מחלוקת הרמב"ם והראב"ד

ובביאור המחלוקת כתב באבן האזל שנחלקו הרמב"ם והראב"ד בתוכן החיוב של 'נדרי הקדש' הראב"ד סבר שהחיוב להביא נדרי הקדש למקדש נובע מחלות ההקדש שחל בחפץ, כלומר שהתורה ציוותה 'והבאתם שמה' להביא את 'ההקדש' למקדש, ועל כן נקט שכאשר ההקדש לא חל

משנת הישיבה

מתוך סדרת ועדי הדרכה לכני ישיבה

הדרך לגדול (ז')

שבחורים ישמעו מוזיקה באמצע הזמן, אלא אם כן בחרו צריך את זה באמת, אבל ככה סתם - למה? בשביל מה? אין צורך לזה. בחרו צריך ללכת לישון עם קושיא של תוספות, ולא עם מוזיקה.

אולי אני מדי קיצוני, אבל אני אומר מה שאני סובר. בחרו שיוצא מבית המדרש עם קושיא, והקושיא בוערת בו, לא יתכן שיהיה לו חשק לשמוע מוזיקה, זה הרי יפריע לו לרצף המחשבה, הוא הולך עתה עם מחשבה של לימוד, אז מה שייך כאן מוזיקה?! למה צריך את זה?! ברגע שנכנסים לחדר מיד מדליקים מוזיקה, מדוע?

אמנם אני מסכים לכך שבחור בינוני שאין לו שאיפות, רק בינוניות, הכל בסדר בשבילו - טיול זה בסדר, עיתון זה בסדר, מוזיקה בסדר, הכל זה בסדר. אבל מי שיש לו שאיפה לגדלות בתורה, כל זה בהחלט לא בסדר.

אמנם אני רוצה לסייג את הדברים. כל הנאמר בזה הוא באופן כללי, אבל יש כאלו שהדברים אינם שייכים אליהם. מתח גיטא, ישנם הרבה בחורים שמוסרים עצמם לתורה במס"ג, ואינם צריכים כלל לחיזוק זה, ומאידך, ישנם בחורים שהדברים הנ"ל קשים מדי עבורם, אע"פ שגם הם שואפים לגדלות. והכלל בזה, שבכל מקום של ספק צריך להתייעץ, כי בהחלט יתכן שישנם בחורים שעבודת ה' שלהם צריכה להיות בצורה קצת אחרת, אמנם השאיפות בודאי צריכות להישאר - להיות גדול, אך הדרך בשבילם שונה במקצת. אבל באופן כללי הדברים הם כמו שהזכרנו.

שאלה: האם ראוי לבחור ישיבה שיקרא עיתונים, או לא?

מרן שליט"א: כשהייתי בחור בישיבה, לא ראינו צורת עיתון מה היא, רק פעם בחודשיים, כאשר נסענו הביתה לשבת, ראינו קצת את העיתון. כי באמת עיתון זה דבר הסותר במהותו לצורת בחור ישיבה, וכיצד יתכן שבחור השקוע בלימוד ירצה להסתכל בעיתון?! אם בחור רוצה לראות ביום שיש כמה דקות את הכותרות, לדעת מה הולך בעולם, זה מותר לו, אבל לקרוא עיתון ממש, עם כל הפוליטיקה, עם כל הלשון הרעיל... חוץ מהביטול תורה שיש בזה, זה גם גורם לפחיתות הנפש. ובפרט עיתונים שמספקים את היצר הרע של בחורים, שרוצים לדעת לשון הרע על זה ועל זה... חיסרון נוסף יש בקריאת עיתונים, שזה פועל ביתת ההכרה, וגורם לכך שהגיבורים של הבחורים יהיו הפוליטיקאים וחברי הכנסת. אלו תוצאות כמעט מוכרחות מקריאת עיתון. ונמצא שבחור שרוצה באמת ללמוד, ומחשיב את עצמו, לא יקרא עיתון.

אנו צריכים להתחזק בהבנת חשיבות התורה, וחשיבותו של בן תורה, להתחזק בהכרת חשיבותו! אנחנו בני תורה, אנחנו העילית של הצבא של הקב"ה בעוה"ז, ככה צריך לחשוב! זו צריכה להיות העבודה שלנו, להתגאות בכך שזכינו להיות בני תורה. כלל ישראל מחולק לכל מיני חלקים, ואנחנו זכינו להיות בני תורה!

ולכן, לדעתי, ואני יודע שאני מאוד מחמיר בזה, אבל אני מתנגד לכך

ממדן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

פרשת ויצא תשפ"ו

• הליכות חמד • ליקוטי פסקי הלכה מתורת מרן שליט"א

הלכות חנוכה

עם ברכה במהלך האירוע, צריכים לדעת כי אין להדליק בברכה, משום חשש ברכה לבטלה, ואין אדם יוצא ידי חובתו בברכה זו, שהרי גם המדליק נרות חנוכה בביהכ"ל אין אדם יוצא בה ידי חובתו, כי תקנת חז"ל היתה להדליק על פתח ביתו מבחוץ, או בחלון הסמוך לרה"ר, אבל אולם הוא לא בית וגם לא ביהכ"ל נקבע. והעצה להתפלל באולם תפילת ערבית חד פעמית, כדי שייחשב כביהכ"ל, היא עיצה דחוקה, ובפרט שי"א שגם בביהכ"ל נקבע אין מברכים על ההדלקה, ולמעשה אפשר לברך הברכה בלי להזכיר במפורש את שם ה', וברכת 'שהחינו' אפשר לברך בשו"מ כאשר יש לו פרי חדש או בגד חדש] [שיעורי תורה לרופאים (ח"ב סימן קי, עמ' 192)].

ט. בית חולים שיש בו ביהכ"ל, ושוהים שם חולים מוגבלים שאינם יכולים להדליק נר חנוכה [וגם בחדר אינם מורשים להדליק], ויש שם אחות המטפלת בחולים, ושואלת האם היא יכולה להדליק את הנר, דלכאורה ההדלקה היא דומיא וזכר לעבודת ביהמ"ק, ואין זה דרך ארץ וכבוד הציבור שאשה תעשה כן. אך אם אין מישהו אחר שיוכל להדליק, אפשר להקל, שהרי נשים חייבות בנר חנוכה ושייכות במצוה כמו הגברים, וצ"ע [חשוקי חמד עמ"ס קידושין (דף נט דף לו ע"א, עמ' שעה)].

י. מי שיש לו ב' פתחים, צריך להדליק נר חנוכה בשניהם, מפני החשד. ואם ממנהר מאד לאיזה מקום, ואם יתעכב בהדלקה בשני הפתחים, עלול להפסיד ממון, נראה דאעפ"כ עליו להדליק, כי חז"ל גזרו וחששו לחשד למרות שיש לו הפסד ממון. אך כל זה בהפסד מועט, אבל כשיש הפסד גדול, יתכן שלא חוששין לחשד, וצ"ע [חשוקי חמד עמ"ס קידושין (דף נט ע"א, עמ' תרו)].

יא. אדם הרגיש לצנין, שאם יקיים מצוות הדלקת נרות חנוכה על פתח ביתו מבחוץ בקור העז, יש חשש שמא יצטנן ויחלה במחלה שאין בה סכנה, יתכן שמחוייב בזה, כי לפרסומי ניסא אולי חייב אדם להיכנס למחלה שאין בה סכנה [ודווקא למצוות ד' כוסות בליל הסדר, א"צ לדרוך עצמו אם יפול למשכב, דא"ו דרך חירות (שעה"צ סימן תעב ס"ק נב), ומשמע דלולי זה - היה חייב להכניס עצמו אף לחלות כדי שיקיים המצוה] [חשוקי חמד עמ"ס פסחים (דף קח ע"ב, עמ' תקנט)].

יב. מי שדרכו להדליק נרות חנוכה בשמן זית, וכשכא להדליק לא מצא שמן זית בביתו, והתחיל להכין נרות של שעווה ותחב אותם במקום הראוי להם, וכשרצה להדליק הביאו לו שמן זית, נחלקו רבותינו האחרונים האם יסלק ידו מנרות השעווה וידליק בשמן זית שהיא מצוה מן המובחר, או שמא מאחר והתחיל במצוה, אינו צריך להפסיק ולטרוח כדי שיהיה מן המובחר. ומו"ח מרן הגר"ש אלישיב וצוק"ל הורה שאין שום חשש אם יעזוב את השאינו מהודר וידליק במהודר, ואם רוצה לטרוח ולהדר, רשאי [ונראה שאם יתן את נרות השעווה לאדם אחר שידליק בהם, וא"כ אין כאן ביוון לנרות שהרי מדליקין בהם, ואז לכו"ע מותר] [חשוקי חמד עמ"ס עירובין (דף יא ע"א, עמ' צח)].

יג. מי שלא הדליק נר חנוכה בזמן, מדליק והולך כל הלילה, ואם עבר כל הלילה ולא הדליק, אין לו תשלומים (שו"ע סימן תרעב ס"ב). ויכול להדליק עד עמוד השחר, ובברכה, והיינו דוקא אם בני הבית נעורים, אבל אם ישנים אין לברך עליהם אלא ידליק בלא ברכה (משנ"ב ס"ק יא). ואם נאנס ולא הדליק עד עמוד השחר, ומצא את בני ביתו ישנים, מן הנכון שיקין ב' או ג' כדי שיוכל להדליק בברכה, ואם אי אפשר להקיצם, ידליק ויברך (שעה"צ ס"ק יז). ונראה לענ"ד דלכתחילה יעיר ג', ואם אי אפשר מועיל שיעיר שניים [כת"י].

יד. מי שנוסע לשבת חנוכה להוריו הדרים בעיר אחרת, דעת מו"ח מרן הגר"ש אלישיב וצ"ל שיעקר חיוב ההדלקה הוא בביתו שהוא דר שם, ולא בבית שהוא מתאכסן שם, ולכן צריך למנות שליח כדי שידליק עבורו בביתו. [ומעשה שהיה באחד שנוסע ומינה שליח, ולאחר ההדלקה התקשר השליח להודיע שעשה שליחותו, והתברר שבשעת ההדלקה המשלח ישן, מסתבר שיצא הישן יד"ח ההדלקה, ואף אם נאמר שישן אינו יכול לעשות שליח, מ"מ בנר חנוכה שהנרות הם ממנו, יצא יד"ח] [חשוקי חמד עמ"ס סנהדרין (דף מז ע"א, עמ' רסט)].

א. אדם הגר בקומה ראשונה ויש לו מרפסת עם מעקה בגובה כשבעה טפחים, ומהמרפסת יש לו דלת כניסה לסלון הבית, ומסתפק אם ידליק על המעקה ובכך יהיה לו את המעלה שמדליק למטה מעשרה, או שידליק בפתח הכניסה לסלון, אך המעקה מסתיר את הנרות ולכן צריך להניחם בגובה למעלה מהמעקה, ואז ירוויח את המעלה שהוא מסובב במצוות, אך יפסיד את המעלה של הדלקה למטה מעשרה. נראה שמכיון שמעלה זו שלמטה מעשרה נתונה במחולקת ראשונים ואילו המעלה של להדליק משמאל לפתח כתובה בגמ' ואין עליה חולקים, אולי עדיף שידליק משמאל לפתח [וכך אמר מרן בעל אילת השחר וצ"ל שהיה נוהג מרן החזו"א וצ"ל] [חשוקי חמד חנוכה (סימן כ, עמ' נג)].

ב. אדם הגר בקומה גבוהה שהיא למעלה מעשרים אמה מרשות הרבים, אין לו להדליק שם נרות חנוכה, אף שהחלון פונה לבניינים הסמוכים הרואים את נר החנוכה, משום ששכנים אלו נחשבים יחידים רבים ולא רשות הרבים, ולכן יניחה בכניסה לחדר המדרגות [כך שמעתי ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב וצוק"ל]. ולשיטת החזו"א שחדר המדרגות בימינו אינו בבחינת חצר, יש להניחו על פתח הבית [חשוקי חמד חנוכה (סימן כד, עמ' נה)].

[ואם אין לו מקום אחר להניח בו את נר החנוכה, אלא בחלון שהוא גבוה כ' אמה מרשות הרבים, יניח בחלון הפונה לרחוב, ויקנה נורות צבעוניות מהבהבות, ויניחם ליד הנרות כדי שימשוך את העין, ויתכן שיוצא בזה יד"ח, שהרי לבני הבית יש היכר, וגם יש קצת היכר לבני רה"ר, ונחשב לאמלגמה ואולי יוצא יד"ח] [חשוקי חמד חנוכה (סימן לה, עמ' עט)].

ג. אדם שיש לו דירה עם חלון הפונה לרחוב אחד וחלון נוסף הפונה לרחוב שני, אינו צריך להדליק בשני החלונות מפני החשד, דבזמן הזה אין חשד, כיון שיש הרבה אנשים הנוהגים להדליק בתוך ביתם (בפתח הבית הפונה לחדר המדרגות), וא"כ אין כבר מקום לחשוד שלא הדליקו נרות חנוכה [חשוקי חמד חנוכה (סימן כו, עמ' סב)].

ד. בני ישיבה האוכלים בחדר האוכל וישנים בפנימיה הנמצאת בבניין אחר, ושואלים היכן להדליק נר חנוכה, הן אמנם שמקום אכילה עיקר (רמ"א סימן תרעז ס"א), מ"מ פסקו האגרות משה ומו"ח מרן הגר"ש אלישיב וצוק"ל שידליקו במקום ליתנם, ששם יש לכל אחד מקום המיוחד לו, משא"כ חדר האוכל אינו מיוחד לכל אחד באופן פרטי ואינו נחשב בית. ונראה שהטוב ביותר הוא, שאחד ידליק בפתח חדר האוכל ויוציא את כולם, וכל אחד יסמוך על ברכה זו וידליק גם בשער הפנימיה, כדי לצאת ידי כל הדעות. [וכמו"כ תלמידים האוכלים בישיבה ולנים בבית אביהם, הורה מו"ח וצ"ל שידליקו בבית אביהם, כי שם עיקר דירתם, ויש מחמירים לאכול ארוכה אחת בבית הוריו, אך אינו חייב] [חשוקי חמד חנוכה (סימן כט, עמ' סז)].

ה. אדם שבנה חדר נוסף לביתו בלא רישיון וללא הסכמת השכנים, אינו יכול להדליק נרות חנוכה בפתח החדר או בחלון, כיון שגר חנוכה צריך להדליק בבית, וחדר זה עומד להריסה ואין שם בית עליו (עי' ערכין דף לז ע"א), וכן אסור לו עצמו להיות בחדר זה, שעצם העמידה עליו הוא גזל מהשכנים, ואין זה ביתו, ויתכן שיש בו הסגת גבול (בא"י), ולכך שם הוי מצוה הבאה בעבירה [חשוקי חמד חנוכה (סימן ל, עמ' סט)].

ו. שביל פרטי שעוברים בו עוברים ושבים ללא רשות (והשכנים כתבו כמה פעמים פתקים שאין לעבור שם), הורה גיסו מרן הגר"ח קניבסקי וצוק"ל שאין להניח את החנוכה בפתח הפונה לשביל זה שרבים עוברים בו שלא ברשות, כיון שהם מוגדרים כליסטים (עי' עירובין דף נג ע"ב), ועוד ששביל זה למיטת קאי ואין שם 'שביל הרבים' עליו [חשוקי חמד חנוכה (סימן לב, עמ' עב)].

ז. הכנת הפתילות לנרות החנוכה בעצמו מהודרת יותר מקניית פתילות מוכנות [ומסופר על הח"ח שהיה מתעסק זמן רב בהכנת הפתילות לנרות החנוכה, שהיו עשויות מצמר גפן]. אך כל זה רק כשהפתילות שהוא יכין מהודרות כמו הפתילות המוכנות שיקנה, אך אם הפתילות שהוא יכין יהיו פחות מהודרות, עדיף שיקנה מוכן, ובזמן הנותר ילמד תורה או ילמד את ילדיו על גודל חשיבות ימי החנוכה [חשוקי חמד חנוכה (סימן א, עמ' כא)].

ח. העורכים טקסים בימי החנוכה באולם ציבורי, ורוצים לערוך מעמד הדלקת נרות חנוכה

האבנים היו שמירה באמת, וכי לא יכלו החיות לעבור על האבנים, אלא ע"כ שאין זו שמירה שתועיל בדרך הטבע, אלא שמירה של כבוד כמו בביהמ"ק. [ואמנם לשון רש"י 'שהיה ירא מפני חיות רעות', הכוונה היא דכיון שמדבר ההשתדלות צריך לעשות דבר מה נגד היראה הטבעית שיראים, זהו נחשב שמירה, שזה כבודו של יעקב, וירא' היינו מה שכך דרך הטבע שירא (ע"י כל משאלותיך, עמ' קמח)].

שם. נשאלתי בגדר ההשתדלות הטבעית הנדרשת מאדם בכל דרכיו ופעולותיו כאן בעוה"ז (כמובן חוץ מהתפילה), כדי שלא ייחשב שהוא יושב בטל ומוצפה למעשה ניסים, האם צריך השתדלות נכבדת הראויה להתכבד בה, שיכולה בדרך הטבע לעזור ולסייע, או שמא בכל דהו סגי, וגם השתדלות כזו שבדרך הטבע אין סיכוי שתסייע, מ"מ הוא מצידו השתדל ועשה משהו שבמשהו.

והנה רש"י כאן פירש 'וישם מראשותיו'. עשאו כמין מרוב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות וכו'. ונשאל גיס מרן הגר"ח קניבסקי זצוק"ל (דרך שיחה ח"א עמ' קמז) וכי החיות הרעות אינם יכולים לעבור את האבנים, והשיב 'עשה כן רק לצאת ידי חובת ההשתדלות, ויש בזה איזה קושי לבהמה לעבור הגדר, ובוה סגי'. [ופעם אחרת השיב גיס זצ"ל (אשיחה ח"א עמ' מז) 'עשאו גבוה שלא יכלו ליכנס, וגם לא ראיהו'].

ועכ"פ ביאור הענין הוא, שההשתדלות הנצרכת מאיתנו היא להראות שעשינו משהו מצידנו, ושאיננו סומכים על הנס, ולכן סגי ב'פתחו לי פתח כבודי של משה', ואז הקב"ה יפתח לנו פתח כפתחו של אולם, ודו"ק (כמובן חוץ מתפילות ובקשות, שבוה כל המרבה ה"ז משובח).

וַיִּשָּׂם לָבֶן בְּפֶקֶד וַיִּנָּשֶׁק לְבָנָיו וּלְבָנוֹתָיו וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיֵּלֶךְ וַיֵּשֶׁב לָבֶן לְמַלְכוֹ (לכ, א). פעמים רבות נשאלנו כשיש במשפחה חולה במצב קשה, ובני המשפחה מסתפקים האם לגלות את הדבר לאביו הקשיש של החולה, מוחשש שמא בשורה זו תשפיע על מצבו של האב הישיש לרעה.

וכתבו בשיעורי תורה לרופאים (ח"ב סימן פג) דנראה שאם הדבר ישפיע לרעה על האב, וידרדר את מצב בריאותו, פשיטא שאסור לגלות לו, ויש לעשות הכל כדי להעלים ממנו את מחלתו. וגם אם ח"ו יגיעו בשורות לא טובות מהחולה, מ"מ דיה לצרה בשעתה, ואין להקדים ולספר לו כעת בשורת איוב כשהיבב עלולים להסתכן בעקבות כך [ומספרים על הגאון רבי חיים זליבנסקי זצ"ל, שחלה במחלה ממארת ומאד רזה, ולבש שתי חליפות זו על גבי זו, כדי להעלים מאביו החולה את דבר מחלתו].

אולם אם אין מצבו של האב כל כך חמור, נראה שיש לספר לו, וזאת ממה שלמדנו בפסוק כאן שהתורה מציינת שלבן קם בבוקר וביקר את בניו ובנותיו, וצ"ב מדוע סיפרה לנו התורה פרט זה, ומאי נפק"מ הדבר עבריו. ועמד בזה רבינו הספורנו כאן, וכתב בזה"ל: 'ויברך אתהו. כבר אמרו (מגילה דף טו ע"א) אל תהי ברכת הדיין קלה בעיניך, אמנם סיפר ברכת לבן לבנותיו, להורות שברכת האב אשר היא על בניו בכל נפשו, בלי ספק ראוי שתהיה יותר בסגולת צלם אלוקים המברך, כאמרו בעבור תברכך נפשי (לעיל כז, ד), עכ"ל.

ומבואר בדבריו שדרך האב לברך את בניו בכל נפשו, וממילא בלי ספק שהברכה חלה יותר, עד כדי כך שדימה הספורנו את ברכת יצחק הצדיק לבנו, אל ברכת לבן הארמי לבנותיו, ששניהם הם 'צלם אלוקים המברך'. וא"כ ודאי שכל עוד אין סכנה ממשית בסיוור הדבר לאבי החולה, נראה שעדיף לספר לו, כדי שיתפלל על בנו החולה, ותתקבל תפילתו וברכתו, כמבואר בספורנו.

ומדברי הספורנו יש ללמוד עוד, כמה חייב אדם הכרת הטוב להוריו, ולו רק בגלל ברכת אב ואם שבידוהו בכל נפשם, שכתב הספורנו שבלי ספק שהיא חלה. ויש לציין למה שאמר הנביא אלישע (מלכים ב, ד כז) 'והשם העלים ממני', ומשמע שהעלים זה היה בעוכריו של בן השונמית (יילד זה היה הנביא חבקוק, כמבואר בזהר בהקדמה (ח"א דף ז), ובפרקי דר"א (פרק ל) משמע שהיה זה עודד הנביא), וע"ע מש"כ בחשוך חמד עמ"ס יומא (דף ד ע"ב).

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֶרְנָה (כח, י). הנה במסכת עירובין (דף סה ע"א) מוארכה הגמ' בענין הכוונה בתפילה, ועל דברים המושפעים לרעה על יכולת האדם לכוין בתפילה, ואיתא התם, אמר רבי אלעזר, הבא מן הדרך, אל יתפלל שלושה ימים, שנאמר (עזרא ה, טו) ואקבצם אל הנגר הבא אל אהוא ונחנה שם ימים שלושה, ואבינה בעם וגו'. ופירש רש"י 'אל יתפלל ג' ימים. שאין דעתו מיושבת עליו מפני טורח הדרך' [ושיעור זה של ג' ימים ילפינו לה ממה שתואר עזרא את מסע ההמונים שניהל בעלותו לא"י, דמשמע שלא היה עזרא יכול להתבונן כראוי במי ומי ההולכים עד שלא נח שלושה ימים מטרדת הדרך, וה"ה לתפילה. ובימינו אין נזהרים בזה, מפני שבין כך אין אנו מכוונים כ"כ בתפילה (שו"ע או"ח סימן צח ס"ב), יעו"ש].

והקשה בעיני יעקב שם, הא מצונו ביעקב אבינו שנהג לא כן, וכמו שנאמר כאן 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֶרְנָה', ויפגע במקום, ומכאן אמרו חז"ל שיעקב תיקן תפלת ערבית באותו לילה. ותירץ, דבאמת משום הכי תפילת ערבית רשות. ועוד כתב, דעיקר טעם טרדת הדרך הוא משום דכל הדרכים בחזקת סכנה, ויעקב שאני דמלאכים ניצבים ומתלווים עמו תמיד לשמרו, וגם נסע בקפיצת הדרך. עכ"ד.

ולענ"ד נראה ליישב באופן אחר, שמאחר ויעקב היה אז בעת צרה, וכמבואר בתוספות במסכת חולין (דף ב ע"ב, ד"ה אבל), וז"ל: 'וא"ת והא כתיב וידר יעקב נדר לאמר, וכתב את אשר נדרתי אשלמה. וי"ל דבשעת צרה שרי, וכמו דאמרין בבראשית רבה וידר יעקב נדר לאמר, - לאמור לדורות שיהיו נודרים בעת צרה, עכ"ל. ואם כן בהיותו בעת צרה לבו נשבר ומכוין ביותר לאבינו שבשמיים, ואין לך שעת רצון גדולה מזו למרות שבא מהדרך, וגם בני ישראל כשהיו על ים סוף התפללו, ומשה אמר להם 'מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו', ועכ"פ התפללו שם למרות היותם שם בדרך והוא בגלל שהיו בצרה [ויכול להיות שתפילה על הצרה מותר לו להתפלל, אך לא תפילה קבועה].

וַיִּפְגַע בַּמָּקוֹם וַיֵּלֶךְ שָׁם בִּי בֵּא הַשָּׁמֶשׁ וַיִּקַּח מִבְּאֵר הַמָּקוֹם וַיִּשָּׂם מִרְאשָׁתוֹ וַיֵּשֶׁב בַּמָּקוֹם הַהוּא (כח, יא). ופירש רש"י, וישם מראשותיו, עשאו כמין מרוב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות וכו', עכ"ל. באחד הכנסים שבו היו אמורים להתכנס גדולי ישראל, כדי לדון בהכרעות חשובות, נכנסתי קודם הישיבה למרן ראש הישיבה בעל אילת השחר זצ"ל, והוא סיפר לי שאברך ת"ח שאל אותו שאלה שמטרידה אותו, והיא על מה שכתוב בספר 'חובות הלבבות' (שער אהבת ה', פרק ו) שסיפר אחד מהחסידים על אחד מהיראים, שמצאו ישן באחד המדרות, ואמר לו: 'אינך ירא מן האריה, שאתה ישן במקום הזה', והשיבו אותו ירא: 'אני בוש מאלוקים, שיראני דא וזולתי'. וא"כ איך אצל יעקב אבינו מצאנו שעשה מרוב מהאבנים משום שהיה ירא מפני חיות רעות, דא"כ יתכן שאותו חסיד התבייש מהאלוקים שירא שהיה חושש מדבר אחר וזולתו, ואילו יעקב אבינו בחיר האבות פחד מהחיות, ועשה מרוב לראשו.

והבאנו בקובץ 'ווי העמודים והשוקים' (גליון נא עמ' יא) שמרן ראש הישיבה זצ"ל השיב, שיתכן ויש הבדל בין קודם מתן תורה לאחר מתן תורה. ויש להביא ראיה לדבריו מדברי האוה"ח הק' (שמות יד כז) השואל, מהו הרעש הגדול מקריעת ים סוף, אחרי שמצונו בחולין (דף ז ע"א) שרבי פנחס בן יאיר בקע את נהר גינאי. ומתרץ האוה"ח, כי כל הרעש הגדול סביב הנס של קריעת ים סוף היה בשל העובדה שהנס נעשה קודם מתן תורה, אמנם אחר מתן תורה אכן אין בזה כל חידוש, כי בכלל התנאים שהתנה ה' על כל מעשה בראשית, להיות כפופים לתורה ועמליה, ולעשות כל אשר יגורו עליהם, וממשלתם עליהם כממשלת הבורא ב"ה, יעו"ש. ואם כן יתכן שלמרות שיעקב אבינו גם בקע את הירדן, וכוהו היה גדול מאד, מכל מקום היה צריך לעשות גם קצת השתדלות בדרך הטבע, כיון שזה היה עדיין קודם מתן תורה. וגסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל השיב, שבביהמ"ק היתה שמירה גדולה, וכמבואר בריב"ם (פ"ח מוהל"ב בית הבחירה) שזה משום כבוד, והכא נמי יעקב אבינו שהיה בחיר שבאבות, ודמותו חקוקה על כסא הכבוד, היה סבור שזה מחייב כבוד. רק שאם אין חיות רעות, אין כאן מצאיות של שמירה, וכיון שהיו חיות רעות, חל 'שם שמירה' על המרוב. והרי ע"כ צריך לומר כך, וכי

אחרת נא חידה

הדלוקו בתוכיה עד יום ג', אך ביום ד' של חנוכה אינם רשאים להדליק בה, המציא?
(התשובה לחידה, א"ה בשבוע הבא, החידה מאת ידידנו הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה מגליון פרשת וירא: איך יתכן שיש בביהמ"ז כהן ולוי, ומ"מ אדם אחד עולה לכל העליות?

תשובה. ביהמ"ז שהיו בו תשעה עולים מרוסים, שלא ידעו לקרוא בתורה, וגם לא יכלו לענות אחרי הבעל קורא, ופסק השו"ע (או"ח סימן קמג ס"ה) וביהמ"ז שיש רק אחד שיועד לקרוא, יבדוק ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם, וחוזר לברך תחילה ויקרא קצת פסוקים ומבדוק לאחריהם, וכן יעשה כמה פעמים כמספר העולים של אותו היום. וא"כ למרות שיש שם כהן ולוי או חתן או בעל בית ויא"צ וחתן בן מצוה, מ"מ הבעל קורא עולה ז' עליות. והמשנ"ב (ס"ק ג) כתב שלדעת הרמ"א לעולם צריך לקרות שבעה קריאות, ויברכו, והש"י יוציאם בקריאות, ורק לדעת השו"ע שבאופן שלא יודע לקרות לא יעלה, הדין כנ"ל. [ובחשוך חמד גיטין (דף נט ע"ב) נסתפקו כשנמצאים בביהמ"ז חמשה בני ספרד וחמשה בני אשכנז (ובתוספת כהן), איך ינהגו, יעו"ש].

תשובה לחידה מגליון פרשת תולדות: יהודי עומד לקדש אשה, ואנו יודעים שהקידושין לא יחולו כלל, לא מדאורייתא ולא מדברבן [והאשה נשארת פנויה לגמרי, ויכולה לצאת מהמקדש ללא גט וללא מיהאן], ובכל זאת אנו מברכים ברכות אירוסין ונישואין בשם מלכות, ככל סידור חז"ק רגיל?

תשובה. ביהמ"ז שהיו בו תשעה עולים מרוסים, שלא ידעו לקרוא בתורה, וגם לא יכלו לענות אחרי הבעל קורא, ופסק השו"ע (או"ח סימן קמג ס"ה) וביהמ"ז שיש רק אחד שיועד לקרוא, יבדוק ויקרא קצת פסוקים ויברך לאחריהם, וחוזר לברך תחילה ויקרא קצת פסוקים ומבדוק לאחריהם, וכן יעשה כמה פעמים כמספר העולים של אותו היום. וא"כ למרות שיש שם כהן ולוי או חתן או בעל בית ויא"צ וחתן בן מצוה, מ"מ הבעל קורא עולה ז' עליות. והמשנ"ב (ס"ק ג) כתב שלדעת הרמ"א לעולם צריך לקרות שבעה קריאות, ויברכו, והש"י יוציאם בקריאות, ורק לדעת השו"ע שבאופן שלא יודע לקרות לא יעלה, הדין כנ"ל. [ובחשוך חמד גיטין (דף נט ע"ב) נסתפקו כשנמצאים בביהמ"ז חמשה בני ספרד וחמשה בני אשכנז (ובתוספת כהן), איך ינהגו, יעו"ש].

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים
ממרן שליט"א, ניתן להרשם במייל
a0527642209@gmail.com, ובפלאשון
החל, או בכתובת מייל 3126877@gmail.com
com ובפלאשון 0533126877

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים
מדי יום ממרן רבינו שליט"א, וכן שיעורי יומי
בהלכות שבת ועוד, בקו 'שיח יצחק', 03-3150582
לעדכונים על דרשות ושיעורים, וכן על מיקומו של
רבינו בשבת הקרובה
בקו 'דברי חמד' 077-6077

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

גיליון מס'
205

ידיד נפש אב הרחמן – הידיד שנשאר לנצח !

חשפ"ז
ויצא

הקב"ה ידיד נפש של כל אחד

אדם צריך לדעת שהקב"ה הוא רַע, הוא ידיד, וכמו שאומרת הגמ' במנחות נג ב': **ידיד זה הקב"ה!** והגמ' מביאה על זה את הפסוק בישעיה ה' **"אשריה נא לידידי"**, וכמו שאומרים בפיוט 'ידיד נפש אב הרחמן' הקב"ה הוא ידיד נפש שלנו, ולא כדאי להפסיד כזה ידיד.

זכורני כחודש וחצי לפני פטירתו של דודי ר' יעקב טולידאנו זצ"ל הוא היה חולה, והלכתי לבקרו באותו זמן היה גר בסורוצקין והיה חולה אנוש, היה לו ניוון שרירים רח"ל בידיים וברגליים, (זה מחלה נוראה שהראש והשכל עובדים והאברים הפנימיים עובדים, והוא חי ורואה איך שהגוף שלו נגמר) אז באתי אליו בשביל לעודד אותו, ויצאתי מעודד ממנו.

ככל שאדם מתבגר הידידים של מתמעטים

אמרתי לו: ששמתי לב שככל שאדם מתבגר ככה הידידים שלו מתמעטים, באותו זמן עשיתי בר מצוה לבן שלי ועשיתי את זה בבית ולא באולם, אמרתי לו אגיד לך למה לא עשיתי באולם? כי אני רואה שכבר בין כך הידידים שלי מתמעטים, בהתחלה היו לי הרבה ידידים בישיבה שלמדו איתי חברי נעורים, ועכשיו כל הידידים שלי מצעירותי כבר התבגרו, וכבר אין קשר טוב כמו מה שהיה פעם, כולם חיתנו את הילדים שלהם, וגם לא קל להם לבוא, ויש מהם גם מבוגרים והם עייפים ויש כאלה חולים ה' ירחם, וככל שהתבגרותי הבחנתי שהחברים מתמעטים, ולכן לא עשינו את הבר מצוה באולם, אלא בבית, כך הסברתי לדודי ר' יעקב זצ"ל.

וככה ככל שבן אדם מזקין כבר חלק מהחברים שלו כבר לא בין החיים, וגם אותם שעדיין חיים הם כבר זקנים ואין להם אפשרות לשמור קשרי ידידות.

והמשכתי לספר לו שבאותו זמן היתה לווייה של יהודי אחד שהיה גר בסמוך לישיבה בבאר יעקב, אני זוכר איך שהיה קורא תהלים בהשתכחות הנפש ובנגינה והיה תענוג לשמוע אותו, והלווייה שלו היתה בסמוך לישיבה, ואני שומע שני אנשים שמדברים ביניהם: הנה עכשיו הוא עזב את הבית שלו, את האישה, ואת הילדים, את הרכוש, והמשק שלו - הכל נגמר, ואין לו כלום, אמנם עכשיו הילדים עוד מלווים אותו ועוד כמה ידידים, אבל כשנגיע לקבר אז כולם יגידו לו שלום, זהו והכל נגמר, שום דבר שהיה לו לא נשאר - אין לו, אין לו אישה וילדים, אין לו בית, **והוא נשאר לבד ובודד!**

אוי ווי, אדם מבוגר אוהב שישאלו אותו, מה שלומך, איך אתה מרגיש וכו' אבל כאן בקבר אף אחד לא ישאל אותך מה שלומך, איך אתה מרגיש, והוא לבד ומסכן בודד אין לו עם מי לדבר עם אף אחד, וכל הידידים לא ישאלו אותו מה שלומך, הכל הלך.

אתם יודעים מה זה להיות בבדידות כל כך גדולה שאף אחד לא ישאל אותך מה שלומך, זה הרגשה נוראה.

יש ידיד אחד שנשאר איתך לנצח

אבל תדעו לכם רבותי: שיש ידיד אחד שיכול להשאר איתך תמיד גם שאתה בקבר, כמו שאומר דוד המלך: **"גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע - כי אתה עמדי"** מה זה גיא? זה חפירה חשוכה - זה קבר, ועל זה אומר דוד גם כשאליך בקבר בחושך, לא אירא רע, אני לא מפחד מרע, ולמה? כי אתה עימדי - הקב"ה איתי, גם בקבר יש לי את הקב"ה שנימצא איתי.

אבל צריך לדעת שידיד צריך לקנות - ידידות צריך לקנות, ואיך קונים את הידיד - באים ומבקרים אותו, באים לאירועים שלו לשמחות שלו, מביאים לו מתנה - כך קונים ידיד.

כך גם כלפי הקב"ה, אתה רוצה להיות ידיד של הקב"ה - לתמיד, אז צריך לקנות את הידידות של הקב"ה.

איך קונים את הידידות עם הקב"ה

ואיך קונים את הידידות עם הקב"ה - באים מדברים עם הקב"ה ומתפללים ג' תפילות בכל יום - מדברים עם השם יתברך - להתרגל לדבר איתו, וכפי הביקורים שאתה נותן להקב"ה, כך אתה קונה את הידידות שלו.

וצריך לדעת לדבר עם הקב"ה ברצינות, תדעו לכם אין משחקים אצל הקב"ה - עם אנשים אתה יכול לשחק כאילו אתה חבר שלו, אבל זה לא שייך אצל הקב"ה, הקב"ה יודע כל מצפונך, הוא יודע עליך הכל... וצריך להביא להקב"ה דורות, איזה הקרבה, איזה מסירות נפש, לשבור את המידות הרעות, לשבור את התאוות, ואם אדם יושב ולומד כמה שעות בלי הפסק, אז ככה אפשר לבנות את הידידות עם הקב"ה.

אבל אם לא תקנה את הידידות בעולם הזה, אז כשתבא לקבר הקב"ה יגיד לך: אני לא מכיר אותך, הוא מעולם לא דיבר איתי, מי אתה? ואז תשאר בקבר לבד בלי שום ידיד, בודד, אף אחד לא מסתכל עליך. אבל אם תעבוד לרכוש את הידידות, ותעבוד על זה באמת בלי משחקים, אז יהיה לך הקב"ה ידיד לנצח, לא תהיה בודד.

להיות חולה זה חוויה

ואמרתי לדודי ר' יעקב זצ"ל, תדע - שזה חוויה להיות חולה, ממש חוויה טובה, וסיפרתי לו שבאותה תקופה קרה לי שישנתי בסלון בבית בלילה ושאר בני הבית ישנו בחדרים, והנה באמצע הלילה הייתי צריך לקום מהמיטה ופתאום היה לי סחרחורת גדולה מאוד, ולא יכולתי לקום מהמיטה, אני מפחד ליפול, ולא יכולתי לקום ולצעוק, לא ישמעו אותי כי הדלת בסלון סגורה, וכולם בחדרים עם הדלתות סגורות, ואני עם סחרחורות.

ואז ראיתי שאני תלוי רק בהקב"ה, זה רק ביני לבין הקב"ה אף אחד לא יודע מזה, אז אמרתי להקב"ה: אין לי אף אחד - רק אתה תעזור לי.

וזה החוויה הטובה, להרגיש שאתה בידי השם ואין מי שיעזור לך - רק הבורא עולם.

ואמרתי לדודי ר' יעקב זצ"ל תדע אם אתה חולה, ואתה יודע ומרגיש, אין לי אלא הקב"ה, יש לי רק בורא עולם, החוויה הזו להרגיש להיות תלוי בבורא עולם, ולהרגיש את השלווה בזה שאתה תלוי בו, זו חוויה טובה מאוד.

באו שערינו בתודה

לקנות את הידידות עם הקב"ה, זה מוסר עם חכמה, וכך אומר דוד בתהלים: **"באו שערינו בתודה, חצרותינו בתהילה, הודו לו, ברכו שמו"** באו שערינו בתודה - הכוונה לבוא ולהתפלל אליו, חצרותינו בתהילה - להלל ולשבח את הקב"ה, וזה כמו שאמרתי, לא לעזוב את הקב"ה, ולמה? - **"כי טוב ה' לעולם חסדו, ועד דור ודור אמונתו"**, השם הוא הרַע הטוב שלנו, יש לנו עם ישראל את הרבוננו של עולם, האוהב שלנו והאוהב של אבותינו, לא לעזוב את האוהב שלנו, כדאי לנו להיות בקשר איתו, זה כדאי.

נאמר בניחום אבלים על הגאון רבי אליהו רפול זצוק"ל

תמיד אמרתי לו: **שכשחבא לעולם הבא יהיה לך שם הפתעות גדולות!**
בלוויה משהו נישא אלי אני לא מכיר אותו, וסיפר לי שרבי אליהו הציל את אבא שלי, הכניס את אביו לפני שבעים שנה לשיבת פורת יוסף, וזה היה עוד כשהוא היה בחור כבר אז הוא הציל נפשות, כבר מילדותו כל ההשתוקקות שלו היתה להכניס עוד בחור לשיבה עוד בחור ללמוד.
הוא הקים את ישיבת נווה ארץ בבאר יעקב, ואני שימשתי שם כבחור עשר שנים, היו שם בעלי כשרונות גדולים, אני זוכר אחד שם חיבר ספר עם הרבה לומדות, נהנתי מאוד לקרא אותו, כשר' אליהו יבא לעולם האמת יגידו לו זה שלך, אתה עשית את זה, זה מה שאמרתי לו יהיה לך מלא הפתעות.
אני אספר לכם סיפור, כשהייתי בחור בפונבז' הגיע לשם יום אחד בחור מרוקאי והוא רצה להתקבל לפונבז', אני ראיתי שהוא בכלל לא ברמה ללמוד בפונבז', וגם הוא לא ידע אידיש, ולא היה שייך שילמד בפונבז', אמרתי לו זה לא בשבילך, לא יהיה לך חברותות, לא תדע לחזור על השיעור, לא שייך שתלמד פה לבד, אבל הוא היה עקשן, אמרתי לו בא נלך לסטייפלר נשאל אותו מה לעשות.
נכנסנו לסטייפלר סיפרתי לו, אמרתי לו הוא לא מתאים הוא לא מבין עברית וגם ברמה הוא לא מתאים, אמר לו הסטייפלר לך למגדאל לר' נחום לסמן זצ"ל הוא פתח ישיבה הוא יקבל אותך, הלכתי איתו למגדאל, וקודם למדתי איתו סוגיא כדי שידע במבחן, נסעתי איתו עד מגדאל, ולא מצאנו את ר' נחום הוא כבר לא היה בבית, אמרתי לו שב אתה פה ואני אלך לר' נחום לדבר איתו, דברתי עם ר' נחום, הוא היה צריך תלמידים והוא הסכים לקבל אותו לישיבה, וככה נפרדנו, אמרתי לו שלום וזהו, מכאן אני כבר לא מכיר אותו, שכחתי ממנו.
אחרי שנים אותו בחור נהיה מזכה הרבים גדול, והוא הקים ישיבה לבעלי מרוקאי והוא רצה להתקבל לפונבז', אני ראיתי שהוא בכלל לא ברמה ללמוד בפונבז', וזה היה לי הפתעה גדולה, מה אני עשיתי רק דאגתי לו לישיבה ואחר כך הוא זכה וזיכה את הרבים, וכל זה נזקף לזכותי. מייד אחר כך פגשתי את ר' אליהו זצ"ל אמרתי לו: תדע לך כמו ההפתעה הזו שהייתה לי, מה עשיתי רק דאגתי לו לישיבה, ותראה מה יצא ממנו אחר כך, גם לך יהיה בעולם האמת המון המון הפתעות, כל מיני בחורים שדאגת להם להכניסם לישיבה, ואתה אחר כך לא ידע מה יצא ממנו, איזה ת"ח הוא נהיה, איזה דורות הוא הקים, תדע לך יתכן אחד שהקים ישיבה ואתה בכלל לא ידע מזה, וכשחבא לעולם האמת יגידו לך: **כל זה שלך!** הכל נזקף אליך, יהיו לך המון הפתעות.
הייתי בוחן אצלו עשר שנים בנווה ארץ, עד היום אני מכיר לו טובה על כך, בזכות זה הייתי צריך לחזור על הרבה דפי גמ' כדי לבחון, הרי בישיבות הגדולות לומדים 10 דפים בזמן אפשר להיות עם הארץ גדול בישיבה, אבל ברוך השם אני הייתי חוזר עוד 50 דף בשנה, זה עשה לי טובה גדולה וגם זה נזקף לזכותו [אחר כך הוא ביקש ממני להפסיק לבחון, כי טען שהציגונים שלי לא מדרבנים את הבחורים ללמוד, כי אני לא הייתי מסוגל לתת ציון נמוך, והציגונים שלי התחילו משמונה, רק הייתי מחלק לרבעים, שמונה ורבע, שמונה וחצי, ככה כל אחד ידע את הרמה שלו, אבל לא הייתי מסוגל לתת הרגשה רעה לבחור שיש לו ציון נמוך, אחר כך כשניפגשתי איתו אמרתי לו אני מצטער שהפסקתי לבחון, לא בגלל המאה דולר שהייתי מקבל, אלא אני מצטער על זה שהפסקתי לחזור על הרבה דפי גמ' שתהה נשמתו צרורה בצרור החיים, ולא תוסיפו לדאבה עוד.

השקית גינה בשבת על ידי גרמא

לפני שנים רבות הייתי מוסר שיעורים במושב יד רמב"ם, והיה שם יהודי שהיה לו מטע מלפפונים, ואותה שנה היה ראש השנה סמוך לשבת והיה חם מאוד, ויצא שלא הישקה את השדה שלוש ימים בחום, וכל המטע של המלפפונים התקלקל.
ואמרתי אז שאם הייתי יודע את זה, הייתי מוצא היתר להשקות בשבת ע"י גרמא, באופן שצינור המים לא יגיע ישירות לשדה, אלא יקח דלי מים ויטה את זרם הצינור לתוך הדלי, ואחרי שהדלי יתמלא אז יצאו המים וישקו, וכזה דבר ניקרא גרמא, וכמו שאומרת הגמ' בסנהדרין דף עז ב' לגבי מי שכפת את חבירו ופתח עליו סכר מים והרגו (בידקא דמיא) ואומרת הגמ' שתלוי אם היה בכוח ראשון חייב ואם בכוח שני פטור שזה גרמא בעלמא,
הנה מלאכת מכבה הוא כשנעשה פחם, ואם לא צריך לעשיית הפחם נחשב למלאכה שאינה צריכה לגופה, ולפי"ז כיבוי גז שאין בו פחם לכאורה היה צריך להיות מותר, אולם יש ראייה מהגמ' בשבת דף מא א' לגבי כיבוי גחלת של מתכת שאין בזה פחם ובכ"ז אסור, ומוכח שמ"מ יש איסור דרבנן גם

כיבוי גז בשבת מלאכה דאורייתא או דרבנן

בלי פחם, אבל עכ"פ אין בזה דררא של מלאכה דאורייתא כלל. ונפק"מ לענין גרמא, לפי מה שצייד הגרש"ז שגרמא דרבנן מותר גם בלי הפסד. והיה מקום לדון שכיבוי גז הוא אינו נחשב לכיבוי בידים, אלא זה גרמא שהרי לא מכבה את האש ממש, אלא רק סוגר את הצינור של הגז ומימלא זה ניכבה.

ושמרו בני ישראל את השבת ... לדורותם

בפרשת כי תשא אומרת התורה: "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם" צריך להבין כוונת התורה בלדורותם הרי דאי כל המצוות הם לדורות, וכמו שכתב הרמב"ם בפ"ט מ"סידורי התורה ה"א: שאם יעמוד נביא (אפילו הוא מוחזק בנביאות שנתן אות והתקיים) ויגיד על אחת ממצוות שניצטוו בהן ישראל שהיא לא נהגת לעולם, שנגמר זמנה לא צריך לקיימה מעכשיו, הרי זה נביא שקר ומיתתו בחנק. כיון שכל המצוות נוהגות לעד ולעולמי עולמים, וע"ש ברמב"ם שהביא כמה פסוקים לענין הזה שכל המצוות נוהגות לעד ולעולמי עולמים, וכן הוא אומר חוקת עולם לדורותיכם ע"ש, וא"כ כיון שזה דבר ברור שכל המצוות הן לעולם, מה ראתה התורה להדגיש במיוחד במצות שמירת השבת שהיא לדורותם?

זכרנו פעם אירגנו עצרת מחאה על שמירת השבת בבית הכנסת הגדול, היה אירגון משמרת השבת שהיו שומרים ברחוב השומר ורחוב הרב שך שלא יהיו חילולי שבת, היו מגרשים את המחללי שבת שלא יכנסו לעיר, ופעם עשו הפגנה בבית הכנסת הגדול במוצאי שבת כנגד החילולי שבת, הרב כגן אירגן את זה, והרב שך קם לדבר שם, ושאל את השאלה הזו מה הדגישה התורה לדורותם.

ואמר הרב שך: הרי התורה מצווה ושמרו בני ישראל את השבת, מה הפירוש 'ושמרו'? זה להיות 'שומר', מה זה שומר? זה כמו שומר על חפץ, זה לא רק שהוא שומר שהוא לא יגנוב בעצמו, אלא הוא שומר שאחרים לא יגנובו, וזה כוונת התורה במצות **שמירת השבת**, 'ושמרו' זה לא רק שהוא שומר עצמו לא לחלל שבת, אלא הוא 'שומר' שגם אחרים לא יחללו את השבת, ואמר הרב שך: שזה כוונת התורה בלדורותם, שבשביל שהשבת תהיה קיימת לדורות, צריך לדאוג שגם אחרים 'ושמרו', שאם בן אדם רק הוא עצמו לא מחלל שבת, אבל אינו 'שומר' שגם אחרים לא יחללו, לא אכפת לו מאחרים, ומשאיר לעולם להתנהל איך שרוצים, אז הצביון של השבת מתחלל בעיר, אין לעיר צביון של שבת, ואז יכול להיות שבני לא ישמרו שבת והשבת לא תתקיים לדורותם, ולכן כדי שהשבת תהיה לדורות, צריך לשמור על צביון העיר שיוורגש השבת בעיר, ולא תתחלל ע"י אחרים.

זה מזכיר לי את הסבא שלי עליו השלום, הוא קיים את הפסוק הזה 'ושמרו' הוא שמר שאחרים לא יחללו שבת, הוא היה אב"ד, כל השבוע עסוק בדיני תורה בין איש לאשתו, ובערב שבת היה קודש לה', כל ערב שבת היה עובר על כל החנויות של 'המלאה' והיה דורש לסגור את החנויות, בעיקר הספרים והמוכרי פיצוחים היו מאחרים, הוא היה מסתובב בכל השכונה, ואפילו ערבים לא היו יכולים להיכנס למכור סחורה בשבת, היה לו קשרים עם המושל של העיר, שהוא לא רוצה שהערבים יבואו לעשות סחורה בשבת, אנהנו שומרי דת שלא יבואו ערבים, וערבי שבא למכור סבא היה שם אותו בבית הסוהר, וככה נשמר הצביון של השבת בעירנו.
זה לא כמו שראיתי בעיר אחרת היה שמה רבנים גדולים, והייתי שם פעם בשבת 'מלאה' שם, ואני רואה ילדים קונים סב"ס מערבים, זה אסור באכילה כי זה נקטף בשבת, חוץ מזה הם עוברים על איסור סחורה, וככה אין שבת, אבל אצלנו רבי ברוך לא נתן לזה, הוא שמר על השבת, שלא יבואו ערביים למכור, ככה כל יהודי נכנס לבית כנסת.

לעילוי נשמת אביו של הרב רבי יוסף בן רבי משה טולידאנו זצ"ל תנצב"ה. לעילוי נשמת רבי אליהו בן הרב שלום ישראל רפול זצ"ל תנצב"ה.

השיחה במוצאי שבת ממורינו הרב שליט"א בשעה 730 בביתו רח' מתיתיהו 25

גליון זה נכתב על פי הבנת הכותב בלבד, מתוך שיחה הנאמרת מדי מוצאי שבת בשעה 700 בבית מורינו הרב שליט"א רח' מתיתיהו 25 ניתן להאזין לשיחה גם בשידור חי בקו עוטה אור' 148-718-0733 או במערכת 'קול יהודי מרוקו' 335-962-0747 שמעו ותחי נפשכם! ככל ענייני הגיליון יש לפנות לטל' 936-20-05485 במז"כ ניתן לקבל את הגיליון במייל 6082566@gmail.com ניתן לתרום דרך 'ערים פלור' בחיפוש 'עוטה אור' או בטל' 585-7680-08 שלוחה 6465 וזכות התרומה תעמוד להם לזכות בכל מילי דמיטב!

עלי דרך

ממך ראש ישיבת חברון רבינו דוד כהן שליט"א

דרך התורה

היסוד והשורש של מראה הסולם

"וישכב במקום ההוא" (בראשית כח, יא).

ופרש"י "באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה". וצ"ב, מה הענין שהזכיר רש"י כאן שיעקב אבינו לא שכב לישון י"ד שנים שעסק בתורה בבית מדרשו של עבר.

ונראה בביאור הדברים, דהנה יעויין בדברי הגרי"א חבר (בספר אור תורה מט) שכתב לבאר עניינו של מראה הסולם שראה יעקב, שהראו לו שמקום בית המקדש ששכב שם הוא מרכז הבריאה כולה והכל עומד ע"י התורה והעבודה של ישראל, ויעקב אבינו הוא הכלל הכולל את כל האומה הישראלית, וזכה לזה במה שעסק בתורה י"ד שנה בבית מדרשו של עבר ולא טעם טעם שינה, והראו לו שהוא הסולם המוצב ארצה וראו מגיע השמימה עד השורש העליון של כל הנבראים, שכח התורה של יעקב אבינו עולה למעלה לשורש העליון ומזה באה ההשפעה לכל הבריאה מלמעלה למטה.

ולפי זה מבואר היטב מה שהזכיר רש"י ענין זה שבכל י"ד השנים שהיה יעקב אבינו בבית עבר לא ישן, שהרי זה היה היסוד והשורש של כל מראה הסולם, בזכות התורה שלמד בבית מדרשו של עבר ולא טעם טעם שינה זכה להיות הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, שהיא הכלל הכולל את האומה הישראלית ובזכותו באה כל השפעה של הקב"ה בבריאה והוא המקיים את הבריאה כולה.

גדולה צדקת המעשר

"וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך" (בראשית כח, כב).

כתב הרשב"א (שו"ת ח"ה נ"ה), ד"ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאודך" הוא מה שקיבלו ישראל מהאבות הקדושים.

'בכל לבבך' הוא מאברהם, שגברה אצלו אהבת הקב"ה על אהבת בנו יחידו. 'ובכל נפשך' הוא מיצחק, שמסר נפשו בעקדה שפשט צוואו להישחט על המזבח. 'ובכל מאודך'

שהוא בכל ממונך, הוא מיעקב, שמאס בעושר בית אביו ובחר להיות יושב אהלים ואמר, "וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך"

וצריך ביאור, היכן מבואר בהא ד'וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך' שעובד את ה' בכל ממונו, והרי אינו מתחייב רק מעשר בלבד.

ונראה ביאור הדברים עפ"י מש"כ החפץ חיים בספרו אהבת חסד (ח"ב פ"כ) שהנותנים מעשר וחומש גדולה צדקתם ממי שנותנים סתם צדקה ואפילו אם יתנו כמותם. כיון שהנותן מעשר הוא משתף את הקב"ה בעסקיו ובפרנסתו ובכל פעולותיו יש חלק לה' יתברך.

ולפי זה מבואר מאוד הענין שע"י המעשר קיים יעקב אבינו 'בכל מאודך', כיון שמה שיתף עם הקב"ה בכל עסקיו, וע"י המעשר בכל ענייני הממון יש חלק לה' וזוהו הוא מקיים אהבת ה' בכל ממונו.

עבודה בכל כוחו בתורה ובגשמיות לפרנסה

כתב הרמב"ם בפרק ג' מהלכות שכירות הלכה ז' וז"ל וכן חייב לעבוד בכל כוחו שהרי יעקב הצק אמר כי בכל כוחי עבדתי את אביכן לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרוץ האיש מאוד מאוד עכ"ל שמעתי מהגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון ששאל מה ראייה מיעקב שנהיה לעשיר מכת עבודתו שעבד בכל כוחו הרי ממשמעות הפסוקים אין ללמוד זאת מכיון שאין סמיכות ביניהם וממילא אין ראייה לדבר.

הוא מותיב לה והוא מפרק לה דהרי זה פשוט שיעקב אבינו לא חבר דברים בטלים ובאם אמר לנשותיו שעבד את אביהם בכל כוחו ע"כ היה בזה טעם מפני מה אמר זאת להן והנראה הטעם לדבר כי טענתו של לבן היתה שהוא לקח את ממונו ולזה אמר להן כי כל ממונו הגיע לו בחן מכיון שעבד בכל כוחו וזו סיבה לקבל עושר רב והוסיף דנלמד לפ"ז אם בגשמיות העמל בכל כוחו מקנה לו עושר וכד ק"ו ברוחניות ג"כ יהא כן שמי שלומד בכל כוחו זוכה לעשירות בתורה

כאדם המשתמש ביד ימינו שהוא עיקר עכ"ל הרי דבלימוד התורה נאמר בזה ג"כ לעמול בכל כוחו וע"י עמלו יזכה לתורה ורוחניות והם הדברים. (דביר קדשו)

ויראת שמים דבגמ' שבת ס"ג ע"א ופ"ח ע"א איתא למיימינין בה טמא דחיי למשמאילים בה טמא דמותא וכתב שם רש"י בד"ה למיימינין וז"ל עסוקים בכל כוחם וטרודים לדעת סודה

דרך רבותי

יארציט מרן רבן של ישראל הגר"ב ליבוביץ זצ"ל נלכע'ה' כסלו ת"ש

מדברי רבינו בכולל משנת חיים שלמה:

רבי ברוך בער היה בעל כשרון נורא והוא אמר שהיה מפלפל עצום, וכשהגיע להגר"ח העיד שפתח לו שערי אורה, ברכת שמואל זה לא ספר שאפשר לקנות בקלות ובכל מקום הוא נכנס לפנימיות ולנקודה בעומק של הדברים, התלמידים שהכרתי העידו לי ששיעוריו של ר' ברוך בער היו מאירים וברורים, אבל הספרים קשים קצת יותר, אבל חלק א' על יבמות קידושין וב"ק שהוציא ר' ברוך בער בחייו פשוט יותר להשגה, אני לא יודע אולי נכדו ראש הכולל ר' עוזיאל יכול להסביר את זה בכרך א' יותר אפשר להשיג, אבל מי שמתאמץ בעמלות יכול להשיג גם בשאר הכרכים וגם אם לא השיג את ההבנה לגמרי אבל הראש נפתח כסוגיא, ואנחנו זכינו בדורנו אפ"י שגדולי התלמידים של רבי חיים לא נמצאים איתנו אכל היה ממשיך היה שריד שההשגחה סובבה שהוא היה איתנו ויעתיק ויעביר לדור האחרון את תורת רבותינו מרן הגר"ח והגר"ב הוא פתח שערי אורה בכל הסוגיות ר' חיים שלמה כל מי ששמע אותו הוא לא היה איבער זאגן של ר' ברוך בער, הרבה מאוד חידושים מבהילים היה לו מדליה, אכל הכל ברוח דרכו של ר' ברוך בער, תראו את הספרים הנפלאים שמוצאים ממשנתו, הוא הביא את הקול גדול של מעמד הר סיני לכל אלפי תלמידיו והאברכים שנדבקו בו, הוא הביא את הקול גדול ממעמד הר סיני ואנחנו איבדנו שריד לדור דעה.

זה שמדברים עליו בענין של העתקת השמועה זה ענין אחד שבאמת בזה הוא היה מיוחד אבל זו אינה הגדלות העיקרית שלו גדלותו המרכזית היא השקיעות שלו אשר בזה הוא היה חד בדרא, ככל צורת עמלותו היה לו משנת חיים בצורה של עמלות בתורה ולא להתנתק מתורה כולו תורה. מופקע מהכול צורתא דזווא לא ידע זה לא במושגי דורנו. חד בררא בעומק עיונה בישרות סברתו ולמה כי תורתו היתה בלי הפסק בשקיעות בתורה, מלבר מה שהיה סמל של מקבל מרבותיו שידע להבין כל סברא בעומק הסוגיות כי זה היה כל יסודו, אפ"י שהיה לו הרבה חידושים מדליה אבל העדיף להיצמד לדרכי לימודו של סבו הגר"ב ממרן הגר"ח, כי ראה בכך המשך מסורת התורה שזו הדרך היחידה להמשיך בהעתקת השמועה בשלימות אבל השקיעות בתורה בזה הוא היה חד בדרא.

ברשות ראש הכולל מורנו הגאון רבי עוזיאל שליט"א ברשות חברי הכולל שליט"א, אנו מתאספים כאן הערב ביום הזכרון של מודינו מרן רבי חיים שלמה זצוק"ל זה לא זמן להספד, הספד זה רק בשנה ראשונה אבל מכיון שכאן המקום תורה הזה זה ישיבה על קברו אז נדבר מה היה כשביל דורנו רבי חיים שלמה, נתחיל בענין מסורת התורה והעתקת השמועה, קבלת התורה מגיעה במסורת מדור לדור ורק כך היא נמסרת, שכל אחד צריך לקבל מדורות שלפניו את מסורת התורה, כי תורה בלי בית אב אינה תורה. וכלשון הירושלמי "כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה" קבלת התורה בכלל ישראל היא בדרך של מסירת התורה וכדכרי המהרש"א בכורות על הכתוב משה קיבל תורה מסיני וכו' וכשאינה נעתקת מרב היא אינה נחשבת תורה, ולכן יכול להתרחש שהתלמיד ימצא ק"נ טעמים להתיר את השרץ, כי לא קיבל התורה ממסורת רב מפי רב עד משה רבינו, ומחמת כן נקרא קטוע כהעברת התורה, מבחינתנו עולם התורה של היום זה המשך מקבלת התורה בסיני,

כן שמעתי מהגר"י הוטנר, ובדומה לכך מהגר"נ פרצוביץ זצוק"ל, שמסירת התורה של דורינו כולה היא בישיבה, וקול גדול ולא פסק היינו של מעמד הר סיני שכדי להמשיכו צריכה להיות העתקת השמועה סדור לדור, וההדגשה של רבותינו לענין הזה היא עד כדי כך שיש את המכתב של הגאון רבי אריה לייב מאלין זצוק"ל שכל שינוי במסורת הישיבה כמוה כשינוי במסורת התורה שנמסרה לנו מדור דור, והקב"ה סיבב שעולם הישיבות נטה לדרכי העיון לפי דרכו של מרן הגר"ח מבריסק, שכל גדולי ראשי הישיבות בדור האחרון הינם תלמידיו וידעו מתורתם שהם ממשיכי דרכו של מרן הגר"ח, ועם זאת כל אחד מדבר בצורה שונה מכפי רעהו ואפ"י שכל אחד קרא לו מו"ר שלכאורה אין זה אותו דרך כמו תורת הגר"ש שקאפ, מרן הגר"ב בברכת שמואל, והגר"ז מבריסק, אבל אף שאינם כאותו סגנון, כי אין הכוונה לומר את אותם המילים, אלא לקחת את אותה תורה ולאומרה בצורה הראויה והמתאימה לו, ובדורינו מי שהעמיד רום תורתו בטהרתה ונקיותה היה מרן הגר"ב מקמניץ, שעשה זאת בצורה החדה ביותר, ושקבל מרבותיו זה רבי ברוך בער להבין את הרשב"א את הרמב"ם בעמילות נוראה.

שיעור מדרן הגאון רבי אשר יייס שליט"א

במצוות תפילה ובדין תפילת ערבית

"ויפגע במקום" (כ"ח י"א).

"מכאן שיעקב תיקן תפילת ערבית" (ברכות כ"ו ע"א)

א. אם מצות תפילה מן התורה או מדרבנן

נחלקו הראשונים במצות תפילה אם היא מן התורה או מדרבנן, דעת הרמב"ם (פ"א ה"א מהלכות תפילה) דמהתורה חייב אדם להתפלל בכל יום, וכן כתב בספר המצות (מ"ע ה'). ומקור המצוה כפי שדרשו חז"ל בספרי (פר' עקב פסקא מ"א), ובתענית (ב' ע"א) "לעבדו בכל לבבכם" (דברים י"א י"ג) איזו היא עבודה שהיא בלב הוא אומר זו תפילה. אך הרמב"ן (שם) דחה דבריו וס"ל דאין מצות התפילה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא היא, ורק בשעת צרה אפשר שיש מצוה מהתורה להתפלל, וקרא דלעבדו בכל לבבכם לאו למצות תפילה אתי אלא לציווי כללי לעבוד את הקב"ה בכל לבב.

ובבית יוסף או"ח (ס' תפ"ו) וכן בפמ"ג (ס' ת"צ משב"ז ס"ב ב') הביאו את דברי הרמב"ן בפרשת אמור (והקרא כ"ג ב') דמשמע מדרבנן דיש מצוה מהתורה להתפלל בימי הרגל וזה פירושו "מקרא קודש", ולדבריהם צ"ע למה לא כתב הרמב"ן בספר המצוות שם דמצוה מהתורה להתפלל בימי הרגל. ולולי דבריהם נראה פשוט דבדאי אין כונת הרמב"ן בפירושו עה"ת לחיוב גמור, שהרי ז"ל הרמב"ן שם:

"וטעם מקראי קודש שיהיו ביום הזה כולם קרואים ונאספים לקדש אותו, כי מצוה היא על ישראל להקבץ בבית האלוקים ביום מועד לקדש היום בפרהסיא בתפילה והלל לאל בכסות נקיה ולעשות אותו יום משתה וכו'".

ואם נאמר דכונתו לחיוב ומצוה גמורה יתחדש דמצוה מה"ת לקדש ולהתפלל בפרהסיא ובכסות נקיה, וגם מאכל ומשתה מצוה מה"ת היא וכל זה בודאי אינו, אלא על כרחך דאין גדר זה דמקרא קודש חיוב אלא מצוה בעלמא והנהגה ראויה וכיוצא בו יש רבות בתורה, אך אין זה מצוה עשה כעין מצות תפילה שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן במצוה וחובה, ודו"ק בזה כי פשוט ומוכרח הוא.

[ובעיקר מצות תפילה הארכת במנחת אשר דברים סימן כ"ב].

ב. בגדר הדין תפילת ערבית רשות

והנה שונה תפילת ערבית משחרית ומנחה, כדקיי"ל בברכות (כ"ז ע"ב) דתפילת ערבית רשות, ונחלקו הראשונים בגדר זה, התוס' כתבו במקומות רבים (ברכות ד' ע"ב, כ"ו ע"א, ל' ע"ב, שבת ט' ע"ב, יומא פ"ז ע"ב ועוד) דאסור לבטלה בחנם, ולא אמרו דהוי רשות אלא לגבי מצוה עוברת. ובמס' שבת (ט' ע"ב) כתבו דגם לגבי מצוה שאינה עוברת נדחית ע"ש. וכתבו כן לתרץ מה שהקשו למה אמרו דאם שכח יעלה ויבוא בליל ר"ח אינו חוזר מטעם דאין מקדשין את החודש בלילה, תיפוק ליה משום דתפילת ערבית רשות, ועל זה כתבו דאין זה רשות ממש אלא לגבי מצוה עוברת.

פלוגתא, ודעת המג"א דגדר זה יסודו בדין נדרי מצוה וכל הנהגה של דבר מצוה דיש בו דין נדר, ומשום כך נקט דבכל ענין של מצוה שייך לומר בו קבלוהו חובה. אך באמת צ"ב לשני הדרכים, דגדר זה של הכרעה ע"י הנהגה כשיטת המחמירים אין לו מקור ושורש, וכי ביד אדם או ביד ציבור להפוך היתר לאיסור ופסור לחיוב, אתמורה. וגם גדר נדר שבקבלה צ"ע, דלשיטת הרא"ש ורבינו יונה נחיא, דהמתפלל קיבל על עצמו תפילה זו כחובה והוי כנדר דידיה, אבל לר"ף ורמב"ם מה תוקף יש לקבלה כללית של כלל ישראל לחיוב את היחיד בתורת נדר.

ומשום כך נראה טפי, דכל גדר קבלוהו חובה יסודו בדין מנהג, וככל מנהג ותיקין שחייבין לנהוג על פיו משום אל תטוש תורת אמן, וזה ענין קבלוהו עליה חובה והוי מנהג גמור, ודו"ק.

[ובעיקר גדר קבלוהו עליהו חובה עיין מה שהארכתי במנחת אשר דברים סימן כ"ה].

ג. בין רשות לנדה

ובעיקר דברי הרמב"ם דבתפילת ערבית יכול להשלים תפילתו אם נזכר באמצע שכבר התפלל, כיון דמתחלה לא התפלל על דעת שהיא חובה, השיג הראב"ד וכתב "אין כאן נחת רוח". סתם ולא פירש במה הוא חולק על הרמב"ם.

והכסף משנה הבין את קושיית הראב"ד על סמך מה שכתב הרמב"ם (פ"א ה"ו) דקבלו עליהו חובה, וא"כ שוב חובה היא ולא רשות, ע"ש. וכתב ליישב את שיטת הרמב"ם דמכל מקום שאני ערבית דתחילת תקנתו רשות.

ובחידושי הגר"ח על הרמב"ם כתב, דמה דקיבלו עליהו חובה אינה אלא חובה על הגברא, אבל מכל מקום החפצא דתפילת ערבית לעולם רשות הוא, וכאילו קיבלו עליהם חובה להתפלל תפילת רשות, ע"ש.

אך לדידי נראה, דאם תמצא לומר שאכן זה קושיית הראב"ד, כל כהאי גוונא הוה ליה לפרש ולא לסתום, וכאשר הראב"ד דוחה את דברי הרמב"ם מבלי לפרש טעמו, ע"כ הוי קושיא מיניה וביה בעצם הסברא וכעין פירא, ולא קשיא ממקום אחר כעין תיובתא.

ומשום כך נראה לולי דברי הכס"מ דקושיית הראב"ד היא דכשם שאין לצרף בתפילה אחת כונת חובה ונדבה, כך אין לצרף כונת רשות ונדבה, דאין גדר תפילת הרשות כגדר תפילת נדבה, וא"כ לדעתו אין בין שחרית ומנחה שצריך להפסיק בהן, לתפילת ערבית דגם בה צריך להפסיק.

ודעת הרמב"ם נראה דסבירא ליה דביסוד גדרם רשות ונדבה מהות אחת הן, ואף דברור ופשוט דאין תפילת ערבית נדבה שהרי אין צריך להוסיף בה דבר, ועוד דבשבת זי"ט אין מתפללין נדבה כמו שכתב הרמב"ם (פ"א ה"ו) ומתפללין בהם ערבית, הרי דודאי תפילת ערבית איננה תפילת נדבה, אך מכל מקום יש בהם גדר משותף בעצם החפצא של התפילה, ומשום

ובשם הבה"ג הביאו התוס' (יומא פ"ז ע"ב, חגיגה ט' ע"ב) דרך אחרת, דאף דמעיקרא דדינא תפילת ערבית רשות מכל מקום קבלוהו כחובה, אמנם בגדר זה דקבלוהו חובה נחלקו הראשונים ויש בו שני דרכי הבנה, הרא"ש בברכות (פ"ד ס"ב) ורבינו יונה שם (י"ח ע"א מדפי הרי"ף) פירשו דהוי קבלה פרטית דכיון שהתפלל האדם בשאר הלילות תפילת ערבית, יש בעצם התפילה קבלה שהרי התפלל, ואילו לא היה יוצא משום שכחת יעלה ויבא היה עליו לחזור ולהתפלל כדי למלא קבלתו ע"ש. אך בדברי הרי"ף שם וברמב"ם (פ"א ה"ו) מבואר הבנה אחרת בזה, דז"ל הרמב"ם: "נהגו כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם להתפלל ערבית וקבלוהו עליהם כתפילת חובה". ומבואר דקבלה כללית יש בזה של כל ישראל, וכ"כ הרי"ף שם והתוס' ביומא (פ"ז ע"ב), ובתוס' בחגיגה (ט' ע"ב) הביאו את שני הפירושים, ע"ש בדבריהם.

אמנם מצינו בדברי הרמב"ם בג' מקומות בהלכות תפילה דדין תפילת ערבית חלקו מדין שחרית ומנחה משום היותה רשות:

א. בפ"ג (ה"ו) כתב, דבכל התפלות אם התפלל קודם זמנה חוזר ומתפלל בזמנה, אבל בערבית כיון דרשות היא אין מדרקדין בזמנה.

ב. בפ"ט (ה"ט) כתב, דבתפילת ערבית אין חזרת הש"צ משום שאין אדם מחויב בה שיהא צורך להוציא ידי חובתו, ואם הש"צ חוזר הוי ברכה לבטלה.

ג. ובפ"י (ה"ו) כתב, דאם נזכר באמצע תפילתו שכבר התפלל, פוסק, חוץ מערבית, דמתחלה לא התפלל על דעת שהיא חובה. ובאיור דבריו דא"א להתפלל תפילה שמקצתה חובה ומקצתה נדבה, אבל תפילת ערבית שהיא רשות יכול להשלימה בנדבה, ע"ש.

ומכל זה מבואר דאף לאחר שקבלוהו עליהו חובה אין זה אלא לענין שאין לבטלה, אבל עצם התפילה ודיניה לא נשתנו בכך ועדיין תפילת רשות היא בעצם כמבואר.

וצ"ב בגדר זה דקבלוהו עליה חובה מה ענינו וגדרו. ומצינו גדר זה בכמה מקומות, במגן אברהם (ס"י תקצ"א ס"ק ו') לגבי פסוקי מלכיות וזכרונות ושופרות דקבלו כחובה לומר "פסוקים, בשו"ת הגרעק"א (בהשמוטות ס"א א') כתב דנשים בשופר סוכה ולולב קבלוהו כחובה. המג"א (ס"י תפ"ט בס"ק א') כתב דנשים קבלו עליהם כחובה מצות ספירת העומר, ובנזירות שמשונו שם חלק עליו וכתב דלא מהני קבלה כחובה אלא במקום שיש פלוגתא וי"א שחייב, אבל כשפסור לכ"ע לא מהני גדר זה. וזה כנראה גם דעת המנחת חינוך (מצוה ש"ו) שתמה על המג"א בזה, ע"ש.

וכתבתי במק"א לבאר, שנחלקו בכל גדר זה, ודעת הנזירות שמשונו והמנחת חינוך, דרך במקום פלוגתא יכול אדם לקבל על עצמו לנהוג כדעת המחמיר, ויש בזה מעין הכרעה אישית, והרי זה כאילו נפסק להלכה לגבי לחומרא, ומשום כך מהני רק במקום

שבת לאו דאורייתא ואף מדרבנן שיטתו דאין תוספת שבת כמבואר בבית יוסף (סי' רס"א).
אמנם בפ"ג מתפילה (ה"י) כתב הרמב"ם טעם נוסף להא דמתפלל של שבת בע"ש, וז"ל:

"ויש לו להתפלל תפלת ערבית של לילי שבת בערב שבת קודם שתשקע החמה לפי שתפלת ערבית רשות אין מדקדקין בזמנה".

ונראה שהוצרך לזה כיון דתפלת שבת לאו מדין קידוש הוא, משום כן קשה איך יתפלל תפלת שבת בחול בערב שבת, ולכן ביאר דאין מדקדקין בזמן תפילת ערבית כיון דהוי רשות, ולכאורה לשיטתו גם לגבי ר"ח כך הדין דמה בין שבת לר"ח כיון שאין זה משום תוספת שבת אלא משום שאין מדקדקין בתפלת ערבית.

ובשו"ת ארץ צבי להגאון מקו"ג גלוב (סי' כ"ה) נשאל שאלה זו ע"י כ"ק האמרי אמת מגור, ובס"י כ"ו כתב, דאם היה הדין שאין אומר יעלה ויבא לפני הלילה, היה אסור לכתחלה להתפלל מבעוד יום, כיון שבכך הוא מבטל "יעלה ויבא", ומדלא אשכחן שאסור להתפלל ערבית בר"ח מבעוד יום, בהכרח שאומר יעלה ויבא. וכ"כ בספר מכתבי תורה להאמרי אמת (סי' נ"ו) ע"י ש. וכן פסק המשנ"ב (סימן תרצ"ג בשעה"צ ס"ק ו') ע"י ש, ובאמת כבר מבואר כך להדיא בדברי מהר"ל בהל' פורים (אות ה') דמתפלל ערבית מבעוד יום ואומר על הנסים ע"י ש.

ד. ערבית בערב שבת

יש לעיין במה דמצינו בברכות (כ"ו ע"ב) דרב צלי של שבת בע"ש, האם זה משום שלעולם כשמתפללין תפילת ערבית מבעוד יום מתפלל כאילו הוא לילה ולכן רב התפלל מעריב של שבת בע"ש, ולפי זה אף המתפלל ערבית בערב ר"ח מבעוד יום אומר יעלה ויבא, או שמא אין זה אלא בשבת משום דין תוספת שבת, ואם כן אין הלכה זו נוהגת בערב"ח.

ואין להוכיח ממה דמתפלל של מוצ"ש בשבת ומתפלל תפלת חול, דתפילת חול לעולם זמנו אף בשבת ורק משום טירחא דציבורא אין מתפללין ר"ח ברכות בשבת, וממה שאומר אתה חוננתנו אפילו שעדיין שבת, אין ראייה, משום דקידוש והבדלה אינם תלויים ממש בזמני שבת וחול, אלא צריך לקדש סמוך לכניסתו ולהבדיל סמוך ליציאתו כמבואר ברמב"ם (פרק כ"ט מהלכות שבת הלכה א').

ומטעם זה אפשר גם לפרש מה דמתפלל של שבת בע"ש [כמבואר שם ברמב"ם], דדין קידוש כדין הבדלה וגם קידוש אין צריך לומר דוקא לאחר שקידש היום, ולשיטתו על כרחך צריך לומר דזה מהאי טעמא דהרמב"ם הלא סבירא ליה דתוספת

כך ס"ל דאין זה מן הנמנע להשלים תפלת רשות בנדבה, ולשיטתו אזיל הרמב"ם (פ"ג ה"א) שבכל דבריו נקט שם לשון תפלת רשות על תפלת נדבה וז"ל: "נהגו אנשים הרבה להתפלל גדולה וקטנה והאחת רשות והאחרת מקצת הגאונים שאין ראוי להתפלל רשות אלא הגדולה וכו' ואם התפלל הגדולה חובה לא יתפלל הקטנה אלא רשות". ומבואר בדבריו דגדר אחד הם ביסוד הדברים כמבואר.

ואפשר דהרמב"ם לשיטתו, דבסוף פ"א מבואר בדבריו דדין תפילה כדין קרבן ממש, דכתב שם ג' הלכות המושגות על הנחה זו: א. אין הציבור מתפללין נדבה כיון שאין קרבן צבור נדבה. ב. אין מתפללין מוסף נדבה כיון שאין קרבן מוסף בא נדבה. ג. אין מתפללין נדבה בשבת וז"ט כיון שאין בהן קרבן נדבה. ומכל זה מבואר דדין תפילה כדין קרבן ממש, ולפי זה מסתבר דיש בתפילה רק שני גדרים יסודיים חובה ונדבה כמו שיש קרבן חובה וקרבן נדבה ואין זולתם.

אמנם בדעת הראב"ד אין הכרח שהוא חולק על כל הנחת הרמב"ם שדין תפילה כדין קרבן, וי"ל דסבירא ליה דגדר תפלת ערבית רשות נגזר מדין הקטרת איברים שאינו גדר חובה או נדבה אלא דין בפני עצמו, ודו"ק.

♦ דברי אגדה ♦

סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה

יצר הרע שנאמר רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב, ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב, ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם, אם נצחו מוטב, ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה", הרי שיש תבלינים שונים מלבד תלמוד תורה, ולכאורה נראה שיש סתירה בין הדברים.

אלא נראה שבאמת תורה עצה יחידה היא ואין זולתה תבלין לשבור כח היצר ורב תקפו, אך אם עוסק הוא בתורה ורואה שאעפ"י יצרו מתגבר עליו, אות וסימן הוא שאינו לומדה כדבעי, לפי שצריך אדם לעסוק בתורה מתוך יראה ש"כל האומר אין לי אלא תורה אף תורה אין לי", התורה תבלין היא אלא שצריך אדם להשתמש בתבלין בדרך הרצוי וההגון, ולכן כשעסק בתורה ועדיין לא עלתה ארוכה בידו יקרא קריאת שמע ויקבל ע"ע עול מלכות שמים ויחזור לתלמודו, ואם רואה הוא שעדיין יצרו מתגבר עליו, אות הוא שאין לימודו מתוך הכנעה וענוה, וכדאיתא בתענית (א, יא) "נמשלה תורה למים, מה מים מניחין מקום גבוה והולכים למקום נמוך, אף ד"ת אין מתקיימין אלא במי שדעתו שפלה", ולכן "יזכר לו יום המיתה" ויגיע לשברון לב, ואזי מובטח לו שתורתו תבלין היא ליצרו, לפי שתורה זו יסודה גם בבית אלקים וגם ב"שער השמים" שהלא אמרו חז"ל (ברכות ח, א) "אין לא להקב"ה אלא ד"א של הלכה בלבד", ומאידך אמרו "אין לו להקב"ה אלא אוצר של יראת שמים בלבד", ד"א של הלכה כשהם שמורים וערוכים באוצר של יראת שמים, אין לו להקב"ה אלא תורה ויראה בבחינת 'בית אלקים' ו'שער השמים'.

יה"ר שזוכה ונתקרב לבית אלקים ולשער השמים לד' אמות של הלכה ולאוצר של יראת שמים, וזוכה לישועת ישראל בביאת גאון צ"צ בב"א.

ששער ללא בית אין בו תועלת כך תורה ללא יראת שמים אין בה תועלת.

יעקב אבינו בשנתו נתגלו לו סודות טמירים ונשגבים מאוצרה של יראת שמים, ועל כן כשהקיץ יעקב משנתו כתיב "ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלוקים", במקום זה זכיתי להגיע לבית אלוקים, זכיתי לאוצר של יראת שמים שנמשל לבית, "וזה שער השמים", התורה שלמדתי י"ד שנה בבית שם ועבר היא השער, "שער השמים", החומה והמגן לבית אלוקים.

אמנם עוד אמרו בגמ' בשבת שם משל אחר, "אמר רבה בר רב הונא כל מי שיש בו תורה ואין בו יר"ש דומה כמי שמסרו לו מפתחות הפנימיות ומפתחות החיצוניות לא מסרו לו". ולכאורה הדברים סותרים זה את זה, שנראה מדבריהם אלא שהתורה היא הבית הפנימי והיראה המפתחות החיצוניות, השער לבית, וכבר עמדו רבים על סתירה זו בדברי חז"ל.

ועל כרחך נראה לומר, שאמנם כן המפתחות החיצוניות ניתנו בתוך הבית הפנימי, וכדי לפתוח שער לשמים צריך להגיע למפתחות שבתוך הבית! התורה והיר"ש כרוכזין יחדיו מן השמים, וכל האומר אין לי אלא תורה אף תורה אין לו (יבמות קט, ב). אין תורה ללא יר"ש, אך גם אין יר"ש ללא תורה, "לא ע"ה חסיד" (אבות ב, ה). והוא שאמר יעקב אבינו כשהקיץ משנתו "אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים", הבית והשער התורה והיראה יחדיו צמודים, דהא בלא הא לא קיימא.

והנה בקידושין (ל, ב) אמרו "בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין", ומשמע שתורה תבלין יחיד היא, וזולתה אין עצה ואין תבונה במלחמת היצר, ואם כן איך אמרו חז"ל (ברכות ה, א) "א"ר לוי בר חמא אמר ר"ש בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב על

"ויחלם והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלקים עולים ויורדים בו" (כח, יב).

"סולם בגי' קול שקול תפילת הצדיקים הוא סולם למלאכים לעלות בו וכן עלה המלאך בלהב הקרבן, והתפלה היא העבודה לכך כל מי שמכוין בתפלתו הסולם שלם בשליבותיו ויכולים לעלות בו" (בעל הטורים).

עוד כתב הבעה"ט "סלם בגימ' סיני שהיראה מעמד הר סיני".

סולם זה רמז הוא לשני עמודי תבל התורה והתפלה, באמצעותם יש בכח האדם לעלות מעלה מעלה, ולא רק לעלות אלא גם להעלות, מלאכי אלקים עולים ויורדים בו, כשהוא עולה מעלה עמו מלאכי אלקים.

ובזוה"ק בפרשה זו איתא שסולם זה רמז לנשמת האדם, (וכ"כ בנפש החיים שער א פרק יט, ע"י ש בדבריו הנפלאים) נשמת האדם סולם הוא, סולם שרגליו ניצבים באדמת הארץ וראשו מגיע לשמי רקיע, וע"י התורה והתפלה עולה הוא ומעלה את כל הבריאה כולה עד שמלאכי אלקים, אף הם עולים ויורדים בו. התורה והתפלה, איזה מהם עיקר ואיזה טפל לחבירו?

הנה למדנו עוד בפרשה זו "ויקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש אלקים במקום הזה ואנכי לא ידעתי, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה אין זה כי אם בית אלקים וזה שער השמים" (כח, יז-יט).

פירש הבעש"ט הקדוש ז"ע ע"פ המבואר בחז"ל (שבת לא, א) "כל שיש בו תורה ואין בו יראת שמים מכריז רב ינאי עליה חבל על דלית ליה דרתא ותרעא לדרתא עביד" (חבל על מי שאין לו דירה והוא עושה לעצמו שער), התורה היא שער והיראה היא הבית, כשם

מערכי תורה

ויצא

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

בית אלוקים ושער השמים

הנה בעת שיעקב אבינו הקיץ משנתו בהר המוריה כתוב (כ"ח, ט"ז י"ז) שאמר 'אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וירא ויאמר אין זה כי אם בית אלוקים וזה שער השמים'. וכתב רש"י, שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה. ומבואר שיעקב אבינו לא ידע שהמקום הוא מקום קדוש. והנה בפסחים דף פ"ח איתא אברהם קראו הר, יצחק קראו שדה, יעקב קראו בית, ולכן הכתוב בישיבה (ב', ג') קורא למקדש 'בית אלוקי יעקב', דיעקב הוא שקראו בית. ומבואר דרך יעקב אבינו הוא דחידש ענין זה שהמקום הוא בית. והענין שנקרא בית, כתב רש"י שם 'שקראו בית מקום מיושב'. וביאור הדבר שהוא מקום מיושב היינו שהוא מקום קבוע להשראת השכינה, ושם הוא מקום החיבור של קודשא בריך הוא וישראל, ודבר זה נתחדש אצל יעקב אבינו שקראו בית. והנה מה שיעקב קראו בית נלמד מהכתוב 'ויקרא את שם המקום ההוא בית אל', וזה הרי היה אחר מעשה זה שישן שם וה' נצב עליו, וכשהקיץ קראו בית אל, ונמצא דכל מה שהמקום נקרא בית, זה רק לאחר שהקיץ משנתו, אבל קודם לכן לא היה נקרא המקום הזה בית. מעתה נראה לומר, דכל מה דהמקום הוא 'מקום קדוש', הוא רק מחמת שהוא בית אלוקים, והוא מקום קבוע להשראת השכינה, דבזה שהוא מקום מיושב וקבוע להשראת השכינה, נעשה המקום למקום קדוש, וזהו עצם הקדושה, שהוא מקום שיש בו השראת השכינה, ובזה הוא 'בית אלוקים'. אשר לפי זה יש לבאר, דמה שאמר יעקב 'ואנכי לא ידעתי', הוא על ענין זה שהוא בית, שזהו מקום קבוע להשראת השכינה, וכמו שאמר 'אין זה כי אם בית אלוקים', דרך עכשיו נודע לו שהוא בית אלוקים והוא מקום קבוע להשראת השכינה, ולא רק מקום תפילה, ומיד קראו בית, דעד עכשיו לא ידע שמקום זה הוא בגדר 'בית', וכיון שהוא מקום קדוש, ממילא יש בו קדושת מקום, וזהו שאמר שאילו ידע לא היה ישן, שלא ידע שהוא מקום קדוש.

לא עת האסף

כשראה יעקב את הרועים מתאספים סביב הבאר כתוב שאמר להם (כ"ט, ז') ויאמר הן עוד היום גדול לא עת האסף המקנה. ופירש רש"י לפי שראה אותם רובצים כסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד, א"ל הן עוד היום גדול, כלומר אם שכירים אתם, לא שלמתם פעולת היום, ואם הבהמות שלכם, אע"פ כן לא עת האסף המקנה. ולפי זה יש כאן שתי טענות, אחת אם הם שכירים, ואחד אם הם בעלים. עוד יש לומר דבאמת הכל טענה אחת מהלכות שכירות פועלים, דהנה מבואר בר"פ הפועלים דמעיקר דין תורה שכיר מחוייב לעשות במלאכתו עד צאת הכוכבים, וכן נפסק בסי' של"א דבמקום שאין מנהג, או אם אמר אני שוכר אתכם כד"ת, חייבין לעשות מלאכה עד צאת הכוכבים, אבל במקום שנהגו שלא להעריב, אינו יכול לכוף את הפועלים להעריב. ולפי זה יש לומר דזהו שאמר להם יעקב אבינו, ד'עוד היום גדול', ולא השלמתם פעולת היום, והוסיף ואמר 'לא עת האסף המקנה', ר"ל דאין מנהג המקום שלא להעריב, דאם מנהג המקום היה שלא להעריב, הרי אינם מחוייבים להעריב, אבל כיון ד'לא עת האסף המקנה', אם כן מחוייבים אתם להשלים פעולת היום.

שבט לוי - חיל ה'

כתוב (כ"ט, ל"ד) 'על כן קרא שמו לוי', כתב רש"י בכולם כתיב ותקרא, וזה כתוב בו קרא, ויש מדרש אגדה באלה הדברים רבה, ששלח הקדוש ברוך הוא גבריאל והביאו לפניו וקרא לו שם זה, ונתן לו כ"ד מתנות כהונה, וע"ש שלוחו במתנות קראו לוי. ומבואר דנקרא שמו ע"י הקב"ה ולא ע"י אביו. וצ"ב מפני מה לא ניתן ללוי שמו ע"י אביו ואמו, כפי שהיה אצל שאר הבנים. עוד צריך ביאור לשם מה היה צריך שיבא לוי לפני הקב"ה. עוד צ"ב מהו הענין שיהיה שמו נקרא ע"ש שזכה בכ"ד מתנות כהונה. גם צ"ב מה שאמרו שלוחו במתנות, איזה תורת לויה יש במתנות, ואיזה דבר המתנות מלווין. ונראה לבאר בזה, דהנה הרמב"ם בסוף הל' שמיטה כתב ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביזתה עם אחיו, מפני שהובדל לעבוד את ה' ולשרתו ולהורות את דרכיו הישרים ומשפטיו הצדיקים לרבים, שנאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל, לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה כשאר ישראל, ולא נוחלין, ולא זוכין לעצמן בכח גופן, אלא הם חיל השם שנאמר ברח' חלו, והוא ברוך הוא זיכה להם שנאמר אני חלקך ונחלתך. ומבואר דשבט לוי חל בו תורת הבדלה, שנעשה מובדל משאר ישראל, בשביל לעבוד את ה' ולשרתו. מעתה יש לבאר דהענין שהובא לוי לפני הקב"ה היה לשם הבדלה זו, דבזה שבא לפני הקב"ה, בזה חלה ההבדלה, ועל ידי שהובא לפני הקב"ה נעשה מובדל לעבודת ה' ושירותו. ויש לומר דכיון שהובדל להיות עובד ומשרת ה', לכן אין שמו מסור ביד אביו ואמו לקרותו. [והרי מצינו בפרשת וזאת הברכה דנאמר על לוי 'האומר לאביו ולאמו לא ראיתי'. וכן מצינו ענין זה של פרידה ממשפחה, בנביא מלכים (א', ט) אצל אלישע אחר שהשליך אליהו הנביא את אדרתו אל

אלישע בן שפט, אמר אלישע, אשקה נא לאבי ולאמי ואלכה אחריו, הרי שבעת שנתייחד להיות נביא, הלך להיפרד מאביו ואמו, והיינו שהובדל מהם]. ולפי זה יש לבאר למה נקרא שמו על שם זכייתו בכ"ד מתנות כהונה, דהרי הזכיה בכ"ד מתנות כהונה, אינה זכיה בעלמא, אלא היא זכיה מכח מה שהובדלו הלויים לעבוד את ה' ולשרתו, וכמו שכתב הרמב"ם בסוף דבריו, שאין הלויים זוכין בכח גופן, אלא הקב"ה זוכה להם, והכ"ד מתנות כהונה, הם מהדברים שזכה להם הקב"ה, ונמצא דהכ"ד מתנות כהונה, אינם שכר בעלמא, אלא הם מעצם הענין שהובדלו, דבכלל ההבדלה הוא הענין שאינם זוכים לעצמם, אלא הקב"ה זכה להם, ועל כן מיד כשהבדילו, זיכה לו כ"ד מתנות כהונה לפרנסתו. אשר לפי זה נמצא דהכ"ד מתנות כהונה, הם תולדה מההבדלה, דבתולדה ממה שהובדלו הלויים, היה צריך לזכות להם כ"ד מתנות כהונה, וא"כ מבואר היטב דהכ"ד מתנות כהונה נחשבים לויה, דהם נלוין למי שהובדל, דמכיון שהובדל, צריך ללוותו במתנות.

מחשבה תחילה

מתוך משא במעמד הסיום בכולל 'עמוד האש' בראשות הגר"מ הרבסט שליט"א

כתוב בפסוק ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה ויפגע במקום. וכתב רש"י לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום, הנזכר במקום אחר הוא הר המוריה שנאמר בו וירא את המקום מרחוק. ובגמרא בחולין דף צ"א ע"ב כי מטא לחרן, אמר אפשר עברתי על מקום שהתפללו בו אבותי ואני לא התפללתי בו, בעי למיהדר, כיון דהרהר בדעתיה למיהדר, קפצה ליה ארעא מיד ויפגע במקום. הנה יש ללמוד מזה לימוד גדול ועצום, שכיון שיעקב סבר שהיה ראוי להתפלל במקום שהתפללו אבותיו, ורצה לחזור לאותו מקום, וכיון דהרהר בדעתיה למיהדר קפצה ליה ארעא, מיד קפצה לו הדרך, וכמו שכתב רש"י בסנהדרין שמיד קפצה לו המקום, מיד ויפגע במקום, מיד בית המקדש היה אצלו. והדבר הוא פלא, הרי בית המקדש יש לו בחירת מקום בהר המוריה בארץ ישראל ורק במקום ההוא יש את קדושת המקום, ובגמ' בזבחים דף כ"ד ע"א איתא דעד ארעית תהומא קדוש, ואיך מועיל שבית המקדש יבא לחרן, ובעל כרחך דכשקפץ המקום, קפץ עם כל מעלותיו ועם כל קדושתו. והנה קפיצת המקום נעשה תיכף ומיד כשהרהר בדעתו ויהיב דעתיה למיהדר, וברגע שיהיב דעתיה למיהדר מיד הייתה קפיצת המקום, הנה למדנו לימוד גדול ועצום, דעל ידי יהיב דעתיה, על ידי מהרהר בדעתיה למיהדר, על ידי זה לבד כבר זוכה שהמקום קופץ אליו, על ידי זוכה שהנה ה' ניצב עליו, ועל ידי היהיב דעתיה מביאין לו את המקום עם כל קדושת המקום ועם כל מעלותיו. כמובן שבדרגת יעקב אבינו אין לנו השגה כלל, אבל נוכל רק להוציא מזה לימוד לנו בני אברהם יצחק ויעקב, שאם רק 'רוצים' אם רק 'יהיב דעתיה' אם רק 'מהרהר בדעתו', מן השמים יביאו לו את כל הנצרך, צריך רק רצון לעשיית הטוב, ומיד מן השמים יביאו את בית המקדש אצלו, וזהו לימוד עצום, לימוד נורא עד היכן הדברים מגיעים, אם אחד מ ישראל יהיב דעתיה לקיים מצוה, מיד בית המקדש יבוא אצלו, ויהיה זה מיד ואין צריך להמתין זמן. כתוב בפסוק במשלי 'תנה בני לבך לי', והיינו שהאדם צריך ליתן את ליבו, והשאר כבר יסייעוהו מן השמים להוציא לפועל. בגמ' ביומא דף ל"ח ע"ב איתא, אמר ריש לקיש בא טמא פותחין לו, והבא ליטהר מסייעין אותו, והגמ' יליף כן מהכתוב במשלי 'אם ללצים הוא יליץ ולענונים יתן חן'. וכתב רש"י, אם לענונים הוא בא להתחבר, יתן לו חן מי שבידו ליתן, וברש"י במס' שבת כתב, יתן חן, יסייעוהו מן השמים, ומבואר שההנהגה היא שהבא ליטהר מסייעים אותו מן השמים, הנה מבואר דאם בא ליטהר, היינו שאם רק רוצה ליטהר, רק יהיב דעתיה ומהרהר ליטהר, כבר זוכה שההנהגה עמו היא שמסייעין אותו. בגמ' בשבת דף ק"ד ע"א איתא דדרשו האותיות, האות קו"ף הוא קדוש, והאות רי"ש נדרש על הרשע, ולכן מהדר אפיה דקו"ף, אמר הקב"ה אין אני יכול להסתכל ברשע, ולמה רגל הקו"ף תלויה, דאי הדר ביה ליעייל וליעול בהך, וכדר"ל דהבא ליטהר מסייעין אותו, וכתב רש"י מסייעין אותו ומכניזין לו פתח. וכעין זה איתא בגמ' במנחות דף כ"ט ע"ב על האות ה"א. הנה מבואר שמעצם הבריאה יש פתח מוכן, יש הכנה מיוחדת שהרשע יוכל לחזור, וזה מההנהגה של הבא ליטהר מסייעין אותו. ולמדנו את הענין שהכל מוכן ומזומן, ואין צריך רק שהאדם ירצה בטוב, ואין מחוסר אלא את ה'יהיב דעתיה', את ה'מהרהר', ואם רק יהיב דעתיה ומהרהר, אם רק רוצה, אז כבר יש לו הכנה, ויש קפצה לו המקום, ומן השמים מסייעין אותו. וברוח חיים על אבות כתוב ז"ל 'הנה ידוע כי בעת יעלה על רעיוני איש לעשות מצוה, נעשה רישומו למעלה, ומתעורר עליו אור מקיף מהקדושה, וסוכך באברתו והאדם בתווך, והוא לו לעזר ולסעד לגומרה', ומבואר שכבר בעת שעולה על רעיונו לעשות המצוה, עוד לפני שעשה, מיד כבר האור של הקדושה מקיף אותו, והוא גם עוזרו וסעדו לגומרה. וביאור הענין שלמדנו שעל ידי שרוצה ויהיב דעתיה מיד מסייעים אותו מן השמים לעשות, כי באמת בכל פעולה ומעשה יש שתי חלקים, האחד הוא הבחירה, שהאדם בוחר בעשיית המעשה והפעולה, וזה נלמד מהפרשה של 'ובחרת בחיים', שבה נכלל ההחלטה וההכרעה לבחור בטוב ולרצות בעשיית הטוב וקיום המצות, ויש את עצם עשיית המעשה בפועל, והנה חלק המעדה אינו תמיד מסור ביד האדם, ואינו תלוי רק בהאדם עצמו, אבל חלק הבחירה והרצון זה מסור לגמרי ביד האדם, ותלוי רק בדעתו ורצונו איך ובמה לבחור. וכיון שהבחירה היא המסורה ביד האדם, כל שעשה את חלקו, ובחר בחיים, ויהיב דעתיה ומהרהר לעשות הטוב, חלק המעשה זה כבר יגמור ה' בעדו, כי חלק זה כבר אינו כל כך מסור בידו ואינו תלוי בו, ועל כן מן השמים כבר מסייעין אותו שיעלה בידו לגמור ולהוציא הדבר לפועל כשאיפתו ורצונו. ובוודאי שקיום המצוה הוא רק בעשיית המעשה מצוה, ולא סגי בשום החלטה או בחירה, כי בזה לא קיים המצוה כלל, ורק בהמעשה תלוי קיום המצוה, וכמו שנתבאר בנפש החיים, אלא שהעיקר מה שתלוי ביד האדם זהו הבחירה, כי הבחירה תלויה רק בו, ואז זוכה לסיוע מן השמים בעשיית המעשה.

הזה, של מי?... של כל העולם במשך כל הששת אלפים שנים, וכל אלו לא שווים לרגע אחד של קורת רוח בעולם הבא!!! אין לנו מושגים בכזה דבר... וקורת רוח זו עוד לא הנאה גמורה, והיא שווה יותר מזה!!! כשנדע אחרי המאה ועשרים מה זה עולם הבא, נאבד עשתונות איך איבדנו את זה. כי כל רגע שאתה לומד ולא מתבטל זה לא מיליארד וגם לא מאה מיליארד, וגם הגביר הכי גדול שיש היום זה רק כחלק מזערי מההנאות שיש בכל הששת אלפים שנה של הבדיה...! אין לתאר.

ואם בן אדם יכול ליצור מהבל הבלים כזה נצח זה סיבה לשמחה, כך אומר הסבא מסלבודקא. ובפשטות זה גם כוונת המדרש "עולם הבא מעולם הזה".

מי שעומד בנסיון הוא עבד ה'!

אבל העץ יוסף מסביר דבר מאד מעניין וזה נוגע לנו: בעולם הזה התאוות מתגברות ומתגברות והחומר סוכך על הנפש השכלי. ועם כל זה יוכל האדם להתגבר בשכלו ולקנות שלימות הנפש לעולם הבא בחיי העולם הזה.

שעיקר קדושת מעלת העולם הבא אין זוכין אליה כי אם מתוך מעשה הטוב שאדם עושה בעולם הזה, כמו שאמרו חז"ל 'מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת'.

הקב"ה אומר, בראתי אותך בכוונה חומרי, לא בראתי אותך מלאך... כדי שיהיו לך נסיונות ויהיה לך קשה, וזה יזכה אותך בעולם הבא הכי גדול.

הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל מביא בספרו ששמע מהג"ר דוב לפין זצ"ל (חמיו של הג"ר משה חדש זצ"ל אור אלחנן) בשם החפץ חיים (שהוא שמע ממנו) **שכשואמרים לנפש למעלה לרדת לעולם הזה היא לא רוצה, כי טוב לה למעלה בעולם העליון. ורק כשואמרים לה שאי אפשר לזכות לתואר 'עבד השם', אלא רק מי שירד לעולם התחתון ועמד בנסיון והצליח, ואז היא מבקשת שיורידו אותה למטה, כי התואר הכי נכסף למעלה זה 'עבד ה'.** ישמח משה במתנת חלקו כי "עבד נאמן" קראת לו. זהו התואר הכי גדול. עבד ה'!

כשבראו את יעקב מיד הדביקו לו את עשו, ליצחק הדביקו את ישמעאל. וליעקב הדביקו גם את לבן בהמשך החיים. ולאברהם אבינו הדביקו את תרח... זה לא 'במקרה', אלא בגלל זה ורק בגלל זה הוא גדל. עמדתם בנסיון ומוזה נהייתם אברהם יצחק ויעקב.

יש מאמר שלם של מרן ראש הישיבה זיע"א איך שבכל דור יש נסיונות של אותו דור, ומי שעומד בנסיונות של הדור מזה הוא גדל ונהיה ענק של הדור. ואולי נרחיב בזה אי"ה לפני חנוכה.

ונראה, מי אומר שזה נכון?...

והנה יש גמ' מפורשת בסנהדרין (קז, א) א"ר יהודה א"ר לעולם אל יביא אדם עצמו לידי נסיון שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי נסיון ונכשל, אמר לפניו רבונו של עולם, מפני מה אומרים אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב, ולא אומרים 'אלוקי דוד'...? אמר לו הקב"ה - אינהו מינסו לי, ואת לא מינסת לי. אותם נסיתי והם עמדו בנסיונות, אבל אותך לא נסיתי. אמר לפניו בחנני ונסני, שנאמר "בחנני ה' ונסני" (תהילים כו, ב) אמר לו הקב"ה מנסין לך בדבר ערוה, וזה היה המעשה עם בת שבע.

חודש כסלו

החתם סופר כותב בדרשות (ח"ב עמוד שע"ט) שראש חודש כסלו זה בדיוק ארבעים יום מהושענא רבה, ויש בו בחינת יום כיפור. אין אנו יודעים אל מה ירמזון מיליו, אכן משה אמת ותורתו אמת.

בלוח 'עיתים לבניה' מובא בשם הג"ר חיים פלאגיי זצ"ל ב'מועד לכל חי' - כל חודש כסלו מזלו מוצלח לכל העושה דבר כי סדר י"ב החדשים כנגד יב השבטים כסלו הוא כנגד גד, וזכות גד חופף עליו...

וכסלו מזלו גד - יהיה מוצלח להרים מזלו לכל עסקיו וכל ענייניו בעזרתו יתברך שמו.

ומביא כמה דברים שצריך לזוהר מאד בחודש הזה, והוא כותב **יזהר מאד בכיבוד אב ואם בחודש זה יותר ויותר משאר חדשי השנה.** אז אלו שהולכים השבת הביתה צריכים לזכור את זה... חבל לאבד את המזל שלנו...

העולם הבא מהעולם הזה...

כעת נראה:

בפרשה שלנו זה עניינא דיומא, המאבק הישן בין יעקב לעשו. אז נדבר היום קצת על הנושא הזה, היום יש הרבה רדיפות נגד עולם התורה, רש"י בתחילת וישלח (לג, ד) כ' 'הלכה היא בידוע שעשו שונא ליעקב', הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל אמר שזו ההלכה היחידה שהוא מקפיד בה מאד בכל דקדוקיה... **הלכה**, שמקיים עם כל ההידורים...

המדרש (ריש פרשת חוקת) מביא: "זאת חוקת" - "זה שאמר הכתוב מי יתן טהור מטמא לא אחד". ומאריך המדרש להביא רשימה של אנשים גדולים שיצאו מרשעים, "כגון אברהם מתרח, חזקיה מאחז, יאשיה מאמון, מרדכי משמע, ישראל מעובדי כוכבים, העולם הבא מהעולם הזה. מי עשה כן, מי צוה כן, מי גזר כן, לא יחידו של עולם!?"

ומסבירים המפרשים, אברהם מתרח, בדרך הטבע הבן הולך אחרי האב, וכאן ה' נתן כלל מיוחד של הבא ליטהר מסייעין בידו, וכן מובנים שאר המקרים שהבן זכה ובא ליטהר וסייעו בידו להיות קדוש. אך מה זה העולם הבא מהעולם הזה?

יש וורט ידוע של הגר"ש פינקוס זצ"ל וכן אומרים בשם הסבא מסלבודקה זצ"ל, למה קוראים קהלת בחג סוכות? הסבא היה אומר, סוכות הוא זמן שמחתנו ואיך אדם זוכה לשמחה? אם נותנים לסוחר סכום כסף להשקיע והוא מרוויח הון ומביא רווחים - זה מקובל. אבל אדם שמוציא מגרוטאות זבל - מיליארדים - זה לא מצוי, זה מקור לשמחה. והיו כאלו שעשו את זה.

אומר הסבא מסלבודקה, ממה אתה יוצר עולם הבא... עולם הבא זה נצח, ורגע אחד של עוה"ב שווה יותר מכל חיי העולם הזה! וממה אתה זוכה לעולם הבא? עם הבל הבלים. לקחת הבל הבלים ולהפוך אותו לעולם הבא... למיליארדים...! - איך לא להתמלא בשמחה.

מרן רה"י הג"ר גרשון אדלשטיין זצ"ל מביא בשם אביו זצ"ל ובשם ה'מכתב מאליהו': מה זה "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא יותר מכל חיי העולם הזה" מה זה כל חיי העולם

חז"ל אומרים למה אומרים אלוקי אברהם יצחק ואלוקי יעקב, כי הם עמדו בנסיון. נתנו להם בדווקא את הנסיון הזה, כי בזה אתה גדל. אם לא היו להם את הנסיונות לא היו אומרים "אלוקי" אברהם "אלוקי" יצחק. ובחז"ל כתוב שזה הבנייה של כל כלל ישראל, כל כלל ישראל נבנו מכך שאברהם ע"ה עמד בנסיון. האבות השרישו את זה בכלל ישראל.

תפילה מלב שבור...

אומר מרן רה"י זצ"ל, יש גמרא מפורסמת ביבמות (סד, א) 'א"ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים, מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים'. ולכן האבות והאמהות היו עקרים. זה לא שהם היו עקרים והתפילה שלהם הועילה, אלא הקב"ה רוצה את התפילה שלהם אז הוא עשה אותם עקרים כדי שיתפללו.

רבינו בחיי מדייק את הכתוב 'ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא' - הכתוב היה ראוי להקדים ולומר 'ותהי רבקה עקרה' ואחר כך ויעתר יצחק לה' כי עקרה היא. ולמה הקדים התפילה? יתכן לומר שהקדים העיקר, ולמדנו שאין העקריות סיבת התפילה, כי א"כ התפילה היא טפל. אלא התפילה סיבת העקריות, לומר לך שלא נתעקרה אלא כדי שיתפללו שניהם על הדבר. לפיכך הקדים התפילה שהיא העיקר והסיבה הראשונה שבשבילה בא העקריות לרבקה אמנו.

ולמה הקב"ה רוצה את התפילה שלהם?... אומר על זה מרן ראש הישיבה זע"א: הקב"ה רצה להביא אותם אל הדרגה הגבוהה של תפילה עם שברון לב שזה רומם אותם למעלה ראש. **הכל היה לטובתם! הרבה שנים בלי ילדים, והם שואפים בכל ליבם להקים את כלל ישראל, הם לא חשבו על עצמם, וכשהגיעה התפילה מתוך שברון לב - היא בקעה את כל שערי הרקיע וזה רומם אותם.**

מהנסיון גדלים!

ונדבר בלשון שלנו:

אנחנו רגילים להביא את מה שרבי ירוחם אומר שאחר שהגר נתעברה מאברהם אבינו - "ותקל גבירתה בעיניה", ופרש"י אמר: שרה זו אין סתרה כגלויה, שהרי כמה שנים היתה עם אברהם ולא נתעברה, ואילו אני נתעברתי מיד.

יש לה ראייה מוכחת שהיא הצדקת ואילו שרה לא, ראייה שאין עליה תשובה... אומר רבי ירוחם, אוי הגר הגר מי יפתח לך עיניים... בשביל לקבל ילד היפראקטיבי תקבלי בחינם אפילו משלמים מהרווחה, יש מוסדות מיוחדים לכאלו... ובשביל כזה פרא אדם שום מוסד לא היה עוזר, ידו בכל ויד כל בו...

אבל בשביל בן אחד כמו יצחק, כמה דמעות, כמה שברון לב היה צריך... אבל בסוף זה יצחק אבינו... כי ביצחק יקרא לך זרע! יצחק 'עולה תמימה'!

הרבה פעמים בא קשיים על בן אדם, והאדם מנסה לחשוב מה ה' רוצה ממני?... אוי אם היית יודע כמה זה לטובתך.

שתי הדוגמאות הבולטות של הדור האחרון, זה מרן הגאון רבי שמואל וואזנר זצ"ל ומרן הגאון רבי חיים קמיל זצ"ל, שני האנשים שהעידו על עצמם שהם היו בדרגת הבנה בלימוד נמוכה ביותר, ורבי חיים קמיל היה יותר חלש גם מהרב וואזנר, וגם הרב וואזנר בילדותו אמר הרבי לאבא שלו תשלח אותו לישיבה שלומדים בקלות... אבל הרב וואזנר התחיל להשתנות ולהתעלות כבר בישיבה קטנה.

ורבי חיים קמיל גם זה לא... רק בתור אברך הוא השתנה. כולם התפלאו על השווער שלו איך הוא לקח אותו לחתן. אבל הוא ידע מה הוא לוקח... כזה מתמיד - לא יכול להיות שהוא לא יהיה אדם גדול...! וכמו שהיה לבסוף, שרבי חיים קמיל ידע את כל התורה כולה, בנגלה ובנסתר.

ואיך חלה נקודת השינוי?... גם הרב וואזנר וגם רבי חיים קמיל זצ"ל אמרו על ידי התפילה עם עמל התורה, שהיא גדולה מאד ואפילו לשנות הטבע. אדרבה, הם קיבלו את הראש הקשה בשביל להיות גדולי הדור.

בזוהר כתוב שנסיון הוא מלשון 'נס להתנוסס', להרים! אדרבה, מביאים אותך לזה כדי שתתגבר וכך תגדל, מהנסיון גדלים.

שבוע שעבר הבאנו את דברי מרן שה"ת רבי חיים קניבסקי זצ"ל שהביא את הרוקח שמצד אחד כתוב בתהילים (יט, יא) "ומתוקים מדבש ונופת צופים", רואים שדברי תורה יותר מתוקים מדבש. ואילו ביחזקאל (ג, ג) כתוב "כדבש למתוק", רק כמו דבש. אומר הרוקח, כאן בתורה שבכתב, זה כדבש, וכאן בתורה שבעל פה, זה גם יותר מדבש. ולמה? המתיקות של תורה שבע"פ יותר גדולה בגלל שזה בא עם יותר עמל וכמו שכתוב במדרש תנחומא (פרשת נח).

יש מדרש הנעלם בזוה"ק (בפרשת תולדות), הוא מביא: בשעה שביטלו אנשי כנסת הגדולה את היצר הרע של עבודה זרה, אמר אחד לחבירו בא נבטל גם את היצר הרע של גילוי עריות. [תארו לכם איך היה נראה העולם היום בלי יצרא דעריות... כולם אהובים כולם ברורים כולם קדושים כולם טהורים... מיירעדג]. ומה הוא ענה לו?... [בגמ' בבלי כתוב שאכן ביטלו, ולא מצאו אפילו תרנגולת שהטילה ביצתה. העולם נעצר].

אבל בזוהר - מדרש הנעלם - כתוב, אמר לו חס ושלום שאם כן חדוותא דשמעתתא מנל?... מנין תהיה לנו המתיקות בתורה... ויש בזה שני פשטים: אחד, הם אותו שורש, המתיקות בתורה וכנגד זה המתיקות ביצרא דעריות. זה לטוב ולרע... ובחרת בחיים! ופשט שני, לכל מלחמה שולחים כלים המתאימים לאותה מלחמה. אף פעם לא ישלחו טנק בשביל להרוג מקק... מקק הורגים עם נעל... וגם בשביל להרוג משהו אחד לא צריך טנק, מספיק ירייה אחת (על כל שונאי ישראל).

מה הכלי מלחמה של יצרא דעריות? חדוותא דשמעתתא. ולכן דרך אגב כל כמה שבדורות האחרונים היצא"ר מתגבר, אז נכנס לעולם המושג של לומדעס... זה לא היה לפני הרבה שנים. זה נכנס בזמן רבי ישראל סלנטר, הבית הלוי, רבי חיים, רבי ברוך בער, ותלמידיהם. כל כמה שהיצא"ר יותר גדול, הרחיבו כלי מלחמה יותר גדולים, יותר חדוותא דשמעתתא.

וסמוכין לכך אפשר למצוא עפ"י מה שהביא הג"ר ישראל אליהו וינטרויב זצ"ל שכתוב שביום שהתבטל היצא"ר של עבודה זרה - התבטלה הנבואה. וכאמור הסיבה, כי זה היה הכלי מלחמה.

כשבן אדם בא לנסיון והוא עומד בו - הוא צריך לשמוח על זה... אמנם מבקשים אל תביאנו לידי נסיון, אבל כשיש נסיון - זה הזדמנות להתגבר ולקבל יותר חדוותא דשמעתתא. הא בהא תליא. דבר פשוט. כל כמה שאנחנו מתגברים על עצמינו - אנחנו מרוממים את עצמינו.

להתרומם ולדעת לשלוט על הרצונות

סיפרנו פעם שלמרן רה"י זע"א היה קרוב משפחה צעיר שהיתה לו סכרת נעורים והיה אסור לו לאכול סוכריות. יום אחד הילד בא הביתה לאמו ואמר לה אמא, אני לוקח סוכריה... כמה שהיא נסתה לשכנע אותו ולפייס אותו, הוא לא רצה לשמוע... אני רוצה עכשיו סוכריה! אמרה לו אמא, אתה יודע מה?... בא נשאל את הרב שטיינמן! אמר הילד, בסדר, אני כבר אשכנע אותו... הם נכנסו אל מרן רה"י זע"א האמא מספרת את העניין ומרן רה"י רמז לה שהוא שמע והיא יכולה לצאת ולהשאיר לו את העבודה...

האמא יצאה, ואז שאל אותו הרה"י בחיבה, תגיד לי, מה אתה רוצה להיות כשתהיה גדול?... ראש ישיבה, דיין, רב וכיוצא"ב,

במאמר המוסגר צריכים לדעת, אם עוצרים בחור ישיבה - זה בגלל שבחור ישיבה אחר התבטל. חד משמעית! אם הם מצליחים לעשות 'משהו' עם הגזירות שלהם - אות הוא שחסר בקול קול יעקב. זה פשוט ללא ספיקות.

חיזוק יום השישי

אנחנו צריכים לדעת ולראות איך לחזק את הקול קול יעקב. בואו נראה כמה דברים איך להתחזק:

הג"ר שמואל בירנבוים זצ"ל (ר"י מיר בארה"ב) אמר שהיה פעם מנהג בישיבות לעשות משמר בליל שישי וממילא ביום שישי יותר עייפים - אז ישנים. אך בדורות שאח"כ המשמר כבר בחלקו הגדול התבטל, אבל נשאר זה שאפשר ללכת לישון מאוחר ולישון ביום שישי. אמר רבי שמואל בירנבוים בלשוננו החדה: מי שאל רשות מיום שישי לעשות משמר בלילה ולא לבוא אליה? ... יום שישי הוא מאן דאמר... תבקש ממנו רשות! לא מדובשך ולא מעוקצך.

שאלו פעם את מרן ראש ישיבה הג"ר גרשון אדלשטיין זצ"ל אם יש לי דבר לסדר על חשבון הלימוד, מתי עדיף, באמצע השבוע או ביום שישי? אמר מרן רה"י עדיף באמצע השבוע, כי ביום שישי יותר צריכים את החיזוק שלך בבית מדרש (!)

וניתן דוגמא, ב'ארחות תורה' יודעים שהשבת היא שבת חופשית, וכולם יודעים מתי הולכים. ביום חמישי? ... חס ושלום. ביום שישי מיד בבוקר? ... חס ושלום, אלו שגרים יותר קרוב, רק אחרי מנחה. ואלו שגרים יותר רחוק - קודם, כפי הצורך - יום שישי זה יום!

איפה הבית שלך...

פה יש לנו יסוד גדול... הג"ר ברוך מרדכי אזרחי זצ"ל אמר פעם, ידועה השאלה, כתוב בחז"ל מובא ברש"י כשעברו ליד ע"ז עשו רצה לצאת, וכשעברו ליד שם ועבר יעקב רצה לצאת. ולמה הם רצו לצאת, בשלמא עשו רצה לצאת כי הוא רוצה לעבוד עבודה זרה, אין את זה בפנים... אבל למה יעקב רוצה לצאת הרי המלאך מלמדו תורה? ... אומר רבי ברוך מרדכי לא כתוב כשהיתה עוברת ליד 'בית הכנסת' - יעקב רצה לצאת, אלא כשהיתה עוברת על 'פתחי תורה של שם ועבר'... היתה חסירה לו **ישיבה**. ליד 'ישיבת שם ועבר' יעקב כמה לצאת! ... יותר טוב להיות בישיבה בלי מלאך, מאשר להיות בלי ישיבה עם מלאך צמוד.

הג"ר נחום פרצוביץ זצ"ל אמר שמסכת אחת הוא לא היה בישיבה בגלל התלאות שעבר במלחמה, ועד היום חסר לו בידיעת השלימות.

כולם יודעים שישיבה זה משהו אחר.

בישיבה כאן, בשנים הראשונות היו אומרים, שבשבת חופשית לא אומרים אני נוסע הביתה, אלא אני נוסע להורים. הבית שלך זה הישיבה... אתה נוסע מהבית להורים. וזה נפקא מינה להלכה... היה לי גיס בני ברק שלמד בבני ברק והוא היה אמור לעבור לקול תורה, הוא בא לשאול את מרן הסטייפלער זצ"ל שהמנהג שלהם לא לאכול מחוץ לבית (כמנהג היראים לנפשם), וכעת הוא נוסע לקול תורה, הוא לא יוכל להיות בבית... אמר לו הסטייפלער, הישיבה זה הבית!

אח"כ הסטייפלער הבהיר אם שאלת על כשרות - צריך לברר בקול תורה איזו כשרות יש להם. רק חשבתי מצד המנהג טוב שלך, אז ישיבה זה נקרא הבית. הלכה למעשה.

אם אחד מתחתן הוא יגיד לאשתו אני רוצה לנסוע הביתה? ...! הבית שלך פה! אתה יכול להגיד שאתה נוסע להורים. ואחרי החתונה אתם כבר תראו שלא נוסעים להורים ביום חמישי וגם לא בשישי בבוקר. נוסעים ברגע (שלפני) האחרון...

אמר הילד, מה פתאום - אני רוצה להיות 'גדול' כמו הרב שטיינמן! שאל אותו הרה"י, איך אדם נהפך להיות מ'לא גדול' ל'אדם גדול', ללמוד הרבה יודעים ללמוד, אבל איך נהיים אדם גדול? ... אמר הילד, אתה יודע, אתה גדול אז תגיד לי...! **אמר לו הראש ישיבה, אדם קטן זה מה שבא לו הוא עושה מיד, אין לו דחיית רצונות, זה קטן. גדול - גם אם מתחשק לו ובא לו - הוא עושה מה שהוא באמת צריך לעשות והוא מתגבר על מה שבא לו.**

הילד הזה הבין טוב טוב... הוא רץ החוצה עם הסוכריה ואמר לאמא שלו, מה נראה לך שבשביל הסוכריה הזאת אני לא אהיה הרב שטיינמן?!! וזרק אותה לובל... עד כאן הסיפור.

ועוד מביאים שמרן הרב שך זצ"ל קרא פעם למגיד הגה"צ רבי יעקב גלינסקי זצ"ל ושאל אותו בשביל מה נולדנו? ... אמר הרב גלינסקי - בשביל ללמוד תורה.

אך מרן הרב שך לא היה מרוצה. זה לא סיפק אותו... **בשביל מה אתה חי? ... ניסה הרב גלינסקי - בשביל לקיים מצוות. אך עדיין הרב שך ציפה לתשובה אחרת... שהראש ישיבה יגיד לי...!** אמר מרן הרב שך, בשביל לשבור את המידות שלנו. והוא הוסיף ואמר, מי היה המתמיד הכי גדול שתמיד ידע מה הערך של תורה? ... הגאון מוילנא. ובאבן שלמה (סימן א') כתב הגר"א **האדם לא נברא אלא לשבר את מידותיו, ואם לא למה לו חיים?!** כל מה שאנחנו מרוממים יותר מבעלי החיים, זה שאנחנו יודעים לשלוט בעצמנו. בע"ח עושה מה שהוא רוצה.

הרבי ממו"ץ זצ"ל [הסבא של האדמו"ר כהיום] הסביר את הפסוק נמשל - כבהמות נדמו - דהיינו אדם צריך למשול על יצרו, אבל אם הוא נמשל שיצרו מושל עליו והוא עושה מה שהוא אומר לו - כבהמות נדמו.

וממילא, ניקח דוגמא: תפילה. קשה לי לקום... נכון. בכוונה עשו שיהיה לך קשה לקום כדי שיהיה לך נסיון ותתגבר ותקום. אם זה קל זה לא חכמה... וכשאתה מתאמץ התפילה יותר נענית. דברים פשוטים.

עמל התורה מונע את הרשעים!

עכ"פ נתנו ליעקב את עשו כדי שהוא יתמודד אתו. אבל עשו כבר בבטן היצר לאחיו וכבר מהתחלה הוא התחיל לריב, היו מריבים בנחלת שני עולמות. ושואלים, למה צריכים לריב, לא מספיק לשניכם? ... אלא עשו מגיע עם מודעות אני באתי בשביל לריב אתך, לא משנה על מה... העיקר לריב.

והנה בילקוט שמעוני (תולדות) כתוב שאל ההגמון את רבן גמליאל מי תופס מלכות אחריו? נטל רבן גמליאל קולמוס, וכתב לו "וידו אוחות בעקב עשו". מה ביאור הדברים? אומר מרן הרב אלישיב זצ"ל, ההגמון אמר, הרבה גזירות אנו רוצים לגזור על היהודים וזה לא מצליח לנו... למה, מי תופס אותנו? ...

ידוע שפעם שאל אחד משליטי רוסיה את רבי איצלה מוואלוז'ין כתוב "הללו את ה' כל גויים שבחוהו כל האומים כי גבר עלינו חסדו". והשאלה למה הגויים צריכים להלל ע"ז שגבר עלינו חסדו, תהללו אתם, עם ישראל...! אמר לו רבי איצלה רק אתם יודעים כמה גזירות רציתם לגזור עלינו ולא הצלחתם, אנחנו אפילו לא יודעים, אז ממילא עליכם להודות עוד יותר מאיתנו...! מי לוכד את זה, מי עוצר את זממם של הגויים מלבצע אותו? ... נטל רבן גמליאל קולמוס וכתב וידו אוחות בעקב עשו. כי אם הקול קול יעקב אין ידי עשו שולטות. ידו של יעקב אוחות בעקבו של עשו שהוא לא יוכל לצאת.

וכבר הזכרנו את דברי החזון אי"ש זצ"ל, כל זמן שהיה את עמל התורה של רבי ברוך בער ורבי שמעון שקופ זצ"ל, היטלר - ימח שמו - לא יכל לבצע את זממו.

השמחה מגיעה מסיפוק וניצול הזמן

אני רוצה לומר לכם דבר אחד:

יעקב ועשו עשו חלוקה, ליעקב יהיה עולם הבא ולעשו עולם הזה. והנה אנחנו כבר יודעים שעולם הבא לא יהיה לעשו, "אם תגביה כנשר ואם בין כוכבים שים קנך משם אורידך נאם ה'". (זה בהפטרות וישלח).

בואו נראה איפה העולם הזה:

בא נראה את העוה"ז של עשו: כל העולם רעד מפני עשו, אבל את הבגדים שלו הוא החביא אצל אמא שלו, כי נשיו היו גונבות ממנו. מהנשים שלו הוא פחד, אותו עשו הגדול בבית שלו הוא לא היה השליט...

"ויבא עשו מן השדה והוא עייף". אומר רש"י, עייף מרציחה שנאמר: "עיפה נפשי להורגים". נשאלת השאלה, מרציחה מתעייפים?... הרי היה לו בגד שהוא גנב מאדם הראשון וכל הבע"ח פחדו ממנו ובאו אליו, עם מי הוא נלחם שהוא כל כך התעייף!...

אומר מרן הרב אלישיב זצ"ל, יש עייפות גופנית ויש עייפות נפשית.

לעשו לא היה סיפוק, אין לו הנאה. חז"ל אומרים "וגם הנפש לא תמלא", משל לבת מלך שנשאה לכפרי, אפילו אם אתה נותן לה כל מעדני עולם אינם שווים לה, לפי שהיא בת מלך. הנפש רוצה משהו אחר... לכן עם כל הרציחה הוא הרגיש חוסר סיפוק, חוסר הנאה.

עד כדי כך מוסיף הרב אלישיב - את מש"כ "משניאי אהבו מוות!" זה לא חיים.

הנצי"ב (ויקרא ו') כותב שחיים זה חיי שמחה. שני חיי שרה - כולם שוין לטובה.

במדרש לקח טוב כתוב "ואלה ימי שני חיי אברהם אשר חיי ומהו אשר חי... פשיטא! אלא אשר חי! שמילא את החיים בשמחה! ולישרי לב שמחה.

פעם היינו אצל מרן ראש הישיבה הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, ושאלנו אותו לפני פורים (תשפ"ה) איך מגיעים לשמחה?... אמר **רבי דוב, כשיש סיפוק**. אם חסר סיפוק חסר שמחה, ובהנאת העולם הזה אין סיפוק, דבר ידוע... סיפוק יש בתורה, ע"י שאדם עובד על עצמו ומתאמץ. אם אדם לא נותן לעצמו לעשות מה שהוא רוצה, רבי ישראל סלנטר כותב באיגרת, **והלומד מוסר חי חי ייקרא**. אדם שעובד על עצמו ויודע לזרז את עצמו אז הוא יודע ליהנות מהחיים. ולישרי לב שמחה. זה מה שמביא לאדם שמחה, פיקודי ה' **ישרים** - משמחי לב.

במשנה כתוב "ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא". על המשנה אין חולק. ה"אשריך" מגיע עם ה"אתה עושה כן".

יצא שערי תשובה עם פניני מרן הגרי"ג אדלשטיין זצ"ל, ומובא שם על שער הספר מתוך דבריו, אני מבטיח לכל מי שילמד מוסר - שיהיה מאושר. ומי שכבר לומד הוא כבר מאושר. אדם שיודע לעבוד על עצמו האושר והשמחה בידים שלך.

צריך בעיקר דבר אחד... "ולשרי לב", אל תעשה דברים עקומים, שתפסיד את הכל - בקצת רפיון ועצלנות. אומרים לבחור שב ותלמד והוא מתפנק... אחרי זה מגיעים השידוכים והוא מקבל מין במינו, ואחרי זה החיים בהתאם - - - אם הוא היה משקיע קצת יותר, קודם כל החיים היו משתנים. [נועין ברבנו יונה (אבות א, י) על המימרא 'אהוב את המלאכה'.

אנו מתפללים בסוף ברכות השחר אחרי המעביר שינה מעיני... "שתרגילנו בתורתך", **ובשם הגר"א** (מובא בפירושו 'שיח יצחק') **אומרים אדם נברא עם חשק ללמוד, רק כיון שהוא מדבר דברים בטלים שורה עליו רוח טומאה שמורידה את החשק הגדול ללמוד, והוא כבר לא נהנה כ"כ מהלמוד**.

הרבה דברים אנחנו עושים שטויות ואח"כ מתחרטים... למשל, אדם הולך לישון מאוחר, קודם כל הוא נותן לעצמו סתם לבזבז את הזמן, וממילא למחרת או שהוא לא קם לתפילה וזה כבר הפסד, או שהוא לא מרוכז בלימוד זה גם הפסד. בשביל מה?... תיקח את עצמך לידיים... הולכים לישון בזמן, קמים בזמן. וזה הדבר הראשון שכן אדם צריך, לחיות עם סדר! גם אני רוצה לבזבז את הזמן, ולא! מתחשק לי לפטפט... יש כאלו שחושבים "אלו דברים" - לדבר ולפטפט - שאין להם שיעור... זה נכון אם מדברים בלימוד ובגמרא, לא דברים בטלים...

שאלו פעם את רבי חיים מה לעשות אם יש ספק אם דיברו מספיק... הוא אמר ספיקא לחומרא, לדבר כמה שפחות... אל תעשה דברים שיסתרו את הכל. אתה רוצה ללמוד כמו שצריך ולנצל את החיים, ואתה לא מבין שבדברים קטנים אתה מפסיד את הכל. כשכן אדם יודע לשמור על עצמו הוא מרוויח.

גם מוצאי שבת ארוך, צריך לדעת לחזור בזמן. זה הבית שלנו! "זה השער לה' צדיקים יבואו בו". זה כתוב על השער פה. לא על השער של הבית....

ונסיים בדבר מעניין: אין לנו בדור האחרון דוגמא לשליטה בכל התורה יותר מרבי חיים קניבסקי זצ"ל. הוא כותב בפי' בסידורו וחננו מאתך "דעה בינה והשכל". בודאי שעיקר הבקשה היא על תורה, אבל יש גם בקשה כללית שכל הנהגתנו תהיה עם שכל ותבונה... ועוד הוא מביא על ברכת אהבה רבה שאנו מבקשים להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד - ולכאורה הסדר צריך להיות הפוך שלפני שלומד מה צריך להבין ולהשכיל.

אלא... שצריך שכל כדי לדעת ולהבין להשקיע רק בללמוד וללמד, ולא להפסיד ע"י שהראש נמצא בדברים אחרים.

ולישרי לב שמחה...

"זה השער לה' צדיקים יבואו בו!"

לע"נ

אבינו מורינו איש האשכולות

הרה"ג רבי **אברהם צבי פרנקרייך** זצ"ל

בן הרה"ח רבי **שמואל יצחק** זצ"ל

נלב"ע ל' מר חשון תשפ"ה

תנצב"ה

לע"נ

מרת **ברכה מירל הרבסט** ע"ה

בת הר"ר **מרדכי אברהם צוונבר** זצ"ל

נלב"ע ג' כסלו תשפ"ב

תנצב"ה

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729

כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיגו לטלפון 037630585 שלוחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025

כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כ5 ש"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה על פרק קנין תורה

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמר בשי"ח"ק

"אוהב את המישרים"

התורה. ככל שהוא יהיה יותר 'ישר', אדם של ישר, שאוהב את היושר ומחובר אל היושר, כך הוא יוכל להתאחד יותר אל היושר האלוקי, תכלית היושר האנושי.

משל למה הדבר דומה, לחרב ישרה שנכנסת לנדנה, אם הנרתק יהיה עקום ולו במקצת - לא יהיה שייך להכניס את החרב. דבר ישר לחלוטין יכול להכנס רק בתוך דבר ישר לחלוטין. די בפגימה קלה של עקמומיות כדי שהיושר יתגשש בעוקם וישאר בחוץ... כן הוא האדם - אם הוא לא יהיה ישר לחלוטין לא תהיה לו יכולת להכניס אל עצמו את התורה. הוא יוכל אולי להביט על התורה, אבל לא להכנס אליה פנימה. רק כשיש ישר מול ישר, הם יכולים לדבוק זה בזה ולהיות לאחדים.

בהספדו על אחיו הגאון רבי יוסף צ"ל הביא הגאון רבי שמואל רוזובסקי צ"ל את לשון הפסוק בתהלים (קי"ט, קס"ג): "שקר שנאתי ואתעבה תורתך אהבתי" (מודפס בשיחות שבסוף הספר 'זכרון שמואל'). ואמר רבי שמואל: היאך היא הדרך לזכות לאהבת התורה? בפסוק מפורש שלא די לאהוב, אלא ישנו שלב מוקדם: 'שקר שנאתי'. רק על ידי ששונאים את השקר ניתן להגיע ל'תורתך אהבתי'. אולם הפסוק אינו מסתפק בזה ומוסיף עוד: 'ואתעבה'. כי גם לא די לשנוא את השקר, אלא 'לתעב' אותו, להתנתק ממנו ולהבין שיש כאן דבר שלא יתכן. האדם צריך להיות ישר כל כך - עד שהשקר יהיה מרוחק כליל, דבר שעומד מעבר למחיצתו ולא שייך אליו, ורק כך הוא יוכל להתחבר אל התורה...

כדוגמא לדבר הביא רבי שמואל את לשון הרמב"ן על הפסוק האמור בדינינים, 'אנשי אמת שונאי בצע' (שמות י"ח, כ"א), שפירש וכתב: 'ועל דרך הפשט אנשי אמת שונאי בצע, שהם אוהבים האמת ושונאים העושה, וכי יראו עושה וחמס אין דעתם סובלת אותו'. ומפורש בלשון הרמב"ן שלא נחה דעתו במילים 'שונאים העושה', אלא ראה צורך להוסיף ולפרש: 'וכי יראו עושה וחמס אין דעתם סובלת אותו'... ללמד, ש'אנשי אמת' אינם רק אנשים שמתרחקים מהשקר. הם אנשים שסולדים ממנו כל כך עד שנפשים אינה מסוגלת להפגש איתו, ו'אין דעתם סובלת אותו'... אנשים כאלו הם 'אנשי אמת' - שהם בעצמם מהווים מציאות של אמת. הם אלו שראויים לפסוק את משפטי התורה ולהוציא דין לאמתו.

'פיקודי ה' ישרים':

השאלה שנשאלת היא, כיצד באמת זוכים לאותה ישרות. אין ספק שפיקודי ה' ישרים ולא שייך להתחבר ליושר מבלי להתיישר. אך מהי הדרך להיות ישר? כיצד האדם יוכל להפוך את עצמו ל'ישר' בעצם - עם טבע של ישר ועם לב שנוטה אל היושר?

עוד לפני שניגשים אל התשובה יש לנו להעמיד את השאלה על מקומה. לא בשמים היא, ולהתהפך ולהיות ישר אינו מהפך שאמור לשנות את טבעו של אדם. הן כך מפורש בכתוב (קהלת ז', כ"ט): "אשר עשה האלוקים את האדם ישר והמה בקשו חשבונות רבים". האדם מצד טבעו נברא בצורה ישרה. יש לו לב שנמשך ל'ישרות' וה'ישרות' אמורה להתחבר אליו מצד עצמה. כל הסיבה שהוא לא ישר היא רק סיבה חיצונית: 'והמה ביקשו חשבונות רבים'. הוא מצידו גורם להעמיס על עצמו את עקמומיותו של העולם, שמטעה את עיניו ולוקחת את ראשו למקומות אחרים. אם רק תהיה לו את הדרך כיצד לפרוק את עול החשבונות הרבים - הוא יגלה בתוכו פנימה את היושר האמיתי. לא יהיה לו צורך להתהפך ולא לשנות את הטבע. עליו רק לחזור לעצמו, ואז היושר יתגלה בו מאליה.

אם כן נותרת לפנינו שאלה, כי אם בנוסח אחר: כיצד האדם יוכל להתנתק מהעקמומיות שמציפה אותו מכל עבר, ולשוב אל הטבע המקורי של היושר. מהי הדרך להיות אדם ישר, שלא מניח את עצמו ליד המקרה, ומצליח לעמוד בתוך הדרך הישרה.

על כך מגיעים דברי הרמב"ם הנודעים בסוף הלכות שמיטה ויובל (פ"ג ה"ג): "ולא שבט לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מכל באי העולם אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעובדו לדעה את ה', והלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם, הרי זה נתקדש קודש קדשים ויהיה ה' חלקו ונחלתו לעולם ולעולמים עולמים ויזכה לו בעולם הזה דבר המוספיק לו כמו שזכה לכהנים ללויים".

מדקדוק לשון הרמב"ם עולה שישנם שני תנאים לפני שיוכל האדם לזכות למעלת 'הלך ישר כמו שעשהו האלוקים ופרק מעל צוארו עול החשבונות הרבים'. תנאי אחד של 'להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו', ותנאי נוסף של 'לדעה את ה'.

החילוק בין 'צדיק' ל'ישר' - אהבת היושר:

גם בקנין זה, הלשון איננה 'ישרות' אלא 'אוהב את המישרים', שלא די שהאדם יהיה ישר - אלא שיאהב את הישרות. והנה בשלמא הישרות בעצמה פשוט מדוע היא מוכרחת לקניני התורה. התורה היא תכלית היושר האמיתי, ולא שייך להדבק באותה ישרות אלמולי ניגשים אליה בשכל ישר. אם האדם יביט על התורה בעיניים עקמומיות, אולי הוא יוכל לחשוב את מה שמעלה לו ליבו, אך מה בינו לבין התורה. התורה היא הישרות - ודבר ישר צריכים ללמוד באופן ישר. אולם מדוע הישרות מצריכה את האהבה? מדוע לא די שהאדם יחשוב בישרות ויתנהל בישרות, ואפילו לא שירצה את הישרות, אלא דוקא שיאהב אותה?

יסוד הענין טמון בהבנה מהי 'אהבה'. אהבה היא חיבור, כפי שביארנו לעיל במשנה א' על המילים 'אוהב את הבריות', וגם אם האדם רוצה ויודע - אין זה מעיד שהוא מחובר. רק כשהוא אוהב את הדבר - מוכח שהוא מחובר אליו, ואם הוא מחובר אליו - על כרחך שהוא נהיה חלק ממנו.

שם במשנה א', על המשך המילים 'מכשרתו להיות צדיק וחסיד ישר ונאמן', הרחבנו בארוכה בביאור החילוק בין 'צדיק' ל'ישר', כפי שמבאר זאת המלבי"ם לאורך פירושו על משלי. הצדיק הוא אדם שכובש את יצרו, ועומד בגבורה בתוך המלחמה החזקה. יש לו מצד אחד יצר שמושלך אחר, עם טבעים נמוכים ועם רצונות שפלים, ואילו מצד שני הוא יודע לגבור על הכל וללכת בצדק. ה'ישר' לעומת זאת הוא מי שנמשך אל הטוב מצד טבעו. אין לו צורך לכבוש רצון אחר או לבחור באחד משני הצדדים. ליבו כבר הוא לב טוב, שאוהב את הטוב מעצמו.

מעין חילוק זה כתב הרמב"ם בפרק השישי משמונת פרקיו, 'בהפרש בין המעולה והמושלל בנפשו'. שם הוא דן מי עדיף ממי - האם המושלל בנפשו, ש"אף על פי שיעשה המעשים המעולים - הרי הוא עושה הטובות והוא מתאוה למעשי הרעות ומשתוקק להם, והוא נפתל עם יצרו, ומתנגד במעשהו למה שיעירוהו אליו כוחו ותאוותו ותכונת נפשו, והוא עושה הטובות והוא מצטער בעשייתו", או שמה המעולה - ש"הרי הוא נמשך במעשהו אחר מה שיעירוהו אליו תאוותו ותכונתו, ויעשה הטובות והוא מתאוה ומשתוקק להן".

וראה שם ברמב"ם את כל המשך דבריו, שחילק בין 'המצוות השמיעיות' שנאמרו בגזירתו של מוקם לבין 'המצוות השכליות' שמוכנות לאדם מצד שכלו, וכפי שהבאנו לעיל במשנה א'. ועל כל פנים מבואר מדבריו שישנן שתי מדרגות בעשיית הטוב - טוב שנעשה מתוך בחירה וטוב שנעשה מצד הטבע. יש את הטוב של 'הצדקות' - שהאדם מכפיף את עצמו בכח לרצון אדונו, ויש את הטוב של ה'ישרות' - שהאדם נמשך כל כך אל הטוב עד שרצונו הוא כרצון ה'. אין לו צורך במאבקים ולא בהתמודדויות. כל חשקו ומגמתו הוא לעשות את הטוב מצד שהוא טוב.

ובמאמר המוסגר כבר ביארנו, שאין לחשוב חלילה שה'ישר' הוא מי שנולד מלכתחילה מבלי יצר הרע. אדם כזה איבד את תכלית הבריאה, ונח לו שלא נברא. מכל הכונה היא לאדם שהצליח כל כך לשבר את היצר עד שהיצר נכנע כליל, והמח והשליט את עצמו על הלב - עד שהלב נמשך מעצמו למה שרוצה בו המח. אדם כזה הוא הזוכה למעלת ה'ישר', שהיא עדיפה על מעלת ה'צדיק', הואיל וגם אם כעת היושר מוליך אותו מאליו, סוף כל סוף יושרו הגיע לו מכח בחירתו.

על כל פנים נמצינו למדים שה'ישרות' אינה רק צורה של גישה ביחס לעולם. האדם יכול להפוך את עצמו ל'ישר' בעצם - עם לב שנמשך לישרות ונפש שרודפת אחרי הישרות. מה שאותו אדם רואה את הכל בצורה ישרה, אין זה רק משום שיש לו שכל ישר, אלא משום שהוא עצמו מהווה מציאות ישרה. הוא 'אוהב' את הישרות - ויש לו טבע נפשי שתואם את מבטו של היושר.

כאן בקנין של 'אוהב את המישרים' מתחדש לנו שכך היא הדרך לקנות את התורה - לא רק לרצות ישר אלא 'לאהוב' את היושר. מטרת התורה היא להפוך לחלק מהאדם, שהוא ידבק בה והיא תהיה מאוחדת איתו, ולא שייך לדבוק בתורה אלמולי האדם יאהב את המישרים - שיהיה 'ישר' כל כך עד שהוא יהיה מציאות של הישרות.

אם התורה היתה רק חכמה בעלמא, אכן לא היה צורך ב'אהבה' בדוקא. היה די בשכל ישר כדי לא לסלף את החכמה בצורה עקומה. אך מכיון שהתורה היא חכמת אלוקים, וכפי שכבר נתבאר בארוכה, מוכרחים להגיע למדרגה של 'נשמת שקי תבנים'. אין דרך לקנות את התורה מבלי שהאדם יתאים את עצמו לצורתה של

לא די בכך ש'נדבה רוחו אותו', אלא עליו להוציא את הידיעה אל הפועל, לשרת ולעבוד, ולא רק עבודה בעלמא אלא גם עבודה של דעת - לדעת את ה'.

שני החלקים הללו הרמוזים בדברי הרמב"ם הם שני החלקים הידועים לכל איש מישראל: תורה ומצוות. החלק האחד הוא חלקה של התורה - שהיא הדרך להגיע לידיעתו ית'. כאשר האדם ידבק בתורה, היא תחבר אותו אליה ותקרב אותו חזרה אל הישירות, עדי יזכה לפקודי ה' הישרים.

והידוש גדול מתחדש לפנינו: אמנם הדרך להתחבר אל התורה היא על ידי הישר, אולם גם התורה מצידה יכולה לקרב את האדם אליה ולהפוך אותו לאדם ישר. 'עדות ה' נאמנה מחכימת פתי', ורק לאחר מכן 'פיקודי ה' ישרים משמחי לב'. אם האדם יעסוק בתורה מתוך הכרה של 'הבינו מדעו', מתוך שאיפה פנימית להשיג את ישרותה של התורה, התורה תזכר את ליבו ותהפוך אצלו עקוב למישור. ככל שהוא ידבק בה יותר היא תיישר אותו יותר, וככל שהיא תיישר אותו יותר כך הוא ידבק בה יותר, וחוזר והולך וחוזר חלילה, כיון שזוהי חלק מסוגלתה של הישירות העליונה - ליישר גם לב עקום עד שיוכל להצמד אליה. הדבקות בתורה היא הדבקות בישרות, וכשהאדם מתדבק בכזו ישרות ממילא הוא נהפך לישר.

דיני התורה - 'עצות מרחוק ליישר כל המעשים':

אולם מלבד החלק העליון של 'דעה את ה'', ישנו את החלק המוקדם שכולל את כל מלאכת עבודת הבורא: 'לשרתו ולעבדו'. כל מצוה ומצוה שנתן הקב"ה לפני האדם אינה רק מעשה בלבד שעל ידו יוצא האדם ידי חובתו. המצוות טומנות בתוכן מציאות עליונה של ישרות שמתחברת לתוך האדם ומהפכת אותו לאדם אחר.

בכמה מקומות מצינו לשונות ברמב"ם שמקבילות במדויק לדברי הזה"ק, ואחד מהם הוא בסוף הלכות תמורה (פ"ד ה"ג), שם כתב הרמב"ם מעין אותם דברים שנכתבו בזוהר בפרשת יתרו (פ"ב ב'): "ורוב דיני התורה אינן אלא עצות מרחוק מגדול העצה לתקן הדעות וליישר כל המעשים".

אנחנו איננו יודעים היאך וכיצד, אולם זאת היא האמת הברורה שמחמתה הרבה לנו הקב"ה תורה ומצוות - ליישר כל המעשים'. גם כשאדם נזנע מזאכילת גיד הנשה, לא לובש שעטנז ולא אוכל בשר בחלב - הוא פועל פעולות שמיישרות אותו. כל פעולה היא עוד תוספת של ישרות שמעמידה אותו על דרך הישר. בין אם נבין ובין אם לא, כך נקבע משמים, שתרי"ג המצוות יהיו 'תרי"ג עיתין' - תרי"ג דרכים ועצות כיצד 'לתקן הדעות וליישר כל המעשים'.

הלא 'עיר פרא אדם יולד' (איוב י"א, י"ב), כלשון הכתוב שהיה רגיל מורן המשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל להביא תמיד בשיחותיו, וכיצד יגדל האדם בלי לגדול עוד יותר 'לעיר פרא'? מה ישמור עליו שלא להאבד בסבך היצר? על כך בדיקו נתן לנו גדול העצה 'עצות מרחוק' שילוו אותנו לכל אורך חיינו. אין לך זמן מן הזמנים שאין בו אפשרות לקיים את המצוות ועל ידם לשמור על הטבע שחקוק בלב כל איש מישראל - 'אלוקים עשה את האדם ישר'.

לא לחינם נתן לנו הקב"ה רמ"ח עשין ושס"ה לא תעשה, כמו שאמרנו בשלהי מסכת מכות (כ"ג ב'), שרמ"ח העשין ניתנו כנגד רמ"ח איבריו של האדם. קומתו השלמה של האדם נבנית על ידי המצוות, כשכל מצוה מתקנת עוד חלק מנפשו, והדרך לתקן את עצמו ולהיות אדם השלם היא על ידי כל תרי"ג המצוות, שהן ההופכות אותו לאדם מתוקן כמו שעשאו האלוקים.

על פי זה גם נוכל להבין מהי עיקר צורת קיום המצוות. כידוע, אחד משבעת הדברים המכוסים מבני אדם הוא עומק הדין (פסחים נ"ד, ב'), דהיינו עד כמה מדקדקים עם האדם כחוט השערה. ולכאורה מדוע קיום המצוות אמור להיות עמוק כל כך, עד שהוא מכוסה מבני אדם? מדוע אין אפשרות לקיים את המצוות על פי פשוטן, מבלי להתעמק כל כך בפרטי כל מצוה ומצוה...

פעמים רבות אני נפגש בשאלות שונות בהלכה, כשמקור השאלה הוא מחוסר הבנה של השואל. הוא לא מצליח להבין מהו הענין בדקדוק פלוני או אלמוני. הרי מאחורי כל מצוה יש טעם או סיבה, ודי לי ברעיון של המצוה... אותה שאלה יכולה לחזור על עצמה כל פעם בנוסח אחר: מפני מה יש ענין גדול לקיים גם את כל החומרות והדקדוקים המשתנים, שאין בהם אפילו את הטעמים של המצוה בעצמה. זיל בתר טעמא ותפוס את העיקר...

כמובן שהם מלהזכיר מחשבות כגון אלו, ואין כאן מלכתחילה משום שאלה. על מורן הגר"י מסופר שפעם ניגש אליו אדם ושאל מה פשר החומרות הגדולות שהוא מנהיג על עצמו בכל דבר מצוה, וכי האם לא די בהלכות הפסוקות?... וכך אמר לו הגר"י: אני אינני מחמיר יותר ממך, וגם אתה מחמיר בדיקו כמוני. אלא שבעוד

שאתה מחמיר על עצמך בצורת הבגד או הכובע, בדבר המדוד ובדבר המנוי ללא כל סרך קל שבקלים, אני מחמיר במצוות השי"ת...

אלא שעל כל פנים לאמיתו של דבר זהו עומק הענין בעומק הדין: שהמצוה תהיה ישרה בתכלית הישר בלי שום צל של פגם. כל כמה שהמצוות הן ישרות, והן ניתנו לנו בשביל ליישר אותנו, גם אנו מצינו צריכים לנהוג עמן עד קצה הישרות - שתהיה כאן ישרות מוחלטת שלא שייכת בה כל עקמומיות.

קו ישר, גם אם יעמידו אותו באלכסון פחות ממראית העין - כבר לא יהיה קו ישר. 'ישר' פירושו ישר, בצורה מוחלטת ומושלמת, ודבר שהוא תשעים ותשעה אחוזים ישר - הוא מאה אחוזים עקום... אם תהיה מצוה שיורידו ממנה דקדוק אחד קטן שבקטנים - לא תהיה כאן מצוה חסרה, אלא מצוה שאין בה מלכתחילה את כל מהותה. הרי לנו, כאמור, אין יכולת להשיג כיצד המצוות הן עצות מרחוק ליישר כל המעשים, אך כך גזרה לנו תורה - שהמצוות הן הישרות הגדולה עלי אדמות, ודבר ישר יכול להשאיר ישר רק כשמעמידים אותו ביושר המוחלט.

אין אפשרות לזכות ליושר הגנוז במצוות אלמלי מקיימים אותן במלואן, עם כל שלמותן, מבלי להחסיר אפילו פרט. וגם כאן יש כעין גלגל: כדי להתיישר מזה המצוות צריך האדם מצידי להתחיל וליישר את עצמו, כדי שהיושר יוכל להתדבק ביושר. אם הוא מקיים למחצה לשליש ולרביע, לא רק המצוה נותרת עקומה, אלא גם הוא מתעקם והולך מבלי להתאים את עצמו אל היושר. כל המעשים צריכים להתיישר כדי לזכות ליושר כל המעשים.

הוא הדין לענין התורה, הלימוד בישרות אינו כולל רק את דרך הלימוד אלא גם את הלימוד בעצמו. אם האדם לומד פסקי פסקי, בלי לימוד שלם במלואו שתופס את כל כולו, שוב אין כאן תורה בצורה ישרה שאין בה סדקים ובקעים. ואולי אף זה כלול במאמר חז"ל (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה בשם מגילת חסידים): 'אם תעזובי יום יומיים אעזבך', כיון שהתורה היא ישרה והאדם שעוזב מתעקם. אם כן בכל יום שעובר - קו האלכסון מתרחב עוד יותר, והמרחק מנקודת ההתחלה גדול ומתכפל...

כבר לעיל בקנין 'מיעוט סחורה' הבאנו את המעשה ברבי משה פיינשטיין, שראה את האיסור לעבור לפני המתפלל 'כמו קיר' שאין יכולת לעבור בתוכו... אותו קיר הוא עצם המושג בכל 'עומק הדין'. המצוה היא קיר ישר, שלא שייך לעקם אותו ולו בחגירת הצפוף. הישרות היא מוחלטת והקיר הוא בלתי עביר...

בצעירותי עוד זכיתי להכיר את הגה"צ רבי שלמה בלוק זצ"ל, מתלמידיו של מורן החפץ חיים, שהיה צדיק נגשג ופועל צדק בכל מעשיו. באחת מהתקופות, כשהגיע לירחי כלה בשיבת פוניבז', עמד גם הוא בתור לקבל את ברכת השבת מהמשגיח הגר"י לוינשטיין זצ"ל. המשגיח, שעמד בדרך כלל מכונס בתוך עצמו, הבחין בו ממרחק האנשים ושאל את העומד לידו: מיהו הזקן הזה שעומד שם? הכרת פניו ענתה בו שאדם גדול הוא.

והדבר כבר נודע לרבים, שמסע הלוייתו של רבי שלמה התקיים בשיא תוקפו של הקץ, בי"א סיון התשל"ו, שעה שהחום להט בירושלים. והנה כאשר יצאה המיטה למסעה נפתחו לפתע ארובות השמים והגשם ניתך על הארץ. גם הקשת נראתה בענן לעיני כל הקהל, ויהי לפלא.

בספר שהוציאו לתלמידיו לאחר פטירתו, 'הצדיק רבי שלמה', מופיעים מעשים מופלאים עד היכן ניתן להגיע בעומק הדין' - מבלי להניח כמלוא נימא מישרותה של מצוה. והנה מעשה אחד לשם דוגמא, כלשונו של התלמיד: "פעם כאשר שכב בבית החולים ביקור חולים, והצמידו לו אינפוזיא במחט בוריד, ביד שמאל שלו, וכאשר עשה צרכיו ראיתי שהוא מקנה כדון תורה בידו השמאל, והיות והיה לו המחט בוריד היה לו יסורים נוראים, וגם היה המחט מתעקם בוריד, והתחלתי לצעוק עליו שיפסיק מלהשתמש בידו השמאלית, נבהל הוא מצעקותי ופנה אלי בתמימות 'וואס, איך מאן ניט ווי די דין', כי היה פשוט אצלו אם צעקתי עליו, רק יכול להיות על שלא עשה כדון (ולא שאומר לו לעשות היפוך הדין), וחשב לרגע וראה שבאמת עשה כדון, והמשיך לקנח ביד שמאל ביסורים ובסכנה. והמשכתי לעוררו ולא עזר כלום, והסתכל עלי כמו על מטורף בדעתו, מה אני רוצה ממנו, ולבסוף ניסיתי להסביר לו קולת שו"ע הרב ולא קיבל, כי רבו המשנה ברורה לא העתיקו..."

אם האדם זוכה להגיע עד אותה ישרות, שום דבר לא יכול לעמוד מולו. גם על דקדוק קל של הלכה הוא עלול להביט על אחרים כעל מטורפים בדעתם... הוא נדבק בישרותה של המצוה ונהפך לישר מצד עצמו. הישרות נותנת לו את רום המבט של היושר, וטבעו הפנימי מתגלה עד קצה תכליתו - 'ישר כמו שעשהו האלוקים'.

ס"ת שרוי בצער

הציבור נקרא להמשיך להעתיר בתפילה ובתחנונים ולהרבות בלימוד התורה
לרפואתו השלימה של רבינו מורן רה"י הגאון הגדול ר' ישראל בונם בן חיה רויזא' שליט"א בתושח"י
והן קל כביר לא ימאס תפילת רבים.

דברי השירה

ויזכר משה באזני כל קהל ישראל את דברי השירה הזאת עד תמס (דברים לא)

מתורת מורינו רבי יהודה אריה הלוי דינר שליט"א רב ביהכ"נ 'דברי שירי ואזור מרכז ב"ב

נערך ע"י א.ח.ב. • ניתן לקבל הגליון במייל mdh036194741@gmail.com

פרשת ויצא

החילוק בין כמה אבנים לאבן אחת גדולה

"ויקח מאבני המקום וישם מראשיתו" (כ"ח - י"א).

כתב רש"י בד"ה וישם מראשיתו, עשן כמין מרוב סביב לראשו שהיה ירא מפני חיות רעות, התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת עלי יניח צדיק את ראשו, וזאת אומרת עלי יניח, מיד עשן הקדוש ברוך הוא אבן אחת, וזהו שנאמר (פסוק י"ח) ויקח את האבן אשר שם מראשיתו.

לכאורה יש לשאול, מה בכך שנעשו כל האבנים לאבן אחת, הרי סוף סוף האבן שהיתה הכי צדדית נשארה במקומה בצד, ויעקב אבינו לא שם עליה את ראשו אלא על אמצע האבן ונמצא שכלל לא נגע באבן הצדדית, וא"כ מה נפק"מ בכך שנהיו כולן לאבן אחת.

אכן הביאור בזה, שדוקא בכמה אבנים שחלוקים זה מזה שייך מריבה על מי יניח צדיק ראשו, אבל כשהקב"ה עשה מכולן אבן אחת אז אין הכוונה שיש כאן כמה אבנים שהם מחוברות, אלא נהיה מציאות אחרת של אבן אחת, ובאבן אחת לא שייך מריבה כי זה אותו אבן.

וכמו שמצינו בירושלמי בנדרים (פ"ט ה"ה) דמסביר את האיסור של 'לא תקום ולא תטור', שכמו שאם יד ימין הכאיבה ליד שמאל, הרי האדם לא יחזור ויכה ביד שמאל את יד ימין כי זה אותו האדם, כך כל בני ישראל הם כמו איש אחד, ואין ינקום אחד בשני.

והנה בשערי תשובה על השו"ע (או"ח סימן מ"ב) מביא נידון אם מותר להפוך את רצועות התפילין מלמטה למעלה, האם יש בזה חסרון של מעלין בקודש ולא מורידין, ומביא מהאליהו רבה בשם זקינו שהתיר דבר זה, וראיתו מהמדרש הנ"ל שנעשו כל האבנים כאבן אחת, שלכאורה יש להקשות שהאבן הצדדית לא היתה תחת ראשו של הצדיק, אלא בהכרח שבמציאות של אבן אחת אין קפידא, וה"נ לגבי רצועות התפילין כיון שזה אותה רצועה אין קפידא, אך בהמשך כתב שאין זה ראייה, דיש לומר שאופן הנס היה שנעשה מכל האבנים גוש אחד שבלול מכולם, ובאמת הניח הצדיק ראשו על כל אבן ואבן, ועוד כתב שבלא"ה אין ללמוד דברי הלכה מדברי אגדה.

במה שיעקב אבינו ישב ולמד י"ד שנה אין חידוש

"וישכב במקום ההוא" (כ"ח - י"א).

כתב רש"י בד"ה וישכב במקום ההוא, לשון מיעוט באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה.

יש להקשות, מדוע בהמשך הפרשה, כשיעקב אבינו מדבר עם לבן ומספר לו את כל מה שהתמסר עבור צאנו, מפורש בפסוק (ל"א - מ') "הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני", ואילו כאן שלמד י"ד שנה בלי לישון, אין זה כתוב מפורש בתורה, ורק נלמד מכך שכתוב שהלך לישון אח"כ.

ושמעתי דבר נפלא מגאון הגדול רבי חיים פרץ ברמן שליט"א מראשי ישיבת פוניבז' בשיעור שמסר בירחי כלה באמסטרדם (שנת תשע"ב), שבאמת מה שיעקב אבינו למד י"ד שנה ברציפות, אין בזה חידוש כלל, שהרי זה היתה המהות של יעקב אבינו, איש תם יושב אהלים, דהיינו שהיה יושב ולומד כל היום, וא"כ אין בכך חידוש שהוא למד י"ד שנה בלי לישון, ואדרבה מה שאח"כ הלך לישון זה לא דבר רגיל אצל יעקב אבינו, ולכן דוקא זה נכתב בתורה, ומשא"כ בשנים שהיה אצל לבן ועבד במסירות נפש ולא ישן בלילה, זה התורה כותבת בגלל שזה דבר לא רגיל שבו אדם יעבוד במסירות נפש עד כדי לא לישון.

נידח מאד לכל מי
שיכול לסייע
בכיסוי
הוצאות ההדפסה.
להנצחות
לע"נ וכיו"ב,
נא לפנות למייל
mdh036194741
@gmail.com
או בטל'
0527129867

והוסיף עוד, שכתוב במשנה באבות (פ"ב מט"ו) 'דבי טרפון אומר היום קצר והמלאכה מרובה', וכתב שם הרבנו יונה - 'היום קצר אלו ימותיו שהם קצרים כנגד התורה שהיא מרובה ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ואין יורד לסוף, וזהו שאמרו אותם ארבעים יום שעמד משה רבינו ע"ה בהר סיני לא ישן, משל למלך שאמר לעבדו מדוד זהובים מכאן ועד למחר וכל מה שתמדוד יהיה שלך, איך ישן? והלא באותה שעה יפסיד כמה וכמה, כך אמר משה אם אישן כמה מרגליות מדברי תורה אפסיד, על אחת כמה וכמה אנו כל יתן שינה לעינינו ולעפעפנו תנומה'.
ואמנם אנחנו לא נמצאים בדרגה שלא לישון ימים ולילות, ואדרבה התפקיד שלנו זה להקפיד על שינה בזמן כדי שיהיה כח לקום מוקדם וללמוד בכמות ובאיכות במשך היום, ועל כל אחד ואחד לנצל כל רגע ורגע בדרגה שאוחז עלי ולדעת היכן הוא, וכמובן שחייבים להיזהר בזהירות יתרה מביטול תורה, כי בכל רגע ורגע אפשר לזכות לחיי נצח על ידי שלומדים תורה ועובדים את ה' יתברך.

הסולם של יעקב אבינו היה קיים

"ויחלם והנה סולם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (כ"ח - י"ב).

בספר משנת הרא"ש עה"ת בסוף פרשת בראשית על הפסוק "ויראו בני האלקים את בנות האדם כי טבת הנה", הביא מהמדרש וז"ל 'טובת כתיב, נערה בתולה צדקת היתה, וכשירדו בני האלהים [דהיינו המלאכים] אמרו לה תשמעי לנו [לחטוא עמנו], ואמרה להם לא אשמע לכם אם לא תעשו הדבר הזה שתתנו לי כנפים שלכם, כד"א שש כנפים לאחד, נתנו לה כנפיהם, מיד פרחו לשמים ונמלטו מן העבירה, ואחזה פני כסא והקב"ה פרש עליה עננו וקבלה וקבעה במזלות והיינו מזל בתולה, והמלאכים נשארו בארץ ולא יכלו לעלות עד שמצאו סולם שיעקב אבינו חלם ועלו, הדא הוא דכתיב והנה מלאכי אלהים עולים ויורדים בו'.

ומבואר דהסולם שחלם עליו יעקב היה סולם אמיתי שנשתמש בו המלאכים.

ומקור נוסף יש בספר היראים (סימן ת"ג), ששם מובא ההלכה שמי ששהה עם אשה עשר שנים ולא נולדו לו ילדים צריך לגרשה, וכתוב בגמ' שאם ישב בחו"ל ועלה לארץ ישראל, אין ישיבת חו"ל עולה מן המניין של עשר שנים, והגמ' מביאה ראייה מאברהם אבינו שלקח את הגר לאחר ששהה עשר שנים, כמו שכתוב בפרשת לך לך (ט"ז - ג') "ותקח שרי אשת אברם את הגר המצרית שפחתה מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ותתן אתה לאברם אישה לו לאשה", ומכך שכתוב בפסוק שזה היה לאחר עשר שנים שאברהם אבינו ישב בארץ כנען, ומכאן לומדת הגמ' שיישיבת חו"ל אינה עולה מן המניין, והקשה היראים איך לומדים מאברהם אבינו שהמתין עשר שנים לאחר שישב בארץ ישראל, הרי בזמן אברהם אבינו עדיין לא נתקדשה ארץ ישראל, וא"כ אין הטעם משום שיישיבת חו"ל אינה מן המניין, שהרי לא היתה קדושה לארץ ישראל, וכתב היראים 'בכל מקום חפצי הבורא היו בה, שהרי הסולם בה היה קבועה, כדכתיב ויחלום והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה', ומבואר כמשנ"ת מהמדרש שהביא הרא"ש, דהסולם שחלם עליו יעקב היה סולם אמיתי, ועל ידו היו חפצי הבורא בארץ.

האם יעקב אבינו יצק שמן זית

"וישכם יעקב בבקר ויקח את האבן אשר שם מראשיתו וישם אתה מצבה ויצק שמן על ראשה" (כ"ח - ח').

בתרגום יונתן כתב 'ואריק משחא על רישה', הרי שתרגם כלשון הפסוק שיעקב אבינו יצק שמן על המזבח.

ויש לעיין, שלהלן, בפרשת וישלח, לגבי המזבח שהקים יעקב כשחזר מפדן ארם, כתוב בפסוק (ל"ה - י"ד) "ויסך עליה נסך ויצק עליה שמן", ושם כתב בתרגום יונתן 'זאריק עלה משח זיתא', ומבואר שהוסיף התרגום יונתן שהשמן היה שמן זית, ומדוע בפרשתנו התרגו"י לא כתב ענין זה שזה היה שמן זית.

ושמעתי בשם **ראש ישיבת סלבודקה מרן הגר"ד לנדו** שליט"א לבאר, שהרי מבואר ברש"י לקמן (כ"ט - י"א) שאליפז רדף אחרי יעקב כדי להורגו, ואמר לו יעקב שיקח את כל ממונו והעני חשוב כמת, ויעקב בא בידים ריקניות ללבן, ויוצא שלא היה ליעקב אבינו כלום בידיו, וא"כ מהיכן היה לו שמן ליצוק על המזבח, והרמב"ן כאן (פסוק י"ז) כתב "וירד לו שמן מן השמים ויצק עליה", והיינו שהיה השמן מעשה ניסים שירד מן השמים, ומעתה הרי ידוע בשם הגר"ח מברסק זצ"ל [וכבר מפורש כן ברד"ק במלכים ב' (ד' - ז)], ששמן שנעשה על ידי נס אינו חשיב כשמן זית ופטור ממעשרות וה"נ פסול למנורה, וא"כ א"ש שכאן לא כתב התרגו"י שזה היה שמן זית כיון שזה היה על ידי נס, ובכה"ג לא חשיב כשמן זית, ומשא"כ בפרשת וישלח שם היה לו ממון רב וכמבואר בפסוקים [בענין הדורון ששלח לעשיו] והיה לו שמן זית אמיתי שלא ע"י נס, ולכן כתב שם התרגו"י שזה היה שמן זית.

ובאופ"א יש לומר, דעוד כתב שם התרגום יונתן - 'ונסיך עלה ניסוך חמר נסוך מוי, ארום כדין עתידין למעבד בחגא דמטליא' [ויסך עליה ניסוך יין ניסוך מים כי כך עתידיים לעשות בחג הסוכות], ומבואר שלאותו מזבח שבנה שם יעקב היה בחינה של מזבח, והרי על מזבח מותר להביא רק שמן זית [אצל המנחות], ומשא"כ במצבה שהקים כאן, לא מצינו שהיה לזה ענין של מזבח, ואין הכרח לומר שזה היה שמן זית, ודר"ק.

מדוע הקידושין של יעקב ללאה לא היו קידושי טעות

"ויהי בערב ויקח את לאה בתו ויבא אתה אליו ויבא אליה" (כ"ט - כ"ג). הראשונים הקשו, דכיון שיעקב אבינו חשב שזה רחל, אם כן נמצאו הקידושין בטעות, ואיך חלו הקידושין בלאה.

יש שתירצו [הובא בפירוש הריב"א מבעלי התוס' עה"ת] שיעקב אבינו ידע שלבן יכול לרמאות אותו, ומעיקרא הוא עשה תנאי שאם זאת רחל הוא מתכוין לקדש את רחל ואם זאת לאה הוא מתכוין לקדש את לאה.

[וממון הגר"ד פוברסקי שליט"א ראש ישיבת פוניבז' שמעתי בנוסח דומה, דכל מחשבתו של יעקב אבינו היה לעשות רצון ה', ואע"פ שתבע את לבן על כך שרימה אותו, מכ"מ בעיקר הקידושין היה כוונתו לקדש מה שיהיה לרצון ה', ולא חשיב בכה"ג קידושין בטעות].

והחזקוני תירץ, שאחרי שנודע לו שזאת לאה הוא חזר ובעל לשם קידושין, וכן כתב בספר המקנה בקידושין (קונט"א סי' ס"א סוף סעי' א'), ושם הקשה דא"כ יוצא שלאה כבר היתה בעולה, ובבעולה יש רק שלושת ימי המשתה, ומדוע היה כאן שבעת ימי המשתה, ומכאן לומדים שיש שבעה ימים לשבע ברכות, וע"ש מש"כ בזה. וע"ע במושב זקנים כאן.

ועוד י"ל [עי' בבד קודש כאן] דכיון שזה היה קודם מתן תורה, אין הכוונה שהיה כאן קידושין גמורים, אלא היה יחוד בעלמא, שכן היתה האישות קודם מתן תורה, והנה ביטול הקידושין שייך רק במקום שיש מעשה קידושין, ומשום שהגדר של קידושי טעות הוא מדיני תנאים, שכל אחד שמקדש יש אומדנא שהוא מתכוין להתנות שזה על דעת שאין טעות בקידושין, [וכן שי' הרעק"א תנינא ס"א ודלא כהבית הלוי ח"ג סי' ג'], וא"כ דוקא בקידושין שייך לומר שהיה תנאי שלא יהיה טעות בקידושין, אבל קודם מתן תורה שלא היה אלא יחוד לא שייך בזה פרשת תנאים.

הזהירות מהשפעות לא טובות

"ויאמר להן ראה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמל שלשם ואלקי אבי היה עמדי" (ל"א - ה').

יש לדקדק, מה נתחדש כעת ליעקב אבינו, הרי כבר מאז שבא אליו ידע שהוא רמאי, וכמו שהביא רש"י בתחילת הפרשה (כ"ט - י"ב) 'ומדרשו אם לרמאות הוא בא גם אני אחיו ברמאות', וכל העשרים שנה שהיה בבית לבן ידע את רמאותו, ומה נתחדש כעת שאמר 'רואה אנכי את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום'.

ושמעתי דבר נפלא מידידי הרב אורי כץ שליט"א מאמריקה, שבאמת כל השנים ידע יעקב אבינו את רמאותו של לבן, וידע להישמר מהשפעות הרעה, ודבר זה היה לו בברור שאין הוא ולבן מתחברים זה עם זה, אמנם לאחר עשרים שנה הרגיש יעקב כלפי פני לבן שאיננו מרוחקים ממנו כמו שהיה עד עכשיו, ולכן חשש יעקב שחלילה

רמאותו של לבן התחילה להשפיע עליו, וכמבואר ברמב"ם (פ"ו מהלכות עדות) 'דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר ריעיו וחביריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו, לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם, ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחשך כדי שלא ילמוד ממעשיהם', וכשהרגיש בכך יעקב שכבר איננו מרוחק מלבן כדבעי, מיד הבין יעקב שעליו לברוח.

ומעשה ביהודי שלצורך פרנסתו הוצרך לעבור ממקום תורה למקום שהיה רחוק משמירת תורה ומצוות, וכשהגיע לספר זאת לרבו מרן הסטייפלער זצ"ל בצער ובכאב, הורה לו רבו להמשיך להישאר שם, וכך כל פעם שהגיע לפני רבו תינה את צערו, וכל פעם היתה ההוראה להמשיך להישאר שם, עד שפעם אחת הוא אמר לרבו שכבר לא קשה לו שם כי הוא התרגל למצב, באותו רגע אמר לו רבו שמיד עליו לעזוב את המקום ואפילו שזה יפגע בפרנסתו, והסביר לו רבו, שכל זמן שהיה לו קשה עם המצב אז הוא לא יושפע מהם, אבל כיון שהתחיל להתרגל למצב אז הוא עלול להיות מושפע מזה, ולכן עליו לעזוב מיד את המקום.

וידוע שהיו יהודים שהיו גרים בחוץ לארץ, ושם נשמרו מהשפעת הרחוב, אבל כשעלו לארץ הם הושפעו מהרחוב בהשפעה שלילית, והסיבה היתה, שבהיותם בגולה היה להם ברור שאין להם שיג שיח וכל קשר עם שכניהם הגויים, אך כאן בארץ שכולם היו יהודים, הם חשבו שכבר אפשר להוריד את חומות השמירה, וזה גרם להם להשפעה שלילית רח"ל.

ועל כל אחד ואחד לשים נר לרגליו את דברי הרמב"ם שכתב 'לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים תמיד כדי שילמוד ממעשיהם', כי כך הוא הטבע שמי שמחובר לצדיקים ולתלמידי החכמים, הוא לומד ממעשיהם ומושפע מהנהגותיהם.

המעלה של מחשבה לעשות מצוה

"ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלקים" (ל"ב - ב').

כתב רש"י, 'מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו ללוותו לארץ'.

הקשה הרמב"ן, שהרי עדיין לא הגיע יעקב לארץ ישראל, והיה צריך עוד לעבור את גבול בני עמון ומואב ואח"כ את ארץ אדום, ורק אח"כ יכנס לארץ ומה שייכים לכאן המלאכים של ארץ ישראל.

והמהר"ל בגור אריה כאן כתב ליישב, וז"ל 'ולפי דעתי אין זה שום קושיא, דכיון דהיה הולך ובא לארץ ישראל - באו המלאכים של ארץ ישראל לקראתו לשמור אותו, דכיון דצורך ארץ ישראל הוא, והוא הולך לארץ ישראל, הדין נותן שיהיו לו שומרים מלאכי ארץ ישראל, לכל הפחות השמירה דבר שהוא תולה בהליכה, שלא יהיה לו מונע לבא לארץ ישראל, וזה מוטל על מלאכי ארץ ישראל, ומלאכי חוצה לארץ לשמור אותו שלא יגיע לו נזק אחר'.

ושמעתי מהצדיק רבי דוב שטרנבוך זצ"ל, שמכאן יש ללמוד שכבר מעת שאדם מקבל על עצמו לעשות מצוה מסוימת, הוא זוכה שמגיעים מלאכים של אותה מצוה ושומרים עליו כדי שיזכה לגמור את המצוה.

וכמבואר בנפש החיים (ש"א פ"ו בהגה') שכתב שם 'כי מעת שעולה על רעיון האדם לעשות מצוה, תיכף נעשה רישומו למעלה במקור שרשה העליון וממשיך משם על עצמו אור מקיף וקדושה עליונה חופפת עליו וסובבת אותו כו', וזה האור מקיף הוא לו לעזר לגמור המצוה כו', ע"ש באורך מה שמביא מחז"ל ומהזהר הקדוש על זה.

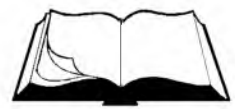
וידועים דברי הרבנו יונה בשערי תשובה (שע' ב') שבפסוק כתוב על קרבן פסח שעשו בני ישראל במצרים 'וילכו ויעשו בני ישראל', וזה היה בר"ח ניסן והרי עם ישראל לא עשה את הפסח אלא ב"ד, ואיך כתוב שכבר עשו בר"ח, וכותב הרבנו יונה בשם המדרש שכיון שקבלו עליהם לעשות, מעלה עליהם הכתוב כאילו עשו מיד, ומזה לומד הרבנו יונה שאם אדם מקבל על עצמו לעשות תשובה, אז אפילו אם עדיין לא עשה את התשובה, אבל הוא קיבל על עצמו, נקרא שעשה תשובה 'וברגע קטן יצא מאפילה לאור גדול'.

ובגמ' תענית (דף ח' ע"ב) מסופר שבזמן רבי זירא היתה גזירה שאסור להיות בתענית, ואמר להם רבי זירא שעכשיו יקבלו על עצמם להתענות, וכשתתבטל הגזירה יקיימו את התענית, והביא רבי זירא ראיה לדבריו מהפסוק בדניאל (י' - ז"ב) שכתוב שם "ויאמר אלי אל תירא דניאל כי מן היום הראשון אשר נתת את לבך להבין ולהתענות לפני אלקיך נשמעו דבריך", ומבואר שכבר מהשעה שקיבל על עצמו להתענות נשמעו דבריו.

נתרם החפץ בעילים שם
לברכה והצלחה בכל העניינים
הוא וכל משפחתו, וכל מיילי דמיטב!

מִי יֵדָע

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 570

שאלות המצוות וביאורי תפילה

כסלו תשפ"ו

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

ה. עצה נוספת, ששני אנשים יחזיקו בידיהם מעל גבי העגלה שלא יירטב התינוק, דאזהל המוחזק בידי אדם אינו אוהל (ובכל זאת אין להתיר להשתמש במטריה) ("חזון איש" או"ח סי' נ"ב ס"ק ב', "ארחות שבת" פרק ט' סעיף כ"ג).

בניית בית מלגו או פריסת סדין ע"ג כיסאות

שאלה: האם מותר לילדים לבנות אוהל במשחק ע"י אבני לגו או מגנטים, כמו כן מצוי שילדים בונים לעצמם בית ע"י שפורסים סדין על כמה כיסאות, ומשחקים שם וכד', האם מותר לעשות כן בשבת?

תשובה:

אסור לעשות אוהל בשבת, ולכן אין לילדים לבנות בית מאבני לגו או מגנטים וכדומה באופן שיש אוהל בגובה טפח וברוחב טפח על טפח. כמו כן אין לעשות אוהל ע"י סדין המונח על גבי כיסאות, שיש לזה דין אוהל ארעי (ענין ארחות שבת" פרק ט' סעיפים י"ב ו"ג). אם רואה שהילדים עשו לעצמם אוהל מסדינים או ממגנטים, אין לומר להם לפרקו, דכמו שאסור לעשות אוהל ארעי בשבת אסור לפרקו משום מלאכת סותר (משנ"ב ס"ק א').

תפוח אדמה חס ליד אטריות או ירקות

שאלה: האם מותר להניח בצלחת ליד תפוח אדמה חס מאוד אטריות מבושלות קרות או סלט ירקות?

תשובה:

א. תפוחי אדמה חמים, יש לחשוש שדבר גוש נשאר כמו כלי ראשון, וא"כ יש לו כוח בישול. ולכן אסור להניח לידו סלט ירקות שאינם מבושלים (כגון סלט גזר או סלט עגבניות), מכיון שבגניעתם בתפוחי האדמה יש משום בישול.
ב. אם הירקות מבושלים וכן אם האטריות מבושלות, אין בישול אחר בישול, ומותר.
ג. יש להוסיף, אף שהוא מחמם בלי רוטב, והרי אנו חוששים שיש אפייה לאחר בישול (רמ"א סי' ש"ח סעיף ה'), זה רק באופן שיהיה עליו טעם אפייה, אבל אם זה רק מתחמם, הרי נשאר עליו אותו טעם, ולא נחשב אפייה אחר בישול, אלא בישול אחר בישול ומותר ("חזון איש").

שימוש בבר מים קרים בשבת

שאלה: האם מותר להשתמש בשבת בבר מים קרים (מכני)?
תשובה: יש לבדוק מהו סוג הבר, כיון שיש סוגים שהמים עומדים בתוך כלי עם פחמים כדי לנקות את המים, מים אלו לא ראויים לשתיה, וכשמוזג מים, יוצאים מים אלו דרך מסננת, והרי זה בורר בכלי ואסור מן התורה.

תפוח שנפל לתוך טחינה

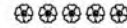
שאלה: חתיכת תפוח נפלה לתוך קעריית הטחינה, האם מותר לשטוף את התפוח תחת הברז כדי לנקותה מהטחינה?

תשובה:

א. אסור להניח את התפוח בקערת מים לצורך רחיצה, כמש"כ המשנ"ב (סי' ש"ט ס"ק כ"ח), שאוכל ופסולת מעורבים אסור להניחם במים כדי שהפסולת תיפול למטה.
ב. אבל שטיפת הפרי תחת ברז מים סמוך לאכילתם, יש מקילים (שו"ת "אגרות משה" או"ח ח"א תשי"ב קכ"ה, הגר"ש אויערבאך זצ"ל מובא בשו"ב פרק ג' ס"ק מ"ח, הגר"ש אלישיב זצ"ל מובא ב"איל משולש" פי' ט"ו ס"ק י"ז) ובכל זאת לכתחילה יש לרחוץ מערב שבת, ויש אוסרים משום בורר ("חזון איש" זצ"ל, "חוט שני" ח"ב פי' כ"ה ס"ק ו' אות ג', הגר"נ קרליץ זצ"ל).
ג. רחיצת פירות במים לשם הסרת הריסוס שעליהם מותר לכו"ע, משום שאין בזה ממשות, ואין בו איסור בורר הואיל ואין הלכוד ניכר, ואין עליו שם פסולת ("חזון איש", "חוט שני" שם ס"ק ו' וסוף ס"ק י"ג).

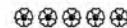
לענין

הרב גרשון מאיר בן ר' שלמה אינגבר ז"ל
נלב"ע ט"ז בניסן תשפ"ה

לענין

מרת גילה זהבה בת הג"ר מרדכי וינגרטן ע"ה
נלב"ע כ"ו בכסלו תשפ"ה

שכח "טל ומטר"

שאלה: בתפילת שמו"ע של ליל שבת המשיך "אתה חונן" כמו בחול, וכשסיים ברכת "תקע בשופר" נזכר שצריך להתפלל של שבת, וגם נזכר ששכח לומר "טל ומטר", האם יחזור ל"ברך עלינו" ויאמר "טל ומטר" או שימשיך "אתה קדשת"?

תשובה: כתב ה"שערי תשובה" (סי' רס"ח) בשם ספר "הלכות קטנות" שאם בשבת בקץ המשיך עד לאחר ברכת השנים ואמר "טל ומטר" יחזור על ברכת השנים, ואח"כ יאמר "אתה קדשת", דמאחר שכבר התחיל לומר ברכת "ברך עלינו", חל עליו החיוב לומר כתיקונה ולפיקד עליו לחזור ולאמרה שנית, ללא "טל ומטר", עיי' שם.

ולפי"ז יש לדון, מה יעשה מי שטעה בשבת בחורף ואמר "ברך עלינו" בלא שאילת גשמים, וכבר עמד באמצע ברכת "תקע בשופר", ואז נזכר ששבת, ושאמר "ותן טל ומטר" ב"ברכת השנים". שהרי אם היה זה בימי חול, היה עליו להמשיך ל"שמע קולנו" ולומר שם "טל ומטר", האם גם בשבת ימשיך ל"שמע קולנו" או שיחזור ל"ברך עלינו". ונראה, שדווקא בימי חול שבין כך עליו לומר את כל הברכות עד ל"שמע קולנו", מקילים עליו שלא יחזור ל"ברך עלינו" אלא יאמר "טל ומטר" ב"שמע קולנו", משא"כ בשבת, שאין אומרים ברכות אלו, ורק את "ברך עלינו" עליו לתקן, כיוון שעבר התחיל וחל עליו החיוב לאמרה כראוי, בכה"ג עדיף שיחזור יאמר רק "ברך עלינו", שהיא ברכה אחת, ולא ימשיך לומר עוד ברכות עד "שמע קולנו".

אולם יש לחלק, שרק כשהזכיר טל ומטר בקץ צריך לחזור, משום שאמר לשון קללה, משא"כ בנד"ד שרק חסרה אזכרה, שמא אין צריך לחזור כלל.

ועוד, מכיון שה"חיי אדם" (כלל כ"ד) חולק וסובר שאם גמר ברכת השנים בשבת, אינו חוזר ומברך, וכן משמע קצת מסתימת המשנ"ב, שלא מעתיק את דברי "שערי תשובה", ספק ברכות להקל, ואינו חוזר על ברכת "ברך עלינו" כלל, וגם אינו ממשיך תפילת חול, ולכן למעשה יש להתחיל מיד "אתה קדשת" (הגר"ש אלישיב זצ"ל, והגר"נ קרליץ זצ"ל).

כיסוי עגלת תינוק בשבת

שאלה: האם אפשר לכסות עגלה בשבת ע"י פריסת ניילון, כדי שהתינוק לא יירטב בגשם?

תשובה:

א. אסור לפרוס סדין או מחצלת לשם אוהל, כגון להגן מפני החמה והגשמים, אפילו אין בו מחיצות (משנ"ב סי' שט"ו ס"ק כ').
ב. אם יש לו גגון מחובר לעגלה, מותר לפתוח את הגגון בשבת, דנחשב כאילו הוא פתוח לפני שבת (משנ"ב שם ס"ק כ').
ג. וכן כשיש טפח פתוח קודם השבת מותר להוסיף עליו אוהל ארעי בשבת (משנ"ב שם ס"ק י"א).
ולכן אם יש גגון לעגלה זו, אפילו אם היה סגור מתחילת השבת יכול לפתוח אותו אפי' מעט, ולהוסיף עליו את הכיסוי ע"י פריסת ניילון (הגר"ש אויערבאך זצ"ל שו"ב פי' כ"ד ס"ק מ"ו, והגר"נ קרליץ זצ"ל, "ארחות שבת" ח"א פי' ס"ק מ"ד).
ד. אם אין גגון מחובר לעגלה, העצה להפוך את הסדר, לעשות קודם גג ואח"כ מחיצות, כמבואר בשו"ע (שם סעיף ג') ומשנ"ב ס"ק י"ט), ולכן קודם יפרוס את הניילון באוויר ואח"כ יביא את העגלה מתחת הניילון.
והיתר זה ע"י שינוי נאמר גם באוהל העשוי להגן, כמבואר בגמרא (שבת מ"ג:) לגבי מת המוטל בחמה, וב"חזון איש" (סי' נ"ב

הפרשת תרו"מ בשבת לחומרא

שאלה: מוצרים שיש עליהם הכשר מגוף מוסמך, אך נוהג להפריש מהם שוב תרו"מ, ושכח להפריש או להתנות על ההפרשה מערב שבת, מה יעשה?

תשובה: מכיון שזו רק חומרא בעלמא מותר להפריש מהם תרו"מ בשבת ("ארוחות רבינו" ח"ג עמ' רמ"ט בשם "חזון איש").

בדיקת כשרות ע"י בישול בשר בחלב

שאלה: למעבדה כימית מביאים כל מיני שוקולדים לבדיקת כשרותם, כדי לדעת אם יש שם תערובות בשר בחלב, האם בדיקה זו מותרת ע"י בישול או שתהיה אסורה משום בישול בשר בחלב?

תשובה: יש סוברים שגם לענין בשר בחלב אין בישול אחר בישול, והיות שהשוקולד היה כבר מבושל אין בזה איסור כלל (פמ"ג סי' ק"ה מ"ז ס"ק ב', ורע"א יו"ד סי' פ"ז).

ויש סוברים שלענין בישול בשר בחלב, יש בישול אחר בישול (שו"ת "שבות יעקב" ח"א סי' ל"ח, "יד אפרים" קיצור דינים, סו"ס פ"ז אות ג'). בשו"ת "דובב מישרים" (סי' ל'), נשאל בזה וכתב להתיר עפ"י ה"כסף משנה" (ה'ל' טומאת מת פרק א' הל' ב') שהטעם שאסרה תורה לבשל כדי שלא יבוא לידי אכילה, ובזה שמבשל לשם בדיקה אין חשש, וכמו שמותר לשרוף חמץ בשר וחלב ביחד, ע"י שם.

גלש מהצ'ולנט תחת מיחם המים

שאלה: גלשו מים מהצ'ולנט בשבת אל מתחת למיחם המים שעל הפלטה, מה דין המיחם?

תשובה: מיחם המים בולע את הנזילה הבשרית, ואין לשתות מים אלו עם חלב, וצריך להגדילו כדין כדי שיחזור להיות פרווה. עצה טובה, להניח נייר כסף מתחת מיחם המים החמים, כדי שאם יגלוש מהצ'ולנט מתחת נייר הכסף לא יבלע במיחם, היות שבין הנייר כסף למיחם נשאר יבש, והמים יישארו פרווה.

מתי מברכים על בנית מעקה

שאלה: מתי מברכים על בנית מעקה, בתחילה או בגמר הבניה?

תשובה: יש סוברים שיברך בתחילת עשיית המעקה (ספר "העיתור" ח"ב הל' ציצית שער ג' ח"ב, והשיחה בהמשך לא הוי הפסק דדמי לבדיקת חמץ ("מסכת מזוזה" להגר"ח קניבסקי זצ"ל הל' מעקה סעיף א', ובספר "בית ברוך" ח"ב הל' מעקה).

ויש סוברים שלא יברך עד המכוש האחרון (שו"ת "חתם סופר" או"ח תשי"ב, שו"ת "שבת הלוי" ח"ד תשי"ב רכ"ח, והוסיף שיש גם חשש שמא הפועל יחזור בו).

אם שכח לברך בתחילת עשייתו, לכו"ע יכול לברך עד המכוש האחרון ("בית ברוך" שם) אולם אם לא בירך עד שגמר את המעקה הפסיד את הברכה (פמ"ג או"ח מ"ז סו"ס תל"ב, "נחל איתן" סי' ה').

ייחוד בן ילדים

שאלה: גן ילדים בו שוהים כחמשה עשר ילדים בגילאי שנתיים שלוש, והדלת נסגרת באופן שאי אפשר לפותחה מבחוץ רק ע"י כפתור מתוך הגן, עד השעה שמונה וחצי יש בחורה השומרת על הילדים, האם מותר לאבא להכניס את ילדו לגן בשעה זו, או שיש בעיה של איסור ייחוד, ומה העצה לכך?

תשובה: היות שהדלת נסגרת וננעלת, יש איסור ייחוד גמור בין האבא לבחורה, וילדים קטנים בגילאי שנתיים שלוש לא נחשבים כשומרים. והעצה היא להשאיר את הדלת פתוחה שכל אחד יוכל להיכנס בלי לדפוק, ואם הוא בן אשכנז יכול להמתין בחוץ עד שיגיע עוד אבא ויכנסו יחד, כי כשיש שני גברים אין בזה איסור ייחוד לבני אשכנז (רמ"א או"ח סי' כ"ב סעיף ה').

אם זה אינו אפשרי, ישאר האבא בחוץ וישלח את בנו שיכנס לבד לתוך הגן.

אם יש בחוץ קוד שכל הורה מהגן יכול לפתוח בעזרתו את הדלת ולהיכנס, נחשב כפתח פתוח, היות שעכשיו זה הזמן שיכולים להיכנס, ואין בזה איסור ייחוד.

ייחוד עם ביבי-סיטר

שאלה: במספחה ישנם ארבעה ילדים: ילד בן 9, ילדה בת 7, ושני ילדים קטנים בני 4 ו-2, האם אפשר להשאיר אותם בלילה עם ביבי-סיטר?

תשובה:

א. אם מגיעה בחורה לשמור עליהם הרי יש איסור ייחוד עם הילד בן ה-9, אך כל זמן שאחותו בת ה-7 ערה, הרי היא כשומרת, אבל כשהיא הולכת לישון, צריך עוד אחד כדי להיות שומר (כי ילדים מתחת לגיל 5 לא נחשבים כשומרים).

ב. אם מגיע בחור או גיס, כל זמן שכן ה-9 ער אין איסור ייחוד עם בת ה-7, אך כשבן ה-9 הולך לישון יש ייחוד עם בת ה-7 וצריך עוד אחד כדי להיות שומר.

ג. אם השמירה היא רק שעות הערב, אפשר להשאיר דלת פתוחה או לבקש משכן שיכנס מפעם לפעם, אבל אם הצורך בביבי-סיטר

היא עד שעה מאוחרת בלילה, עצה זו אינה מועילה, ועליהם לדאוג שלא ייכשלו באיסור ייחוד, כגון שיביאו 2 בחורות לשמור יחד.

הוצאת ילד מהגן באמצע השנה

שאלה: בעת רישום ילד לגן, נמסרו 12 צ'קים עבור כל השנה. למעשה, הילד לא רוצה להיות בגן וההורים הוכרחו להוציא משם. האם עדן חייבים לשלם עבור כל השנה היות שהשנה כבר התחילה?

תשובה: המנהג הוא שאם מודיעים חודש מראש מותר להוציא, ואפילו אם בגלל זה הגנת קיבלה ילד אחד פחות, בכל זאת על דעת כן נוהגים, ולכן אם מוציאים ללא הודעה מוקדמת יש לשלם עד חודש אחרי ההודעה (הגר"י סילמן שליט"א).

סופר סת"ם שקלקל מזוזה

שאלה: סופר סת"ם שנתנו לו לתקן תפילין או מזוזות וקלקל אותם ופסלם, האם חייב לשלם לבעלים על הנזק?

תשובה: איתא בגמרא (ב"ק צ"ט): ונפסק בשו"ע (חו"מ סי' ש"ו סעיף ד'), נתן לאומן בהמה לשחוט וקלקל, אם היה בחינם פטור, ואם בשכר חייב, ע"י שם. כמו כן בזה, אם הסופר תיקן בחינם פטור, ואם בשכר חייב לשלם (ספר "משנת הסופר" סי' א' סעיף א' ב"ביאור הסופר" שם).

קרע כרטיס הגרלה

שאלה: זכה בהגרלה בסכום כסף גדול ובא חברו וקרע את הכרטיס (ולא מוסרים את הכסף רק אם יש בידו את הכרטיס המקורי), האם חייב לשלם על ההפסד?

תשובה: איתא בשו"ע (חו"מ סי' שפ"ו סעיף ב') השורף שטר חברו חייב לשלם מדין גרמי (אף שאין זה הממון עצמו רק האפשרות לגבות חוב על ידו), ומבואר שם בש"ך (סי' א') שזה מדין קנס, ולכן במזיד חייב, ובשוגג פטור, ע"י שם.

לפי' בנ"ד (אף שאין בו שיעבוד נכסים כמו שטר חוב), קריעת כרטיס הגרלה ג"כ נחשב כמו גרמי, ואם קרע במזיד חייב לשלם (הגר"י סילמן שליט"א).

ביאורי תפילה

ברכות השחר

שאלה: בבוקר מברכים להקב"ה על כל החסד שמתחדש בגוף לאחר השינה, פוקח עורים, מלביש ערומים, מתייר אסורים וכו', למה לא מברכים "ברוך... משיח אילמים" (כמו שאומרים בתפילת "נשמת")?

תשובה:

א. מבואר בגמרא (ברכות ס'). שתיקנו ברכות אלו לפי הסדר, דהיינו כשפותח עיניו מברך "פוקח עורים", יושב מברך "מתייר אסורים" וכו', ולפי' נמצא כשמתחיל לברך הברכה "משיח אילמים" הרי זו ברכה על זה שמברך ולא תיקנו ברכה לברכה.

ב. איתא בגמרא (חולין ס'). "ודברת בם", ולא בדברים בטלים, ע"י שם. שעיקר נברא הפה לדברי תורה, נמצא שכאשר מברך "לעסוק בדברי תורה" נכלל גם הודיה על הדיבור.

ג. איתא בבראשית (בראשית ב', ז'): "וַיְהִי הָאָדָם לְנֶפֶשׁ חַיָּה", ומפרש התרגום "לרוח ממלא", נמצא שעצם מהות האדם שהוא "מדבר", וא"כ ברכת "אלוקי נשמה שנתת ב"י" הוא ברכה על כוח הדיבור, שזה עיקר צורת האדם (ספר "סדר הלכה" על הרמב"ם הל' ציצית פ"ג ה"ז).

"הדו לד' כי טוב"

שאלה: בכל הפסוקים כתוב "הדו" בכתב מלא, רק פעם אחת בתהלים בפרק ק"ז כתוב "הדו" בכתב חסר, ששם מדובר בעובדי הים והולכי מדבר ויוצאים מבית האסורים, מדוע?

תשובה:

א. "הדו" בכתב חסר בגימטריה עולה חמש עשרה, לרמז שבחמש עשרה בניסן שהוא חג הפסח היתה יציאת בני ישראל ממצרים אמרו הודאה של יוצא מבית האסורים (סידור רב עמרם גאון).

ב. בפרק ק"ז כתוב: "וידו לד' חסדו", שאומרים לאדם להודות על הניסים שעברו עליו, כגון הולכי מדבר, חולה, עובדי הים וכו'. כל אחד צריך להרגיש ולומר שירה מעצמו, אבל אם צריכים ללמוד לומר שירה, אין זו הודאה שלימה ולכן כתוב בכתב חסר (שמעתי).

חידה

היכן מובא בשו"ע או"ח מעשה במי שעשה שלא כדין ונידוהו?

תשובה לחידה מגיליון 569

חידה: מי חייב מיתה בגלל שלא עשה כלום?

תשובה: גוי ששבת חייב מיתה (סנהדרין נ"ח:).

שואלין ודורשי

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
גאב"ד בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי וביהמ"ד משכן שמואל אשר מרכז פ"ת

שו"ת הלכה למעשה

מאמר תשובות מו"ר הגאון הגדול רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
במשנת מורן רבינו הגרי"ש אלישיב זצוק"ל

'הגומל' לחולה כרוני שהבריא ממחלה נוספת

שאלה חולה הסובל ממחלת פרקינסון מתקדמת נדבק בזיהום מסכן חיים. התעורר בנס ומבקשים לחגוג לו סעודת הודיה, אך הזיהום החמיר את תסמיני הפרקינסון. האם אין בברכת הגומל כיוון שלא החלים לחלוטין? או שאולי יש לנו לראות את הזיהום ואת הפרקינסון כשתי מחלות נפרדות?

תשובה בוודאי אלו שתי מחלות שונות ויכולים לעשות סעודת הודאה ואף לברך הגומל. משל למה הדבר דומה: לחולה פרקינסון שנפגע בתאונת דרכים והיה בסכנת חיים ר"ל והתרפא, בוודאי עליו לברך הגומל וסעודת הודיה אף שעדיין חולה בפרקינסון. הי"ת ישלח לבן הקהילה המעטירה רפואה שלמה בתושה"נ.

האור שבתורה מחזירן למוטב

שו"ת בענייני קירוב עם מו"ר הרב שליט"א בכנס נשיאות 'שובו' בראשות גדולי ישראל

מומין לשמאל מרנן ורבנן שליט"א הגר"ש בוסו, מו"ר הגר"צ הכהן קוק, הגר"א סאלים, הגר"י אינשטיין, ב"ק האדמו"ר מביאלא, הגר"ב פינקל. השואל: הרב"ג יעקב קניג

מפריע לו מאד. האם להעיר להם ולהעמיד אותם על הטעות שלהם?

בוודאי שלא. לא רק שלא יועיל, זה עלול להשפיע לרעה. אדרבה. אם ההורים יראו שהבן מכבד אותם – ייווכחו באיכות החינוך הדתי, ובעזרת ה' ישפיע עליהם לטובה.

אספר כאן מעשה רב ששמעתי ממורי ורבי המשגיח הגר"ש וולבה. הוא גדל בגרמניה. אביו שימש פרופסור באוניברסיטה בברלין ורצה שגם בנו ילך בדרכו, אך המשגיח עזב את האוניברסיטה והלך ללמוד בישיבת מיר בפולין בניגוד לרצון הוריו. בסוף הזמן הראשון בישיבה, לפני שחזר לבית הוריו, החליט ללמוד בעיון הלכות כיבוד ואם. כך הוא סיפר לנו. בהכירו את האופי הקשה של אביו, קיבל על עצמו להקפיד על הופעה חיצונית נאותה בבית על מנת להשביע רצון אביו.

ההנהגה הזו פעלה את פעולתה. אביו התפעל מכך ואמר: 'זהו דבר פלא. כשלמדת באוניברסיטה, היית לבוש באופן מרושל. דווקא כשנכנסת ללמוד בישיבה, אתה מסודר ולבוש יפה כמו בחור גרמני...'

צריך ליצור שבסך הכל, מדרכי הטבע, הורים אוהבים את ילדיהם ולא רוצים לריב איתם, גם אם הילדים פונים לדרך שונה, אלא אם כן זה נגד לויכוחים ופגיעות אישיות של מי יגיד למי מה לעשות. אבל אם התלמיד יכבד את ההורים – אדרבה, ההורים עצמם ירצו להתקרב ליהדות בס"ד.

ב"ה אפשר דרא. רואים את הכמיהה הגדולה של העם שבשדות להתקרב לאבינו שבשמים. יהי רצון שנוכה לפעול לסייע להשיב לבנים לאבינו שבשמים בדרך התורה המסורה לנו מדור דור.

תלמידים מבטים שאינם שומרי תורה ומצוות לומדים הלכה. אילו הלכות ללמד אותם?

האור שבתורה מחזירן למוטב. ואי יוש חשיבות עצומה לתת בנערים הללו טעם בלימוד התורה, אך בד בבד ראוי לשים דגש על לימוד הלכה. ואם שואלים איזו הלכה, התשובה: במקום להתמקד בנושא אחד או שניים, צריך ללמוד איתם כל יסודות ההלכה.

ייתכן וכשיסימו את בית הספר היסודי, לא ימשיכו בחינוך דתי, ולצערנו הבורות נוראה בקרב הרחוקים גם בידיעות המינימליות ביותר ביהדות, ולכן צריך לנצל את שנות הלימוד שלהם בחינוך דתי להחדיר בהם את עיקרי היהדות, ההלכות היסודיות.

האם לא כדאי להשקיע בהקפס מועט של הלכה בעיון?

נכון שיש הלכות יותר חשובות, ואם היה זמן – בוודאי עדיף לימוד לעומק של הלכות אלו, אך בזמן המוגבל שיש ברשותנו, חשוב יותר להחדיר בהם ידיעות בסיסיות שכל יהודי חייב לדעת, ולצערנו רבים מאחזי הרחוקים אינם יודעים. צריך לבנות תוכנית לימודים מסודרת של כל היסודות בהלכות שבת, דיני הרחקה מעריות, מאכלות אסורות, השכמת הבוקר, תפילה וכו' וכו'. אם תהיה להם ידיעה בסיסית מכל דבר, יהיה להם את ה'מינימום' של היהדות. **אלו הלכות חשובות באופן מיוחד?**

אומר הרמב"ם שיהודי רחוק, גם הוא רשע או עבריין ר"ל, כל ועוד אינו מחלל שבת, דינו כיהודי. אך אם אינו שומר שבת, דינו כגוי לעניין יין נסך ולהוצאת יד"ח בברכה וכו'. היוצא מכאן שהחשוב ביותר לדעת הלכות שבת. תלמיד שואל: הוריו ל"ע עדיין מחללים שבת. זה

ברכת מזל טוב

שלוחה בזאת למעכת"ר ידידנו

הגאון המובהק

רבי יעקב אהרן סקוצילס שליט"א

מחשובי המו"צים בבית הוראה הכללי

ראש בית המדרש להוראה ירושלים

בעמח"ס 'אהל יעקב'

ולכל המשפחה הנכבדה

לרגל שמחת אירוסים בתם עב"ג

החתן המופלג אביגדור יצחק אוזנבד הי"ו

בשעה טובה ומוצלחת

יהא רעווא מן שמיא שהזיווג יעלה יפה

(לשון מורן רבינו הגרי"ש זי"ע)

לראות דורות ישרים מבורכים

לתפארת המשפחה הנכבדה

ולתפארת עולם ההלכה

כעתירת המברכים

מורינו הרב שליט"א הרבנים ההנהלה

יומא טבא לרב הספר שרבים ציפו לו במהדורה מורחבת

ציוני הלכה חנוכה

פסקי הלכה שטרם ראו אור ממרן
רשכבה"ג הגרי"ש אלישיב זצוק"ל
בהלכות חנוכה
בתוספת "פניני חנוכה" - הערות תלמידו המובהק
מורי"ע הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

הפצה ראשית: קולמוס | להזמנות ובירורים: beithorah@gmail.com

היו שותפים בזיכוי הרבים האדיר
להנצחה בגיליון לע"ג או לרגל שמחה במעונכם
טלפון 0722-133-466 שלוחה 4
או באימייל beithorah@gmail.com
חדש! למכון החזר מס סעיף 46 על תרומה

נטילת ידיים לדעת הגר"א

שאלה מה שכתב הגר"א (הובא במ"ב ה.) להקפיד בנטילת ידיים ד' פעמים בכדי להעביר הרוח רעה, האם זה גם כאשר מנגב את ידיו שאז אין את הטעם של העברת הרוח.

תשובה אכן המנהג הוא שהחוששים להגר"א נוטלים פעם רביעית אע"פ שמנגבים ידיהם, כי מי יודע האם היא עוברת בניגוב בלא מים. וכ"מ מסתימת המ"ב (ה.) שהביא מנהג הגר"א ליטול ד' פעמים, והרי כולם היו מנגבים כמבואר במ"ב (שם ב) אע"כ שנוטלים פעם נוספת להעביר הרוח רעה, ובתשובות מרן הגר"ק (בס"ס אשי ישראל) כתב 'נוהגים להקפיד אף בנטילה הרביעית לעשותה בסירוגין' ואם נהוג סירוגין כ"ש דלא מהני ניגוב גרידא. אכן א"צ ניגוב לדעת הגר"א - (דעת נוטה רסו).

עיטוף בטלית קטן

שאלה מה שכתב המחבר (ת. א.) גם בטלית קטן נכון להתעטף, מהי צורת העיטוף.

תשובה כמו המתעטפים במגבת (כשיצאים מהמקוה) שמכסים ראשם ומעט מגופם. והיינו 'רוחבו לקומתו' שכתב המחבר.

טבילת כוסיות להדלקת נרות חנוכה

שאלה מקפיד להדליק נרות חנוכה בשמן הראוי לאכילה. האם יש חיסרון בכך שהכוסיות לא טבולות.

תשובה אין חסרון בזה כיון שההידור להדליק בשמן "דומיא דמנורה" הוא רק כלפי השמן שיהיה זך וראוי לאכילה, אך בכוסות אין חסרון שאינם טבולים. אמנם אף בכוסות יש הידור ביופי (ציוני הלכה - חנוכה).

כמות המצטרפים בהדלקת אחת

שאלה האם ישנה הגבלה במספר המשתתפים שיכולים להצטרף להדלקת נר חנוכה, כאשר כל אחד נותן שווה פרוטה לבעל השמן, והדבר מצוי בישיבות בהן תלמידים רבים מבקשים להדליק בפתח קטן.

תשובה אכן לכתחילה ישנה הגבלה, ויש לדאוג שיהיה לכל אחד לפחות שווי של פרוטה בתוך השמן. אך אם הצטרפו עשרות בחורים להדלקת אחת בכוסית שמן העולה שקלים בודדים אין זה מועיל לכתחילה. כמבואר בר"ן (פסחים ד, א) שנוסח

ברכת ההדלקה אינו 'על' הדלקת נר חנוכה, אלא 'להדליק' נר חנוכה, למרות שבכללי הברכות במצווה שניתן לקיימה על ידי שליח יש לברך 'על', והרי ניתן להדליק נר חנוכה על ידי שליח, משום שצריך להשתתף בנתינת פרוטה ולא סתם לשולחו לבצע המצווה תחתיו, כעין השתתפות בעירוב שמספיק שיערב השליח ולא צריך שדווקא הוא או ממונו יעשו זאת. "וכיון שאינו יוצא אלא בשל עצמו, הרי שאין מצוה זו יכולה להתקיים על ידי אחר". ומחמת שרש"י (סוכה כו, ב) סובר שבמזמון השותפין, אם אין לכל אחד שווה פרוטה לא חשוב 'שלכם', יש להקפיד בנר חנוכה שיהיה לכל אחד מהשותפין שווה פרוטה. אכן אין הדברים אמורים כלפי בני הבית היוצאים בגרו של בעל הבית אף אם רבים הם.

אך מדברי המאירי (הר"ד בבאור הלכה תרעו) "יתן פרוטה לזכות חלק בכל הלילות" לכאורה משמע שמספיקה פרוטה אחת לכל הלילות כולם, ואין צורך בפרוטה לכל לילה ולילה. אכן אין זה מוכח שחולק על הר"ן שאינו יוצא אם אין השמן שלו, אלא רק על רש"י שאף אם אין לו שווה פרוטה משתתף. ובמקום שאין אפשרות אחרת, כגון בישיבה בחו"ל כאשר הרשויות לא אישרו יותר מהדלקה אחת, ניתן לסמוך על המאירי כאשר כולם ישתתפו בהדלקה אחת בפתח הישיבה הפונה לרשות הרבים (ציוני הלכה חנוכה).

'חזקה' במקום ההדלקה

שאלה שכן שהדליק בשמאל פתח חדר המדרגות, האם יש לו חזקה על המקום לשנים הבאות מול שכן חדש, או שיערכו גורל ביניהם מי ידליק בימיו ומי בשמאל.

תשובה יש לוותיק זכות להדליק שם אף בשנים הבאות. ואף לקטן יש חזקה בזה, מאחר והחזקה הזו אינה כקניין אלא 'זכות' למקום ההדלקה.

ואמנם אם אין מקום אף בימיו לשכן החדש, מחמת ששכניו מהדרים להדליק הם ובני ביתם, צריכים לוותר לו על מקום אחד בכדי שיוכל לקיים את עיקר הדין שחייב בו. כעין שנפסק (משנ"ב תרעא, ח) לגבי מי שיש לו שמן בצמצום ולחברו אין כלום, שידליק בכל יום רק נר אחד וייתן לחברו לקיים את עיקר הדין (ציוני הלכה חנוכה).

עיונים ופנינים בפרשיות התורה ובענייני דיומא מבית 'תורה דיליה'

גליון מס' 30 | פרשת ויצא תשפ"ו

חזון חזון דעיונא

הגאון רבי עקיבא מדלוב שליט"א
ר"מ ישיבת 'אור ישראל'

מצות הדלקת נרות שבת ויו"ט

בעיקר חובת הדלקת נרות בשבת ויו"ט מבואר בפוסקים דיש ב' מחייבים, חדא מדין עונג שבת והיינו עיקרו לאכול ליד הנרות כמש"כ תוס' בשבת דף כ"ה ע"ב ד"ה הדלקת הנר וד"ה חובה, הגר"ז סי' רס"ג ומ"ב שם סק"א ובמדרש תנחומא פרשת נח וקראת לשבת עונג – זו הדלקת הנר, ועוד משום חיוב דשלוש בית שלא יכשל בעץ ואבן, מג"א ריש הסימן ובמ"ב סק"ב והוא מחייב בפנ"ע כמש"כ המ"ב סק"ה.

עוד מציעו ברמב"ם פ"ל מה' שבת ה"ה צריך לחקן ביתו מבוע"י מפני כבוד השבת ויהא נר דלוק וכו' שכל אלו לכבוד שבת הן. ובקונטרס חנוכה ומגילה הביא ששע"מ מהגר"ז לדייק מדברי הר"מ טעם ג' והיינו דזה מכבוד שבת, וכבוד שבת היינו ביום ו', ואילו מצות עונג היא רק בשבת עצמה. ואמנם הפוסקים לא העתיקו טעם זה.

הנה משמעות הפוסקים דנפק"מ אי המחייב בהדלקת נרות משום שלום בית או משום עונג שבת לענין אכסנאי, דבלאו הכי יש את הנרות של בעלת הבית, וא"כ אין החשש דלא יכשל בעץ ואבן משום דבלא"ה יש אור מכה הנרות הקיימים שם, מ"מ אכתי חייב בהדלקת נרות מדין עונג שבת והיינו תוספת אורה היא מדין תוספת עונג שבת.

יסוד הגרע"א לפטור נשים ביו"ט ממצות עונג

מפורסם מש"כ הגרע"א קמא סימן א' לדון דאשה פטורה ממצות עונג ביו"ט מטעם מצות עשה שהזמן גרמא, דדוקא לענין שבת חייבות אף במצות עשה דשבת מטעם דחוקש זכור לשמור וכל החייב בשמור והיינו ל"ת דשבת חייב גם בזכור והיינו מ"ע דשבת, אכן לענין יו"ט דלא חוקש זכור לשמור, בזה נהי דחייבות בל"ת אבל לענין העשה הדרין לפטור מ"ע דהזמן גרמא, ומה"ט כתבו התוס' בקידושין דף ל"ד דנשים חייבות בל"ת דיו"ט דכל מלאכת עבודה לא תעשו ולא בהעשה דשבתן, ומה"ט כתב שם הגרע"א דאשה ששכחה יעלה ויבא בברכה"ז ביו"ט אינה צריכה לחזור משום דאי בעי אכיל, כמו שלא תחזיר בחו"מ ור"ה, ורק איש דמחויב ממצות עונג לאכול פת דינו לחזור ביו"ט, והדברים עתיקין.

הערת הזכרון שמואל בדברי הגרע"א

הגר"ש רחובסקי זצ"ל בזכרון שמואל סי' ל"ב העיר לדברי הגרע"א דפטור נשים ממצות עונג ביו"ט, א"כ למה מחויבות בהדלקת נרות יו"ט והרי יסוד חיובא דנרות שבת ויו"ט מדין עונג שבת ויו"ט וא"כ נשים הפטורות ממצות עונג בדין שיפטרו ממצות הדלקת נרות יו"ט.

ישוב שיטת הגרע"א ונפק"מ לאשה אכסנאית אין חובת הדלקה ביו"ט

והנראה בהאי ענינא, דנתבאר דיש ב' מחייבים בהדלקת הנר חדא מדין עונג ועוד מדין שלום בית, ומעתה נראה דאה"נ כל חובת האשה בהדלקת נרות יו"ט זהו רק משום שלום בית אבל משום דין עונג אה"נ פטורה וכמש"כ הגרע"א דנשים פטורות ממצות עונג ביו"ט דהוי זמן גרמא, באופן דאיש ביו"ט מחויב בהדלקת נרות ביו"ט מכה תרתי, חדא, עונג שבת, ועוד, שלום בית, ואילו אשה כל חיובה אינה אלא משום שלום בית והוא מחייב בפנ"ע כמש"ג, ומיושב קושיית הגר"ש רחובסקי זצ"ל.

רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגאון רבי דב לנדו שליט"א

שמן נס למצבה

"ויצוק שמן על ראשה" (כח, יח)

בתרגום יונתן ואריק משחא על רישה. והנה לקמן ל"ה י"ד תרגם משח זיתא, וצ"ב אמאי כאן תרגם משחא ולא כתב זיתא.

ונראה עפ"י הפרקי דר"א דאייתי כאן הרמב"ן שירד לו שמן מן השמים [וא"כ אינו שמן היוצא מזית]. משא"כ להלן.

נדר להפלאה בנדר יעקב אבינו

"וידד יעקב נדר לאמר" (כח, כ)

דעת דר' טרפון בגדרים כ"א דלא ניתנה נזירות אלא להפלאה ולא מהני תנאי בגדרים.

ויש להקשות עליו מכל נדרים של יעקב אבינו ע"ה ועוד יפתח, חנה, וידד ישראל וכו'. וצ"ב לחלק בין נדרי ממון לנדרי איסור.

נרות ביו"ט, ולענין הדלקת אכסנאי ביו"ט לפטור את האשה לפ"ד הגרע"א, אמר בזה דכן נראה, ורק הוסיף שלא ברור לו בזה אם ק"ל בזה כהגרע"א, אבל לדעת הגרע"א כן נראה.

ויתחדש עוד לפ"ז, דביו"ט אף כל א' בביתו דמדליק רק משום שלום בית משום שאין מצות עונג ביום זה כמש"כ המ"ב, א"כ אם כבר יש אור אחר שוב אינו יכול להדליק, ובכל ער"ש מה שמדליק אף שיש אור היינו מפני תוספת אורה שזהו אף תוספת עונג, אכן ביו"ט דכל ההדלקה היא רק מדין שלום בית, בזה אינו יכול להדליק, ולזאת צריך להקפיד שהאשה תדליק הנר יחד עם החשמל ותברך על הכל.

ונפק"מ רבתא לדינא לענין אכסנאי, דאיש אכסנאי אכתי מחויב בהדלקת נרות באכסניה דיד' משום תוספת אורה דהוא בכלל חיובא דעונג שבת ויו"ט, אכן אשה אכסנאית דכל חלות חיובה אינה אלא משום שלום בית דהרי פטורה ממצות עונג כדברי הגרע"א, א"כ כיון שיש נרות כבר של בעה"ב נמצא דאין את כל המחייב דידה משום הדלקה של שלום בית.

באופן שאיש ואשה שמתאכסנים כל מה שהיא מדלקת ומברכת זה רק כדי לפטור את חיוב הבעל ומדין שליחות, ומברכת ככל שליחות לבדיקת חמץ יענין מ"א סי' תל"ב ואכ"מ, אבל האשה לעצמה אין לה כלל את עיקר חיוב הדלקת נרות יו"ט באופן דאכסנאית.

ומעשה בזה שהתאכסן ביו"ט אשה ששכחה להדליק נרות, לפמש"כ הרי אין לקנוס את האשה כלל בשכחה להדליק היכא שהיא אכסנאית, שהרי אינה מחויבת כלל בעיקר חובת נרות יו"ט בתורת אכסנאית, ורק עדיין יש לדון כיון שהבעל הוא כן מחויב מדין עונג יו"ט, א"כ נקנוס את הבעל במה שלא קיים חובתו, ולזה נראה בפשיטות כיון שלעולם האשה מדלקת עבור הבעל ובשליחותו כמש"כ הגר"ז סי' רס"ג, א"כ הרי סמך על אשתו ככל שבת ויו"ט וחזקה שליח עושה שליחותו ובכח"ג לא מקרי פשע בכדי שנקנוס אותו.

אכסנאי בהדלקת נר ביו"ט

והנראה לדון לפמש"ג בחידוש גדול לדינא, דהנה ק"ל בס' תר"י דמדליקין נרות ביו"ט, ויסוד חובת הנרות ביו"ט כתב המ"ב בס' רס"ג סק"ה דאינו מדין מצות עונג דאדרבה נצטוונו בעינו ביום זה, ולכן כתב דכל המחייב בהדלקת נרות ביו"ט זהו רק משום שלום בית.

אשר לפ"ז באופן דהוא אכסנאי ביו"ט, מדינא נראה דליכא לחיובא דהדלקת הנר, כיון דכל המחייב בהדלקת הנר באכסנאי רק מדין תוספת אורה ממצות עונג, וא"כ לפ"ז ביו"ט דכל ההדלקה בו היא רק מחמת חיובא דשלוש בית, והרי יש כבר נר, כה"ג פטור ויש לדון בזה משום ברכה לבטלה, וזה דבר חדש בס"ד.

ולפני שנים רבות שאלתי דבר זה את הגר"ח שיינברג זצ"ל ואמר לי דלכאורה הדין כן דאכסנאי אינו מדליק

הגאון רבי יעקב גולדברג שליט"א - ראש הקיבוץ בישיבת 'באר התורה' ומח"ס 'דביר קדשו'

סדר תפילות

"ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש" (כח, יא), וברש"י ביאר מהו "ויפגע" רבותינו פירשו לשון תפילה, ולמדנו שתיקן תפילת ערבית, ובגמ' ברכות (כ"ז ע"ב) איתא, שתפילות אבות תקנום ולכן סדרם שחרית מנחה וערבית, וכבר נתן כסדר זה תפילת השחר עד חצות תפילת המנחה עד הערב תפילת הערב אין לה קבע. הרי דכך נתקן סדר התפילות שחפילה ראשונה היא שחרית וכן הלאה.

ויש לבאר, מאי שנא תפילה משאר דברים שהולכים בהם מהערב, כגון קריאת שמע שמתחיל מהערב כדתנן בברכות (ב' ע"א), מאימתי קוראין קריאת שמע של ערבית, ורק לאחמ"כ תנן ק"ש של שחרית, מאימתי קוראין קריאת שמע של שחרית, ובגמ' שם לחד מ"ד דילפינן מבריתו של עולם שנאמר, "ויהי ערב ויהי בקר", דקודם מזכירים את הערב ורק לאחר מכן בוקר.

וביותר, דכבר נאמר בתהילים, "אני אל אלקים אקרא ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה" (תהילים נ"ב י"ח), הרי שסדר התפילות הוא מערב לבוקר.

עוד צריך ביאור, דבגמ' ברכות (כ"ז ע"א) מספק"ל, אם טעה ולא התפלל אימת חוזר שתי פעמים בתפילה שלאחר מכן, ומתחיל בערב ואח"כ שחרית, ואמרינן דלא יחזור בערבית של אותו היום אם שכח להתפלל מנחה, כיון שילפינן מבריתו של עולם, והערב הוא כבר יום אחר. אמנם יש צד בגמ' שם שחוזר בכה"ג, כיון דתפילות כנגד קרבנות שבהם הלילה הולך אחר היום, כי תפילות כנגד תמידין תקנום.

ועיי"ש בפנ"י בצ"ח ורש"י דהקשו, הרי אם תלוי בזמן הקרבן, הרי שתמיד של שחר ג"כ אין יכולים להקריבו לאחר זמנו, וא"כ איך קבעו תשלומין לתפילת שחרית כשמתפלל תפילת מנחה. וביותר הוסיף הפני יהושע שם להקשות, דערבית הרי היא המשך לתפילת המנחה, משום שבליילה מקטירים את האברים של התמיד, ובוה פשוט לגמ' דמהסברא של עבר זמנו בטל קרבנו לא יכול להשלים בערב את תפילת המנחה שהיא כנגד תמיד של בין הערביים. ועיין מאירי שם בסוג' דכתב הטעם, לצד בגמ' שיוכל להשלים תפילת המנחה בערב משום הקטרת האברים, אמנם יש להעיר לדבריו, דהרי בגמ' מבואר הטעם משום דתפילות רחמים.

יקרא דחרוותא

הגאון רבי מנחם כהן שליט"א
ר"מ ישיבות 'נתיב הדעת' ו'סודות'

קנין יעקב את ארץ ישראל

"הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך"
(כח, יג)

איתא בגמ' חולין (צא, ב) "הארץ אשר אתה שוכב עליה וגו' מאי רבותיה, אמר רבי יצחק מלמד שקפלה הקדוש ברוך הוא לכל ארץ ישראל והניחה תחת יעקב אבינו שתתא נוחה ליכבש לבניו". והקשה רעק"א מדוע זה היה נצרך, הא דינא דגמ' הוא [קידושין כז, א וב"ק יב, א], שהקונה עשר שדות בעשר מדינות, כיון שהחזיק באחת מהן קנה את כולן, וא"כ סגי בחזקה של מה שהיה תחתיו. ויישב שהגמ' מדייקת מלישנא דקרא "הארץ אשר אתה שוכב עליה", שמשמע שרק את מה שהיה תחתיו נתן לו הקב"ה.

ויש לעיין בדבריו דלכאורה קושייתו מיתלאת תליא בפלוגתא הראשונים ביסוד הק' דינא, דפליגי הראשונים אי סגי בדעת אחת מקנה כדי שיקנה את כולם, או דלעולם בעינן גם נתינת המעות, ואי ליכא מעות וכגון במתנה לא מהני לקנותן. דדעת הר"ח בתוס' קידושין (כז, ב ד"ה במה) וכן שיטת הרמב"ם ועוד ראשונים דסגי בדעת מקנה ולא בעינן דווקא מעות, ולהכי גם במתנה קנה את כולן, ולפ"ז א"ש קושית רעק"א דהכא נמי איכא דעת מקנה, אולם דעת התוס' (נג, ב ד"ה אותה) דלעולם בעינן נתינת מעות, ולדבריו ל"ק קושיית רעק"א.

ועוד שהלא הקנין כאן היה בשכיבה, ומבואר ביד רמה ב"ב (נג, ב) שקנין בשכיבה הוא קנין גרוע, ומהני דווקא בנכסי הפקר, וא"כ הדעת נותנת דהגם דמהני הקנין, כל הא דמהני הוא רק מדין כאילו קונה הפקר, אך דין של י' שדות שקיים דווקא בהקנאה ולא בהפקר לא יהיה שייך בקנין שכיבה.

אכן י"ל, דהנה הסיבה שמציע מצעות מהני דווקא בהפקר, הוא מכיון שיותר קשה להוציא מרשות אחר מאשר רק להכניס לרשותו, וא"כ הלא יעקב שקנה מהקב"ה לש" בזה הוצאה מרשותו, ויש כאן את המעלותא של מכירה שיש כאן דעת מקנה, וגם את המעלותא של הפקר שאין הוצאה מרשותו.

אמנם עדיין י"ל, שבפשוטו גם להצעת מצעות לא סגי בהא שישכב בלבד, אלא צריך שיתקן לו שם מיטה, וא"כ לא היה ליעקב קנין כלל, וצ"ע.

דבר שנשתמש בו הדיוט

"ויקח את האבן אשר שם מראשותיו וישם אותה מצבה" (כח, יח)

הטור בפירושו על התורה הקשה כיצד עשה יעקב מזבח מהאבנים, הלא קי"ל (זבחים קטז, א) דבר שנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה. (ועי' בזה מנ"ח מצוה לו.)

ויש לחקור באופן שאדם נשתמש בחפץ, אך הוא לא התכוין להשתמש בו, אלא שבפועל נשתמש, האם בכה"ג יהיה את הדין של דבר שנשתמש בו הדיוט אסור לגבוה.

והנה בשו"ת חת"י אור"ח סי' מ' מבואר ששייך הכלל של אין אדם אוסר דבר שאינו שלו בדין של דבר שנשתמש בו הדיוט, ולכאורה מבואר בזה שדין זה הוא חלות שמחיל האדם, ובאינו נתכוין לא יהיה את האיסור.

ובזה י"ל [ועי' פרשת דרכים (דך האחרים דרוש ג)], דהן אמנם דיעקב לקח את האבנים לצורכו ע"מ לשכב עליהם, אך מ"מ ידועים דברי חז"ל (עי' רמב"ן) שנועשה לו נס ונתחברו האבנים לאבן אחת, וכה"ג חשיב שינוי, ועי' בגמ' ע"ז (מו, ב) ששינוי הו"א שאפי' באופן של נעבד לע"ז יהי שינוי להתירו לגבוה, וכ"ש בדינא דדבר שנשתמש בו הדיוט, ומצד מה שבפועל יעקב השתמש גם באבן האחת, הרי כיון שלא נתכוין אינה נאסרת בזה.

"בכל כוחי"

"בכל כוחי עבדתי את אבייך" (לא, ו)

ביאר מ"ר מרן הגר"ג זצ"ל, שהנה רבים עוררו על יעקב שודא' גב מלבן דאם לא כן כיצד היה לו כ"כ הרבה ממון ונעשה כ"כ עשיר. והנה ברמב"ם סוף הל' שכיחות (יג, ז) כתב שפועל שעובד בנאמנות בכל כוחו יש לו ברכה להתעשר, וסיים "שהרי יעקב הצדיק אמר כי בכל כחי עבדתי את אבייך, לפיכך נטל שכר זאת אף בעולם הזה שנאמר ויפרץ האיש מאד מאד".

- מדור זה נערך בסיוע 'ספון שם אבות' -

תורתך שעשועי

הגאון רבי נתן רוטמן שליט"א

חיבור האבנים

כיצד איך נדבקו האבנים של יעקב לאבן אחת, האם נבללו יחד כמו עיסה שמערבים אותה, או שאבן שהיתה בצד ימין נשארה בצד ימין רק שנתחברה אצל האבן שליידה? ומה הנ"מ למעשה בספק זה? (עיין שערי תשובה אור"ח סימן מ"ב)

בהיכלו

ריתחא דאורייתא ל' 03-30-64-200

סוחר בבית המדרש בראשות מרן הגר"ד לנדו שליט"א וגדולי מרביצי התורה שליט"א

1	משא ומתן עם מרנן ורבנן וגדולי מרביצי התורה	2	תגובות לגליונות 'אהלי תורה'	3	בית המדרש הכללי ומסלולי 'דרשו'	5	הודעות ועדכונים מהמתחדש ברחבי הקו	6	אזור אישי: בקשת קבלת ציננוק משלוחה מסיימת, הנמצא על דב לצורך פתיחת משלוחה אישית והשארת הודעה למערכת
7	הקלטות חדשות מהרבנים שעלו בשלוחה 1 ללא אפשרות הקלטה והאזנה לתגובות	8	כניסת מנהלי שלוחות	9	מעבר לקו 'בהיכלו' ולמענה לגליון 'חדוותא'	0	מעבר לקו 'תבנות'	*	חזרה למקום האזנה הקודם והוראות האזנה

שלוחה 1 - משא ומתן בראשות רשכבה"ג מרן הגר"ד לנדו שליט"א וגדולי מרביצי התורה שליט"א:

רבי דב לנדו שליט"א - 1 | רבי יצחק זילברשטיין שליט"א - 2 | רבי אשר וייס שליט"א - 33 | רבי דוד כהן שליט"א - 30 | רבי חיים פיינשטיין שליט"א - 3 | רבי ישראל בנעם שרייבר שליט"א - 4 | רבי ישראל רוזנברג שליט"א - 41 | רבי אברהם משה זיסקינד שליט"א - 5 | רבי אליהו זיטקין שליט"א - 6 | רבי ישראל אדלשטיין שליט"א - 12 | רבי איתמר גרבוז שליט"א - 7 | רבי שאול אלתר שליט"א - 20 | רבי יצחק מרדכי רובין שליט"א - 22 | רבי חיים מרדכי אבנר שליט"א - 8 | רבי נפתלי קופשץ שליט"א - 13 | רבי אפרים רוטשילד שליט"א - 17 | רבי מנחם מנדל לובין שליט"א - 26 | רבי צבי אליעזר ויינפלד שליט"א - 46 | רבי מנחם כהן שליט"א - 9 | רבי עקיבא מדלוב שליט"א - 10 | האדמו"ר מדז'יקוב שליט"א - 23 | רבי יהודה שמואל מלך שליט"א - 27 | רבי משה זאב איתן שליט"א - 28 | רבי נחום נבנצאל שליט"א - 24 | רבי מרדכי קרליבך שליט"א - 40 | רבי יוסף ליברמן שליט"א - 16 | רבי יואל מקלב שליט"א - 18 | רבי יואל שפירא שליט"א - 34 | רבי רפאל גפן שליט"א - 11 | רבי ישעיה גינזבורג שליט"א - 29 | רבי יעקב אפשטיין שליט"א - 14 | רבי אהרן רלב"ג שליט"א - 15 | רבי שאול גבאי שליט"א - 19 | רבי אייל שמוריה שליט"א - 42 | רבי מרדכי יעקב פיינשטיין שליט"א - 37 | רבי אברהם ברויאר שליט"א - 32 | רבי יהודה קוק שליט"א - 35 | רבי אברהם עמר שליט"א - 43 | רבי ישראל דוד כהן שליט"א - 31 | רבי ראובן כהן שליט"א - 36 | רבי שרגא שטרנפלד שליט"א - 39 | רבי יוסף צבי ז'ק שליט"א - 38 | רבי רפאל סויד שליט"א - 21 | רבי יצחק שלמה בלוי שליט"א - 44 | רבי יעקב ישראל שמוריה שליט"א - 45 | רבי מאיר אהרן פלבי שליט"א - 25

שלוחה 2 - הקלטה והאזנה לתגובות לגליונות 'אהלי תורה': 'אהלי העמוד' - 1 | 'אהלי טהרות' - 2 | 'אהלי זרעים' - 3

שלוחה 3 - בית המדרש הכללי ושלוחות בשיתוף 'דרשו' - פתיחת דיונים ותגובות:

בית המדרש הכללי - 1 | שלוחות בשיתוף 'דרשו': דף היומי - 2 | עמוד היומי - 3 | דף היומי בהלכה - 4 | שלוחות נוספות: עיון ההלכה - 5 | חפץ חיים בשיתוף כולל 'חפץ חיים' - 6

לתיאום משלוח פנינים ונידונים קצרים מתורת ראשי הישיבות שליט"א בעיון, בהלכה ובאגדה בענייני הפרשיות הבאות, ניתן לפנות לכתובת הדוא"ל של המערכת.

לפניות למערכת 'חדוותא' ולהוספה לרשימת התפוצה, ניתן לפנות לכתובת המייל: b033064200@gmail.com

הקלדה • עריכה • עימוד • עיצוב • הדפסה

ליצירת קשר וקבלת יעוץ

03-50-60-543 038009090@gmail.com

זר זהב

בית למחבר הספר
מכתב תורה ודליה

ותעמוד מלדת

אדם מעדיף להסתפק בקב חרובים, די לו במה שמספיק בלימודו ונוח לו בכך, סבור שאינו יכול יותר מכך, סבור שכך מימדי נפשו מסוגלים לקלוט, ואינו מבין שהוא זה שחונק את עצמו ואת נפשו

חדשים, כשלושה או ארבעה נביאים חדשים מדי יום, למשך תשע מאות שנה.

איננו יודעים כמה מתוכם נביאים וכמה נביאות. איננו יודעים גם כן מהי נבואה המשפיעה לדורות שנכתבה ומה לא משפיע לדורות שלא נכתב, ולא בזה נעסוק.

ידעה נבואה

מה שנצטרך לתת עליו את הדעת, הוא היחס לרחל ולאה שלא הוזכרו בכלל ז' נביאות. האמנם מעלתן של אותן נביאות גדול ממעלת רחל עקרת הבית ולאה אמן של רוב השבטים?

כעצמים בבטן המלאה אין אדם יודע מה תלד אשתו, ואם תלד וכמה תלד, והנה רחל ידעה נבואה שעתיד יעקב להעמיד י"ב שבטים (רש"י ל, כד), וכבר היא עורכת חישובים כמה יבוא מאחותה וכמה ממנה, האמנם בידיעה נכבדה כזו לא די להעמידה בכלל הנביאות?! ועוד הרהור באותו עניין, האם בכלל אותם נביאים נסתרים, כפלים כיוצאי מצרים, יש מהם נביאים שמעלתן כמעלת רחל ולאה שגם מהם לא ידענו?!

דעתיד לאודווי קדם ה'

ומכאן לליבת העניין. לאה קוראת לבנה הרביעי 'יהודה' מלשון הודאה, 'שנמלתי יותר מחלקי, מעתה יש לי להודות' (רש"י כט, לה). אולם הסבר נוסף יש לאותה הודאה, וגם היא בכלל נבואה של לאה - היא אינה מודה על כך שקיבלה ילד נוסף סתם, אלא על כך שמהבן הזה עתיד לצאת דוד המלך שעתיד להודות לה' (תרגום יונתן).

יש כאן מקום נפלא. ידענו כי בלידתו של משיח היו שותפים רבים, מתמר שבמעט יצאה לשריפה, שפרה ופועה שזכו ל'יועש' להם בתים', שקיבלו בתי כהונה, בתי לוייה ובתי מלוכה (רש"י שמות א, כא), רות שנקראה כן על שם שיצא ממנה דוד שריוה את הקב"ה בשירות ובתשבחות, והנה לפנינו נגלה דבר חדש, והנה

רוב מניין ורוב בניין של יסודות עם ישראל מונחים בפרשת ויצא, מיעקב אבינו בחיר האבות, עם י"ב בניו שבטי יה, ארזי הלבנון שבטי ישורון החקוקים באבני החושן, וגם רוב האמהות הקדושות. רחל ולאה מוזכרות בסדרן ורבקה נרמזה בעת שהתפלל יעקב 'אשא עיני אל ההרים', דרשוהו חז"ל אל ההורים (ב"ר סח, ב), וגם במיתת דבורה מינקת רבקה.

ומאחר וכן הוא, ראוי לייחד דברינו הפעם על מפעלותיהן של מעמידות האומה הישראלית, האמהות הקדושות.

כפלים כיוצאי מצרים

מערת המכפלה נקראה כן, על שם היותה כפולה בזוגות (לאחד הטעמים). ודבר גדול שמעיין מינה, כי מטבע הדברים הוא שאדם נקבר ליד אשתו, ואשה נקברת לצד בעלה. כך ההגינות והדאגה מחייבות, הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם לא נפרדו, כך נאה ויאה.

אלא שרבותינו הסבירו כי במערת המכפלה אין זה משום ששרה או רבקה נטפלו לאברהם ליצחק, אלא מצד עצמן ראויות היו ובמדרגת בעליהן היו, ועל כן המקום 'כפול', באותה מידה של אברהם, אותה מידה של שרה, וכן על זה הדרך ולואת היה שווה לשלם על המערה בכסף מלא.

מקומן של האמהות אמנם נפקד בברכת 'מגן אבות', אבל ידענו להעתיך בעדם ובזכותם בתפילת 'עננו משגב האמהות', לעורר רחמי שמים בעת אמירת 'מי שברך אמותינו שרה רבקה רחל ולאה', ומכאן הלאה לשבעת הנביאות שעמדו להם לישראל; שרה ומרים, דבורה ורחנה, אביגיל, חולדה ואסתר (מגילה יד.).

אמת כי הרבה נביאים עמדו להם לישראל, כפלים כיוצאי מצרים (שם). הכמות הזו - של מיליון ומאתיים אלף נביאים - נמשכה, לכאורה, למשך תשע מאות שנה, עד מות חגי זכריה ומלאכי, הנביאים האחרונים שמהם פסקה נבואה.

אם כנים אנו בזה, ולשבר את האוזן לקמני הערך כמותנו, נצטרך לומר כי בכל שנה ושנה נוספו אלף וארבע מאות נביאים

היא לאה. השם 'יהודה' על כי עתיד לצאת ממנה דוד שהיה מודה ומשבח.

אם התורה העידה על לאה אמנו שהפעם הודתה את ה', אות הוא כי אכן היא הודתה את ה' באמת ובתמים, יש לה תוקף וחתומה של התורה הקדושה שהייתה פה הודאה מלאה כי היא הבינה מה קיבלה בידיה, ואם כי היה ראוי להרחיב במקום אחר מה קדם למה, האם בגלל שהודתה זכתה וקיבלה את יהודה, או בגלל שקיבלה את יהודה, עמדה והודתה.

ותעמוד מלדת

ואחר כל ההקדמה הזו, נגיע לתכלית הנפלאה אליה אנו רוצים להגיע. לאחר שילדה את יהודה, הודיעה התורה 'ותעמוד מלדת'.

המקרא הזה אומר דרשני, כלום על לידות אחרות התורה מודיעה שהפסיקה ללדת, וכי היינו חושבים שהייתה יולדת עד עצם היום הזה? הלא אין דרך התורה לכתוב כי אם מי נולד ודיו, ומה זאת שרצתה התורה לומר 'ותעמוד מלדת'??

והרי זאת כמו ההערה הנודעת על הכתוב בקריאה על הקמת המשכן, 'ויצאו כל עדת ישראל מלפני משה' (שמות לה, כ), וכי יעלה על הדעת שכל עדת ישראל ישארו במקום, ומינה דרשו כמה הבנות ודרשות. אף כאן תיבות 'ותעמוד מלדת' טעונות ביאור, מה צורך יש לנו ללמוד מהם.

כי לא אחמוד להיות לי עוד

'מחלה' נודעת היא אצל חובשי בית המדרש הרואים ברכה בלימודם, יש בידיהם מה שהיה צריך להספיק, אולי גם מעט חזרו על פרקים קודמים, וכבר נחה דעתם, רואים עצמם כאחלמה קבועה בעמרת, שמא יצאו למנוחה כעת.

ולא רק בבית המדרש, בכל שדה פעולה שנדרשו לעבודת האלוקים, רואים את ערונתם פורחת ודי להם בקב חרובים,

אני וביתי נעבוד את ה', לא יחשבו להרחיב ולגדול, לא יחשבו להספיק ולעשות, ואני את נפשי הצלתי.

זו היא אותה להבה יוקדת סביב ה' ותעמוד מלדת' –

כך לימד רבינו אברהם אבן עזרא את דברי לאה בביאורו, ומילותיו מצד אחד קילורין לעינים ומצד שני צורבות בלבבות: 'אחר שיש לי ארבעה בנים, אודה השם כי לא אחמוד להיות לי עוד ויספיק לי, על כן עמדה מלדת'.

התביעה על לאה היא יסודית, למרות שקיבלה בנבואתה כי לא עתידה ללדת עוד וכבר נשלמה מכסתה ויצאה ידי חובתה, מה לה ליכות לבנים נוספים, בצדק הוא שלא תבקש על ילדים נוספים לאחר שכבר קיבלה את חלקה.

נדמה לך שהסוגיא בהירה בידך, שהמסכת מושלמת בידך, ומה עם ספרא וספרי, מכילתא ותוספתא, ש"ס בבלי וש"ס ירושלמי, היכן שאר ד' חלקי שולחן ערוך וכל מקצועות התורה, איך נחה דעתנו בארבעים או חמישים דף מתחילת השנה??

בעינינו נראה הכי צודק שלא תעמוד מלהתפלל ולבקש, הרי כבר הביאה לעולם את דוד מלכא משיחא, נמלה את חלקה ב"ב שבמי ישרון, גם בתי כהונה, גם בתי לוויה וגם בתי מלוכה, הכל מחלציה, מה לה לבקש עוד??

והאמת היא כי לאה יכלה ללדת עוד, אילו הייתה רוצה ומבקשת, ומי יודע מה הייתה מביאה לעולם. אתה יכול להספיק עוד חלקים ומקצועות בתורה, אילו היית רוצה ומבקש. לדרכנו למדנו שאפשר לאדם הרבה יותר וגם הנפש לא תימלא, המושגים רחבים לאין שיעור ומידה, קחנו ובואה!

לעולם אל תעמוד מלדת, לעולם אל תאמר 'לא אחמוד להיות לי עוד', הישמר לך כי שם אתה קובר את הצמיחה שלך. לעולם תגיד רצוני עוד ועוד!

לעילוי נשמת

איש תם וישר ואת יראי ה' יכבד
חינך בניו ובנותיו לתורה ויראה ועשות חסד
ונודרך ביטורים
האדון הנכבד גמליאל גינדי ז"ל
ארם צובה – ניו יורק
ת.נ.צ.ב.ה.
נפשו בטוב תליך וזרעו יירש ארץ
יום היא צ"ד כסליו

לעילוי נשמת

הבחור היקר
עמרם אביתר ז"ל
כן יבלחט"א הרה"ג אליהו אזרזר שליט"א
יום היא צ"א יא כסליו
ת.נ.צ.ב.ה.

שיעורי דעת

משיעוריו ושיחותיו של הגאון הגדול רבי שאול גבאי שליט"א
ראש ישיבת אמרי דעת ונשיא איחוד הקהילות

פרשת ויצא תשפ"ו | גיליון מס' 17

החכמה והדעת מביאים לבטחון ולחוסר פחד

ומה שהחליטו חכמים לקבוע פסוקים אלו דוקא ביעקב אבינו, זהו משום דמיתתו של יעקב היא מידת האמת והיא מכוונת כנגד המידה האמצעית שהיא הדעת. דעיקרה של מידת אמת שממוזגת את החסד והגבורה, וכיון שממוזגת וכוללת בתוכה את כל החלקים לכן נקראת אמת. וכידוע דזה שורש אותיות אמת תחילה אמצע וסוף. וכמבואר בשבת ק"ד ע"א. ומשום כך מכוונת היא כנגד הדעת שהיא המידה המכרעת בין החכמה והבינה, וכיון שהיא המכרעת הרי שהיא המידה שעל ידה מוכרעת המציאות עצמה, וזהו ענין אמת מארץ תצמח. וככל שאדם קובע את עצמו עם האמת בכח הדעת, כן באותה מידה יסור ממנו ענין הפחד שעיקרו הוא הדמיון הבלתי ידוע. ששלטון הפחד הוא דוקא בחושך בערפל ובספיקות, שאז יש מקום לדמיון לפעול, אך כשמיישר דעתו למציאות שאינה לוטה בערפל ובדמיון כוזב, הרי שהולך הוא לבטח ואינו פוחד.

ובברכות [ס עא] איתא ת"ר מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר אמר מובטח אני שאין זה בתוך ביתי ועליו הכתוב אומר [תהילים קיב ז] משמועה רעה לא יירא נכון לבו בטוח בה. וכן אמרו שם ההוא תלמידא דהוה קא אויל בתריה דרבי ישמעאל ברבי יוסי בשוקא דציון חזייה דקא מפחיד אמר ליה חטאה את, דכתיב [ישעיה לג יז] פחדו בציון חטאים. מבואר שהפחד שייך אצל החטא, משום שאור ה' זהו המציאות האמיתית שבה קבע הקב"ה את עולמו. ועל ידי שהאדם חוטא לה' הרי הוא יוצא מהמציאות האמיתית והקבועה שבה קבע הקב"ה את עולמו, ומכניס את עצמו למציאות מעוררת שמביא אותה עליו על ידי חטאו, משל לדבר לאחד החוטא כנגד חברו, הרי שהוא נכנס עימו למציאות יחס חדשה, שמעררת את הקשר האמיתי שהיה להם קודם, וממילא מתבטל האמון והביטחון שהיה אצלם וגובר החשש. משום שכששולט העירפול והמציאות מעוררת שולט הדמיון והפחד.

ובזה מבואר דמאחר שיעקב היה בטוח בצדקתו על כן הלך לבטח מבאר שבע לחון, ומדרגת הולך בטח הוא שצדקו עמו בהליכתו ובמעשיו, שמתוך זה הוא פועל פעולותיו, ובטחונו מסייעו להצלחתו, לכך ייחס המדרש את הפסוק אז תלך לבטח לויצא יעקב שהרי מידה זו מתייחסת להליכה שהיא הפעולה כלפי חוץ. מה שאין כן מדרגת לא תפחד נאמרה על ענין הפחד הפנימי, שהאדם חסר שקט בנפשו מתוך פחד וחשש על ערעור עצם מציאותו ואינה נוגעת למה שצריך לחסות נגד אחרים, לכך עיקרה שייך בזמן השכיבה, וזהו אם תשכב לא תפחד. וייחסו במדרש פסוק זה לעשיו ולבן, אף שלבן עדיין לא רדפו ולא מבקש רעתו ולמה יפחד, רק הכוונה על הפחד הפנימי, שעצם מציאותם של כוחות אלו של עשיו ולבן, הרי הם סיבה לפחד לאבד את מציאותו של הצדיק כמאמר הכתוב [דברים כו ה] ארמי אובד אבי, ועל זה אמרו שמכל מקום אצל יעקב לא היה פחד זה.

וזה מה שאמרו בברכות [ד ע"א] על הפסוק ויירא יעקב מאוד וייצר לו [בראשית לב ח] ויירא יעקב מאוד אמר שמא יגרום החטא, דמצד עצם המציאות עצמה אין מקום לפחד דהרי האמת אתו וה' הבטיחו. רק חשש שמא יגרום החטא, דמציאות החטא רק הוא סיבה לפחד.

אמרו חכמים במדרש פרשת ויצא פרשה סח אות א. ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה (בראשית כח, י). רבי פינחס בשם רבי הונא בר פפא פתח (משלי ג, כג כד): אז תלך לבטח דרךך [וגו'] אם תשכב לא תפחד. אז תלך לבטח, זה יעקב, דכתיב: ויצא יעקב. אם תשכב לא תפחד, מעשו ומלכן. (משלי ג, כד): ושכבת וערכה שנתך, (בראשית כח, יב): וישכב במקום ההוא.

יש לפרש מה הכריחם לפרש הפסוק דאז תלך לבטח על יציאת יעקב, ואת הפסוק אם תשכב לא תפחד על עשו ולבן.

ובעיקר הדרשה מנ"ל שלא שלט ביעקב הפחד מעשו ולבן ושאר שונאים, והא כתיב וירא יעקב מאוד ויצר לו. ואף שאמרו בברכות ד' ע"א דחשש שמא יגרום החטא. הנה גם בהליכתו היה לו לחשש שמא יגרום החטא.

הנה במשלי מבואר דהפסוקים דאז תלך לבטח, ואם תשכב לא תפחד מוזכרים על ענין החכמה, דכתיב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה בדעתו תהומות נבקעו וכו', בני אל ילזו מעיניך נצור תושיה ומזימה, ויהיו חיים לנפשך וחן לגרגרתך, אז תלך לבטח דרךך. מבואר דעיקר הקרא דאז תלך לבטח, ואם תשכב לא תפחד, קאי על ענין החכמה, ויש להבין איך שייכים ענייני הדעת וחכמה שיסודם במושכלות, לביטחון ופחד שעניינם במורגשות.

הנה במדרש בראשית [א, ב], רבי יהושע דסכנין בשם רבי לוי פתח כח מעשיו הגיד לעמו לתת להם נחלת גוים [תהילים קיא ו]. מה טעם גלה הקב"ה לישראל מה שנברא ביום הראשון ומה שנברא ביום השני, מפני עובדי כוכבים ומזלות שלא יהיו מונוין [מחרפין] את ישראל ואומרין להם, הלא אמה של בזוזים אתם. וישראל משיבין אותן ואומרין להם, ואתם הלא בזווה היא בידכם, הלא כפתורים היוצאים מכפתור השמידום וישבו תחתם [דברים ב כג], העולם ומלואו של הקב"ה, כשרצה נתנה לכם וכשרצה נטלה מיכם ונתנה לנו, הדא הוא דכתיב לתת להם נחלת גוים וגו'. ויש לפרש מה תועלת יש בטענה זו כלפי אומות העולם וכי ישגיחו הם על האמור בתורה הרי פשוט הוא שאם יש בידם כח לסלק את ישראל מאדמתם יעשו כן ואם לאו לא יעשו. גם צריך ביאור טענת ישראל גם אתם גזלנים, דמה תשובה יש בזה.

וביארנו בזה שם שגילו חכמים יסוד בענין כח האמת, דמי שהאמת איתו הולך בטח ומנצח. מה שאין כן מי שאין האמת איתו חסר לו את ההתמסרות והביטחון שבא מכח האמת ולא יתעצם לנצח. וכך מבואר בראש [רפ"ק דב"מ] דסברת הגמרא של כל דאלים גבר היא שכל מי שתגבר ידו בכח או בראיות שיזכה וכו' ועוד שמי שהדין עמו מוסר נפשו להעמיד את שלו בידו, יותר ממה שמוסר האחר נפשו לגזול. ועוד יאמר זה מה בצע שאמסור נפשי, והיום או למחר יביא ראיה ויוציאנה מידי. וכך מצאנו אצל יפתח, וכמו שביארנו שם במדרש עיי"ש.

ומעתה יבואר מה שהקדים במשלי שם את החכמה הבינה והדעת שהם כלי השכל אל מעלת ההולך בטח לומר שרק על ידי כלי הדעת יכול האדם להתחבר עם אמיתות המציאות, לכך רק כשיקבע בשכלו את האמת יזכה להיות בוטח בצדקת דרכו ללא פחד ומורא.

שתי חקירות לדינא בהלכות הוצאה

חקירה ראשונה, לענין תיק העשוי לתכשיט ונוי ודרכו לישא אותו ביד לנשים. וכן במטה כסף לאיש נכבד דנחשב עבורו תכשיט, אם יש חיוב דאורייתא בזה.

שבת ס"א ע"ב גבי קמיע בחולה שאין בו סכנה אמרינן כיון דמסי אע"פ שאח"כ יטלנו בידו ויטלטלנו ארבע אמות ברה"ר שרי. וכתב רש"י משום דתכשיטו הוא הלכך לא מחייב אפילו מטלטלו בידים, ובגמרא דחו מהא דתניא ובלבד שלא יאחזנו בידו ויעבירונו ארבע אמות ברה"ר. ופרש"י דלא הוי תכשיט שלו אלא דרך מלבוש, ומשמע להדיא שאם תכשיט שלו היה דרך נשיאה בידו שרי.

ועיין מג"א ס' ש"א ס"ק כ"ז דמה שנהגו החשובים לילך במקל שבידם, אסורים לצאת בהם בשבת. והוסיף דאין לומר דלהוי כתכשיט דלא מצינו שמותר לשאת תכשיט בידו. וכתב עוד דאף דרבי אליעזר סבר תכשיטין הן לו גבי כלי מלחמה [שבת ס"ג ע"א] לא קאמר אלא דאינו חייב חטאת אבל איסורא מיהא איכא, עיי"ש. ונראה דאף דבמג"א מבואר דלר"א אינו אסור מדאורייתא, מ"מ גם מדברי חכמים יש להוכיח דמה שנטול בידו אינו סברא לאסור מדאורייתא אם אך תכשיטין הן לו, דהא מבואר בגמרא שם דטעם חכמים דפליגי אדר"א משום דאינם תכשיטין לו מהא דבטלי לעת"ל, אבל מהא דנושאין בידו שממילא אסור מדאורייתא בזה לא פליגי. ומבואר דגם לחכמים אם היה דרך לישא התכשיט בידו שרי מדאורייתא.

ומה שנראה מדברי הירושלמי פ"ו דשבת ה"א דר"ג היה יוצא ומפתח בידו, שכתב ע"ז המג"א שם דלאו בידו ממש דא"כ לא שייך למגזר דלמא שליף ומחוי, הרי מבואר בירושלמי שם שרק משום גזירה דתכשיטין דלמא שלפא אתינן עלה, ואם היה אסור רק מדרבנן לא היה להם לגזור גזירה לגזירה. זה אינו דעדין יש לאסור משום דחדא גזירה הוא, וכמש"כ המחצית השקל על דברי המג"א כאן.

חקירה שנייה, בהלכה דהוצאה ומשוי דרך לבישה.

במשנה שבת ק"ב ע"א גבי המציל מן הדליקה חנן ולבוש כל מה שיכול ללבוש, ועוטף כל מה שיכול לעטוף, רבי יוסי אומר שמונה עשר כלים וחוזר ולבוש ומוציא. והרי"ף והרא"ש פסקו כת"ק. והר"ן [מ"ה ע"א] כתב דאפשר דלא שרי ת"ק אלא במציל לרשות היחיד אבל היכא דנפיק לרה"ר מודו דאסור משום משאוי. וממה שהביא הטור דין זה של לובש כל מה שיכול ללבוש בהלכות הוצאה כאן בסימן ש"א דייק הב"י דמשמע דס"ל דאפילו לרה"ר שרי להוציא. אמנם בסימן של"ד כתב הב"י דממה שכתב הטור ואין מצילין אלא לחצר המעורבת אבל לשאינה מעורבת אין מצילין כלל, ומשמע דלא שרינן להוציא מלבושים שאינם צריכים לו אלא ברשות היחיד. אם לא שנאמר דלא קאי האי אין מצילין אלא אנוכלין וכלים ולא אלבושים, עיי"ש. ולדינא יש לדון דאף שהר"ן כתב בלשון אפשר מ"מ סיים ולפי"ז אסור לצאת ברה"ר במלבושין הרבה שאין דרך לישא אותן כאחד. וגם בשו"ע בסימן של"ד כתב בפשטות בסעיף י' כל הצלה שאמרינן אינה אלא לחצר המעורבת אבל לא לשאינה מעורבת, ומאחר שבב"י נחית לחילוק זה בין מלבושים לכלים הרי מדלא חילק בהם לדינא לכאורה משמע דדין אחד להם. ורק רמ"א שם כתב ויש מקילין אף לשאינה מעורבת והיינו דוקא במלבושים וכמש"כ המג"א שם ס"ק י"ד.

אכן מדברי המג"א שם משמע דמעיקר הדין יכול ללבוש גם בלא דליקה דאין בו איסור הוצאה, וכמו שהוכיח משו"ע ס' ש"א סעיף ל"ז וכתב דאפשר דאפילו לרה"ר שרי, וצ"ע דהרי בפשטות מוכח דעת השו"ע דלא כרמ"א, ולא היקל השו"ע במלבושים לחצר שאינה מעורבת ואיך הביא המג"א ראייה לרמ"א מדברי השו"ע, ומה שכתב המג"א דאפשר דאפילו לרה"ר שרי, מהא דסעיף ל"ז צ"ע דשם הרי מיירי בשני מלבושים בלבד דע"ז שייך שפיר לומר דהוא דרך לבישה אבל לענין לובש כל מה שיכול ללבוש דהיינו בגדים רבים לא שרי. דכך הרי מוכח במקור הדין בב"י שהם שני דינים חלוקים. דהדין

דשני מלבושים דסעיף ל"ז מקורו מדברי הרוקח ומסוגיא דלכדים הקשים קמ"ו ע"ב, דמזה הוכיח הרוקח שמותר להוציא מלבוש לצורך חבירו אם ילבשו על כל מלבושיו, עיי"ש בב"י. ואילו הדין דלובש כל מה שיכול ללבוש מקורו הוא מהסוגיא דף ק"ב ע"א לענין דליקה והביאו השו"ע אח"כ בסעיף מ"ד. וכך מוכח מדברי הב"י שבדין שני בגדים דסעיף ל"ז הביא את דברי הרוקח שמתיר להוציא לרה"ר. ובדין דליקה שם בסעיף מ"ד הביא את סברת הר"ן דלרה"ר אסור, ומוכח דשני הלכות נפרדות הם.

ולפי"ז הרי מתבאר חילוק לדינא בין שני מלבושים דשרי לכו"ע, לבין דין לובש כל מה שיכול ללבוש, דלהשו"ע בפשטות שרי רק לחצר מעורבת ולרמ"א אפילו בחצר שאינה מעורבת, אבל לרה"ר לכו"ע אסור. ולפי"ז על כרחנו לומר דמה שהביא השו"ע כאן בסעיף מ"ד דלובש כל מה שלובש וכו' היינו דוקא לחצר מעורבת.

אכן בכה"ח ס' של"ד סעיף י' כתב בשם הנה"ש דממה שהשו"ע סתם בסימן ש"א סעיף מ"ז משמע שיכול להציל כמה לבושים דרך מלבוש אפילו ברה"ר שלא כדברי הר"ן, והוסיף שכ"כ הד"מ שם דלא כהר"ן דשרי לרה"ר. [ודברי הד"מ מוסבים על הכלבו שהביא שם הב"י לענין שני בגדים, והר"ן הרי מיירי בהרבה בגדים דלכך אסר הר"ן לרה"ר]. והביא עוד שכ"כ הר"ז אות י'. ומ"מ מתבאר דבהוצאת ב' בגדים לא נחשב משוי לכו"ע משום שהוא דרך לבוש, ואע"ג דנושא אותם לצורך חבירו מ"מ כיון שהוא דרך לבישה לא אכפת לנו הכוונה. וכך נראה מוכח מסוגיא דעירובין צ"ה ע"ב דהתירו להניח תפילין כדי להעבירו מרה"ר לרה"י אף שכוונתו להצילם ואף שהוא רה"ר דאורייתא וכמש"כ הר"מ פ"ט שבת הכ"ג. והטעם משום שכל שנעשה דרך לבוש לא אכפת לנו כוונתו, ואין הדין משתנה בכוונת האדם למה לובש או מתקשט. ועל נידון זה נאמרה הפלוגתא אם מותר להערים וכמבואר בסוגיא ס"ה ע"ב בעי אביי. ועיין בשו"ע ס' ש"ג סעיף כ"ג אם היתה צריכה להוציא אגוז לבנה ופרפה עליו כדי להוציאו, אם ברה"ר אסור ואם לכו"ע מותר. ומזה גם משמע דלדעת השו"ע אסרינן להוציא כמה מלבושים לרה"ר. וזה ראייה למש"כ לעיל דמש"כ בסעיף מ"ד דשרי להוציא הרבה מלבושים היינו דוקא לחצר מעורבת.

אכן גוף דברי הר"ן צ"ע מסוגיא דעירובין צ"ה ע"ב. דמסקינן דהא דשרי ללבוש כל מה שיכול ללבוש זהו משום דהוי דרך מלבוש בחול ולכך שרו רבנן, אבל בתפילין דדרכו בחול באחד לא התירו שנים. ולזה"ר הרי הא דשרי כל מה שיכול ללבוש זהו רק לחצר אבל לא לרה"ר משום דאין זה דרך לבוש והוי משוי. ובגמרא מבואר דכל מה שיכול ללבוש חשיב דרך לבוש ולא דרך משוי, ולכאורה היה לנו להתיר גם לצאת לרה"ר מאחר שזהו דרך לבוש ולמה כתב הר"ן לאסור. ומ"מ טעם החולקים על הר"ן הוא משום דסו"ס מהני מפני הקור, וכמש"כ תוס' נ"ט ע"ב, וע"ע בלבוש ס' ש"א סעיף ל"ז.

העולה מן האמור.

"מן התורה אין איסור הוצאה אלא בדברים המוגדרים כמשא, אמנם יש מן הדברים שאסור חכמים משום שיתכן ויבוא להסירם וישכח ויעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, ויש מן הדברים שהוצאתם היא דרך מלבוש והתירם חכמים"

א. תיק העשוי לתכשיט ונוי ודרכם של נשים לישא אותו וכן תכשיט כסף לאדם מכובד שדרכו לצאת בכך ונחשב עבורו כתכשיט, מ"מ אין לצאת בהם בשבת ברה"ר כיוון שאינם דרך מלבוש

ב. מלבושים שדרך האדם לצאת בהם לצורכי גופו מותר לצאת בהם בשבת, וכן מותר ללבוש ב' בגד נוסף על בגדיו ולצאת בו לצורך חבירו וכדו"א אך אם לובש יותר מכך הוי דרך משאוי ואין לצאת בהם בשבת לרה"ר או לחצר שאינה מעורבת.

פרשת ויצא תשפ"ו

מישבטי התורה

הליכות חיים

בס"ד

מבוא -

- עלה לתורה בטעות, מי משלם?
- למי שייכות העליות לספר תורה?
- מהי סיבת חלוקת העליות כמנהגנו היום?
- עד כמה גדול כח עניית אמן על הברכה?

עלה לתורה בטעות, מי משלם?
שאלה

א. בבית הכנסת שמכרו בשמחת תורה את העליות, קרא הגבאי בשגגה לאדם שקנה חתן בראשית שיעלה לחתן תורה או שקרא לאדם שלא זכה במכירה, שיעלה לשלישי במקום אדם אחר שקנאו. האם חייב העולה לתורה לשלם לבית הכנסת עבור העליה שקיבל?

ב. מה הדין אם הגבאי קרא כראוי למי שקנה את העליה, אולם מתפלל אחר שקינא בזוכה, או חשב בשגגה שקוראים לו, הקדימו ועלה וברך על התורה לפני שהקונה הגיע. האם חוטף העליה או העולה בשגגה חייב לשלם לבית הכנסת את אותו הסכום שהתחייב מי שזכה בו לשלם?

[ולגבי מי שקנה את העליות בשתי השאלות דלעיל ולא קיבלם, האם צריך לשלם עבורם לבית הכנסת, נדון בעז"ה בתשובה הבאה]

תשובה

א. מי שעלה לתורה בעליה שלא מגיעה לו, בין אם זה נעשה בשוגג - מחמת טעות של הגבאי, או שהעולה חשב שהגבאי קרא לו לעלות. ובין אם במזיד ובכוונה תחילה עלה לעליה שקנה חברו, למרות שהגבאי קרא לחברו לעלות, בכל המקרים והאופנים - פטור העולה בדיני אדם ובדיני שמים מלשלם לבית הכנסת או למי שקנה את העליה.

ב. אם העולה חטף בכוונה תחילה את העליה שקנה חברו, למרות הפטור הממוני שקיים מעיקר הדין - מעשהו חמור ביותר ועבר בכך על איסורי תורה רבים, ובפרט על האיסורים הקשורים לבין אדם לחברו, ונקרא "בעל מחלוקת", ועליו לעשות תשובת המשקל על מעשהו החמור. ולכן כחלק מתשובתו, ראוי לו לשלם לבהכ"ס את הכסף שמונע מהם מלקבל - אע"פ שאינו חייב בכך.

מקורות

כתוב בגמ' בחולין (פז.) ת"ר "ושחט וכסה" מי ששפך - יכסה, ע"כ. כלומר, אמרה התורה שמי שקיים את מצוות שחיטת החיה או העוף, זכה בקיום מצוות כיסוי הדם. לפיכך אם קדם אדם אחר וכיסה את הדם בניגוד להסכמת השוחט, קנס אותו רבן גמליאל לשלם עשרה זהובים לשוחט בגלל שחטף ממנו את המצוה. ומבואר שם בגמ' [לגבי המעשה עם רבינו הקדוש] שחייב עשרה זהובים הינו עבור לקיחת הברכה. אמנם מאחר והחייב הזה הינו קנס, פוסק השו"ע (ח"מ סימן שפ"ב, א) שאע"פ

משמש למימון והחזקתו של בית הכנסת. ואכן כך צריך וראוי להמשיך לנהוג כדי למנוע מחלוקות ולשמור על כבוד בהכ"נ.

אמנם ביארו התוס' והרא"ש, שמנהג זה מעולם לא הפקיע, וגם לא יכול להפקיע את המצוה הקיימת על כל אחד מהמתפללים לעלות לתורה בכל העליות שנקבעו לאותו היום. ולמרות שהוא יוצא ידי חובה גם בעליית חברו מדין שומע כעונה, אולם החיוב במספר העליות נשאר עליו ולא פקע ממנו.

ולכן אף שלכתחילה ודאי שראוי לעשות כנהוג, שיש סדר בין המתפללים. אולם אם השתבש הדבר בשגגה או במזיד, יכול לומר העולה לתורה - לא לקחתי מאף אחד דבר ששייך לי, אלא לקחתי דבר ששייך גם לי, ואני נשארת עדיין הבעלים על כל עליה ועליה מכיון שהתחייבתי בה. וכלשון הגמ' ב"ב (לג): "אין חטפי - וידי חטפי". ואין שום סמכות לאף גבאי או מתפלל אחר להפקיע ממני את החיוב שיש לי לעלות לתורה, ואף אם התחייב בנדר לשלם כסף לבהכ"נ. וכשם שאי אפשר לקחת ממני בעל כרחי את דירתי ורכושי, כך אי אפשר להפקיע ממני בעל כרחי את המצוה המוטלת עלי. כי גם לאחר קניית העליה ע"י הנודר - נשאר עדיין כל אחד מהמתפללים בעלים גם על עליה זו, ולא שייך להפקיע אותה ממנו, אלא אם כן הוא מסכים לצאת ידי חובתו באופן של - שומע כעונה.

החילוק המהותי בין דיני ממונות לעליות לתורה

ולכן אין לדמות את גדר עליה לתורה לדיני ממונות. כי בדיני ממונות מכיון שאדם בעלים על ממונו ויכול לוותר עליו וכו', לפיכך אם החליט להשתתף עם חברו או עם בני המדינה בממונו, השותפות הינה - על דעת התקנות וההסכמות של כל השותפים שעמם השתתף, וממונו כפוף לתקנות אלו. משא"כ לגבי חיוב העליה לתורה שמהותו - חיוב מצוה שהטילו משה ועזרא על כל אחד - אין בעלות לאף אדם על מצוות אלו להפקיע את החיוב מעצמו או מכל אחד מהמתפללים. ולכן אומרים התוס', שאפילו אם ישראל יעלה במזיד ראשון במקום כהן, למרות שיש כהן באותו מנין - הוא חטף דבר ששייך גם לו ולא הופקע ממנו. ולמרות שהוא חוצפן ועז פנים, ועבר על מצוות ה' לקדש הכהן, אולם עדין הוא פטור מלשלם לכהן קנס של עשרה זהובים או את סכום הנדר לבהכ"נ, כי החוטף לקח דבר שנשאר שייך לו ושאינו כח ביד אדם להפקיע ממנו.

עד כמה גדול כח עניית אמן על הברכה

הרא"ש שם בחולין (פ"ו סי' ח) מביא שרבינו תם חידש, שאפילו במקרים שאדם חוטף מצוה ששייכת לחברו כגון, אם חטף לשוחט את מצוות כיסוי הדם או שחטף לאבי הבן את מצוות המילה

שלא דנים בזמן הזה דיני קנסות, ולכן בית דין אינם רשאים לחייב את חוטף המצוה בעשרה זהובים, אולם אם הזוכה במצוה תפס ממון מהחוטף בשיווי עשרה זהובים, לא מוציאים את זה ממנו.

למי שייכות העליות לספר תורה?

והנה כתבו התוס' שם בחולין (ד"ה וחיבו ר"ג) וז"ל: ואחר [פי' - אדם אחר] שעמד במקום חברו לקרוא בתורה - פטור בלאו האי טעמא [-] גם בלי הטעם שלא דנים בזמן הזה דיני קנסות], ואפילו תפס - מפקיען מיניה, משום דכולם חייבים בקריאת התורה, וכן פירש הריב"א שאפילו עומד [ישראל] במקום כהן. דהא דדרשינן במסכת נדרים (סב.) ובגיטין (נט.) "וקדשתו" לכל דבר שבקדושה, לפתוח ראשון ולברך ראשון - אסמכתא היא, עכ"ל. והוסיף שם הרא"ש (ס"ח) על דבריהם וז"ל: דבקריאת התורה - הכל חייבים, וקריאת החזן [הגבאי] אינו אלא כי היכי דלא ליתו לאינצויי, עכ"ל.

גדר העליות לתורה לבעלי התוס' והרא"ש

ונבאר בס"ד את דברי רבוננו בעלי התוס' והרא"ש, שכמותם הכריע לדינא הש"ך (ח"מ סימן שפ"ב בסוף ס"ק ד). מבואר בגמ' ב"ק (פב.) ובמגילה (כא.): שמשוה רבינו ועזרא הסופר תקנו לכלל ישראל לדורות, לקרוא בתורה בשבת ובימי שני וחמישי, ר"ח, ויו"ט, ושהקריאה תחולק למספר קרואים. והם בתקנתם תיקנו, שכל אחד מהמתפללים באותו המנין יכול לקרוא בתורה את כל מספר העליות שתיקנו לאותו היום, שכל אחד מהמתפללים שבמנין - חייב בכל שלושת העליות בימי החול, ובכל שבעת העליות בשבת וכו'. אלא כדי שלא יבוא לידי ריב אם אחד יעלה את כל העליות או באופן שכל אחד ירצה את העליה הראשונה וכדו', אמרו חז"ל שבאו אח"כ בימי המשנה והגמ', שבתור עצה טובה כדי למנוע מחלוקת, יש לחלק את העליות בין כל המתפללים באותו מנין. ומאחר וישנו דין לקדש את הכהן, יתנו לכהן לעלות ראשון, ואחריו יעלה הלוי, ואח"כ יחלקו את העליות בין הישראלים שבמנין. וגם הגאונים כשתיקנו בשמחת תורה את חתן תורה וחתן בראשית, תיקנו זאת באופן דומה לתקנת משה ועזרא.

מנהג ישראל בבתי כנסת ובישיבות

והנה חז"ל שבאו אחריהם - לא הפקיעו מאף אדם את החיוב שיש לו בכל אותן העליות, אלא אמרו כיצד ראוי להתנהג לכתחילה כעצה טובה כדי שלא יבוא לידי מריבה. ואכן ישראל קדושים הם, וכך נוהגים לכתחילה אלפי שנים בכל הקהילות והעדות בכל העולם. וישנם בתי כנסת וישיבות שחלוקת העליות בהן תלויה בשיקול דעתו של הגבאי שהציבור מינו, וישנם בתי כנסת שמוכרים את העליות למרבה במחיר, והכסף שמתקבל

ומל את הילד בעצמו בניגוד לרצון האב, אם חוטף המצווה ברח את ברכת המצווה בקול, ויכל הנחטף לענות אמן על ברכתו - פטור החוטף מהקנס של עשרה זהובים. שהרי מבואר בגמ' בברכות (גג:) שגדול העונה אמן יותר מהמברך, וכאן יכל הנחטף לענות אמן על הברכה, ונמצא שהוא לא הפסיד מאומה מזה שלא קיים בפועל את המצווה. ואדרבה, הגמ' אומרת - ששכרו גדול יותר מעושה המצווה, ומאחר והתבאר בגמ' שקנס עשרה זהובים הוא עבור שוויות הברכה, לפיכך אם יכל לענות אמן, נמצא שהחוטף לא לקח ממנו מאומה. ואף אם הנחטף כעס ולא ענה אמן - הוא הפסיד לעצמו, ואיבד מה שהיה לו.

טעם נוסף לפטור את חוטף העילה לס"ת מקנס

ולפי דברי ר"ת, בחוטף עליה לתורה, מאחר והנחטף יכל לענות אמן על ברכת החוטף [אם ברח בקול] נמצא שלא לקח ממנו מאומה, אלא גרם לו עגמת נפש בלבד. וא"כ גם מהטעם הזה פטור חוטף הברכה מלשלם לנחטף כסף, אם ברח בקול.

כמו כן ביחס לבהכ"נ שהפסיד את כספי הנודר, מאחר והחוטף לא התחייב בנדר לשלם עבור העליה שלקח - פטור הוא מלשלם עבורה. ואע"פ שמחמת מעשהו נגרם לבהכ"נ מגיעת רווח.

ולגבי הנודר והגבאי, אם שגגו - פטורים מלשלם לבהכ"נ את ההפסד הכספי שנגרם להם. והטעם יבואר בס"ד בתשובה הבאה.

נדרים נדרים הצדקה לעליות לתורה שאלה

א. במכירת העליות לס"ת, וזה ראובן בעליית "שלישי", משום שהתחייב את סכום הכסף הגבוה ביותר. אך לבסוף טעה הגבאי וקרא לשמעון לעלות, או ששמעון קפץ ועלה לשלישי בשגגה או במזיד למרות שלא קראו לו.

האם ראובן שזכה בעליה זו חייב לשלם את נדרו. והאם יש הבדל בין אם לקח ממנו שמעון את העליה בשגגה או במזיד?

ב. מה הדין אם הגבאי קרא לראובן שקנה עליה מסוימת לעלות לעליה שקנה, אלא שראובן יצא באותה שעה מביהכ"נ מחמת אונס, ולכן כיבד הגבאי את שמעון במקומו, האם יצטרך ראובן לשלם בכל זאת את נדרו. וכן האם חייב שמעון שעלה במקומו, לשלם איזה שהוא סכום לביהכ"נ למרות שלא נדר?

ג. אם התחרו ראובן ושמעון ביניהם על קניית עליה מסוימת, וראובן אמר, למשל - תשעים שקל, ושמעון - מאה שקל, ולכן זכה שמעון. ולבסוף, מחמת טעות, קרא הגבאי לראובן לעלות לתורה. האם חייב ראובן לשלם תשעים שקל כמו שרצה מלכתחילה לשלם עבור עליה זו, או שהוא פטור מלשלם?

ומה הדין אם החליט הגבאי לפצות את שמעון וקרא לו לעליה אחרת שלא נמכרה, האם יצטרך שמעון לשלם עבורה מאה שקל, כסכום שהתחייב עבור העליה הראשונה?

ד. בבית כנסת שלא היה כהן בזמן מכירת העליות, מכר הגבאי גם את העליה הראשונה, וכשהוציאו את ספר התורה מארון הקודש הגיע כהן לשמוע

את קריאת התורה, ולכן נתנו לכהן לעלות ראשון. האם קונה העליה הראשונה חייב לשלם את נדרו כי "מזולו גרם" שהפסיד את העליה, או שפטור מלשלם?

תשובה

א. בנידון השאלה הראשונה, כשנמנע מראובן שלא באשמתו לעלות לעליה שקנה - הוא פטור מלשלם מה שהתחייב. הפטור קיים בין אם שמעון קיבל את העליה בשגגה, ובין אם חטף אותה לעצמו במזיד. כמו כן גם הגבאי ששגג פטור מלשלם לבהכ"נ את הפסדו. (1)

ב. בנידון השאלה השנייה, שראובן אשם שלא עלה לתורה למרות שהגבאי קרא לו - חייב ראובן לשלם את נדרו - למרות שלא עלה לתורה מחמת אונס שקרה לו. ושמעון שעלה במקומו פטור מלשלם עבור העליה, גם אם לבסוף לא יסכים ראובן לשלם את נדרו. (2)

ג. בנידון השאלה השלישית, שראובן קיבל את העליה שהתחרה עליה למרות שלבסוף זכה בה שמעון, מסתבר שראובן יצטרך לשלם תשעים שקל - הסכום שרצה לשלם כשהתחרה עם שמעון. (3)

ואם בתור פיוס על טעותו נתן הגבאי לשמעון עליה אחרת, אם שמעון טוען שרצה לעלות בדווקא לעליה שקנה - פטור מלשלם לביהכ"נ. אולם אם הוא מודה שלא היתה לו נפקא מינה באיזו עליה יעלה - מסתבר שצריך לשלם לביהכ"נ מאה שקל, כגובה הסכום שהתחייב עבור העליה שזכה בה. (4)

ד. בנידון השאלה הרביעית, לגבי ישראל שקנה את עליית הכהן ולבסוף הגיע כהן - מסתבר שהישראל פטור מלשלם לביהכ"נ מה שנדר. אולם אם הגבאי נתן לו לבסוף עליה אחרת - דינו כפי שנתבאר בסעיף ג. שאם כוונתו הייתה לעלות דווקא במקום הכהן, ואחרת לא היה נודר - פטור מלשלם. אולם אם בדיעבד הסכים לכל עליה - חייב לשלם את הסכום שנדר. (5)

מקורות

(1) כתב השו"ע (או"ח סי' שו, ו) וז"ל: חפצי שמים - מותר לדבר בהם. כגון חשבונות של מצווה, ולפסוק צדקה וכו'. והוסיף שם הרמ"א וז"ל: והמנהג להקל, שהרי מותר לפסוק צדקה, ע"כ. וכתב שם במשנ"ב (ס"ק לג) וז"ל: ובענין הכרות מצוות בביהכ"נ - יש אוסרים, ויש מתירים דלא שייך מקח וממכר אלא בחפץ הנקנה. ובמקום שנהגו היתר - אין למחות בידם. ע"כ.

חוב התשלום לקניות העליית לס"ת - מחמת נדר

נמצאנו למדים מהכרעת הפוסקים, שמכיוון שמכירת עליות לס"ת מהותן - נדר לצדקה, ולא גדר של מכירה שקונים בה חפץ מסוים, לכן המנהג הוא להקל ולמכור בשבת את העליות לס"ת לצורך החזקת ביהכ"נ או למטרות צדקה אחרות, וחוב הקונה לשלם מה שהתחייב הינו - מדן נדר לצדקה.

והנה השו"ע ביו"ד הל' נדרים (סי' רח, א) כתב וז"ל: כל הנודר או נשבע - רואים דברים שבגללם נשבע או נדר, ולומדים מהם לאיזה נתכוון, והולכים אחר העניין ולא אחר הדיבור וכו', ע"כ. כלומר, כלל ברזל

הורה לנו השו"ע, ומקורו מלשון הרמב"ם, שבהל' נדרים ושבועות מסתכלים תמיד מה היה רצונו של הנודר בזמן שנדר - וזה מה שמחייב אותו לקיום הנדר. ואפילו אם בפועל אמר בדיבורו מילים שניתן לפרשן באופנים שונים. שכיין שהנודר הוא זה שיצר בדיבורו את חלות הנדר - הוא הבעלים על האיסור או החיוב שיצר. ולכן האיסור קיים רק ביחס למה שהתכוון הנודר לאסור או להתחייב, ולא על דברים או אופנים שלא התכוון אליהם.

על פי זה ננסה בס"ד לענות על השאלות:

כאשר לא ניתנה לנודר האפשרות לעלות לעליה שקנה, בין אם זה נעשה בשגגה ובין אם במזיד, בכל המקרים יכול הנודר לטעון, שכל מה שהתחייב הוא רק בתנאי שיוכל לעלות לס"ת, אולם אם בניגוד לרצונו נמנע ממנו הדבר - על דעת כן לא נדר לצדקה. ולכן לא ניתן לומר בהל' נדרים "מזולו גרם", שזוהי טענה בהל' חו"מ כמבואר בהל' שכירות פועלים (סי' שכא-שכב, שלד-שלה). משא"כ לגבי נדרים שבודקים תמיד מה היתה דעת הנודר בשעת הנדר - ורק דעה זו יצרה את חלות החיוב. לפיכך - אם הנודר לא קיבל את העליה שלא באשמתו, את העליה - על דעת כן לא נדר ולכן פטור מלשלם. נוסף, שגם הגבאי ששגג פטור מלשלם לבהכ"נ מכספו עבור מניעת הרווח שגרם להם, מאחר ומעשהו נחשב כמבטל כיסו של חבירו, שמבואר ברא"ש ב"מ (פ"ה, סי' סט) בשם הירושלמי, שיש כלפיו תערומת בלבד, והוא פטור גם בדיני שמים. וכ"ש שהפטור קיים כשהגרמא נעשתה בשגגה.

(2) בנידון זה נראה, שדעת הנודר היא - שהוא יהיה הבעלים על העליה שקנה. כלומר, או שיעלה בעצמו לס"ת, או שייכבד בה אדם אחר לפי שיקול דעתו. והנה גם בנידון דנן, הרי נתן לו גבאי ביהכ"נ את העליה שקנה שיעשה עמה מה שרוצה, אלא שבפשיעתו או מחמת אונסו נעדר מביהכ"נ בשעה שהיה צריך לעלות. נמצא שהוא הפסיד לעצמו את העליה בהיעדרותו. ומצד שני התקיימה מחשבתו שחשב בשעת הנדר - שיקבל את העליה שקנה ויוכל לעשות בה כרצונו. ואת זה אכן קיבל, אלא שהוא, מסיבותיו האישיות, לא לקחה. לפיכך חל הנדר שלו לצדקה - וחייב לשלם לביהכ"נ מה שנדר.

אמנם האדם שעלה לס"ת במקומו - הוא הרי לא נדר ולא התחייב לשלם כסף עבור העליה הזו, והרי נתבאר לעיל בלשון המשנ"ב, שאין כאן מקח וממכר, כי העולה אינו מקבל שום חפץ, אלא יש כאן התחייבות של נדר לצדקה, ומאחר והעולה לא נדר - לכן פטור מלשלם. ובפרט לפי מה שביארנו בס"ד בתשובה הקודמת אליבא דהתוס' והרא"ש בחולין (פז.) והכרעת הש"ך (ח"מ סי' שפב סוף ס"ק ד), שהעולה לס"ת הוא ג"כ בעלים על העליה הזאת מחמת שחול' חייבו אותו לעלות לתורה, לא שייך לחייבו לשלם כסף על שקיבל דבר ששייך לו. ורק אם נדר לצדקה - מחויב לשלם את נדרו.

(3) מצד אחד אפשר לומר, שלאחר ששמעון זכה בעליה - בטל הדיבור הראשון של ראובן, ומעתה צריך ראובן לעשות נדר חדש כדי להתחייב בו. אולם לענ"ד יותר מסתבר לגבי הלכות נדרים מצוה, שהינם שונים לגמרי מגדרי חו"מ, שמאחר וראובן אמר בפיו שרוצה לעלות לעליה הזאת בתמורה

לתשעים שקל שיתנם לכהכ"נ - ואת זה הרי קיבל בפועל, לכן לא פקע דיבורו הראשון שהיה שאם יקבל בפועל את העליה שחפץ בה ישלם תמורתה לביהכ"נ תשעים שקל.

(4) מאחר והתבאר לעיל שבגדרים מסתכלים מה הייתה דעת בני האדם בזמן שנדרו. לפיכך אם שמעון מודה שבזמן הנדר לא היתה לו נפקא מינה איזה עליה יקבל, והעיקר שיעלה לתורה בשבת, ותמורת זאת יתרום מאה שקל לכהכ"נ, במקרה זה הנדר שלו נשאר קיים, כי בפועל קיבל עליה. אולם אם הוא טוען שרצה לעלות דוקא בעליה מסימית, ורק על זה הסכים להתחייב מאה שקל, במקרה זה בטלה ההתחייבות הראשונית. ומכיוון שעבור עליה אחרת לא התחייב לשלם - פטור הוא מכל תשלום, ובפרט שיש כאן גם את הנימוק הנוסף לפטור שהובא לעיל במקורות בסוף מס' 2, וע"ש.

(5) במציאות שנוצרה שהגיע כהן עוד לפני הקריאה בתורה, התברר למפרע שמכירת עליית הכהן היתה בטעות, מאחר ולא היתה עליה זו ראויה למכירה, וממילא בטלה ההתחייבות של הנודר שהייתה, רק אם ביהכ"נ ייתן לו בפועל את העליה הראשונה.

מסרים ורעיונות לפרשת השבוע

גדלות ראובן - בכור שבטי ישראל

"ותהר לאה ותלד בן, ותקרא שמו - ראובן" (כט, לב)

א. ההסתכלות השטחית על גדלותו של ראובן

בהבנה שטחית נראה לכאורה, שראובן שהיה בכור שבטי ישראל, איבד את כל החשיבות שהיה זוכה בה כבן בכור, שמתבטאת בבכורה, מלכות וכהונה, בגלל מעשהו עם בלהה שמוזכר בפר' וישלח (לה, כב) שהיה מעשה פזיז ונמהר. ומאחר והוא נענש, הבכורה - ניתנה ליוסף, המלכות - ניתנה ליהודה, והכהונה - ניתנה ללוי. וכך לכאורה כתוב גם בדברי הימים א (ה, א-ב): "בחללו יצועי אביו - ניתנה בכורתו ליוסף בן ישראל וכו'".

אמנם כשמתבוננים מעט לעומק לפי מיעוט השגתינו בשבטים הקדושים, אנו עומדים ומתפעמים מגדלותו הבלתי נתפסת של ראובן - בכור שבטי ישראל. ואשרי העם - שראובן הוא בכורו. ואשרי מי שזכה להיות מיוצא חלציו. ונבאר זאת בס"ד בהרחבה.

ב. הגדרת חז"ל את מעשהו של ראובן

כתוב בגמרא בשבת (נה:) א"ר שמואל בן כהנא, א"ר יונתן כל האומר ראובן חטא - אינו אלא טועה, שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר, מלמד - שכולם שקולים כאחד. אלא מה אני מקיים [כיצד נבאר את מה שכתוב בפסוק] "וישכב את בלהה פלגש אביו"? מלמד - שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב - כאילו - שכב עמה. תניא, ר"ש בן אלעזר אומר מוצל אותו צדיק [ראובן] מאותו עוון - ולא בא מעשה זה לידו. והראיה לכך, שלא יתכן שזרעו יעמוד ויאמר על הר עיבל כאמור בספר דברים (כ, כ) "ארור שוכב עם אשת אביו" וראובן ראש השבט יחטא בכך. אלא ודאי

הקב"ה, שעד ראובן לא היה בבריא אדם שעשה תשובה על חטא שלא חטא בו.

וזהו שממשיך שם המדרש, שבזכות תשובתו של ראובן - זכה הנביא הושע שהיה מצאצאיו, וממנו ירש את כח התשובה השלמה, לפתוח ולהינבא לישראל לעשות תשובה. וכמו שנאמר בהושע (יד, ב) "שובה ישראל עד ה' אלוך". ונבואה זו נקבעה כמורה דרך לדורות כיצד עושים תשובה, ולכן קבעו לקרותה בשבת שבין ראש השנה ליום כיפור.

ה. הוכחות שראובן לא נענש מחמת חטאו
לאור האמור נראה להלן בס"ד שלמעשה ראובן לא הפסיד מאומה מחמת מעשהו. כי ביחס למלכות - לעולם יהודה היה זוכה בה. מאחר ושורשו של דוד המלך, ומלך המשיח בא משרש נשמת יהודה. ולכן כתוב בדברי הימים א (ה, ב) שלמרות שניטלה הבכורה מראובן וניתנה ליוסף, אבל המלכות - לא ניתנה ליוסף - כי היא צריכה להיות רק אצל יהודה, כי הוא זרעו באו לעולם כדי שמלכי ישראל עד מלך המשיח יצאו מהם. הרי שהמלכות תמיד היתה מגיעה לבסוף ליהודה, גם אם ראובן לא היה חוטא.

למה לוי קיבל את הכהונה

כמו כן את הכהונה קיבל לוי מיד עם היוולדו, ולא היתה שום אפשרות שהיא תגיע לראובן. וכדברי רבי מאיר במד"ר בראשית (ע, י). והטעם לכך מסביר שם רבי מאיר - מכיוון שיעקב נדר עוד לפני שהגיע ללבן "וכל אשר תתן לי - עשר אעשרנו לך", נמצא שהוא חייב לתת מעשר לה' גם מהבנים שנתן לו הקב"ה. ומאחר וראובן היה בכור, בכור ממילא קדוש לה', ולא שייך לתת אותו מעשר, כי המעשר צריך לבוא רק מחולקין. ולאחר שנוציא את ארבעת הבנים הבכורים שגולדו לארבעת נשות יעקב, יישאר לוי שהוא העשירי, ולכן הוא נבחר להיות המעשר והוקדש לה', ומסיבה זו זכה לוי בכהונה.

כמו כן כתב רש"י בלידת לוי (כט, לד), שמיד עם לידתו שלח הקב"ה את גבריאל המלאך להביאו אליו, והקב"ה בעצמו קרא לו את השם - לוי, ונתן לו את כ"ד מתנות כהונה וע"ש ברש"י. והרי לידת לוי היתה שנים רבות לפני חטאו של ראובן. אלא ודאי שגם ללא חטאו של ראובן, לעולם לוי היה מקבל את הכהונה, כי זכה בה ע"י הקב"ה מעת לידתו.

למה יוסף קיבל את הבכורה

וביחס לאיבוד הבכורה, גם לאחר חטאו, ראובן נשאר - בכור ישראל. ולכן אביו יעקב בפר' ויחי כשמברכו אומר לו: ראובן - בכורי אתה, כלומר - הגדול שבבני, וזאת למרות חטאו. לפיכך בתואר "בכור ישראל" נשאר ראובן בכל התנ"ך. אמנם ביחס לדבר אחד בלבד נגרם הפסד לראובן מחמת חטאו והוא - שזרעו יורשים בארץ ישראל חלק אחד בלבד כמו שקיבלו שאר השבטים, ואילו שבט יוסף מתחלק לשני שבטים אפרים ומנשה, כאשר כל אחד מהם מקבל חלק אחר בירושת הארץ. נמצא שיוסף זכה לקבל שני חלקים בירושת הארץ כדן בכור שגוטל פי שניים בירושה, וכמו שכתב הרמב"ן בפ' ויחי (מת, ו) ע"פ הגמ' בב"ב (קכג), ואילו ראובן קיבל רק חלק אחד בירושת הארץ.

שלא חטא עם בלהה, אבל תבע את עלבון אמו לאה, מאחר ולאחר מיתת רחל, הכניס יעקב את מיטתו לאהל בלהה שהייתה שפחת רחל, ולא באהל לאה שהייתה אשתו.

ולכן ראובן שרצה שיעקב יעבור לגור בקביעות באהל לאה אמו בלבד את יצועיו, וכך גם פירש רש"י בבראשית (לה, כב), וכן פירש שם התרגום יונתן ב"ע. ונוסיף עוד, שבדברי המפרשים ישנם הסברים שונים כיצד גרם ראובן בפועל שיעקב לא ישן באותו הלילה עם בלהה. אם שהכניס את מיטת יעקב לאהל לאה או שראובן נכנס וישב באהל בלהה עד שהגיע לשם יעקב בלילה או שעמד מחוץ לאהל והשמיע קולות רמים, ומסיבות אלו נמנע יעקב מלהזדווג עם בלהה.

הרי שברור לחז"ל כמה הנחות יסוד. א - ראובן לא חטא בפועל עם בלהה. ב - מעשהו של ראובן נבע בגלל הידרו במצוות כיבוד אב, ולא חלילה מכוונות שאינן טהורות. אלא שלמרות כוונותיו הטהורות - אין אפשרות להדר בכיבוד אב על חשבון פגיעה בכיבוד אב שנראה, כאילו יעקב צריך שראובן ילמד ואותו כיצד להתנהג. ולכן היה עליו - לפי דרגתו, לדבר לפני כן עם יעקב אביו, ולא לעשות מעשה על דעת עצמו.

ג. כיצד נולד ראובן, ומהן תכונות הנפש שירש מכך

לאחר שהתבאר ע"פ חז"ל חטאו של ראובן - לפי דרגתו, נחזור כעת לשורש לידתו של ראובן ונראה שמעשהו היה קרוב לאונס, וכמעט בלתי אפשרי שיהיה אחרת. מבואר בפרשה (כט, כג-כה) שיעקב עבד שבע שנים אצל לבן כדי לשאת את רחל כפי שסוכם ביניהם, אלא שלבן רימה אותו, ובליל החתונה החליף ונתן לו את לאה. נמצא שיעקב כשהזדווג עם לאה היה בטוח שזאת רחל, ורק על דעת רחל הוא חשב בעת זיווגו. דבר זה דומה לבן תמורה [המבואר בשו"ע (או"ח סי' רמ, ג) וע"ש במג"א (ס"ק ט)] מה שתיירץ בנידון יעקב, שראובן נולד בגלל שאמו לאה הטעתה את יעקב ואמרה לו שהיא רחל, וגם נתנה סימנים לכך, כדי שיחיה עמה ולא עם רחל, והיא תזכה להוליד ממנו שבטים בישראל.

נמצא שראובן שנולד מהזיווג הזה, קיבל בעת לידתו בעל כורחו תכונה זו שהיתה באותה שעה לאמו, ומעתה היא נהפכה להיות חלק בלתי נפרד ממהותו, וזה מה שגרם לו להתנהג אח"כ בדיוק כמו שאמו התנהגה, ולמנוע את זיווגו של יעקב עם בלהה שפחת רחל, כדי שיעקב יחיה עם לאה אמו.

ד. המיוחד בתשובה של ראובן

ועל פי זה יובנו דברי המדרש רבה (בראשית פד, יט) שאמר הקב"ה: מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה, ואתה [ראובן] פתחת בתשובה תחילה, ע"כ. והקשה על כך בספר ראשית חכמה, הרי לפני כן אדם הראשון וקין חטאו ועשו תשובה? אלא הביאור הוא, שאדם הראשון וקין חטאו באמת, ולכן הם עשו תשובה לתקן את חטאם, אבל ראובן לא חטא עם בלהה כמבואר לעיל. וגם ביחס למה שפגע בכבוד אביו עבור כבוד אמו, הוא היה אנוס על כך, כי באופן הזה היה הזיווג שממנו הוא נולד, וממילא קיבל עם לידתו תכונות אלו. לפיכך אמר

אמנם למעשה המציאות הזאת היתה מתקיימת, אפילו אם ראובן לא היה נולד או שלא היה חוטא, וכפי שכתב הזוהר הקדוש (ח"א דף רלז), ובפ' האור החיים הקדו' פ' ויחי (מט, ג-ד). והטעם לכך - כי התבאר לעיל שיעקב בליל חתונתו לא ידע שהחליפו לו את לאה במקום רחל, ולכן בעת זיווגו עם רחל הוא חשב רק על רחל, וידע שהבן שיוולד לו מזיווג זה יהיה בנו בכורו, וממילא יקבל פי שניים מנכסיו, ופי שניים בירושת ארץ ישראל. אלא שלצערנו בגלל החלפת לבן את רחל בלאה, נולד לו ראובן כבנו בכורו. נמצא שגם לולא חטאו של ראובן, מצד יעקב - יוסף היה צריך להיות בנו בכורו ולקבל פי שניים. ומאחר ויעקב השקיע את כל כח קדושתו ומחשבתו להולדת יוסף מרחל כבנו הבכור, סובבו משמים שמחשבתו הקדושה של יעקב והפעולות שעשה לשם כך לא ילכו לאיבוד, וחטאו של ראובן שימש כאמתלא להעביר את הירושה הכפולה בארץ מראובן ליוסף, וכפי שהיה צריך להיות מתחילה, וכלשון הזוהר הקדו': הוחזרה האבידה לבעליה הראשונים, והכל שב למקומו הראשון.

1. מסקנת הדברים שהתבאר

מסקנת הדברים עד כה. ראובן הצדיק לא חטא עם בלהה. ולמרות שכונת מעשיו היתה לשם שמים לצורך כיבוד אמו, אולם גם עבור קיום מצוה חשובה זו, ראובן לפום דרגתו היה צריך להיזהר יותר בכבוד אביו. כמו כן התבאר, שראובן היה כמעט אנוס על מעשהו, מאחר ועם תכונות אלו נולד ע"י אמו, ותכונות אלו נעשו כחלק בלתי נפרד ממהותו. וגם הקב"ה בעצמו העיד, שראובן היה הראשון בבריאה שעשה תשובה למרות שלא חטא. כמו כן התבאר, שכל הדברים שגלגלו מראובן לאחר שחטא, בכל מקרה לא היה מקבלם מהטעמים שהתבארו. והתייחסות אביו וכל פסוקי התנ"ך לראובן כבכור שבטי ישראל - יחוס זה נשאר לעולם.

2. בזכות ראובן - נולדו יששכר וזבולון

כתוב בפרשת ויחי (מט, ד) שכשיעקב ברח את ראובן, אמר לו "פחזו כמים אל תותר, כי עלית משכבי אביך, אז חללת יצועי עליה". ובהבנה הפשוטה משמע, שיעקב מוכיח אותו על המעשה עם בלהה, וכך פירש שם רש"י. אמנם במדרש רבה שם (צט, ו) וכן במדרש תנחומא (שם ט) כתוב, שיעקב שיבח אותו בחצי הראשון של פסוק זה. שכשאמר לו "כי עלית משכבי אביך" לשבחו אמו, שהבאת תועלת גדולה למשכבי אביך, שבזכות הדודאים שהבאת לאמך לאה, אמרה לה רחל (ל, ט) "לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בך" ומחמת זה נולדו גם זבולון, שהיה עמוד התורה, ובזכותו נולד אח"כ גם וזבולון, כדי שיפרנס את יששכר שיוכל להגות בתורה ברווח, וכתוצאה מכך התרבתה התורה בישראל. וכך גם אמר רב לוי במד"ר (עב, ד-ה) בא וראה מה יפה היתה סרסורתן של הדודאים לפני הקב"ה. שע"י הדודאים עמדו שני שבטים גדולים בישראל, ועל ידיהם רבתה התורה בישראל.

נמצא שבזכות ראובן באו יששכר וזבולון לעולם, ובלעדי הדודאים שהביא לכבד את אמו - הם לא היו באים לעולם. ועכ"פ לאה לא היתה יולדתם, כי היא ילדה כבר ארבעה ילדים, שגם זה היה יותר ממה שהגיע לחלקה, ועל כך שיבחו יעקב אביו בברכתו.

ה. בזכות ראובן ניצל חי יוסף ממוות

כמו כן בזכות ראובן ניצל יוסף ממוות. וכפי שכתוב בפ' וישב (לז, יח-כב) ששמעון אמר ללוי, כמבואר שם בתרגום יונתן ב"ע, וברש"י פ' מקץ (מב, כד): "לכו ונהרגוהו ונשליכוהו באחד הבורות וכו'". וישמע ראובן - ויצלהו מידם, ויאמר - לא נכהו נפש, השליכו אותו אל הבור הזה... וכך עשו, ובזכות ראובן ניצל יוסף ממוות. כך שמעשיו ראובן שנעשו לשם שמים בלבד, גרמו לקיום שלושה שבטים בישראל, ומי יכול להעריך זכות כזאת גדולה.

ט. סגולת האבן אודם שבחושן שמשמלת את ראובן

ובזכות מעשיו הנשגבים של ראובן שזכה להוסיף ולקיים שלושה שבטים בישראל, שילם לו הקב"ה מידה כנגד מידה. שהאבן שלו בחושן שנשא הכהן הגדול על ליבו נקראת - אודם. וכתב רבינו בחי' בפ' תצוה (כח, טו) שאבן זו נקראת בימינו רובין, והיא ידועה וקיימת, וסגולתה היא - שכל אשה מעוברת שנושאת אותה - איננה מפלת את עוברתה. וכן היא מועילה להקלת הלידה למקשות ללדת. ואבן זו ידועה גם בימינו, וידוע שמרן הקהילות יעקב זצ"ל אישר את אמתותה וסגולתה, ועודד אנשים לפתוח גמ"ח להשאיל אבנים אלו למעוברות, ואכן גם בזמנינו אלפי נשים מעוברות נעזרו בכך ואכמ"ל.

ולאור האמור י"ל למה דווקא ראובן זכה לכך. שמאחר והוא גרם במעשיו להולדת יששכר וזבולון, ולהצלת חי יוסף, לפיכך שילם לו הקב"ה שבמשך אלפי שנים עוד כשנשא אהרן הכהן אבן זו על ליבו - האבן שלו הועילה להצלת חי רבבות ילדי ישראל שיבואו לעולם מבלי שיהיו ר"ל נפלים. והצלת חיים זו שנוקפת לזכות ראובן כלולה בברכת משה רבינו לראובן בפר' וזאת הברכה (לג, ו) "יחי ראובן - ואל ימות". כלומר, מלבד הברכה שניתנה לראובן שיחיה בעולם הזה, ובעולם הבא, ולא יזכר לו החטא בנידון בלהה וכפי' רש"י שם. עוד כלול בברכה זו, שמעשיו של ראובן להבאת ולהצלת חי שלושה שבטים יעמדו לו לעולם, ובזכותו - רבבות מילדי ישראל יחיו ויבואו לעולם, ולא יהיו חלילה נפלים.

י. ביאור עומק התחייבות ראובן להשיב את בנימין בשלום

לאור האמור יש לבאר עוד את הכתוב בפ' מקץ (מב, לז). שכאשר ביקש ראובן מיעקב אביו שישלח עמו את בנימין למצרים לצורך קניית אוכל להצלת חייהם נאמר שם "ויאמר ראובן אל אביו... את שני בני תמית אם לא אביאנו אליך, תנה אותם על ידי ואני אשיבנו". ויעקב סירב לבקשתו וכפי' רש"י

שם בגלל שאמר, בכור שוטה הוא זה, שאומר שאני אמית את בניו, וכי הם אינם גם בני? ולכאורה דברי ראובן קשים מאד להבנה, כי ברור שבדיני התורה אפילו אם האבא חייב מיתה - אסור להרוג את ילדיו במקומו בגלל עונש אביהם. והעושה כך - נחשב רוצח שחייב מיתה. ואיך יעלה בדעת ראובן להציע רעיון כזה לאביו?

אכן לפי המבואר י"ל שכונת ראובן היתה עמוקה ביותר, וידע היטב מה שאמר, אלא שהיה מנוע מלהסביר לאביו את האמת, ולכן השתמש בלשון של גוזמה והפלגה. שכתוב שם בפ' מקץ (מא, כא-כב) אחרי שיוסף אמר לאחיו שהם מרגלים, ואסר אותם שלושה ימים בבית סוהר וכו' "ויאמרו איש אל אחיו - אבל אשמים אנחנו על אחינו אשר ראינו צרת נפשו בהתחננו אלינו ולא שמענו - על כן באה אלינו הצרה הזאת. ויען ראובן אותם לאמור - הלא אמרתי אליכם אל תחטאו בילד ולא שמעתם, וגם דמו [לרבות דם יעקב אביו - רש"י] הנה נדרש, ע"כ. וביאור הדברים, שהשבטים ידעו שהם צדיקים גמורים ואין להם שום חטא מלבד מכירת יוסף, ולכן הם נענשים כעת, כי חטאם הגדול מקטרג עליהם. וכפי שקרה באמת, שיהודה הביאו למצרים, ויוסף רצה לאסור את בנימין בכלא לתקופה ארוכה.

משא"כ ראובן ידע שהוא נקי לחלוטין מחטא זה, ואדרבה רק בזכותו ניצל יוסף ממות לחיים. וכפי שהתורה עצמה מעידה עליו - "למען הציל אותו מידם, להשיבו אל אביו". ולפיכך הוא היה בטוח שאין לו שום חטא שיקטרג עליו, ואדרבה אם הוא יביא את בנימין למצרים - הוא בטוח שגם יחזירו בשלום לאביו. ולכן אמר ראובן לאביו מתוך בטחון מושלם "תנה אותו [את בנימין] על ידי - ואני אשיבנו" כי ידע שלו אין שום חטא שקשור למכירת יוסף שיקטרג עליו.

נמצאנו למדים, שוודאי שראובן לא התכוון חלילה שישנו היתר להרוג את בניו, אלא בגלל היותו בטוח שלעולם לא יקרה אסון לבנימין כשייקחנו, וישיבנו לאביו בשלום, לכן רק השתמש בלשון של גוזמה והפלגה שנועדה להמחיש לאביו עד כמה הוא בטוח בדבריו שישב את בנימין אליו בשלום. אמנם את האמת שעמדה מאחורי בטחונו - לא יכל לספר לאביו, כי השבטים החרימו שלא לספר ליעקב שמכרו את יוסף, לפיכך גם ראובן העלים מיעקב את מקור הבטחון בדבריו.

מסקנת הדברים

מהמעט שהתבאר לנו עד כה מגדלות הנשגבה של ראובן - בכור שבטי ישראל, אי אפשר שלא לחוש בעליל את נצחיות ברכת משה רבינו לראובן: יחי ראובן - לנצח, ואל ימות - לעולם. כי חיותו של ראובן - הינה חיותו הנצחית של עם ישראל. ומהאור שקורן מאישיותו הנשגבה - גם אנו נראה אור בס"ד במהרה.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויצא

"זה לעומת זה" - הנסיונות שמנשאים אותנו אל השלמות

א' - צדיקים מול רשעים - 1 | ב' - יעקב מול לבן - 3 | ג' - אנחנו מול הנסיונות - 5

א' - צדיקים מול רשעים

מכת נחשים ועכברים

נפתח את השיחה בסיפור אמיתי. פעם, באזור כפרי במדינת פנסילבניה, התלוננו תושבי המקום על זן מסוים של נחשים שחורים, שנדמה היה כי הם מתרבים ומשתלטים על המחוז. אמנם לא מדובר היה בנחשים מסוכנים, אבל הם היוו מטרד עבור התושבים, והשריף המקומי הגה תוכנית. הוא הציע לתושבים פרס כספי עבור כל נחש שחור שיוצג בפניו. מי שירה בנחש שחור ויציג אותו, יקבל לידיו כסף מזומן. נדמה לי שהפרס היה \$20 לכל נחש שחור.

כמובן שכל התושבים נכנסו לפעולה. הם הביאו נחשים שחורים אל השריף מכל רחבי המחוז. זה היה נפלא. באותו קיץ הרוויחו תושבי פנסילבניה הרבה כסף.

אלא שבשנה שלאחר מכן ניגשו החקלאים אל הרשויות, ותלונתם בפייהם: "משהו כאן לא בסדר! כל היבול שלנו נהרס!" מסתבר שהשדות הוצפו בעכברי שדה, שעשו שפטים ביבולם של החקלאים, וטרפו הכל. החקלאים מעולם לא ראו כמות כה עצומה של עכברי שדה!

בריאה של "זה לעומת זה"

עד שלבסוף מישהו גילה את הקשר בין נחשים שחורים לעכברי שדה. אחת המטרות של נחשים שחורים בבריאה היא לנטרל את השפעתם של עכברי השדה. טעמו של העכבר ערב לחיכו של הנחש, ולכן על אף שלפעמים הם עשויים להוות מטרד, לנחשים יש תכלית חשובה: הם פועלים כמשקל-נגד לעכברים. הרשויות החלו אפוא לחפש נחשים שחורים שאותם ניתן לייבא אל המחוז.

והנה, הבריאה כולה פועלת כך. יש אינספור דוגמאות כיצד ברא הקב"ה דבר אחד שעומד לעומת הדבר השני, על מנת ליצור משוואה נכונה בבריאה. זהו שאמר שלמה המלך ע"ה בספר קהלת (ז, יד): "גם את זה לעומת זה

עשה האלקים". שלמה המלך מלמד אותנו שכל התופעות הקיימות בעולמנו תוכננו על ידי הקב"ה באופן של שיתוף פעולה הדדי. על אף שאנחנו לא כל כך שמים לב, ובמבט שטחי נראה שהעולם מלא בכל מיני חלקים ופרטים שאינם קשורים אחד לשני, מי שילמד את בריותיו של השי"ת יגלה שלמעשה לכל דבר יש מקום מיוחד ומסוים בעולם, ותמיד באופן של "זה לעומת זה" - דבר אחד נברא לעומת הדבר שכנגדו. וזוהי הצלחת הבריאה.

המימד הרוחני

אולם כעת נלמד כיצד הגמרא במסכת חגיגה (טו, א) מבארת את הפסוק הזה. חכמינו ז"ל מגלים לנו שיסוד זה נכון לא רק לתפקודו הגשמי של העולם, אלא המימד הרוחני של העולם פועל אף הוא על פי עקרון זה. ואחת הדוגמאות שמביאה הגמרא לתופעה זו היא "ברא צדיקים, ברא רשעים". הקב"ה מנהיג בכוונה תחילה את ההיסטוריה באופן כזה, שהצדיק והרשע יעמדו זה מול זה.

והנה, לפני שננסה להבין מה מבקשים חז"ל ללמדנו בדבריהם אלו, חשוב להבין מה הפירוש שה' "ברא" צדיקים ורשעים. כי אנחנו יודעים שהקב"ה אינו קובע לאף אדם האם הוא יהיה צדיק או רשע. זהו אחד מיסודות העולם הזה, שהאדם הגיע לעולם הזה על מנת להשתמש בכח הבחירה שניתן לו.

כל אדם מגיע לעולם עם האפשרות לבחור, וביכולתו של כל אחד ואחד, כל איש ואשה, להיות מה שהוא בוחר להיות. גם עקרת בית פשוטה, יכולה לבחור להיות גדולה יותר מהצדיק הנשגב ביותר. כמובן שאשה אינה יכולה לבחור להיות איש, ומי שנולד נמוך אינו יכול לבחור להיות ענק. אבל בתוך התחום שניתן לו, לכל אחד ואחד מאיתנו ניתנה הבחירה לגדול. הקב"ה אינו כופה על אף אחד בחירה כזו או אחרת.

מוחמד, או אותו האיש. לאדם במדרגתו של אברהם צריכים רשע גדול ביותר.

ולא היה רשע גדול יותר מאשר נמרוד! כידוע, התורה יוצאת מגדרה כדי לתאר את כוחו, כיצד היה "גִּבּוֹר צִיד" ואיך שבנה ערים גדולות (בראשית י, ט-יב). הוא בנה עיר אחרי עיר, וחלק מאותם ערים שבנה שרדו כמעט עד לימינו! במבט ראשון נראה שתיאורים אלו הם עניני צדדי בהיסטוריה, וכי אין להם מקום בתורה. לכאורה אין בין תיאורי גדולתו של גיבור עתיק-יומין שנשכח זה מכבר לבין מטרתה של היסטוריה התורה דבר וחצי דבר. לא ברור מה מקומם של תיאורים אלו, ומדוע ראוי להקדיש להם מילים בתורה.

העניקים אשר בארץ

אך לאור היסוד שביארנו נוכל להבין שלא היה זה במקרה שבדורו של אברהם חי גם נמרוד; הוא לא היה שם במקרה, וכך נאלץ אברהם להתמודד עמו. לא ולא; זה היה מתוכנן מראש. "זֶה לְעִמָּת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים" - הקב"ה ראה את גדלותו של אברהם, את הפוטנציאל האדיר הטמון בו, ולשם כך הוא ברא את המושג הזה ששמו "נמרוד".

כל הישגיו של נמרוד - הכח, העושר, ההשפעה - ניתנו לו על ידי קורא הדורות מראש לשם מטרה אחת ויחידה. ה' אמר: "הנה יש פה נער צעיר הגדל בדור הזה, נער עם פוטנציאל אדיר. אני רוצה להעניק לו הזדמנות להשיג גדלות. אני אציב את נמרוד, רודן אמיתי, מארגן אמיתי, גאון, אחד הגיבורים הגדולים של ימי קדם, וכך תהיה לאברהם הזדמנות לגבור על רשע בסדר גודל שכזה".

אברהם הופיע אפוא בעיצומו של גל עבודה זרה אדיר ממדים - אברהם הגדול מצד אחד, ונמרוד הגדול מצד שני - ולאברהם היה מול מי להתמודד, וזה מה שהפך אותו למי שהוא. הוא השיג את גדלותו דוקא משום שהצליח לעמוד מול עוצמתו של נמרוד.

לכן אומר הקב"ה לעתיד לבא: "יבא נמרוד ויעיד באברהם שלא עבד עבודת כוכבים". נמרוד, זה שהפך את אברהם אבינו למה שהוא, זה שהוצב שם בבחינת "זה לעומת זה" - **שהוא** יבוא ויעיד על גדלותו של אברהם.

נשלפה מאשפתות

אבל זו רק דוגמא אחת שהגמרא מביאה. הגמרא שם מספרת על עדה ידועה נוספת שתיקרא אל דוכן העדים באחרית הימים: אשת פוטיפר. היא תישלף כעת מפח האשפה בו היתה מוטלת כל השנים הללו, ותישאל: "ובכן, מה יש לך לומר על יוסף?" "תבא אשת פוטיפרע ותעיד ביוסף שלא נחשד על העבירה". מי כמוה יכול להעיד על כך, לאחר שניסתה את יוסף יום יום.

"וַיְהִי כִּדְבַרְהָ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם" (בראשית לט, י). אנחנו לא יודעים מה היא אמרה לו כל יום, אבל אין ספק שזה היווה ניסיון קשה עבור יוסף. הוא הרי לא היה נשוי. וזה לא היה רק יום אחד. "בגדים שלבשה לו שחרית לא לבשה לו ערבית, בגדים שלבשה לו ערבית לא לבשה לו שחרית"

משכך, אי אפשר לפרש את כוונת חז"ל שהקב"ה ברא את הצדיק כצדיק ולעומתו את הרשע כרשע. ה' ברא בני אדם, **והם** אלו שבחרים האם להיות צדיקים או רשעים.

צופה הדורות מראש

למה התכוונו אם כן חז"ל באומרם "ברא צדיקים ברא רשעים"? הפירוש הוא כך: הקב"ה צופה קדימה אל העתיד ויודע בדיוק מה עתיד להיות, ומבחין מי עתיד לבחור להיות צדיק ומי עתיד לבחור ההיפך.

ומה הוא עושה? כשהוא צופה ורואה צדיק שמתמסר כל כולו לבחור בדרך הטובה, הוא חפץ לתת לו הזדמנות להשיג ולקנות בעולם הזה. אשר על כן הוא צופה אל העתיד ומוצא אדם שבחר בדרך הַרְשָׁע, ושיש לו יכולות וכישרונות מסוימים, ומציב את שניהם בדור אחד ובמקום אחד, וזאת על מנת להעניק לצדיק את ההזדמנות לעמוד בפני ניסיון - הניסיון שיציב בפניו הרשע.

כך הפכו גדולי האומה להיות מי שהם, כך זכו להגיע לאן שהגיעו, בזכות "זה לעומת זה". תמיד היה מי שניצב נגדם - **שהוצב** נגדם - והעניק להם הזדמנות להתעלות ולגדול מכח ניסיון זה.

"בקשתכם נדחתה!"

איפה רואים את זה? הגמרא בעבודה זרה (ב, א) אומרת כי "לעתיד לבוא מביא הקדוש ברוך הוא ספר תורה ומניחו בחיקו ואומר כל מי שעסק בה יבא ויטול שכרו". מטבעם של דברים, כשמחלקים שכר, ישנם לקוחות רבים. מגיעים אפוא כל העמים, כל משפחות האדמה מכל התקופות בהיסטוריה, ומודיעים: "הנה, אנחנו כאן. אנחנו רוצים להגיש בקשה לקבל שכר".

הגמרא מתארת את חילופי הטענות הלך ושוב, ולבסוף הקב"ה מודיע לגויים שבקשתם נדחתה. צר לו, אבל ישנה אומה אחת בלבד שתקבל שכר - הלא היא עם ישראל.

אך על כך טוענים אומות העולם: "ישראל שקיבלוהו היכן קיימוהו?" - למה בחרת בעם ישראל? רק משום שהם קיבלו את התורה? מי אמר שהם אכן קיימו אותה?

ועל זה משיב השי"ת: "יִתְּנוּ עֲדֵיהֶם וְיִצְדְּקוּ" (ישעיה מג, ט) - "מכם יבואו ויעידו בהן בישראל שקיימו את התורה כולה" - הקב"ה יביא עדים, מבין הגויים בעצמם, שיעידו על צדקתם של ישראל.

עדותם של הרשעים

ואז קורא השופט לעד הראשון אל דוכן העדים: "יבא נמרוד ויעיד באברהם".

אתם יודעים מי היה נמרוד? הוא זה שהחליט לעמוד נגד אברהם. ואל תחשבו שהוא היה כלומניק קטן. בתחרות איגרוף, כשרוצים לבדוק את כוחו של מתאגרף כבד-משקל, לא מביאים מתאגרף קטן-גוף שיתמודד מולו. את החזקים תמיד בוחנים באמצעות יריב חזק. מול אדם ענק כמו אברהם אבינו אי אפשר להעמיד רשע קטן דוגמת דארווין,

לבן ויעיד ביעקב" אומר ה'. "שהוא יעיד על גדלותו של יעקב". פירושו של דבר הוא, שלבן הוצב לעומתו של יעקב, ועל ידי לבן השיג יעקב את גדלותו.

והנה, אנחנו היינו חושבים שההיפך הוא הנכון. אם היו שואלים אותנו מנין הגיעה גדולתו של יעקב, היינו משיבים שהיה זה בזכות שהיה "יָשָׁב אֶלְהִים" - היתה לו הזכות לשבת באוהליהם של גדולי עולם. הוא ישב באוהלם של הוריו הגדולים, יצחק ורבקה; ובנוסף לכך, הוא ישב במשך ארבע עשרה שנה באוהלי שם ועבר, שם למד בהתמדה ובשקידה שאין דומה להם. רש"י מביא בשם חז"ל על הפסוק "וַיֵּשְׁבֵם בְּמִקְוֵם הַהוּא" (יח, יא) - "באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה". פירוש, בכל שנות לימודו בישיבת שם ועבר לא שכב יעקב במיטה, מחשש שמא ישן יתר על המידה, אלא היה נרדם על השולחן בבית המדרש.

אין ספק שלימוד במשך ארבע עשרה שנה בהתמדה כה גדולה הוא הישג אדיר. אילו מי מאיתנו היה זוכה ללמוד בישיבת מיר במשך ארבע עשרה שנה, היינו נעשים אדם גדול; וארבע עשרה שנה בישיבת מיר בפולין היתה הופכת אותנו לאדם גדול עוד יותר. אבל לשמוע שיעורים במשך ארבע עשרה שנה מפיו של אותו צדיק עליון, עבר? דעו לכם שאילו עבר היה מגיע למסור אפילו שיעור אחד בבית מדרשו, היינו משיגים בכך דברים אדירים ונפלאים! היינו נעשים אנשים אחרים לחלוטין!

סוד שלמותו של יעקב

היכן השיג אם כן יעקב את שלמותו? מה הפך אותו ליעקב אבינו? בראש שלנו התשובה ברורה מעל לכל ספק - היו אלו האוהלים שבהם ישב! מה קרה לאחר מכן? מכאן והלאה העניינים החלו להסתבך... היה עליו להימלט בחשאי, ולבסוף הוא התגלגל לבית לבן. ואיזה בית זה היה; לבן היה רשע ורמאי מאין כמותו.

אילו מדובר היה בנו, היינו מרגישים כאילו נסענו לביקור בגיהנום, ולא היינו שורדים שם יותר משבוע. אולם יעקב חי את החיים הללו במשך עשרים שנה! ולכן במבט ראשון נראה שבבית כזה אין כל כך סיכוי לעלייה רוחנית.

אולם באחרית הימים כולנו נגלה שההיפך הוא הנכון. כאשר הקב"ה יחפש עד שיעיד על גדולתו העצומה של יעקב אבינו, לבן הוא זה שייקרא אל הדוכן. לא יצחק ורבקה, וגם לא שם ועבר. אין כל ספק שהם היו יכולים להעיד דברים נפלאים אודות יעקב. הרי אוהלים אלו הם הם **שהכינו** את יעקב לשנים שבאו אחר כך, וללא שנים אלו של "יושב אהלים", שבהם התחנך על ידי ענקי עולם אלו, יעקב לא היה מצליח מול לבן הרשע. אולם ביתו של לבן הוא המקום שבו **השיג** יעקב את גדלותו. דוקא במקום שנראה כהכי פחות מתאים לעלייה רוחנית, דוקא שם הפך יעקב לענק. שבענקים.

(יומא לה, ב). זה ניסיון איום ונורא! אך על ידי ניסיון זה זכה יוסף למדרגתו הנפלאה. יוסף הצדיק זכה להיות יוסף הצדיק בגלל אותה מרשעת.

התגברות לדורות

על פי יסוד זה שמלמדים אותנו חז"ל, אנחנו מבינים מדוע התגלגלו העניינים כך. הלא פוטיפר יכול היה לישא אשה שאינה מתעניינת בגברים אחרים. היא לא היתה חייבת להיות אשה מהסוג הזה. או שהיא היתה יכולה להיות אשה מהסוג שאף פעם לא נמצאת בבית - היא היתה יכולה להיות עסוקה כל היום באיזה ארגון נשים, בתכנון אירועי התרמה עבור יתומים מצריים מסכנים. או שהיא יכולה היתה להיות אשה שיוצאת כל היום לקניות, אשה שמסתובבת תמיד בשדרה, בחיפוש אחר מבצעים. היא אף פעם לא בבית.

אך "במקרה", היא לא היתה מהסוג שמסתובב בחוץ. המרשעת הזו היתה תמיד בבית, וכך היא תמיד היתה פנויה. ועכשיו אנחנו יודעים למה זה היה כך. היא הוצבה שם למטרה אחת בלבד: כדי שיוסף יוכל להיות האדם הגדול כפי שאכן זכה להיות.

אילו יוסף היה נכנע ליצרו הרע, לא היינו יודעים אודותיו דבר. הסיפור היה נגמר, והתורה לא היתה טורחת לספר את סיפור מכירתו מלכתחילה, כי אין סיבה לעסוק בזה. וגם אבותינו לא היו יורדים למצרים. לא היתה יציאת מצרים, ומי יודע מה היה קורה עם האומה היהודית?

היסטוריה של עמידה בניסיון

הגמרא מונה עוד כמה וכמה דוגמאות של רשעים אשר ייקראו לדוכן העדים באותו יום גדול ונורא. נבוכדנצר יבוא ויעיד כיצד חנניה מישאל ועזריה היו מוכנים למסור את נפשם ובלבד שלא ישתחוו לצלם. המלך דריוש יעיד על גדלותו של דניאל, כיצד המשיך להתפלל שלוש פעמים ביום כנגד ירושלים, גם בארמון המלוכה, למרות שהדבר נאסר עליו. הוא המשיך לנהוג בארמון כפי שנהג בהיותו נער בארץ ישראל.

מה הפך את חנניה מישאל ועזריה לגדולים כל כך? היה זה בגלל נבוכדנצר. כיצד השיג דניאל את גדלותו? משום שהיה מלך ששמו דריוש. ומדוע נבראו נבוכדנצר ודריוש? משום ש"גַם אֵת זֶה לְעֵמֶת זֶה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים". כאשר ראה הקב"ה שיהיה צדיק בדור מסוים, הוא שתל רשע באותו הדור. ובאחרית הימים יכירו הכל שבזכות ההנהגה הנצחית של "ברא צדיקים ולעומת זה ברא רשעים" - אנשים מתרוממים ומשיגים גדלות.

ב' - יעקב מול לבן

התמדה בלתי נתפסת

והנה, עד נוסף שיבוא להעיד באחרית הימים הוא דמות מפרשת השבוע - מיועדנו משכבר הימים, לבן הארמי. "יבא

אנשים ונשים, גומלי החסדים, העדינים כמו צאן, כל אלו צמחו מתוך הגדלות אותה השיג יעקב בביתו של לבן הארמי.

והפסוק ממשיך: "וְעָבַד" - זה משה, שעליו נאמר: "מִלְשָׁה עָבַד ה'". משה רבינו כבר היה נוכח בביתו של לבן. יעקב אבינו הגיע למדרגה כל כך נעלה בבית לבן, עד שנעשה ראוי למשה רבינו, האדם הגדול ביותר שהופיע אי פעם על פני האדמה. בבית לבן, יעקב אבינו קנה את משה רבינו; הוא קנה אומה הראויה לאדם הנעלה והגדול יותר מכל האדם.

"וְשִׁפְחָה" - זו רות, שכינתה את עצמה "שִׁפְחָתְךָ" (רות ב, ג). רות הצהירה שהיא שפחה, היא מוכנה ומזומנת לשרת; מוכנה לעזוב את עולמם של הגויים ולהצטרף אלינו. והיא זו "שעתיד דוד לצאת ממנה". יעקב אבינו נעשה ראוי לכך שאשה גדולה זו תצטרף לאומתנו, בגלל לבן.

מה מלמדים אותנו חז"ל? שהשלמות העצומה אותה השיג יעקב אבינו, עבורו ועבור זרעו, כבר היתה טמונה בזרעים שזרע בבית לבן. לא בביתם של יצחק ורבקה שבו היה יעקב בתחילה; וגם לא בבית שם ועבר. את שלמותו האמיתית רכש יעקב דוקא במקום הכי בלתי צפוי - בביתו של לבן הארמי.

כליל השלמות

והנה, קשה היה לחיות עם חותן כמו לבן הארמי. שווער כזה מהווה מטרד לא קטן גם אם הוא גר באוסטרליה ואתה בברוקלין. אבל לחיות באותו בית?! זה בהחלט לא קל. יעקב סבל נוראות מחמיו, ממידותיו הרעות, מהשקרים וממעשי המרמה שלו, אולם הוא סבל הכל; ולא רק במשך שבוע אחד - במשך שבועות, חדשים ושנים.

נתאר לעצמנו אדם שיש לו מעביד שעושק ממנו את המשכורת, שבוע אחרי שבוע, במעשי נוכלות ומרמה מכל הסוגים והמינים. עובד שמסוגל לסבול זאת ולהמשיך להתנהג כלפי מעבידו בדרך ארץ במשך חודשים ספורים, חצי שנה, שנה - הוא בוודאי אות ומופת לסבלנות ומידות טובות. אך יעקב אבינו סבל בשקט את ההתנהגות הזו במשך שנים רבות!

אבל עד כמה שלבן רימה אותו על כל צעד ושעל, יעקב נהג כלפיו בנאמנות בלתי נתפסת. "הִיִּיתִי בְּיוֹם אֶקְלָנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלִילָהּ" (לא, מ). השמש הקופחת על ראשו של יעקב לא גרמה לו לעזוב את הצאן על מנת לחפש מחסה מפני קרניה הלוהטות. בלילות הקפואים, יעקב יכול היה לזחול את תוך האוהל ולהציל את עצמו מהקיפאון ששרר בחוץ. ישנם לילות קרים ביותר בפדן ארם, וליעקב לא היה תנור שיפיג במעט את צינתו. הוא היה יכול להיכנס אל תוך האוהל, להתחפר מתחת לעשר שמיכות, ולשכוח מהעולם שבחוץ; אך הוא לא עשה זאת. כי הוא עבד אצל לבן. היה זה ניסיון אדיר עבור מידותיו של יעקב, והוא עמד בו בהצלחה מסחררת.

הישג רציני

ומהי הגדלות שאותה השיג יעקב בשנים אלו? הבה נאזין לדברים שאמר יעקב אודות עצמו, עם סיום תקופת שהותו בבית הזה: "עָם לָבָן גִּרְתִּי... וַיְהִי לִי שׂוֹר וְחֲמוֹר צֹאן וְעֶבֶד וְשִׁפְחָה" (בראשית לב, ה-ו). כזכור, בפרשת השבוע, יעקב הגיע לביתו של לבן ללא פרוטה בכיסו. וכעת הוא עוזב אותו כעשיר גדול, עם עדרי בהמות, עבדים ושפחות!

להוציא ממון מביתו של לבן הוא הישג גדול ביותר, כי לבן לא היה מסוג האנשים שאיפשרו למאן דהו להוציא ממנו ממון. הוא בעצמו היה רודף בצע. לבן אהב דבר אחד; חוץ מאת עצמו, הוא אהב עוד דבר אחד בלבד: כסף!

כולנו זוכרים מה קרה כשלבן ראה את התכשיטים שנתן אליעזר לרבקה. "וַיְהִי כִּכְרָאת אֶת הַנָּזָם וְאֶת הַצִּמְדִּים... וַיֹּאמֶר בּוֹא בְרוּךְ ה'" (בראשית כד, ל-לא). אנחנו כבר מבינים מה גורם ללבן לברך אנשים. לבן חי בשביל העסקים. כך שהעובדה שיעקב עזב אותו ברכוש כל כך גדול, עם עדרי בהמות, עבדים ושפחות, זה הישג רציני.

ויצא ברכוש גדול

אך המדרש (עי' בראשית רבה עה, ו-יב, מדרש תנחומא וישלח אות א) מגלה לנו שמלבד העושר הגשמי אותו רכש יעקב בבית לבן, הוא רכש דברים נוספים, חשובים יותר, הנרמזים בפסוקים אלו. הבה נלמד שוב את הפסוק, ונראה כיצד חז"ל מפרשים אותו.

"וַיְהִי לִי שׂוֹר" - זה יוסף, שנקרא בתנ"ך "שור", שנאמר "בְּכֹר שׂוֹרוֹ הָדָר לוֹ" (דברים לג, יז), והפסוק מרמז לזה. הכוונה אינה רק שנולד ליעקב בן קטן בשם יוסף. "יוסף" פירושו שבט נוסף משבטי י-ה, אפרים ומנשה - וכל הגדולה שיצאה לבסוף מיוסף.

"יוסף" הוא הישג שיעקב היה יכול לקנות רק לאחר שהשיג מדרגה מיוחדת של גדלות, שאז נעשה ראוי לבן כזה, לעתיד כזה. והיכן השיג מדרגה זו? בביתו של לבן! כל מה שנכלל במושג הזה ששמו "יוסף" - בנין ענק של קניינים עצומים ועתיד עצום - את כל זה קנה יעקב בבית לבן.

"וְחֲמוֹר" - מה זה מסמל? מלבד החמורים שהוציא יעקב מבית לבן, מה נרמז במילה זו? אומרים חז"ל שהכוונה למלך המשיח שעליו נאמר: "עֲנִי וְרִכֵּב עַל חֲמוֹר" (זכריה ט, ט). חז"ל מגלים לנו שהמשיח שיצמח מבית דוד - כל המעלות שימות המשיח יביאו לעם ישראל ולעולם כולו - כבר הושגו בבית לבן. יהודה, שמזרעו יצמח המשיח, נולד ליעקב בביתו של לבן.

עֶרֶשׁ האומה

"צֹאן" - "קניתי שם גם צאן", אומר יעקב אבינו. ומי היו הצאן שיעקב קנה? "אלו ישראל" - עם ישראל נקרא צאנו של הקב"ה, צאן קדשים, וכמו שאומר הפסוק: "וְאֶתְנֶה צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי" (יחזקאל לד, לא). כלומר, כל עתידו של עם ישראל במשך כל הדורות, המוני בית ישראל הקדושים,

לבן לעומת יתרו

וכך השיג יעקב את גדלותו. משל למה הדבר דומה, לנגר המשייף גזיר עץ בעזרת נייר זכוכית. מעולם לא התנסיתי בזה בעצמי, אבל כשהייתי ילד קטן ראיתי פעם נגר משייף גזיר עץ כדי ליצור ממנו רהיט. מדובר במלאכה לא קלה; צריך להפעיל לחץ, ולשייף הלוך ושוב, הלוך ושוב. אבל זה מה שגורם לעץ להיות חלק; כל הבליטות והחספוסים הופכים לחלקים באמצעות הלחץ המופעל על פיסת העץ. וזה מה שקרה בבית לבן - יעקב אבינו נעשה משויף.

מידותיו של האדם דומות לגזיר עץ; שלמות הדעת, שלמות המידות, אינם דברים שניתן להשיגם בקלות. כולנו זקוקים לכל כך הרבה דברים ששייפו אותנו ויהפכו אותנו לבני אדם חלקים, שקל להתמודד עמם. על מנת להפוך אותנו לאנשים מוצלחים, אנשים טובי-מזג, רגועים, סבלניים וסלחניים, אנו זקוקים להתנגדות זו. ולכן הקב"ה שולח לנו כל מיני אנשים שיהיו את ה'נייר זכוכית' הזה, שיתנגדו אלינו וישייפו אותנו.

כעת אנו מבינים מדוע לבן היה שם! זה לא היה בטעות! הרי חמיו של יעקב יכול היה להיות אדם כמו יתרו, איש נעים הליכות ומכניס אורחים; אדם חושב ומעמיק, שקיים את כל מצוות השכל, חובות הלבבות. למה לא?

אך לא! ה' הציב שם בכוונה תחילה את לבן, כדי שכאשר יגיע יעקב לפדן ארם, הוא ימצא שם אדם שירמה אותו על כל צעד ושעל. טעות היא לחשוב שאך במקרה הזדמן יעקב לביתו של רמאי כזה, ושיעקב הצליח להתרומם ולהשיג גדלות **חרף** המכשול הזה. לא! לבן היה המכשול שהוצב שם בכוונה תחילה, כדי **שעל ידו** יהפוך יעקב לאדם השלם.

כך מגיעים לתרי"ג

יעקב אבינו הצליח בגלל שהוא הבין את זה! הוא הבין שהקב"ה מציב בפניו הזדמנויות, ובזכות הבנה זו הצליח יעקב להשיג את מדרגת גדלותו. הוא היה מוכן לזה, והוא השיג את כל השלמות שעתידה להשפיע השפעה נצחית עליו ועל זרעו.

עכשיו אתם יודעים את הפירוש האמיתי בדברי חז"ל שהביא רש"י: "עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי". על פי רוב רגילים להבין שהכוונה היא: "עם לבן הרשע גרתי, ואף על פי כן תרי"ג מצוות שמרתי", אבל כעת תשמעו את הפשט האמיתי: "עם לבן הרשע גרתי, ובזכות כך, בזכות הדרך שבה גרתי עמו, כך הפכתי למי שאני". וכך הפכנו לעם ה' שממשיך לשמור תרי"ג מצוות עד היום הזה. וזה נבע מגדלותו של יעקב, כי הוא הבין את היסוד של "גם את זה לעֲמַתָּה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים".

ג' - אנחנו מול הנסיונות

סימן לבנים

בעבר הארכנו לא פעם ולא פעמיים בדברי חז"ל הידועים, "מעשה אבות סימן לבנים" - פירוש, חייהם של אברהם יצחק ויעקב היוו נבואות על העתיד. לכן כאשר אנו לומדים את המקרים שאירעו לאבותינו כפי שהם מסופרים בתורה, **ואת האופן בו הם הגיבו לאירועים אלו**, עלינו לעשות זאת מתוך הבנה שאירועים אלו אמורים לשמש כדוגמא למה שיארע לזרעם.

על פי זה נבין כי תהליך זה של "גם את זה לעֲמַתָּה עֲשֵׂה הָאֱלֹקִים" הינו תהליך שיצר הקב"ה עבור עם ישראל. אברהם ונמרוד, יעקב ולבן, יוסף ואשת פוטיפר, כל אלו הם רק דוגמאות. למעשה מדובר בנו. זה מה שאנחנו לומדים כעת, שהקב"ה מתכנן את מהלך החיים שלנו באופן זהה.

משמעות הדברים היא שממש כמו אצל אבותינו, הקב"ה נותן גם לנו תמיד הזדמנויות להשיג גדלות, באמצעות המצבים שבהם הוא מציב אותנו בכוונה תחילה.

אלא שמה קורה בפועל? איננו מוכנים כלל לנסיונות אלו, כי לא השכלנו להבין את דרכי ה' בעולמו! לכן יהודים רבים כל כך מאפשרים לעצמם ליפול לפני ההתנגדות שבפניהם הם ניצבים, ובכך הולכים לאיבוד. כל כך הרבה "אברהמים" הולכים לאיבוד כל הזמן. כמה "יוספים" כן נכנעו בסוף לפיתוי? אנחנו שמענו רק על סיפורי ההצלחה, אך הכשלונות אינם ידועים לנו. כל כך הרבה "יעקבים" כשלו בהתמודדות מול חמיהם. רבים כל כך יכולים היו לבחור בדרך של הצלחה וגדלות; הקב"ה העניק להם הזדמנות פז להתעלות ולהשיג גדלות בכך שסיבב אותם באנשים מאתגרים ובמצבים מאתגרים. אבל הם לא הבינו נכון את אשר לפנייהם.

חיים של עלייה

אכן, הענין הזה טעון ביאור, ולשם כך נצטט את דברי המסילת ישרים. בתחילת פרק א' מספרו הגדול קובע הרמח"ל קביעה חשובה; נעשה נא את אוזנינו כאפרכסת כי לקלוט את הדברים הבאים: "כל ענייני העולם הנה הם נסיונות לאדם". הכל זה נסיונות.

כאמור, זו אמירה חשובה, אבל קודם עלינו להבין את המילה 'נסיונות'. 'וְהָאֱלֹקִים נִסָּה אֶת אַבְרָהָם' (כב, א) פירושו, האלקים רומם את אברהם. המילה 'נִסָּה' קשור למילה "נִשָּׂא", להגביה, לרומם. וזאת אומרת שכאשר הקב"ה שולח לאדם ניסיון, הרי שמצב זה נועד להגביה ולרומם את האדם ולהפוך אותו לשלם יותר; ובכך להגיע לתכלית לשמה הוא נברא. זו הסיבה שהגענו לעולם הזה. לא הגענו לכאן כדי לדרוך במקום; הגענו לכאן כדי להתקדם, להשתפר. וכל דבר שנקרה בדרכנו במהלך חיינו מיועד לתכלית זו.

שבאישיותך. חבל לך להחמיץ את הניסיון! הרי לא לעולם תחיה יחד עמם בבית אחד, וכשיבוא היום ותעזוב את בית הוריק, הזדמנות זו תאבד ממך לעד.

אז אם זכית ואתה עדיין מתגורר בבית הוריק, בבית מלא אחים ואחיות, כדאי לך להשתדל לחיות עמם בשלום ובהצלחה. אם תצליח להסתדר איתם, הרי שבזה אתה משיג את השלמות שלשמה נוצרה הזדמנות זו. אחיך ואחיותיך הוצבו שם למטרה זו בדיוק. הקב"ה בחר עבורך את האחים שמתאימים לך בדיוק, כל אחד ואחד והאופי שלו, כל אחד והגחמות שלו, וזאת כדי להעניק לך אינסוף הזדמנויות.

הדברים נכונים גם לגבי אבא ואמא. אבא ואמא הם ניסיון גדול. ואין הכוונה רק מצד החובה לכבדם, כגון להגיש להם כוס מים צוננים. כמובן שעליך לומר תמיד לאמך: "אמא, היום אני אגיש את האוכל אל השולחן. שבי בנחת על יד השולחן, ותני לי לזכות במצוה". וגם בחר ישיבה. לא יקרה שום דבר אם הבן יתנדב מפעם לפעם לשטוף כלים. אבל מעבר לכיבוד אב ואם, הנושא הוא הצורה שבה אדם מתמודד עם אביו ואמו ביום-יום. לא תמיד זה קל, אולם בן נבון ובת נבונה ידעו להתרומם ולעמוד בניסיון. וזו הסיבה שהורים **אלו** ניתנו לכם בדוקא!

האשה המושלמת

יום אחד אתם תתחתנו, ואז מגיעה הזדמנות נוספת. אשה היא הזדמנות, וגם הבעל הוא הזדמנות. חיי הנישואין ניתנו לאדם כדי להשיג שלמות. זו המשמעות של "עזר כנגדו" - האיש מקבל עזרה וסיוע ממשיהו שעומד נגדו, וכן האשה מקבלת עזרה וסיוע ממי שעומד נגדה, שכן איש ואשה שונים זה מזה מטבעם.

לא תמיד האשה היא דבש - לפעמים יש בה גם מן העוקץ. רק התורה הקדושה נמשלה לאשה מושלמת, רק עליה נאמר "גְּמְלָתָהּ טוֹב וְלֹא רָע כֹּל יָמֵי חַיֶּיהָ" (משלי לא, יב). אבל אשה בשר ודם היא בן אדם. אז מה אומר הבעל הכסיל? "עם אשה כזו אני לא יכול לשרוד. אני פשוט לא מסוגל איתה". אך הקב"ה אומר: "תראה, אני יודע מה אני עושה. אני נמצא בעסק הזה כבר זמן רב, ואתה יכול לסמוך עלי - זו האשה שנבראה במיוחד בשבילך. נכון, היא מנסה אותך, היא מציקה לך, היא שורפת לך את ארוחת הערב ולפעמים גם שורפת את הרגשות שלך, אבל זו ההזדמנות הגדולה שבחיי העולם הזה!"

גם יחסי כלה-חמות הם ניסיון הדדי. אך מה אומרת כלה חסרת-דעת? "אילו רק היתה לי חמות אחרת, הכל היה נראה אחרת! אך עם האשה **הזו** אני לא יכולה להסתדר". לא! חמות זו היא החמות המושלמת עבורך, ובה בחר ה' במיוחד בשבילך! ומה אומרת החמות? "דוקא אותה הבן שלי היה צריך לבחור! מבין כל הדגים שבים, הוא לא מצא אחרת!?" - ושתיהן נכשלו בניסיון! זה ניסיון!

כלה המצליחה לנהוג באורך-רוח עם חמותה, על אף שהיא חמות קשה; היא סובלת את עולה ומפזרת חיובים

כל מאורע והתרחשות, כל שביל שאותו אנו חוצים, הכל נועד עבור מטרה אחת ויחידה: לנסות אותנו. זה נכלל במושג של 'השגחה פרטית'. הקב"ה מתמקד בכל יחיד ויחיד מכלל ישראל, יומם ולילה - הוא עוסק רק בזה - **וכל** דבר שעושה הקב"ה מתוכנן כדי שאתה תשיג את שלמותך. והאופן בו אתה מגיב לניסיון - זוהי הצלחתך בחיים.

זאת אומרת שכל אדם שנשלח אליך הוא ניסיון. לדוגמא, יש אדם שהוא מטרד, הוא גאוותן, הוא משעמם, והוא לא התברך בחכמה יתירה. אבל למרות הכל אתה מנצל את ההזדמנות ומתייחס אליו יפה, אתה מתחשב בו, וכשהוא נפרד ממך הוא חושב לעצמו: "איזה אדם נחמד" -- דע לך שעמדת בניסיון. הוא נשלח אליך בכוונה תחילה, וכשאתה בוחר בחירה נכונה, אתה משיג שלמות, שלמות שתישאר עמך לנצח נצחים.

חיים בתנור ה'רוטיסרי'

יש כל כך הרבה מיני שלמויות שעלינו להשיג. אנחנו זקוקים לשלמות במידת הסבלנות. כן, עלינו ללמוד להיות סבלניים. עלינו להשתלם ביחסנו כלפי אחרים. צריכים להשתלם במידת הזריזות, ולגבור על העצלנות הטבעית. אנחנו חייבים להשתלם במידת החסד, במידת הנדיבות. להשתלם בללמוד איך לשמור על הפה סגור. לאדם יש כל כך הרבה היבטים באישיותו, ומוטל עליו לשייף ולהחליק כל אחד ואחד מהם. הקב"ה חפץ לסייע לנו בעבודתנו זו, ולכן הוא שולח לנו כל מיני אנשים, כל מיני מצבים, שבכוחם להביא אותנו אל כל חלקי השלמות.

ניתן להמשיך זאת ל'רוטיסרי' [סוג של תנור צלייה], שבו מותקן שיפוד מסתובב, המוודא שהעוף נחשף לאש ונצלה היטב מכל צדדיו, ושלא נשארה בו אפילו פינה אחת של בשר חי. לכן זה מסתובב תמיד, כדי שלא ישארו בעוף שום נקודות שלא ניצלו.

הקב"ה מניח כל אחד ואחד מאיתנו על 'רוטיסרי' מעין זה. הוא מסובב אותנו לכאן ולשם, נותן לנו הזדמנויות רבות, ומזמן לנו כל מיני 'רשעים' שעמם עלינו להתמודד, על מנת שכל חלק וחלק מאישיותנו 'יצלה' היטב. אבל אין הכוונה רק ל'רשעים' במובן של לבן. לא בהכרח נצטרך להתמודד עם אנשי רשע. מי ששומע את הדברים, חשוב שלא יישם אותם בצורה לא נכונה. מה שאמרו חז"ל "ברא צדיקים ברא רשעים", זוהי דוגמא בלבד, ובאופן זה הדבר ניכר היטב. אך הענין של "זה לעומת זה" אינו מוגבל רק לרשעים, אלא הכוונה לכולם! בני אדם שונים בטבעם זה מזה, ולעתים מעמיד הקב"ה צדיק לעומת צדיק, וגם שינויים אלו תוכננו על ידו.

אח לעומת אח

זו הסיבה שהשי"ת ברא את עולמו באופן שבשנות הילדות והנערות, האדם חי יחד עם אחים ואחיות. מציאות זו מעמידה בפניו ניסיון לא קטן - כיצד יתנהג כלפי אחיו ואחיותיו? זוהי הזדמנות לשייף את הבליטות והחספוסים

שהשי"ת הוא זה שמסובב את התנור, ודואג שבכל פעם נעמוד במצב המתאים לנו ברגע זה. ואם נשכיל לנצל את חיינו כראוי, נזכה להשלים כל היבט והיבט של אישיותנו. נעמוד בניסיון תוך שימוש בכח הבחירה שניתן לנו, באופן המושלם ביותר.

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

"חיים של זה לעומת זה

השבוע נשתדל לחיות עם היסוד הגדול של "זה לעומת זה", עם ההכרה כי כל אדם שקשה לנו להתמודד עמו, הוצב במקום זה על ידי הקב"ה עבור שלמותנו.

בלי נדר, נבחר אדם 'קשה' שעמו אנו צריכים להתמודד, והנהגתנו עמו תהיה מתוך ההכרה שהקב"ה העמיד אותו במקום זה עבורנו, מתוך כוונה שבכך נקנה שלמות הנפש, ועל ידי זה נכין את עצמנו לעולם שכולו טוב.

שאלה:

בברכת "אשר יצר" אנחנו מודים לה' על המתנה הגדולה - היכולת לפנות מגופנו את הפסולת. מדוע איננו מברכים כך גם על עיטוש או קינוח האף?

תשובה:

ולמה לא מברכים על נשימה? כל נשימה שאנחנו נושמים היא כל כך חשובה. כששואפים חמצן או כשפולטים פחמן דו חמצני מהריאות, זו מתנה עצומה מאת הבורא.

התשובה היא, שאי אפשר לברך ברכה כל דקה. "אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריותיו" - הוא אינו רודן עריץ שמחייב אותנו לברך כל הזמן. ולכן חייבנו חכמים לברך רק באירועים חשובים יותר.

אבל כמובן, מי שמתעטש או מקנח את אפו, ומרגיש הכרת הטוב לה', זו בוודאי מחשבה נעלה. הוא מנקה את אפו, ומסיר ממנו חומרים המגרים אותו. אתה רוצה להודות לה' על כך? טוב מאוד! כל המוסיף מוסיפין לו. אתה רוצה להיות חסיד, ולעשות לפניך משורת הדין? טוב מאוד.

אבל לכל הפחות בשעה שאתה מברך "אשר יצר", ברך אותה עם כוונה. חשוב: "איזה נס מופלא התרחש זה עתה!"

אז מי שמחפש מצוות נוספות - בהחלט, שיעשה זאת! אבל חז"ל לא יכולים להעמיס על עם ישראל כולו ברכה עבור כל אירוע קטן.

ללא הרף, מדברת בנימוס ובדרך ארץ - משיגה שלמות גדולה, השלמות שבעבורה נברא המצב הזה.

על משכירים ושכנים

נניח שיש לך משכיר, ונדמה לך שיש לך עסק עם האדם המרושע ביותר על פני תבל. הוא רוצה להעלות את השכירות. נניח לרגע לשאלה כיצד אתה היית נוהג לו היית אתה המשכיר, אבל בראש שלך הוא נוהג איתך שלא כהוגן. כעת השאלה היא מה אתה עושה בנידון. הדבר הראשון והחשוב ביותר הוא לדעת שהקב"ה הציב אותו כאן **למענך!**

לפעמים יש לאדם שכן או שכנים שנועדו לתת לו הזדמנויות; כל מיני הזדמנויות. הזדמנות לעמוד בפני השפעות שליליות, הזדמנויות לנהוג בהבנה ובטוב לב, הזדמנויות לוותר ולהעלים עין מדברים מסוימים.

אבל יש אנשים שלא מבינים את משמעות הבעיות שיש להם עם השכנים. "לו רק היו לי שכנים אחרים! הלוואי ויכולתי לעבור דירה למקום נח יותר!"

לא, לא! אתה בורח מהאחריות שלך. כל האנשים הללו שמציקים לך ומפריעים את מנוחתך הוצבו שם בכוונה תחילה על ידי הקב"ה, לטובתך. השי"ת צפה מראש את כל מה שעתידי להתרחש בחיך, ומתוך הנהגתו הגדולה של "זה לעומת זה", בחר למקם אותך עם שכנים אלו דוקא.

חיים של אמונה

הדוגמאות להזדמנויות אלו הן אינסופיות! הייתי רוצה לשוחח עוד על הנושא, אך זמננו תם. יש לי עבודה לעשות, וכעת אני כבר עובד מחוץ לשעות העבודה. אולם אסור לנו לסיים בלי להזכיר נקודה אחת חשובה. כל מה שדיברנו עד כה הוא כמעט חסר משמעות אם לא נוסיף רכיב אחד למתכון; זהו מרכיב חיוני ביותר בענייננו: **האמונה**.

אמונה! גדולי עולם הבינו ששום דבר לא קורה מעצמו. הם ידעו שכל תופעה והתרחשות תוכננו על ידי השי"ת בהשגחה מדוקדקת, וזו הסיבה שבמקום לכעוס על מה שאירע להם, במקום להתלונן ולרטון, הם הבינו שזוהי מתנה שעליהם לנצלה; והם התרוממו וניצלו מתנות אלו במלואם. וזה היה סוד הצלחתם. הם לא הצליחו **חרף** הקשיים והנסיונות אלא **בזכותם**! הם הבינו שהכל מתוכנן ומושגח, והכל מיוסד על ההנהגה של "גם את זה לעומת זה עָשָׂה הָאֱלֹהִים".

בכל פעם שאנחנו ניצבים בפני אנשים קשים או מצבים קשים, עלינו להפנים ולדעת שהם נמצאים כאן לטובתנו. אמונה פירושה לחיות עם ההכרה שהקב"ה מכניס כל אחד ואחד מאיתנו לתנור ה'רוטיסרי' של החיים כדי שלא תישאר בנו אפילו פינה אחת שאינה צלויה היטב. עלינו להאמין

1. כידוע, לאחר השיחה השבועית, הרב זצ"ל היה עולה לביתו ומסתגר בחדר לימודו במשך שעות. "עבודתו" של הרב היתה סדר יומו המוקפד ומחושב עד לשניה בתורתו ועבודתו, כידוע לכל מי שהכיר.

ג. ולכאורה יש להוכיח כהדעות שהעיקר כבמשנה ברורה בפנים, ממה שמצינו בשתי מקומות שהביא עוד דעה בשער הציון, ובסמוך לה באותו ענין עצמו לא הביא אלא להדעה שכתבה בגוף המשנה ברורה. ועוד מצינו באיזה מקומות, שהביא בשער הציון במקום אחד לדעת החולקים, ובמקום אחר ציין למה שכתב במקום הראשון, ואפילו הכי לא הביא שם לדעת החולקים, ומה גם כן שמעט הדעות שהעיקר כמו שסתם במשנה ברורה בפנים. אכן לענין דיעא לא באנו להכריע בזה ח"ו, דכבר נתבאר נטחלוף בדבר זה גדולי הפוסקים וצ"ל.

.....

ההמקום הראשון הוא בסימן של"ד, דבמשנה ברורה שם (סקל"ט) הביא דין בשם המג"א (סקל"ט), ובשער הציון (אות ט) הביא להא"ר (סקל"ט) דפליג, ואפילו הכי לעיל שם במשנה ברורה (סקל"ט) הביא רק להמג"א הנ"ל. והמקום השני הוא בסימן תנ"ב (סקל"ט וד"ה שם) ובמילואים הארכנו.

לתועלת הולמדים שיחי', ניתן לקבל מיד שבוועבס"ד את הגליון במייל, בתוספת מילואים שהושמטו מקוצר היריעה [בשבוע זה תוספת של 14 עמודים]. בשליחת בקשה לכתובת: R84550@GMAIL.COM. בברכת התורה

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגאון הגדול רבי מנחם מנדל לובין שליט"א
רב בית הכנסת לדרמן ושכונת רמת אהרן ב"ב

גליון זה נועד לחזק את שמירת קדושת בית הכנסת ותפילותיו. המעיין בו בשעת התפילה הרי זה רח"ל כמעיד עדות שקר

"היתכן שפיסת נייר מושלכת על הארץ כבר שלושה ימים ואין מי שמרים אותה לכבוד בית ה'?!"

דברי חיזוק בעניין שמירת נקיון בית הכנסת והנהגה הראויה בו:

מדיני כבוד ומורא מקדש מצאנו ג"כ ענין ניקיון ביהכ"נ, ומבואר בטושי"ע סי' קנ"א סעי' ט', נוהגים בהם כבוד לכבדן ולרצון ונוהגים בכל המקומות להדליק בהן נרות לכבדן. והוא מוג' במגילה כח: ת"ר בתי כנסיות ובתי מדרשות אין נוהגין בהן קלות ראש וכו' אבל קורין בהן ושונין בהן וכו' ומכבדין אותן ומרביצין אותן כדי שלא יעלו בהן עשבים וכו'.

סיפר הגר"ש ואזנר זצוק"ל כי בלמדו בישיבת חכמי לובלין, ביום אחד נכנס רבי מאיר שפירא זצוק"ל ודפק על הבימה, שקט מוחלט הושלך בביהמ"ד, שאל הרב: "היתכן שפיסת נייר מושלכת על הארץ כבר שלושה ימים ואין מי מהבחורים שמרים אותה לכבוד בית ה'?"

יתרה מזאת כתב המג"א (שם סק"י) מספר חסידים, שרבינו יעקב היה מכבד בוקנו לפני ארון הקודש. נסה בס"ד להבין את עומק הדברים ובפרט את הנהגת רבינו יעקב אשר לא הסתפק במטאטא בכדי לכבד את ארה"ק אלא בוקנו דווקא!

אם ננסה להעלות בדעתנו כיצד יראה המחזה כשבמהרה בימינו נזכה שיבנה ביהמ"ק. כל יהודי יעזוב את כל עסקיו ויעשה כל שביכולתו בכדי לזכות להגיע לביהמ"ק, וכשאכן נזכה להיכנס לביהמ"ק ננסה לתאר עם איזו יראת כבוד ניכנס! לא יהיה מישהו שיעלה בדעתו להפנות מחשבתו לדבר אחר מלבד כבוד הקב"ה ואין צריך לומר שמישהו יעלה על דעתו שישינה אפשרות לדבר עם חבריו בביהמ"ק- או גרוע מכך- לזרוק לרצפה לכלוך או טיטו!

הדברים אמורים על ביהמ"ק שכולנו מצפים לבנייתו, אמנם צריכם לזכור שגם בהיותנו בגלות הקב"ה השאיר לנו מקום השראת שכינה שהם הבתי כנסיות ובתי מדרשות, וכמבואר בגמ' במגילה כט, א' וראה להם למקדש מעט! א"ר יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל.

והרבה ראשונים ס"ל שמצות עשה של 'ומקדשי תיראו' שייכת גם לגבי בתי כנסיות ובתי מדרשות (והביאם הח"ח בענין אות ז' ובבאמ"ח שם פסק כמותם). ובזוהר הק' (נשא קכו.) לומד מהכתוב "ועשו לי מקדש" סתם, שכל בית הכנסת נקרא מקדש, והשכינה מקדימה לבוא לשם ע"ש.

והמדרש רבה ע"פ בשרי השירים "אני ישנה ולבי ער" כותב, 'אני ישנה' מבית המקדש, 'ולבי ער' לבתי כנסיות ולבתי מדרשות. מבואר שגם בהיותנו בגלות שאין לנו את ביהמ"ק בכ"ז נשאר לנו הבתי כנסיות וליבנו ער' להשראת השכינה שבהם, וזהו כדאיתא ביבמות (ו, ב) לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש.

ומביאים ממורה"ם חאגיז בספר משנת חכמים, שהפסוק ומקדשי תיראו נאמר פעמיים בתורה בפר' קדושים ובפר' בהר, והטעם הוא, דפסוק אחד בא להזהיר על המקדש עצמו שצריך לנהוג בו כבוד ולא יקל ראשו כי לא מן המקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש וצוה על מוראו והוא אחד ממצוות עשה, וחזר וכתב פסוק בכ"ז נשאר לנו הבתי כנסיות וליבנו ער' להשראת זה צריכים אנו לכבד ולרצון בתי כנסיות ובתי מדרשות ולנהוג בהם כבוד שהם לנו למקדש מעט וכדרך שמכבדין בתי המלכים יש לנו לנהוג בו כבוד, עכ"ד.

והגמ' במגילה שם שואלת, שכינה בבבל היכא שריא, אמר אביי בבי כנישתא דהוצל ובי כנישתא דשך ויתיב בנהרדעא ע"ש. ופי' רש"י, דשך ויתיב ובנאה יכניה וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהן בגלות, ובגמ' מבואר שהרגישו את השכינה באופן מוחשי כמבואר בגמ' על אבנה דשמואל ולוי שהיו שם בביהכ"נ ונכנסה השכינה ושמעו קולה שכינה וקמו ויצאו מיראת ה' וכן מסופר שם על רב ששת. ואביי אמר, יתתי לי דכי מרחיקנא פרסה עיילנא ומצלינא התם. ויש להתבונן במה זכה ביהכ"נ זה שירגישו בו את השכינה באופן מוחשי?

ונראה לבאר ע"פ ביאור הגר"ש אלישיב זצוק"ל לגמ' בברכות (ג, א) תניא א"ר יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה אחת מחורבות ירושלים להתפלל בא אליהו זכור לטוב ושמר לי על הפתח (והמתין לי) עד שסיימתי

תפילתי, לאחר שסיימתי תפילתי אמר לי שלום עליך רבי, ואמרתי לו שלום עליך רבי ומורי, ואמר לי בני מפני מה נכנסת לחורבה זו, אמרתי לו להתפלל, ואמר לי היה לך להתפלל בדרך, ואמרתי לו מתיירא הייתי שמא יפסיקו בי עובדי דרכים, ואמר לי היה לך להתפלל תפלה קצרה וכו', ואמר לי בני מה קול שמעת בחורבה זו ואמרתי לו שמעתי בת קול שמנהמת כיונה ואמרתי אוי לבנים שבעוונותיהם החרבתי את ביתי ושרפתי את היכלי והגליתים לבין האומות- ואמר לי חייך וחיי ראשך לא שעה זו בלבד אומרת כך אלא בכל יום ויום שלש פעמים אומרת כך- ולא זו בלבד אלא בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ועונין יהא שמיא הגדול מבורך הקב"ה מנענע ראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו כך- מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי להם לבנים שגלו מעל שלחן אביהם!

ויש להבין, למה הדגיש אליהו הנביא בשאלתו 'מה קול שמעת בחורבה זו' מה מיוחדת חורבה זו משאר חורבות! ועוד, למה הבת קול אומרת כן שלש פעמים ביום: ועוד יש לבאר את ההבדל בין הקול שבחורבה לזו שבבתי כנסיות ובתי מדרשות, בחורבה מתחיל ב'אוי' לבנים, ובבתי כנסיות מתחיל ב'אשרי המלך' ו'מה לו לאב' המעורר מדת הרחמים. בבתי כנסיות ובבתי מדרשות נאמר שהקב"ה מנענע בראשו, מה שלא נאמר בחורבה?

וביאר הגר"ש אלישיב זצוק"ל, דאף שחבר הבית, השאיר לנו הקב"ה את המקדש מעט וצווה לרומם את בית אלקינו ולהעמיד את חורבותיו, והמה הסימן והסמל לבית הגדול והקדוש. וכאשר בא הקב"ה אל הבית מקדש מעט- ורואה איך הם מפארים- רואה איך הכל בסדר נאה ויפה- ניכר כבוד התורה והבית- ואז חושב הוא כי ראויים המה גם לבית הגדול! אבל אם בא הקב"ה ורואה שהקירות מנוקבים- חלונות שבורים- חושך- והספרים קרועים ובלולים- והם אומרים #יהי רצון כאילו הקרבת עולה// חטאת// #אבל כל זה רק באמירה- כשרואים שאין מחזיקים את התורה בכבוד- אז כדי בזיון וקצף, וזה היה אצל רבי יוסי, שהיה אחר החורבן, נכנס פעם אחת לחורבה אחת מחורבות ירושלים - בית כנסת חרב. שהיה סבור שמכיון שהיה כאן מקום תפילה, ע"כ ראוי להתפלל כאן, ועל כן אמר לו אליהו זכור לטוב: 'מה קול שמעתי' - כן, שמעתי בת קול מנהמת 'אוי לי' רואה את האלמנה יושבת וראשה חפוי, שבעוונותיהם החרבתי את ביתי, שאין להם שום מושג בכבוד הבית. וכי אילו היה בביתו הפרטי מצב כזה, היה גם כן משאיר כך?! אבל בשעה שישאל נכנסין לבתי כנסיות ובתי מדרשות- בנין מפואר מסייד ומכויר- שם נשמע קול אחר (אשרי המלך שמקלסין אותו בביתו- מה לו לאב שהגלה)!

חזינו- שהשראת השכינה בביהכ"נ#נ'ובנית ביהמ"ק#תלויה בנו- במה שאנחנו מפארים ומרוממים את ביהכ"נ# וכשתבונן בביהכ"נ דשך ויתיב בנהרדעא, לכאורה השמירת קדושת ביהכ"נ היתה שם מוחשית, הלא מדובר בביהכ"נ שבו יכניה וסיעתו מאבנים שהביאו עימם בגלות, וביהכ"נ זה (בזמן האמוראים) היה בניו כבר קרוב לאלף שנים שהתפללו בו עוד מסוף בית ראשון ומסתמא התפללו בו נביאים וצדיקים ששרתה עליהם רוח הקודש, מן הסתם כל הנכנס לביהכ"נ זה הרגיש ביראת כבוד בית ה' וממילא התנהגו בהתאם - ביראת כבוד, ולכן היתה אפשרות להרגיש באופן מוחשי את כבוד השכינה.

ולכן מאוד מובן הקפידא הגדולה שיש על שמירת קדושת ביהכ"נ, שכפי שאנחנו שומרים על כבוד ביהכ"נ אנחנו מקדשים את המקום וזוכים להשראת השכינה, ולכן רבינו יעקב לא הסתפק במטאטא בכדי לכבד את ארה"ק אלא בוקנו! להראות את הכבוד הגדול שמחשיב לבית ה' ועי"י יראת הכבוד שנותן מתרבה השראת השכינה.

וזהו לימוד שבשילנו לכבד את בית ה' ולנהוג בו בכבוד ראש ולהימנע משיחה בטילה ולשמור על נקיון ביהכ"נ- ובכלל זה שלא להשאיר לכלוך ככוסות וטשישים וכו'. ובס"ד נזכה לקדש שם-שמים ואת בתי הכנסיות ובתי המדרשות, ונזכה לגאולה העתידה ולבנין ביהמ"ק בב"א.

ביורוי הלכה

לדאוג לנקיונם, ולפ"ז דין הנקיון אינו דין שמוטל עלינו רק לא לכלוך את בית הכנסת- אלא דין מפני כבוד ביהכ"נ# לדאוג לנקיונו ולסידורו של ביהכ"נ- ואם מוטל על הרצפה פסולת או לכלוך- אף שלא הוא המלכלך ולא הוא הזורק- מוטל עליו לנקות ולכבד- ולדאוג לשמירת בית הכנסת נקי!

בדין סילוק פסולת מבית הכנסת בשבת

הנה מדין כבוד בית הכנסת, כתב השו"ע קנא סעי' ט' נוהגים בהם כבוד לכבדן ולרצון, ומבואר דלא רק שאסור לכלוך את ביהכ"נ אלא אף מוטל עלינו

והנה יש לעיין בדאופן שנמצא לכלוך או פסולת בשב"ק על רצפת בית הכנסת, דלכאורה מוטל עליו לנקות, אולם יש לדון בדברים אלו אסורים מטעם מוקצה, ובה יש לדון היאך דינו, והנה אילו הוא גרף של רעי, דאין זה כבוד הבריות להיותו יושב בכלל, זה, בזה מותר לטלטלו וממילא מחוייב אף מצד כבוד ביהכ"נ לנקותו, וכל הנדון כל שאין בכללך והפסולת משום גרף של רעי, ומ"מ באנו לדון אם יש היתר להוציא מדין כבוד ביהכ"נ וכדלהלן.

במשנה עירובין קד; שרץ שנמצא במקדש בשבת כהן מוציא בהמינו שלא לשהות את הטומאה, ופירש"י דהוא משום שאין שבות במקדש. ובמשנה למלך פ"ג מביא מקדש ה"כ, דן דאמאי אסור לטלטלו ולא הותר משום גרף של רעי, וכתב בסו"ד דלא שייך היתרא דגרף של רעי בביהמ"ק משום דאין זה מקום דיור, והראיה שאף אין מזוזה בביהמ"ק והאריך שם. מיהו יליע דלכאורה אמאי לא נימא דעשה דכבוד מקדש, ידחה לא תעשה דמוקצה, (ובתו' בסוכה מב: ד"ה טלטול בעלמא, מבואר דעשה דוחה איסור מוקצה, וביהמ"ל סו"ס רס"ו דן מה"ט דאם מוצא בשבת אבידת חבירו שהוא מוקצה, יש לדון דמותר להשיב אבידה דעשה דהשבת אבידה דוחה איסור מוקצה, ואולם לרש"י בסוכה אין ראייה לזה, ואפשר דפליג בזה, ואכמ"ל).

ועוד איתא בגמ' בשבת קטז. דבי"ד ניסן שחל בשבת היתה רצפת העזרה מתלכלכת מדם, ונחלקו שם אם מותר להדיח את העזרה או לא. וליע דאמאי לא יהיה חייב משום מצות כבוד מקדש דאית עשה וידחה לא תעשה דרבנן דאיסור הדחה, ובשלמא בשעת העבודה יש לומר דלא חשיב בזיון לביהמ"ק דאדרבא זהו כבודו [ומכאן יש לומר דאף אם בשעת לימודו בביהמ"ק מוציא הרבה ספרים ואין נראה מכובד לביהכ"נ, מותר ואין זה בזיון דזה דרך לימודו, וזהו כבודו] אולם לאחר שנגמר העבודה, לכאורה שהיית הדם בעזרה הויה בזיון (עיי' צ"ח פסחים סד), ואמאי לא מחוייב לנקותו מצד כבוד מקדש וצ"ב.

ונראה לומר בתרתי; האחד, דיש לומר דאף שיש חיוב כבוד וריבוי ביהכ"נ מעיקר דין כבוד ביהכ"נ, מיהו ראיית בגיליונכם (ויחי תשפ"א) שהביא הכותב מספר בית יהודה (הל' ביהכ"נ) ששאלו למרן הגר"ח קניבסקי צוק"ל אם יש

חיוב על מי שרואה לכלוך בביהכ"נ להסירו. והשיב: אין חייב [אמנם הביא מהגרמ"ש קליין שליט"א שמצוה יש בזה, ושראה כמה פעמים את מרן הגר"ש וואזנר צ"ל שהרים נייר בבית הכנסת]. והביא הכותב שהגרמ"מ פוקס שליט"א השיבו במכתב: נראה פשוט שתשובתו (=של הגר"ח) היתה על סוג לכלוך שלא מפרע להמתין עד שיבוא המנקה, כגון כתם יבש על הרצפה או על החלון וכדומה, אבל אם מדובר מלכלוך לח שעלול להתפשט ע"י הליכת אנשים, בודאי שצריך לנקות לכל הפחות באופן שיהיה ראוי לחכות להמנקה הקבוע ע"ל. והוספתם דעניין זה השיב הגרמ"מ לובין שליט"א: דאפשר דכוונת מרן הגר"ח קניבסקי דווקא בכלל שגם בביתו היה משאירו ולא מנקה מיד, דהרי מבואר באחרונים שמעיקר הדין מותר לירוק בביהכ"נ. ע"כ. ולפי"ז צ"ל דיסוד הדין הוא שצריך שלא לזלזל בנקיון בית הכנסת, וכל שיש לכלוך שבביתו היה משאירו או שיש צורה קבועה של מנקה אין זה פוגם בכבוד ביהכ"נ, ולפי"ז א"ש דאף במקדש לא היה בזה משום בזיון, דהרי עומד להתכבד.

ויש לומר בעוד אופן- שהנה העשה דכבוד בית הכנסת, דמחוייב לכבד ולרבץ ביהמ"ק ובית הכנסת, אין יסודו דכל שביהמ"ק וביהכ"נ מלוכלך הרי זה מבטל עשה, אלא מצות כיבוד ביהמ"ק וביהכ"נ הוא, שבידוע לו הכללך צריך לנקותו ואם לא מנקה ה"ז ביטול כבוד ביהמ"ק וביהכ"נ, אבל באינו ידוע לו שיש לכלוך לכאורה אין זה איסור בשוגג, אלא אינו בכלל האיסור, (וכן ג"כ צ"ל בנמצא טומאה בביהמ"ק). ומעתה יש לומר דכל האיסור הוא רק באופן שיש ביכולתו להוציא את הכללך אבל כל שאין ביכולתו להוציא את הכללך, אין בזה ביטול כבוד ביהמ"ק וביהכ"נ כלל. ועל כן בשבת שיש איסור מוקצה לא שייך לדון שיעשה דכבוד מקדש ידחה איסור מוקצה, דעד כמה שאינו יכול להוציא את הכללך מחמת איסור שבת אין זה מבטל כבוד בית המקדש ובית הכנסת.

[הדברים נכתבו ע"י הגאון רבי אביעז אברהם קורצט, ר"מ ישיבת מיר] ואמרנו לפני מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א: דבכה"ג דהלכלוך הוא גרף של רעי יש להחיר בביהמ"ק דהוא ביתא דרבנן ואינו דומה לביהמ"ק שאינו מקום דיוור (כמבואר במשלי"מ). והסכים עמנו מו"ר שליט"א, דביהמ"ק לא גרע מהא דמבואר בגמ' דגם בחצר שייך היתר של גרף של רעי.

חיזוקים בבתי הכנסת

הוצב ארון תאים להנחת הפלאפונים בכדי לסייע במניעת הכנסת פלאפונים לביהמ"ד, וז"ל המודעה שע"ג ארון התאים:

תאים לפלאפון

לאור החיזוק שרכש ליבם של רבים מבני החבורה, שלא להכניס פלאפון לבית המדרש ולבקשת מוריניו ראש הכולל שליט"א במכתבו,

וכדברי מוריניו הגרמ"מ לובין שליט"א בדבריו בפתיחת האגף החדש, הותקנו מקומות בכניסה לבית המדרש לשמירה על המכשירים.

ואכן בס"ד ארונית זו מלאה בפלאפונים אשר בני הכולל החליטו להשאיר שם ולא להכניסם לביהמ"ד.

יה"ר שיזכו אברכי כולל זה ושאר הכוללים להתחזק בשמירת קדושת ביהמ"ד ומניעת הכנסת פלאפונים לתוכו.

כולל 'חזון איש'. סמטת האר"י 3 בני-ברק.

לפני כשלוש שבועות נבנה בס"ד ביהמ"ד נוסף צמוד לביהמ"ד המרכזי. ביהמ"ד החדש מהווה מקום נוסף למאות אברכי הכולל אשר המקום שהיה עד כה נהיה צר מלהכיל.

וכפי שבגיליון פר' וירא הבאנו דברי חיזוק אשר דיבר מו"ר הגרמ"מ לובין שליט"א בעת חינוך ביהמ"ד החדש, אשר התמקד בעניין הרחקת הפלאפונים מכתלי ביהמ"ד. ובתו"ד התייחס לזה שע"י הדיבור בפלאפון נראה המדבר

שאינו שם-לב שנמצא במקום מיוחד, ושכנס למקום של ישל נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא'.

לפני כשבועיים בהכוונת אחד מרבני הכולל שליט"א

סיפור השבוע

מסמך חסוי במשפט זה, אי לכך אני מבקש לעיין במסמך החסוי כדי שנוכל להתחיל בדיון. השופט התבלבל לגמרי, "איזה מסמך חסוי?" שאל בתדהמה. עורך-הדין לא הרפה וחזר על בקשתו פעם שניה ושלישית. השופט לא ידע על מה מדובר, אך מאידך, אמנם נכון הדבר שיש לעו"ד זכות לעיין בכל מסמך לטובת מרשו, וכך נדחה הדיון לעוד 3 חודשים.

אחרי 3 חודשים, ביום המשפט החדש, שוב נסע אבי הנער לירושלים לציון הרבי במרומי הר הזיתים והתפלל לפני בורא עולם. ובס"ד שוב חזר ונשנה כל המחזה, עורך-הדין מתעקש לעיין במסמך החסוי כשהוא טוען בלהט "יש לי תוקף משפטי לראות אותו", ואילו השופט שוב מתבלבל (והמפליא מכל, הרי היו לו שלושה חודשים כדי לברר מהות 'המסמך החסוי' ומדוע לא עשה זאת...) ואינו יודע כלל במה מדובר, וכתוצאה מכך נדחה המשפט לעוד שלושה חודשים...

בפעם השלישית שוב עלה אבי הנער לפנות בוקר לציון הרבי והתפלל בהגיעו מהר הזיתים לאולם בית-המשפט – הפתעה. השופט הישמעאלי סילק את עצמו מלכתה כאב-בית-הדין במשפט וכלל לא נוכח באולם. במקומו נתמנה שופט יהודי. ניכר היה עליו כי הוא מחפש לצאת בכבוד מכל הפרשיה המביכה הזאת של 'מסמך חסוי' שאיש אינו יודע להסביר מאין צץ. (ואולי זהו כתב הקבלה שאבי הנער קבל על עצמו שלא לדבר בעת התפילה).

לאחר שהתביעה סיימה את טיעוניה הכריז השופט על גור הדין: "מחוסר ראיות (32) עדי תביעה שחלקם העידו שראו את הנער אינם ראיות מספיקות!!" אני גוזר על הנאשם קנס כספי של 5000 ₪... הוא הוסיף עוד כמה אזהרות והתראות לנער לכל יוסף עוד להתחבר לעצמם מסוג זה, והכלב במילים על חומרת המעשה של פגיעה ברכוש וכו' עד שהגיע למילים, "ובזאת אני מכריז על תום המשפט". אבי הנער ובנו הנאשם עצמו לא ידעו את נפשם מרוב שמחה ותדהמה. גור דין של מאסר 20 שנה, שופט אכזר שביקש לקרוע את הנאשם לגזרים, הכל התפוגג כלא-היה מול תפילה לה' וקבלת חיזוק בשמירת התפילה וביהכ"נ. ל.י.ש.

באדר ב' תשע"א האשימה המשטרה ובית המשפט כמה נערים אשר בקלות דעת עשו מעשה נקמה בשוואי ישראל.

אביו של אחד מהנערים היה מהבאים לכ"ק האדמו"ר מלעלוב זיע"א בעיר הקודש צפת. האיש, נחרד מאד בידוע את מצבו המסובך של בנו. הנתונים היו קשים ביותר. בנו נשלח לשיפוט בפני בית-משפט, ואחד השופטים, ערבי הידוע כשונא ישראל מובהק, לקח את התקף לידיו, וקיבל עליו לשמש כאב-בית-הדין במשפט זה, כיון שרצה להיכנס למשפט זה בכל כוחו ולמצות את הדין עם הנאשם.

התביעה הודיעה מלכתחילה שהיא תדרוש 31 שנות מאסר לבחור זה! ובמצב זה של שיתוף פעולה הדוק בין שופט עוין מלכתחילה עם התביעה, היה ברור לאן פני הדברים נוטים. כיון שכך אף עורך-דין לא רצה לקבל עליו את הגנת הבחור ואפילו תמורת שכר נבזה.

אבי הנער היה חסר אונים, מועד המשפט הולך ומתקרב ואין לו אף עורך-דין! במקרים כאלו ממנה הסנגוריה הציבורית עורך-דין חינום למען הנתבע. אך נקל להבין מה ערכו של עורך-דין כזה המשול כצץ נובל וכחרס הנשבר...

באותה תקופה נפוצו בקרב הציבור כמה סיפורים של ישועות וזדולות על אנשים אשר הלכו לציון האדמו"ר מלעלוב זיע"א כשהם מקבלים על עצמם לא לדבר כלל מתחילת התפילה ועד סופה- כולל בקריאת התורה ואפילו בין גברא לגברא.

בהגיע יום המשפט, השכים אבי הנער ונסע מצפת לירושלים לציונו של הרבי מלעלוב זיע"א, שם עמד ומירר בבכי על בנו, אבי הנער קיבל על עצמו לא לדבר כל התפילה, והתפלל לבורא עולם שיציל את בנו. משם חזר לצפון ונכנס שם הולם מפחד לאולם בית-המשפט.

השופט הלם בפטישו על השולחן והכריז: מדינת ישראל נגד הנער! לבב כולם התמלא בחרדה והרגישו היטב את אימת הדין. 32 עדי תביעה (!) היו רשומים בכתב התביעה כמי שמוכנים להעיד כנגד הנער המפוחד.

בשלב זה קם עורך-הדין של הצעיר (מטעם המדינה) והצהיר בקול: "יידוע לי שיש

• דין תורה לדוגמא בענין ירושה בשררה •

ולא מחלקים את השררה בין היורשים, ה' בשו"ת אבני נזר ניו"ד סי' שייב אות א' כתב שבמקום שיש מחלוקת בטלה הירושה, וכמוכן שבדיני ירושה ל"ש כלל דין זה,

ו' טובת הישיבה – האם טובת הישיבה היא שיקול בנידון דידן, ומי קובע מהי טובת הישיבה, ראשית יש לדעת שמכיוון שעסקין במוסד ציבורי, שהרי נבנה מכספי תרומות, על כן אינו יכול לשנות מדעת התורמים, וברור שמנהל ישיבה בסגנון מסוים, אינו יכול לשנות את המוסד ולפתוח בו תלמוד תורה או סמינר, למרות שהם דברים נעלים, אבל לא לשם כך נתנם הכסף, [אא"כ מדובר בסוג של רב שאנשים תורמים לו מבלי לדעת למה הם תורמים, והם חושבים על רצונו של הרב בלבד], ועל כן בוודאי שטובת הישיבה עומדת למבחן, אולם זה ודאי שאדם שיבוא לראש ישיבה מכהן, ויטען שהוא יותר מוצלח ממנו, ועל כן יגשלו אותו מראשות הישיבה, בוודאי הוי עוול נורא, דאל"כ אף אדם לא יפתח מוסד, שמא יבוא אדם אחר ויגזול זאת ממנו, אלא הכוונה באופן שבי"ד רואה שהישיבה מנוהלת באופן כושל ביותר, וכל המוסד נמצא בסכנה רוחנית או גשמית, בכה"ג במקרים חריגים הורר גדולי ישראל להעדיף אדם אחר, וכמוכן שעשו את זה בצורה הכי מכובדת שאפשר בהתאם לנסיבות, [ובוודאי שיש לחלק בין מוסד שכל כולו נבנה מכספי ציבור כגון סמינר, שאז אין כאן בעלות אמיתית כלל, אלא רק מינוי של העירייה, שלא בטוח כלל שעובר בירושה, לבין מוסד שנבנה במאמצים מרובים לגייס תרומות, שאז בוודאי שיש כאן בעלות חזקה יותר],

ט' מי קובע מהי טובת הישיבה – הנה יש לדון האם לבית דין יש סמכות ייחודית בנושא זה, והאם בית דין מוסמך להחליט בנושא, אף ללא בקשת אחד הצדדים, וראשית נציין את המעשה הנודע בפרשיית הקדש סימה בליליס¹, שהנה בשנת תרפ"ו הלכה לעולמה אישה עשירה בהודו בשם סימה בליליס, וכתבה צוואה על סכום עתק, לבית הכנסת הגדול בירושלים, כדי שיחזיקו מזה ת"ח, וכמוכן שהתעורר ויכוח מיהו בית הכנסת הגדול בירושלים, והיה ע"ז דיונים במשך עשרות שנים, ובסופו של דבר נקבעה פשרה, ששבעים וחמישה אחוזים ילכו לציבור הספרדי, והשאר לציבור האשכנזי, בשנת תשט"ז קבע ראב"ד ירושלים הגרצ"פ פראנק זצ"ל להדיח את ועד העדה הספרדית מתפקידם כנאמני ההקדש, בטענה שהם לא מבצעים את תפקידם כראוי, ועד העדה הספרדית ערער לביה"ד הגדול, ואחת הטענות הייתה שאין כאן מי שתובע כנגדם, וממילא מה מקור הסמכות של הגרצ"פ פראנק להדיחם, שדחה את הערעור, יסודות פסה"ד נמצאים בספר עזר משפט להגר"א גולדשמיט זצ"ל חבר ביה"ד הגדול (סי' ל') שכתב שביה"ד אביהן של יתומים, וממילא מוטל עליו לפעול באופן אקטיבי לטובת הציבור², גם באופן שלא נדרש לכך ע"י מי מהצדדים, ופס"ד זה נחשב אבן יסוד בכל נושא סמכות ביה"ד בנושא הקדשות, וניתן לראות פסקי דין רבים, שבנויים על אותו יסוד, בספר משערי בית הדין, שבהוצאת אוצר הפוסקים, מכלל בתי הדין בארץ,

י' מה גדר הבעלות על ישיבה – והנה ישנה מחלוקת יסודית בין הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליץ זצ"ל בהגדרת הבעלות על מוסדות תורה, שהנה לצערנו לא פעם שומעים על מחלוקת בין מנהל ישיבה שפתח את

א' בבין הזמנים אב תשפ"ה התקיים מעמד דין תורה לדוגמא בקעמפ של הישיבה הגדולה ביתר עילית בראשות מו"ר הגר"ח מן ההר שליט"א, בנושא ירושה בשררה, הבחורים קיבלו מתחילת הקעמפ את נושא הדיון, עם המקורות, ולמדו אותו היטב, והיה מעמד ריתחא דאורייתא מיוחד במינו, הדיון התקיים בראשות הגאון רבי אלעזר פריד שליט"א דיין בפ"ת, הגאון רבי דוד בריזל שליט"א והגאון רבי משה פרקוביץ שליט"א, כשהצדדים מיוצגים ע"י הרה"ג מיכאל אלפר שליט"א מראשי ישיבת פאר משה, ואני הק'.

ב' וזה דבר המעשה, ישיבת חמדת התלמוד בצפון הארץ [שם בדוי כמוכן], הוקמה לפני כארבעים שנה ע"י הגאון רבי דוד פרידמן זצ"ל, לאחר שהלך לבית עולמו, התמנה לראשות הישיבה חתנו היחיד הגאון רבי שלמה שמידמן זצ"ל, במהלך כהונתו הכניס לתפקיד ר"מ בישיבה את בנו השני ה"ה הגאון רבי יהודה שליט"א, שהוא כמוכן נכדו של ראש הישיבה הראשון, לאחר פטירת הגר"ש שמידמן התחיל ויכוח בתך המשפחה, בעוד הבן הבכור הגאון רבי שמעון שליט"א שהוא ת"ח מופלג מבקש להתמנות כראש ישיבה, משום שהוא הבן הבכור ולו משפט הבכורה, מאידך טוען הגאון רבי יהודה שמכיון והאב מינה אותו בחייו לר"מ, והכניסו לגיהול הישיבה, בהכרח שהוא ראה בו את הממשיך, כנגד זה טוען האח הבכור, שמכיון שהבן הבכור אינו נכד של ראש הישיבה המייסד, משום שהבן הבכור נולד מזיווג³, ועל כן בהשפעת הרבנית, שהיא בתו של המייסד, מונה הבן השני שהוא הבן הבכור של הרבנית.

ג' ביה"ד ביקש לברר מה דעת שאר צוות הישיבה, וכל הצוות אמר פה אחד שלדעתם הבן השני הוא מתאים ביותר לתפקיד ראש הישיבה, והוא כבר בחיי אביו לקח חלק פעיל מאוד בניהול הישיבה, הן בקבלת תלמידים, הן במינויים, הן בתפקידו כ"חוזר" על השיעור כללי, [על נקודה זו, אמר הבן הבכור שהוא אכן מסכים שהוא ימשיך בתפקידו זה, וכעת יחזור על השיעור כללי של האח הבכור...], כמו"כ בית הדין בדק האם יש אפשרות למנות את שניהם כראשי הישיבה, אולם ההצעה נדחתה ע"י שני הצדדים, בטענה שאין שני מלכים משמשים כאחד, כמו"כ בית הדין בדק האפשרות לפצל את הישיבה לשתי ישיבות, אולם התברר שאין בזה כדי חלוקה.

ד' אם יש ירושה בשררה – ובעצם השאלה האם יש ירושה בשררה, הנה מצינו בתורה ירושה לגבי מלך [דברים יז, כ], שנכתב "למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל", וכן מצינו בש"ס לענין כהן גדול [יומא עב, ב] ונשיא [כתובות קג, ב], ודנו האחרונים האם בכל מינוי שררה מצינו ירושה, ומנהג העולם ברוב ככל המקומות שיש ירושה במינויים חשובים, כדוגמת רבנות וראשות ישיבה.

ה' חילוקים בין ירושה לירושת שררה – אולם יש להדגיש שאין ירושה זו כל הירושות, ודין זה לא נאמר בהל' נחלות אלא בהל' מלכים, והרי זה מדיני המלכות שהבן ימלוך אחר אביו, ויש בזה כמה נפק"מ שאין זה מפרשת ירושה, א' שרק אם בנו ראוי, ב' שלא אומרים בזה אין לך אדם בישראל שאין לו קרובים, ולכן אף אם אין לו בן או חתן ילכו לקרוב אחר, ג' י"א שאם בנו קטן אין לו זכות בירושה, ד' שהבן הבכור יורש את כל השררה,

¹ ראה את פרטי הפרשייה בהרחבה בקובץ תשובות מהגר"ש אלישיב זצ"ל [ח"ו סי' קלח], בפסקי דין רבניים [ח"ב עמ' יח], וכן בספר על חומותייך ירושלים, שבהוצאת ועד העדה הספרדית.

² אמנם טיעונים אלה נשמעים השכם והערב בבית המשפט העליון, וכידוע איננו מחסידיו הגדולים בלשון המעטה, אולם אי"ז משום שהטיעון עצמו אינו נכון, שהלא עפ"י התורה פשיטא, שיש כח בידי אנשים שאינם נבחרים ציבור להכריע גורלות, וזה בדיוק סמכויות המלך והסנהדרין, ומה שכעת אנו בעד שנבחר ציבור יכריעו, משום שלפי המצב כרגע השופטים שונאי דת, יותר מאשר נבחרים הציבור, ששם ישנה יותר השפעה לנציגים החרדיים, אבל בוודאי שבין שנוכה והקב"ה יביא את משיח צדקנו, ויחזור משפט התורה, בוודאי ששיטת הדמוקרטיה של רצון העם תחלוף מן העולם, שהלא אין דבר מופרך מלתת את השלטון לעם, וכל אדם טיפס כחכם, יהיו בעל מעמד שווה בהחלטות גורליות, ואפשר להמליץ ע"ז את דברי הגמ' בשבת [קט"ז, א] "לא חברה ירושלים אלא מפני שהשוו בה קטן לגדול".

ותהיה לו ישיבה רצינית, לפי קריטריונים שהגדנ"ק יקבע, מה נחשבת ישיבה סטנדרטית, אכן יקבל את המבנה בחזרה, ולפי סיפור המעשה, אותו יורש הבין שאין לו סיכוי לפתוח לבד, וירד מהרעיון.

יג' יש לציין שבמידה והבוררות הייתה מתחילה בזמן שהאב היה במצב של חוסר הכרה, [שכן היה במצב זה כמה שנים עד לפטירתו], והבוררות הייתה מחמת שאלה של ניהול שאינו בתורת דין ירושה, לכאור' לאחר פטירתו היה יכול הצד המפסיד להתנער מהבוררות, בטענה שהקנין היה על מצב של ניהול כשאין מנהל, ולא על דין ירושה.

יד' בסופו של דבר פסקו הדיינים פה אחד, שמכיוון והאב זצ"ל מינה את בנו השני, והוא אכן מצליח מאוד בתפקידו, וכל צוות הישיבה רוצה שהוא יכהן בראשות הישיבה, וכך נראה רצון הבחורים, והעובדה שכבר בחיי האב, הוא נתן לו סמכויות רבות בניהול הישיבה, על כן מסתבר שבוודאי שזה מה שהאב חשב שטובת הישיבה, ע"כ ראש הישיבה יהיה הבן השני הגאון רבי יהודה שליט"א.

הישיבה, והוא נחשב הבעלים, לבין ראש הישיבה שיצק את התוכן הרוחני של הישיבה, ונשאלת השאלה במקרה של מחלוקת למי שייכת הישיבה, וכמובן שאין השאלה היא על המבנה, אלא על התוכן של הישיבה, כלומר שם הישיבה, הצוות והבחורים, ודעת הגר"ש אלישיב שיישיבה היא דבר שיש בו בעלות ממונית כמו בכל חפץ, ואילו דעת הגר"נ קרלין שמכיוון שכשמגדירים ישיבה, אין הכוונה לארבע קירות, אלא לקו ודרך בלימוד, ומורשת וכל המסתעף, א"כ הבעלים של הדבר הזה הוא ראש הישיבה שיצק את התוכן התורני לישיבה, ושמעתי על מעשה שהי' בישיבה אחת שהייתה קיימת לפני שנים רבות, ונסגרה מחוסר ענין לציבור ומחוסר ציבור לענין, ואז הגיע ראש ישיבה צעיר וביקש מהמשפחה את המבנה, ואכן נתנו לו, לאחר שהצליח מאוד, הגיע אחד היורשים, וביקש את הבנין בחזרה, בטענה שכעת הוא רוצה לפתוח בעצמו ישיבה, והגיעו לד"ת בפני הגר"נ קרלין, שפסק שמכיון שאין מדובר בשטח פרטי, אלא בשטח ציבורי שנקנה מכספי תרומות, ורק ישנה עדיפות למי שפח וליוורשו, על כן אינו יכול לפנות את הישיבה מהמבנה, אלא יפתח ישיבה במקום אחר, ובמידה

בעז"ה בקרוב יפתח קו ידיעת התורה, ולתועלת הציבור נביא את פירוט השלוחות בשלוחה 4, שהיא מסודרת לפי נושאים, מומלץ מאוד לשמור לעת הצורך,

כמו"כ רבנים שמעוניינים לפתוח שלוחות נוספות, או להצטרף לשלוחות קיימות, שישאירו הודעה בקו אור עולם 0733454545 שלוחה 653

- פירוט השלוחות בקו ידיעת התורה -

הקש	נושא
57	קידוש
58	קידוש החודש
59	קידוש השם
60	קים ליה בדרכה מיניה
61	קנאין פוגעין בו
62	קניינים
63	רודף
64	ריבית
65	שאלת גשמים
66	שביעית
67	שומע כעונה
68	שיעורים של תורה
69	שירת הלויים
70	שליחות
71	שעבודים
72	תוספת שבת
73	תורת כהנים
74	תערובת
75	תפילין

37	מידות ושיעורי תורה
38	מילה
39	מיתת בי"ד
40	מכירת בכורות
41	מלך ישראל
42	מעשר כספים
43	מצוה הבאה בעבירה
44	מצוות בני נח
45	מצוות צריכות כוונה
46	נדה
47	נהנה
48	סוגיות עבודה זרה
49	סוכה
50	עוסק במצוה
51	עיר הנדחת
52	עשה דוחה לא תעשה
53	עשה דוחה לא תעשה
54	פיקוח נפש
55	קו התאריך
56	קטן שהגדיל

17	הלכות זימון
18	הלכות פסח
19	הלכות שבועות
20	הלכות חנוכה
21	הלכות פורים
22	דבר שיש לו מתירין
23	וקדשתו
24	זקן ממרא
25	זריזין מקדימין
26	חול המועד
27	חזקה
28	חצי שיעור
29	יחוד
30	כופין על המצוות
31	כיבוד אב ואם
32	כיבוד אב ואם
33	מוחזק
34	מוקצה
35	מזוזה
36	מזיק

1	הגדרות למדניות
2	קדשים כללי
3	אי עבד לא מהני
4	אין איסור חל על איסור
5	בין השמשות גאונים ר"ת שעות היום וכו' וכל עניני הזמנים
6	כל תוסף וכל תגרע
7	בן סורר
8	בעלות באיסורי הנאה
9	ברוב עם הדרת מלך
2	בשר בחלב, תערובות
10	גלגל החוזר
11	גלות ועיר מקלט
12	הגעלת כלים ועבילת כלים
13	הדלקת נרות
14	הלכות ברכות
15	הלכות ברכות הראיה
16	הלכות ד' מינים

לתגובות והערות ולהצטרפות לקבלת העלון במייל
0556770051 או בטלפון 0527103930@gmail.com

ניתן לשמוע את השיעורים בקול הלשון או בטל' 0733-7187-52
וכן ניתן להוריד את העלונים בעמדות קול הלשון

השיעורים מתקיימים במספר מקומות (בבני ברק)

שבת אחה"צ | שעה וחצי קודם השקיעה למשך חצי שעה, מנחה לאחר השיעור
● ביהכ"ס חניכי הישיבות רח' בירנבוים 12

יום רביעי | בשעה 23:15 עד 23:45 ● ביהכ"ס משכן חיים רח' אורליאן 1
יום חמישי | 23:00 עד 23:30 ● ביהמ"ד אהבת חסד רח' דסלר 7 בעז"נ

הבהרה

מטרת עלון זה היא לעודד את לב המעיין, ולא לפסוק הלכה, כמו"כ כמובן שאין במסגרת מצומצמת זו כדי להקיף את כל הנרשא שעליו נכתב העלון, והדברים בכחציתתן לחכם ורחם עוד, וכמקום שאמרו לקצר א"א להאריך.

לע"נ

כתון קלרה בת סלחה ע"ה

שְׁמַחַת

במזמורנו

פגנים עובדות והליכות בעניני
השמחות הנמצאים בפרשה

גליון מס' 44

פרשת ויצא

• שבע ברכות •

הברכות הם טענו שבמצב שאליו נקלעו אין לכאורה כל טעם בקיום השבע ברכות ואולי אף יש בכך ברכה לבטלה הם הסבירו כי כתוב בשבע הברכות רעים אהובים, והם אינם כאלה אבל אולי תגרם בושה למשפחות מביטול השבע ברכות. רבנו הגרא"ל פסק כי משום שעדיין לא התגרשו ואולי אף בגלל הברכות יחזור השלום לבית זה הם בחזקת חיוב וחייבים לעשות את השבע ברכות אבל את הברכות יש לתת לתלמידי חכמים וצדיקים כדי שהברכות ישפיעו למרבה הפלא הברכות הועילו והם חיים בטוב ובנעימים עד עצם היום הזה. (מצוות בשמחה ח"ב עמ' רז)

השמחה בהקמת הבית

מדברי מרן הגרש"ז אורבאך זל"ה. כל בנין וחניון בית צריך להיות מתוך שמחה, ושמחה זו עשומים בו בתחלה הרי זה משפיע לעולם, וכמו שאמרו חז"ל גופא בטר רישא גריר.

וכן מצינו בהרבה מקומות שהכל תלוי באופן ההתחלה, כדאיתא בגמ' שבת (ק"ל ע"א) כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה עדיין מקיימים אותה בשמחה, וכן להיפך, כל מצוה שקיבלו עליהם בקטטה עדיין עושין אותה בקטטה. וגם מצינו שסוריא נקראת לעולם כיבוש יחיד, ופי' הרמב"ם (בפ"א מתרומות ה"ג) משום דדוד כבשה קודם שיכבוש כל ארץ ישראל, ואע"פ שאח"כ בימי שלמה נכבשה כל הארץ מ"מ לא נתקדשה אז סוריא בדין כיבוש רבים, וע"כ היינו משום דהואיל ותחילת קידושה היה בתורת כיבוש יחיד שוב אין מקדשים אותה אח"כ יותר [וראה בספרו מעדני ארץ על הל' תרומות שם, אות א', וע"ש בביאורו מאי שנא סוריא מעבר הירדן]. וכן מצינו במגילה (ג' ע"ב) דדין בתי ערי חומה נוהג רק בעיר שהוקפה ולבסוף ישבה אבל אם ישבה ולבסוף הוקפה לא מהני, דאזילנן בטר תחילת ישיבתה. וכן מצינו בבני גד ובני ראובן דמפני שהקדימו לומר "גדרות צאן נבנה למקננו פה וערים לטפנו" (במדבר לב, טז) ונמצא דתחילת ישיבתם שם היתה בשביל עניניהם הגשמיים לפיכך לא נתקדשה ארצם ונקראת לעולם ארץ טמאה [ע"ש במעדני ארץ אות ב']. ואף בנח מצאנו דכתיב (בראשית ט, כ) "ויחל נח איש האדמה ויטע כרם", ופירש"י ע"פ המדרש דעשה עצמו חולין שהיה לו לעסוק בנטיעה אחרת שהיא לתועלת הנצרכת, וכיון שהתחיל בדבר של חולין גרם שבאה לו תקלה מחמת זה. ומצינו שבחניון ביהמ"ק בימי שלמה שמחו ז' ימים ודחו את יוהכ"פ, כדאיתא בגמ' (מו"ק ט' ע"א), וכבר הזכרנו במק"א דברי הירושלמי בכתובות (פ"ה ה"ז) שחביב לפני הקב"ה בנין בית בישראל יותר מבנין בהמ"ק, והוכיחו מהא דהפועלים ששלח שלמה המלך לבנונה לצורך בנין בהמ"ק היו שני חדשים בביתם ורק חדש אחד בלבנון.

וזהו המצוה להרבות ולהגדיל השמחה בעת הנשואין ובז' ימי המשתה, כדי שחניון הבית יתחיל מתוך שמחה ועי"ז יחיו אח"כ כל ימיהם בשמחה. והו' טוב אחרית דבר מראשיתו, שאם הראשית בשמחה משפיע הדבר על אחריתו. וראה גם בסידור הגר"א בדבריו על הבדלה עה"פ "ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר", ומבואר בדבריו שיש שמחה ההולכת וצומחת ומוספת.

[א"י: וכשנסעתי לנישואי בחור'ל ונפרדתי מאאמז"ר ביקשתי שיאמר לי דבר תורה לקראת הנישואין ואמר בזה"ל כתוב שמח תשמח, למה כתוב לשון כפול? אלא שבראשית הבנין יש שמחה טבעית אבל העבודה היא שכל החיים יהיה שמחה

מלא שבע זאת ונתנה לך גם את זאת בעבדה אשר תעבד עמדי עוד שבע שנים אחרות. [ויצא כט, כז]

למדו מפסוק זה את הענין של שבעת ימי המשתה, כמו שהביא רש"י שם (פרק כ"ט פסוק כ"ז) את דברי הירושלמי, "שבוע של זאת והן שבעת ימי המשתה", והוא בפרקי דרבי אליעזר (פרק ט"ז) ובמדרש תהילים (פרק ז) "וכמה ימי החתן שבעת ימים שנאמר מלא שבוע זאת", ובלבד (סימן ס"ג סעיף א') "מצינו ביעקב אבינו שאמר לו לבן מלא שבוע זאת".

וכן מצינו בפוסקים שדנו אם אמרין מקצת היום ככולו בשבעת ימי המשתה, וכתב בזה הגינת ורדים (או"ח כלל כ"ח) "נראה דבעינן ז' ימים גמורים כיון דכתיב מלא שבוע זאת הוי לשון השלמה, וכיון דכתיב השלמה בעינן עד שעה אחרונה" וכ"כ בבאר יצחק (סי' כ"ג) שמ"מלא שבוע" ילפינן שצריך שבעה ימים מעת לעת עי"ש. אמנם כתב רבינו הרמב"ן ז"ל כראשית כט כא על דברי המפרשים רש"י אכן עזרא ותרגום יונתן שם שפירשו את הפסוק מלא לי שבוע זאת דקאי על שבעת ימי המשתה ואני לא ידעתי כי שבעת ימי המשתה תקנת משה רבינו לישראל וכדברים האלה ששבעת ימי המשתה הם מתקנת אדון הנביאים עליו השלום מבואר גם בדברי רבינו הרמב"ם ז"ל שכתב הל' אכל פ"א ה"א משה רבינו תיקן להם לישראל שבעת ימי אבלות ושבעת ימי המשתה.

ויצוין שבחת"ס בפרשת יתרו מנה ז' מצות דרבנן אבלות, שבע ברכות, רשויות עמלק, רחיצה, חנוכה, לחם פת פלטר.

מטרת תקנת חז"ל אמירת השבע ברכות

יש להעתיק מש"כ הח"ח בספרו גדר עולם בסוף הספר במאמר המכונה חתימת הספר וז"ל וכן תקנו חז"ל שבע ברכות להזוג שתחול עליהם ברכת ה' ע"י שהיא כבודו ית' שוכן בקרם ובוודאי מאז תחול עליהם הברכה כל ימי חייהם שמברכין אותם בשם ה' וכמו שאמר הכתוב בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך וכל זה אם נעשה החופה והשמחה כדן ורצון השי"ת וכו' עכ"ל

סעודת שבע ברכות

הנה בעבר לא עשו סעודות כלל בימי השבע ברכות, וראה בשו"ת חתם סופר אה"ע (ח"א סי' קכ"ב) שפעם אחד עשה גביר סעודה בשבת שבע ברכות ותהום כל העיר וכ"כ בערוך השולחן שאין נוהגין לעשות סעודות שבע ברכות.

ואמר בזה מרן הגרא"ל אין שום דין כזה שצריך להקפיד לעשות כל יום סעודת שבע ברכות ומה שנוהגים היום לעשות סעודות גדולות כל יום זה סתם הפסד ממון לחינם, ובזמנים עברו אף אחד לא עשה כך חוץ מהעשירים אבל היום עושים כך משום כבוד שאנשים מתביישים לא לעשות אבל לשם מה צריך את זה ועוד הוסיף הגרא"ל וסיפר שבנישואי בניו בשבעת ימי המשתה הוא היה מזמין לביתו רק את המחנותים ופנים חדשות ועשו סעודה פשוטה ורגילה כמו בכל יום ואחר הסעודה בירכו שבע ברכות ולא עשו כלל עסק מזה. (ישמח לב ח"ג)

כוח הברכה

מעשה בחתן וכלה שבבוקר שלאחר חתונתם החליטו באופן חד משמעי שהם אינם מתאימים זה לזו ורוצים להתגרש החתן והכלה הגיעו לרב למחרת החתונה והודיעו שהם הולכים בוודאות לגט אבל יש להם שאלה הלכתית בקשר לשבע

בבית, שמח תשמח, וע"ז תשרה השכינה בבית, שאין השכינה שורה וכו' זה יהיה העבודה"]. (פרדס יצחק)

מנהג השבע ברכות מימות אבותינו ממצרים

וכאשר יענו אתו כן ירבה וכן יפרץ ויקצו מפני בני ישראל. [שמות א, יב]

למדנו מהפס' מלא שבוע זאת, האמור ביעקב, על כי נהג שבועת ימים משתה בעת הנישואין, בעת נישואיו עם האמהות הקד', אמנם עוד מצינו שבני ישראל בהיותם בגלות מצרים, ומדרגתם הרוחנית ידועה, אבל ענין זה נשמר אצלם במס'נ וכדלהלן. כך אמרו בתנא דבי אליהו [פרק כג], בתוך הדברים על מה שבני שמרו בהיותם במצרים, וז"ל וכשהיו ישראל עושין שבועת ימי המשתה, היו המצרים אומרים להם, למה אתם עושין שבועת ימי המשתה, הלוא לאחר שעה מוציאין אותו לעינוי, אמרו להם ישראל, אנחנו נעשה שבועת ימי המשתה, ואח"כ עשו לנו כרצונכם, המת ימות, והנהרג יהרג, והבא בחיים יחיה עכ"ל.

והנה מבואר שם בתד"א, שכן גם ענו להם, גם על מה שמלו את בניהם, ויש להתבונן, שבשלמא מילה היא מטרה בפני עצמה, גם אי ימות התינוק לאחר זמן, אבל שבועת ימי המשתה, לכאורה כל ענינים כפתיחה להמשך, אבל במצב כזה שאין המשך, לכאורה צדקה טענת המצריים, ומוכח שמעלת השבעה ימי המשתה היא מצד עצמה, ולא רק כהכנה, אלא היא עצם צורת הנישואין. (שיח יהודה)

דן אם חיוב שבע ברכות הוא מדין הימים או מדין הסעודה

בראשונים נקטו שאף שכדי לברך שבע ברכות בכל שבועת ימי המשתה צריך פנים חדשות, בשבת אין צריך, וכתבו בתוס' (כתובות ז, ב) הטעם שאינא במדרש מזמור שיר ליום השבת, ששבת כפנים חדשות ומרבין בשמחה וסעודה לכבוד שבת. מבואר בתוס' שכדי לחייב שבע ברכות בשבת בלי פנים חדשות - בעינן ב' דברים, א' שהיו השבת פנים חדשות, וב' שבשבת מרבין בשמחה וסעודה.

אכן הרמב"ן (שם) הביא ש"א שבשבת מברך בלי פנים חדשות דאיתא במדרש דשבת היו כפנים חדשות ויש בו שירה, וכתב ע"ז ואינו מחוור.

ונראה דאזלי בזה לשיטתיהו, דהנה התוס' כד מיייתי ששבת היו פנים חדשות הוסיפו "ושמחים ומוסיפים בסעודה בשבת" הרי בעינן דהצורך שהפנים חדשות יגרום שתהא סעודה אחרת משאר ימים, דנראה דהתוס' אזלי לשיטתיהו בפסחים (קב, ב) שכתבו שבשבע ברכות וברהמ"ז סגי בכוס אחד, לא כקידוש וברהמ"ז וכדו', והגדר בזה שתרוויהו מדין כוס לברכה"מ, והיינו דס"ל שחיוב השבע ברכות הוא מדין הזכרת המאורע וברהמ"ז כעין הזכרת ברכת אבילים ושאר הזכרות שהיו כחלק מברהמ"ז לכן סגי בכוס אחד.

וכבר הארכנו בזה בנזר המלך על הרמב"ם (בענין ברכת חתנים) מכמה ראיות ששבע ברכות הוא מדין ברכת המזון כהזכרת המאורע, חדא מזה שהביא הרמב"ם דין שבע ברכות בהלכ' ברכות וברהמ"ז ולא בהלכ' אישות, שכן הוא בטושו"ע בהלכ' באבהע"א.

ועוד ראיה, שכתב הרמב"ם שנשים ועבדים אין מצטרפים למנין עשרה, וכתב שם רבנו מגוה שהמקור הוא ממאי שאינא שאין מזמנים על נשים ועבדים, הרי דיליף דין עשרה לברכת חתנים שהיו חד דין עם זימון בעשרה.

ועיין עוד ברמב"ם שכתב "שפנים חדשות היינו אחרים שלא היו בשעת חופה" הנה כתב בלשון רבים "אחרים" ו"א שהכונה שכל העשרה לא היו בשעת הברכה, [ועיין קה"י שהוא מדין הברכה, וחיוב שכל אחד חייב בברכה, והוי תחילת החיוב שהפנים חדשות חייבים, כך ביאר בדעת הרמב"ם], והנה בתש"י רבי אברהם בן הרמב"ם (ספ"ו) נשאל ע"ז מהו אחרים וכתב שהכונה היא שני אנשים והוא שיעור זימון של רשות, וא"כ הוא כמשנ"ב שתחילת החיוב ברמב"ם הוא בברהמ"ז, אכן ברמב"ם יסודו מכח חיוב הפנים חדשות וא"כ לא שייך שבשבת לא יצטרפו פנים חדשות וכ"כ הקה"י שם. אכן בתוס' ג"כ סביר שהוא מדין ברהמ"ז וחיובו, רק יסוד החיוב הוא סעודה חדשה, ואזי חייל חיוב באכילה לומר בברהמ"ז שבע ברכות, ולכן תוס' הוסיפו פנים חדשות וגם שמחה ומה דצריך תרוויהו בפשטות היינו ריבוי השמחה והתחדשות הסעודה שהיא סעודה אחרת מקודמה, בזה הוי סעודה המחייבת שבע ברכות.

אכן הרמב"ן הביא ממסכת סופרים וכן פסק, שנהגו בכל בוקר בבית חתנות לשמוח עם החתן ולברך שבע ברכות, והוסיף שם שכל ענין הסעודה הוא שאי ישרי ריבוי שמחה, והיינו שס"ל להרמב"ן שריבוי השמחה הוא המחייב בשבע ברכות דכל ריבוי שמחה מחייב שבע ברכות שע"ז הוסיף שמעיקר הדין כל השבע הימים טעונים

ברכה ע"י"ש בדבריו רק הזמן של אכילה בו יש הכר השמחה שאי שמחים - ואכילה הוי רק זמן הברכה, אבל חלות דין החיוב הוא מעיקר דין הימים שמחייבים ברכה, רק זמן החיוב הוא בשעת השמחה, ע"י"ש היטב בדבריו.

וא"כ שפיר לדבריו דוחה שאין כל ענין בשבת שיהיה השבת פנים חדשות, שכל הדין פנים חדשות כתב הרמב"ן הוא שע"ז יש ריבוי שמחת חתן ורק כהכי תימצא לריבוי שמחה חדשה והתחדשות השמחה בזמן הסעודה, וא"כ שבת לא מעלה ומוריד מה שנחשב פנים חדשות לשמחת חתן, ובשבת רק רבוי שמחה ביום ולא בחתן. ועי"ש לשיטתו שכתב שפנים חדשות הוא היינו "ששמחים בגללם" ולא הוסיף "שמרבים סעודה עבורם" ודלא כהתוס'.

וכן כתב שם להדיא שאף שהפנים חדשות לא אכלו כלל ג"כ הוי פנים חדשות, דהעיקר הוא ריבוי זמן שמחה מתחדשת שזהו זמן הברכה, רק הוסיף שעיקר שמחה בזה"ז הוא בסעודה ולכן נהגו לברך בסעודה, אבל יסוד הדין הוא הזמן של כל השבע ימים רק זמן הברכה בזמן של שמחה, והוא זמן קיום הברכה ולא כסיבה לברך [ואולי הוי דין בקיום הברכה מתוך שמחה וצ"ע].

וא"כ שפיר דחי שאין פנים חדשות של שבת סיבה לברכה שלא הדין פנים חדשות מחייב רק השמחה אשר באה בגלל הפנים חדשות, וא"כ אינו תלוי במדרש שאף שהיו שבת מחייב שירה ופנים חדשות, רק אם מרבין שמחה שוב הוי זמן ברכה, משא"כ לתוס' שייסודו התחדשות זמן וסעודה חדשה בריבוי שמחה מחייב ברכה וא"כ שפיר שבת הוי התחדשות של זמן וסעודה חדשה לחייב ברכה.

ריקוד בעצם

עת ספוד ועת רקוד לא מוזכר לספוד ולא לרקוד אמר רבי מרדכי גינזבורג מארצה"ב שיש זמנים שמצד עצמו הוא עת ספוד לא צריך להספיד ויש שלא צריך להרקיד אלא מעצמו רוקדים ודוק.

לא מוזכר לשמח את הכלה

כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו מוזכר רק משמחו לא מוזכר את הכלה אע"פ עובר בקול על קול כלה והיינו כשהחתן יהיה בשמחה זהו היכי תימצא לשמחת כלה.

קול ששון

קול ששון ושמחה קודם קול חתן וכלה קודם הכנה של שמחה וששון שיגיע לידי קולם הנאים של החתן והכלה.

הקול האחרון

קול אומרים הודו לה' כי טוב הוא אחר כל הקולות והוא התכלית להגיע להודו לה' כי טוב, וכאן נזכר ה' צבקות שולט בכל דבר בכל הדברים כל השמים והארץ מרגישים שכל יד ה' הגדולה.

כל הנהגה

נביא מש"כ בספר תולדות אדם על הגאון ר' זלמן מוואלוז'ין זצ"ל (ד' קח ע"א), שם מספר המחבר שהשתתף בשמחת נישואין: "והצדיק ר' זלמן ישב בראש הקרואים. פתח פיהו וכו' עוד ישמע וגו', ודרשו חז"ל כל הנהגה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמשה קולות וכו', ה' מונה וסופר כל מדרשי רבותינו הקדמונים על מקרא זה, והכל בקול צלול נעים וערב מאד לאוזן שומעת, עד שהיו מעידים ומעוררים אהבת ה' וחפץ מצותיו בנפש השומע. אחז ביד החתן ודבר עמו דברי תורה, אשר זורו במזור האמת והאמונה, וחובשו בתחבושת השכל הזך ורוכבו בדברי צחות ומליצות ערבות, עד שצהלו פני החתן מרוב שמחה וגיל וכו', עד שפחד ורחב לבב כל הקרואים ועיניהם החלו יורדות מים מרוב גיל ושמחה". וכנראה שהתכוון בכך לקיים דברי רש"י: "לשמח החתן בדברים" והיינו בדברי תורה, ודלא כמש"כ בבאר שבע הנ"ל בביאור "דברים".

וכתב מרן הגאון ר' ברוך דב פוברסקי שליט"א: נתעוררתי שאלה כשבאיתי פעם לבית החתנות והי' קודם החופה, וישבנו עם החתן וכבר נהניתי מכוס משקה שהי' על השולחן, אולם קודם החופה נאלצתי ללכת לחופה אחרת לסדר חו"ק, ועלה ספק בלבי כי יתכן שכבר נהניתי מסעודת חתן שהרי הכיבוד שהי' שם הי' לקראת החתונה והרי זה סעודת חתן, ומפני שעזבתי קודם החופה עדיין לא קיימתי מצות שמחת חתן וכלה שעדיין לא נכנס לחופה, ונמצא שהייתי נהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, אך מסתבר לומר שגם ביקור קצר זה נותן שמחה בלבו של חתן גם אח"כ וצ"ע.

פארד עלי

במשנתו של מורינו ראש הישיבה - הגר"נ פרץ שליט"א

כח התפילה

קול יעקב

"ויחלוס" והנה סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה, והנה מלאכי אלוקים עולים ויורדים בו" (כח יב), ובמדרש רבה "עולים ויורדים בו" איתא למ"ד בו בסולם זה כפרש"י דמלאכי חו"ל יורדים ללווה ומלאכי א"י עולים לרקיע ואין יוצאים לחו"ל, ואיתא למ"ד 'בו' ביעקב וצ"ב פי' הדבר.

וכתב בעל הטורים וז"ל סולם בגימטריה 'זה כסא הכבוד' (ב"ר), סולם בגימטריה 'קול', שקול תפילת הצדיקים הוא סולם למלאכים לעלות בו (תקו"ז תיקון מ"ה), וכן עלה המלאך בלהב הקרבן גבי מטה (שופטים יג ב) והתפילה היא העבודה (ברכות כו:; תענית ב.) לכך כל מי שמכוין בתפילתו הסולם שלם בשליבותיו ויכולים לעלות בו, עכ"ל. ובפסוק הקודם (כח יא) כתוב "ויפגע במקום וילך שם" וגו' ופירש רש"י בשם רבותינו (ברכות כו: וב"ר סח, ט) לשון תפילה שתקן תפילת ערבית והשתא מפרש בעל הטורים שמזה גופא נעשה סולם.

ויש לחוסף דברי הרמב"ן שכתב כאן (פס' יב) וז"ל "והראהו כי הוא יתברך ניצב על הסולם [ומפרש בזה פס' יג מש"כ והנה ד' ניצב עליו על הסולם] ומבטיחו ליעקב בהבטחה גדולה להודיעו שהוא לא יהיה ביד המלאכים אבל יהיה חלק ד' ויהיה עמו תמיד כמו שאמר (פס' טו) "והנה אטיב עמך ושמרתך בכל אשר תלך" כי מעלתו גדולה משאר הצדיקים שנאמר בהם (תהילים צ"א) "כי מלאכיו יצוה לך לשמרך" וגו' עכ"ל.

ודברי הרמב"ן הוא פס' מפורש "כי חלק ד' עמו יעקב חבל נחלתו" (דברים לב, ט) ומפרש הנפש החיים שער א' פ"ה וז"ל "שהאדם השלם כדאי עיקרו הוא נטוע למעלה בשורש נשמתו העליונה ועובר דרך אלפי ריבואות עולמות עד שקצהו השני הוא נכנס בגוף האדם למטה זהו שבי' "חלק ד' עמו יעקב חבל נחלתו" שיעיקרו קשור ונטוע למעלה חלק הוי"ה ממש בביכול ומשתלשל כחבל עד בואה לגוף האדם וכל מעשיו מגיעים לעורר שורשו העליון כענין החבל שאם ינענע קצהו התחתון מתעורר ומתנענע גם ראש קצהו העליון" עכ"ל. ובזה מבאר שם ששורש נשמת ישראל מעל כסא הכבוד ונמצא דע"י מעשיו מנענע ופועל בכל העולמות ממש. **ובפ"ט** ביאר הנפה"ח בזה ענין מראה הסולם "והוא ענין מראה הסולם "מוצב ארצה" ולא כתב 'מוצב לארץ' ומשמעו שראש יעקב שורשו בשמים מעל ומשם הוא משתלשל ויורד עד לארץ יגיע והוא הנשמת חיים של האדם שמתאצלת בביכול מנשמת (רוח) פיו ית"ש ומשם לגוף האדם וכן מפורש ברעיא מהימנא (נשא קכג) "ויפח באפיו נשמת חיים" דאיתמו ביה "ויחלוס והנה סולם" סולם ודאי איהו נשמת חיים".

ובבעל הטורים שם כתב "סולם" בגימטריה סיני שהראהו מעמד הר סיני (ב"ר ס"ח י"ב) וז"ל הב"ר "בא סיני ארצן דדין כדדין" (גימטריה 130) וכ"כ באבן עזרא שם ובחזקוני וביאר באור החיים בריש אבות דכמו דביעקב נשלם ענין הסולם וענין החבל שבכוחו לפעול בכל העולמות כך בסיני נגמר כל הסולם למעלה למטה ע"י משרע"ה ובהר סיני נשלמו נפשות ישראל להשפיע ולפעול בכל העולמות, עי"ש.

וכ"כ בדעת תבונות סי קנ"ח דבזה נשלמו נפשות ישראל לפעול בעליונים כל התיקונים המצטרפים בבריאה. ועפ"י מבאר הנפה"ח הפס' "ויהי האדם לנפש חיה" פי' להעולמות כולם, וכ"כ בשער הקדושה למחרת"ו זללה"ה בח"ג ש"ב "לכן העולמות מתנהגים ע"י מעשי האדם כי המה כפי נטייתם מעוררים שורש נשמתו שמעליהם שהיא הנפש החיה שלהם בהתנענעו יטעו ובעומדו תרפינה".

וז"ל הנפה"ח בשער א' ריש פ"ד "וזאת תורת האדם כל איש ישראל אל יאמר בליבו ח"ו כי מה אני ומה כוחי לפעול במעשי השפלים שום עניין בעולם אמנם יבין וידע ויקבע במחשבות ליבו שכל פרטי מעשיו ודיבוריו ומחשבותיו כל עת ורגע לא אתאבדו ח"ו ומה רבו מעשיו ומאד גדלו ורמו שכל אחת עולה כפי שורשה לפעול פעולתה בגבהי מדומים ועולמות וצמצמות האורות העליונים". **והוסיף** שם בהגה"ה שקרוב לשמוע שגם זה בכלל כוונתם שם באבות (ב, א) "דע מה למעלה ממך" ר"ל אם כי איך רואה בעיניך הענינים הנוראים הנעשים ממעשיך אבל דע נאמנה כי כל מה שנעשה למעלה בעולמות העליונים גבוהי גבוהים הכל 'ממך' הוא עפ"י מעשיך לאן נטים על פיהם יצאו ויבואו.

וממשיך וכתב "ובאמת כי האיש החכם ויבן את זאת לאמיתו לבו יחיל בקרבו בחיל ורעדה בשומו על לבו על מעשיו אשר לא טובים ח"ו עד היכן המה מגיעים לקלקל ולהרוס בחטא קל חס ושלום הרבה יותר ממה שהחריב נ"נ ושיטוס כי הלא נבוכדנצר ושיטוס לא עשו במעשיהם שום פגם וקלקול כלל למעלה כי לא להם שורש וחלק בעולמות העליונים שיהיו יכולים ליגע שם כלל במעשיהם".

והדברים נוראים ממש, וז"ל האבן עזרא בשם ה"ר שלמה הספרדי (מסתמא רבינו שלמה אבן גבירול) כי סולם רמז לנשמה העליונה ומלאכי אלוקים למחשבות החכמה והן הן הדברים, הסולם זה הנשמה העליונה שלטו וע"י המחשבות שלטו אנחנו יוצרים מלאכים שעולים בסולם מכה המחשבות וה"ה הדיבורים והמעשים, וע"כ לא נחסוך מאמץ מלהרהר בד"ת כי בו ברגע עולים מלאכים מזו המחשבה ונפא וכן יש לדעת כי כל זמן שאין מתעסקים במחשבות של תורה ואמונה ח"ו עלולים להגיע מחשבות מסט"א ואז אבי לקלקול וחילול השם מה שנעשה בעולמות.

יש לדע שכמה שהאדם קדוש יותר, גדול יותר, עמל בתורה יותר ושומר על מחשבותיו, ונעשה לו נגיעה בקביעת שמו שם למעלה בבסא וכל העולמות ופתאום נפל עליו מחשבה אשר לא טובה היא, ה"ז חורבן גדול למעלה ורואים שככל שהאדם צדיק יותר כך החורבן שלו גדול יותר. נורא נוראות!!!

ולא יאמר אדם א"כ אשאר קטן, מה לי להכניס ראשי בהר גבוה כ"כ ואח"כ חלילה לירא מכל מחשבה אשר לא טובה היא, כי עכ"פ קנה מדריגה בהאדם שבמרכבה ועל מה שקלקל יעשה תשובה מיד ועכ"פ לפני משתו, ויתודה וימחוק אלו המחשבות ע"י תשובה ויכול לומר הפסוקים של פרשת עולה, אבל לקנות מדריגה בהאדם השלם לא יוכל בלתי התאמצות גדולה. **ובגמ'** ברכות סד. ותענית ד. איתא שת"ח נקראים בונים, בוני עולמות כפשוטו, וברש"י תענית פירש בונים, מקיימים עולם בבנייניהו.

וכ' התפארת ישראל על המשנה באבות פ"ד מ"א א' ד' אליעזר בן יעקב אומר העושה מצוה אחת קונה לו פרקליט אחד והעובר עבירה אחת קונה לו קטיגור אחד וז"ל התפא"י "קאטעגאראס בלשון יון הוא דורש הרע דהאדם הוא נעשה בדמות אלוקים בורא בתוך עצמו כל שעה מלאכים והיו טובים או רעים וזה נרמז ליעקב אבינו בצאתו מבית אבותיו הצדיקים לבית לבן הרשע ראה והנה סולם מוצב ארצה הוא הגוף וראשו מגיע השמימה הוא הנפש ומלאכי אלקים עולים או יורדים בו הם כחותיו בידו להקדישן לשמים ולהעלותן או להורידן והזהירוהו שד' נצב עליו ורואה ומשגיח על כל מעשיו אם טוב ואם רע ואם שוית ד' לנגדך תמיד יאמר לך אל תירא וגו'. והזהירוהו בזה שלא יתעה בבית לבן ואלה המלאכים או שיקטרגו עליו ויגרמו לו עונש או יהיו מליציו לטובה ומאתם תצא הרעות והטובות וזהו סוד משאחז"ל שהמלאכים שלוחו מא"י המה המחשבות הקדושות שהיו בו שם נסתלקו השתא ממנו בצאתו משם ועבר ואבותיו ועלו לרקיע ועבשיו בעסקו בבית לבן בזמניות משלו בו מלאכים אחרים הם מחשבותיו" עכ"ל ט.

הרי לפנינו שכל הזמן אנחנו עוסקים ב"סולם מוצב ארצה" שזה הגשמייות והוא מגיע השמימה זו הנשמה והמלחמה מי מנצח "הארצה" או "השמימה", והמלחמה בתוך האדם ובו עצמו מלאכים עולים ויורדים ועל האדם כל הזמן להסיר מחשבת "קנאה", "צרות עין", "מתכבד בקלון חבירו", "אכזריות", "קמצנות". ואילו מחשבות שעוללות לעלות על מחשבת האדם כגון מחשבת "כבוד", "גאווה", "כעס" וכדו' עליו להפכם ולהכניס בליבו ומחשבות טהורות של שמחה בהצלחת חבירו וצער בכשלונו ולתרוץ הכישלון בדבר שיסיר את עצם הכישלון שבאמת אין לו כישלון, ופעמים שיעליל למצוא מיניה וביה שהיא מעלה, ורחמנות, ונתינה ברוחב לב, בעטוה ובשפלות, וליתן בליבו ובפיו ברכות על אחרים, ועל חבירו ומשפחתו.

יש לדעת שיעקב אע"ה קודם שהלך ללבן נטמן בבית מדרשו של שם ועבר י"ד שנים וצריך לדעת אימתי נעשה דבר זה, ובפשוטו נמלך ללכת לשם ועבר ורק אח"כ הלך לחרן ובדרך הליכתו מספרת לנו התורה דזו לו פעם ראשונה ששבב לישון אחר ארבע עשרה שנה של עמל בתורה שאפילו על אדמה לא שכב והטעם שננטמן אצל שם ועבר הוא לסיבת בריחתו מעשו מחד גיסא ולהצלחתו מטומאת לבן. אמנם י"ל וכך ראיתי מפרשים דבאמת כבר בא לחרן ושם השיגו אליפו ולקח כל ממונו וע"כ אמר יעקב שאמנם תבטן לתת כסף וזהב ללבן ולקחת את בתו רחל אך עתה נגזר עליו משמים לעבוד אצל לבן הרבה שנים תמורתן ולזה צריך הכנה רבתי י"ד שנה (אם ירצה את שתי בנותיו) ולזאת נתן בליבו לילך לבית המדרש של שם ועבר י"ד שנים ונתן דעתו לחזור ולהתפלל על הר המוריה טרם ללכת ללבן דאין בידו דבר שיוכל לקחת בנותיו על אתר, ואז נטמן אצל שם ועבר י"ד שנים ושוב בחזרתו קפצה לו הארץ כיון שנתן דעתו להתפלל בהר המוריה.

והנה לפירוש רש"י זה אינו שקפיצת הארץ היתה בחזרתו מא"י לחרן ואז קפצה לו הארץ וכבר מסופר על י"ד שנים שקדמו ללכת לחרן אבל יסוד הי"ד שנים היו הכנה רבתי לפני הליכתו ללבן ולמדנו שהשומר הגדול עלינו מכל טומאה והשפעה רעה היא התורה הקדושה, ובשקיעות גדולה ומסירות נעלה עד מאד, כך הלב נהיה לב של תורה והמח מח של תורה וכל החושים נעשים חפצא'דיג של תורה, ובזה האדם נעשה שמור מכל פירצה של טומאה. וכך במאבק נגד שריו של עשיו לא היה יכול לו ואף שעברו עשרים שנים אצל לבן ולא היה זה בסמוך לצאתו משם ועבר, וע"כ שהיה דבוק בתורה הקדושה ממש מכה ההשפעה הזאת עמד בניסיון של לבן ועוד השפיע עליו כ"כ לעמוד במאבק עם המלאך, וע"י שסיפר לו המלאך החטאים של בניו בסוף הגלות נפלה דאגה בליבו של יעקב ע"ה ומיד ותקע כף ירך יעקב וסימן לבנים, בא יעקב שלם כשזרחה לו השמש - סימן לגאולה העתידה כשיתגלה יחודו ית"ש והיה ד' למלך על כל הארץ. וכוחו של עשיו הוא בחושך, אבל כשיש אור על כל הארץ ויהיה ברור כשמש מלכות ד' הרע יחלוף מהעולם ונעשן תכלה מלכות הרשעה היא ואוחזיה.

ושמעתי מהג"ד רפאל גפן שליט"א שאת אותן י"ד שנים שננטמן יעקב ע"ה בבית שם ועבר אנו לומדים מהחשבון שבאותו פרק זמן שהלך עשיו אצל ישמעאל ולקח את מחלת בת ישמעאל אחות נביות לו לאשה, ודרשו חז"ל שמת ישמעאל משיעדה לעשיו קודם נישואין והשיאה נביות אחיה, והרי מת ישמעאל בגיל קל"ז, ולמדנו שיעקב ע"ה היה בן ס"ג שנים, וחסר י"ד שנים לפי החשבון עד עמידתו לפני פרעה בגיל ק"ל ולמדנו שננטמן בבית עבר, ומדוע נרמז ענין זה דוקא שם אלא ללמדנו שמתוך קבלת עול תורה של יעקב אבינו נתעורר עשיו לישא את מחלת ונמחלו עונותיו כדרשת חז"ל.

יזכנו השי"ת ליטמן באוהלה של תורה בלי פשרות, באש ובמים נלך בדרך התורה ונקדש ש"ש, כן יהי רצון.

משמרת הטהרה

שאלות ותשובות בעניני סדר טהרות בחיי המעשה לכשיבנה בית המקדש במהרה בימינו

גליון 31 ויצא תשפ"ו

דבר העורך

זה עומד לקרות. אולי אפילו עד היום, אולי מחר, ואולי גם מאוחר יותר. אבל זה בטוח יהיה.

"אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח ואע"פ שיתמהמה עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבא".

וכשזה יקרה נראה כמה אנחנו רחוקים מלהכיר את צורת החיים האמיתית, חיי קדושה טהרה ורוממות, ואני קירבת אלוקים לי טוב...

ואם באמת אנחנו מחכים, אנו צריכים להתחיל להתכונן. לקבל מושגים, לדעת לפחות את עיקרי הדינים, איך ניתן לחיות בטהרה.

אין לנו אפשרות ברגע אחד ללמוד את כל דיני הטהרה, ולא עליך המלאכה לגמור אך אין אתה בן חורין ליפטר ממנה. בואו ונתחזק בלימוד הלכות הטהרות כדי להיות מוכנים באמת להתגלות כבודו יתברך בב"א.

בגליון זה מופיע מידי שבוע משנה מסדר טהרות עם פירוש בהיר ומאיר עיניים הנותן ידיעה רחבה במושגים העמוקים של סדר טהרות, בשילוב שאלות מחיי המעשה הממחישות את המושגים הנלמדים במשנה.

ניתן לשלוח שאלות בעניני טהרות הנוגעים לחיי המעשה לדוא"ל: t402422@gmail.com וכך במכשירי קהילות קופת תורת הטהרה בשליחת הודעה למנהל הקופה, ונשתדל אי"ה להשיב כפי אשר תמצא ידינו.

בברכת הטהרה
משמרת הטהרה

מאז ומתמיד הקפיד יונתן על טבילת עזרא. גם בטרם פרצה טהרה בישראל עמדו לנגד עיניו דברי הרמב"ם שכתב באגרותיו שמעולם לא בטל טבילת עזרא ואפילו שעה אחת. ועל אחת כמה וכמה מעת שקבל עליו חבירות ונזהר לאכול חולין בטהרה, הקפיד ביותר שלא להתמהמה ולטבול במהירות האפשרית.

אך אותו הבוקר כשעמד יונתן לצאת לבית הטבילה הכחין שמזג האויר בחוץ סוער במיוחד. גשמי זעף נתכו בעוז, ברקים הכריקו ורעמים הרעימו בקול גדול. יונתן נזכר בדברי הגמ' אודות בניהו בן יהוידע ששכר פתיתי קרח כדי לטבול כיום קפוא. אך ככל זאת מכיון שעלול היה להצטנן החליט יונתן לשתות כוס תה חמה לפני צאתו לרחוב הסוער.

הוא שפת את הקומקום, אך כשנטל כפית להכניס לתוך הסוכר, הכחין בפירור לחם שנפל לתוך הסוכר, באופן ספונטאני שלף את הפירור מתוך הסוכר, אך באותו הרגע עלתה מחשבה בלבו, מה דין הסוכר, האם הוא נטמא והאם יוכל להשתמש בו גם בזמני טהרה?

תשובה. השאלה כוללת כמה חלקים: א' מה דין הכפית והכוס, ומה דין הסוכר שנגע בו קודם טבילה.

ב' האם סוכר מקבל טומאה או שמא דינו כתבלין שאינו מקבל טומאה.

ג' האם בנגיעה בחלק מגרגירי הסוכר נטמא אף שאר הסוכר שבכלי.

והנה מבואר במשנה זבים פ"ה מ"א שבעל קרי מטמא אחד ופוסל אחד, דהיינו שדינו כראשון לטומאה שאם נגע באוכלים נטמאו ונעשו שני ואם יגעו בתרומה יפסלוה. ואמנם אין ראשון מטמא כלים ולכן כשנוגע בכוס ובכפית אינם נטמאים בנגיעתו ורק מאכל ומשקה שנוגע בו נטמא. אלא שיש לדון שהכוס תטמא מחמת המשקה, שהרי בשעה ששותה את המשקה נוגעים שפתיו במשקה וממילא נטמא המשקה, וכיון שהמשקה נוגע בכלי, הרי זה תלוי בדין כלים שנטמאו ממשקים שגזרו חכמים שיטמאו הכלים, ונחלקו הראשונים האם דין זה נאמר רק במשקים שנטמאו באב הטומאה, אבל כאדם טמא שהוא רק ראשון אין המשקים שנטמאו ממנו חוזרים ונטמאים כלים, וכן דעת הרמב"ם הל' אבות הטומאות פ"ז ה"ב, וא"כ למרות שהתה טמא אין הכוס טמאה, או שדין זה נאמר בכל טמא שגזרו חכמים שמשקים טמאים חוזרים ונטמאים כלים, וכן דעת התוס' שכת ד"ה אלא במשקין הבאים מחמת שרץ, והשגת הראב"ד שם, וא"כ אף הכוס טמאה.

ודין הסוכר לא נתפרש בראשונים, אבל לכאן יש לדמותו לתבלין הנאכל בפני עצמו שכ' התוס' ביומא פ"א ב' לגבי פלפלין שחוקים ומגובלים במים שאם ראויים לאכילה בפני עצמם מטמאים טומאת אוכלים, וכן משמע ברמב"ם הל' טומאת אוכלים פ"א ה"ו שדבר הנאכל להנאת עצמו מטמא טומאת אוכלים.

ולענין שיעור קבלת טומאה נחלקו הראשונים מהו השיעור, שדעת התוס' בשבת צ"א א' ד"ה אי, ופסחים ל"ג ב' ד"ה לאימת שפחות מכביצה אינו מקבל טומאה, ודעת הרמב"ם הל' טו"א פ"ד ה"א שאוכל כל שהוא מקבל טומאה, ונמצא שלתוס' לא נטמא הסוכר כלל, ולהרמב"ם נטמאו גרגירי הסוכר שנגע בהם, אבל לכו"ע אין פחות מכביצה חוזר ונטמא ולכן שאר גרגירי הסוכר שלא נגע בהם נשארו טהורים.

נערך ע"פ ספר הלכתא למשיחא להגרש"ב אלון שליט"א, וספר דורש לציון קיצור דיני טהרות להרב שמעון ארנטרי שליט"א.

בכל עניני הגליון ניתן לפנות לטל 0527655009 בשעות בין הסדרים או בדוא"ל: t402422@gmail.com

משנת הטהרה

נערך ע"פ ספר מחנה אברהם על משניות סדר טהרות
מאת הר"ג ר' אברהם יוסף פיגל שליט"א

זבים פ"ה מ"א ומ"ב:

בעל קרי, כמגע שרץ.

כתב הרע"ב, כשם שנוגע בשרץ ראשון לטומאה, כך בעל קרי ראשון לטומאה, וטומאתו שוה לטומאת הנוגע בשכבת זרע.

ובתפארת ישראל כתב, שהיה צד לומר שהיות ובע"ק זה טומאה היוצאת מגופו, והוקש לזב, א"כ היה צד לומר שהוא אב הטומאה כזב, קמ"ל המשנה שהוא רק כמגע שרץ, שהוא ראשון, ולא אב הטומאה.

ובועל נדה, כטמא מת.

שהוא אב הטומאה, כטמא מת, וטמא שבעה ימים, ומבואר בתפא"י, שלגבי שילוח מחנות הוא קל מבעל קרי, שמשתלח גם ממחנה לוי, כמו זב, ואילו טמא מת יותר קל, ובוועל נדה הוא כטמא מת לענין שילוח מחנות, שאינו משתלח משני מחנות.

הר"ש בכלים, ותוס' בנדה, סוברים שבוועל נדה לא מטמא במשא, ואילו הרמב"ם בפ"ג ממשכב ומושב, סובר שבוועל נדה מטמא במשא.

והנה יש לדון בחומר הדין של בועל נדה, מה שהוא כנדה, האם זה חומר שהוא מקבל ממש את דין הנדה, וכשם שנדה זה נחשב לטומאה היוצאת מגופה, הוא הדין בועל נדה נחשב כטומאה היוצאת מגופו, או דילמא לא הוה כטומאה היוצאת מגופו, ומה שהוא כנדה זה כעין חרב כחלל, שהחרב מקבל את דין החלל אע"פ שהוא לא חלל, כמו"כ בועל נדה מקבל את דיני הנדה, אולם אינו ניהיה כנדה לענין טומאה היוצאת מגופו.

ויתכן לומר דבהא פליגי הראשונים, דאם בועל נדה כנדה ממש, והוה טומאה היוצאת מגופו, ממילא הוא גם מטמא במשא כחומר הטומאה היוצאת מגופו, שזה סיבה לטמא במשא, אולם אם בועל נדה לא נחשב כטומאה היוצאת מגופו, ממילא גם לא מטמא במשא.

ואי נימא דלא חשיב כטומאה היוצאת מגופו, אתי שפיר אמאי אינו משתלח חוץ לבי' מחנות, כיון דשילוח מחנות גם שייך לענין טומאה היוצאת מגופו.

אלא שחומר ממנו בועל נדה, שהוא מטמא משכב ומושב, טומאה קלה, לטמא אוכלין ומשקין.

בוועל נדה מטמא משכבו ומושבו, אולם לא כזב, דזב עושה משכבו ומושבו לאב הטומאה, ואילו בועל נדה מטמא אותו רק בטומאה קלה, שעושה אותו ראשון לטומאה.

אלו פוסלים את התרומה.

המשנה באה רק ללמד על הדברים שהם רק פוסלים ולא מטמאים, וכולם הם מגזרת י"ח דבר, ורק בתרומה הם פוסלים, אולם בקודש הם מטמאים, חוץ מטבול יום, שאפילו שהוא שני, הוא לא מטמא קודש.

האוכל אוכל ראשון, והאוכל אוכל שני.

חז"ל גזרו שאם אדם אוכל אוכל שהוא, או ראשון, או שני, הוא ניהיה שני, ופוסל את התרומה.

והשותה משקין טמאין.

שגזרו שהשותה משקים טמאים גופו ניהיה שני, וגופו נפסל לתרומה, וממילא פוסל את התרומה גם במגע, והרע"ב מביא את טעם הגזירה, שחוששים שמא בזמן שאוכל אוכלים טמאים, הוא ישתה משקים של תרומה, והם יטמאו מחמת האוכלים שבפיו.

והבא ראשו ורובו במים שאובין.

הגזירה היתה ביום הטבילה, מפני שהם היו רגילים לנקות את גופם לאחר הטבילה במים שאובים, כיון שהם היו טובלים במים סרוחים, ומחמת כן הם באו לחשוב שהשואבים הם המטהרים, ולא הטבילה במיקה, משום הכי גזרו שמים שאובין יטמאו.

וטהור שנפלו על ראשו, ועל רובו, שלשה לוגין מים שאובין.

והגזירה הזו היא בכדי לקיים את הגזירה הקודמת, שלא יתרחצו במים שאובים לאחר הטבילה.

בשיעורי רבנו יחיאל מיכל, מביא לחקור בדין הבא ראשו ורובו במים שאובין, שנטמא לתרומה, האם חז"ל ביטלו את הטבילה שלו, וכאילו לא טבל, או שגזרו בו טומאה חדשה, דזה הרי דבר ברור שהגזירה של טהור שנפלו על ראשו ג' לוגין מים שאובים, שהוא טומאה שזה טומאה חדשה, כיון שהוא לא היה טמא, וא"כ הנידון בטבל לטומאה ובא ראשו ורובו במים שאובים, האם ביטלו את הטבילה, או שזה טומאה חדשה.

והספר.

כל כתבי הקודש פוסלים את התרומה במגע, כיון שבתחילה היו מצניעים אוכלים של תרומה, ליד ספרי תורה, והם היו באים לידי הפסד, בגלל העכברים, ומש"ה הכי גזרו שספרי הקודש פולים את התרומה במגע.

והידים.

דגזרו על ידים שיהיו שניות, ולכן הם פוסלים את התרומה.

וטבול יום.

טבול יום פוסל תרומה מדאורייתא, על הערב שמש, אולם לגבי קודש הוא יותר קל ואינו פוסל.

והאוכלין.

מדובר באוכלים שנגעו במשקים שנגעו בשני, שגזרו על המשקים שיהיו ראשונים, והם יעשו אוכלים שנגעו בהם שניים, וממילא הם פוסלים את התרומה.

והכלים שנטמאו במשקין.

מדאורייתא כלים מקבלים טומאה רק מאב הטומאה, וממילא אפילו אם המשקים היו נוגעים בשרץ, הם גם לא היו מטמאים כלים, ורבנן גזרו אפילו על משקין שנטמאו מחמת ידים שהם שניות, שיהיו מטמאים כלים, גזירה אטו משקה זב וזבה, וכגון רוק ומי רגלים שהם אב הטומאה.

לשאלות ניתן לפנות למחבר בטל: 0504106034

מזוזה זאת הפתח

"למען ירבו ימיכם" - גליון לחיזוק דקדוק ההלכה במצות מזוזה

גליון 6

כסלו תשפ"ו

פתח כקשת

נידון נוסף שיש שם הוא על קשת שמתחילה מהקרקע (ברחבת הגברים ישנם שלוש פתחים של קשתות לכניסה למקום מקורה אחד ליד השני, הראשון הוא הפתח המרכזי לרחבת התפילה, השני הוא בעיקר לארונות ספרים וסידורים והשלישי הוא ג"כ ארונות אלא שיש בסופו מעבר נמוך לרחבת התפילה.

לגבי הפתח האמצעי יל"ד בו האם הוא חייב במזוזה מכיון שזה רק ארונות ולכא' זה נקרא בית האוצר גם יש בסופו כמין חדר קטן לעובדים לפוש בו אך אין בו

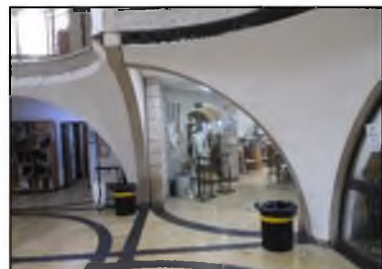
ד"א וגם לכא' הוא משמש לאכילת ארעי ואין סיבה לחייב שם רק מצד בית האוצר, אלא שהצורה של הפתח שם הוא רק קשת שמתחילה מהרצפה עד הצד השני, והשאלה האם זה נקרא צוה"פ, ובפשטות יש בזה מחלוקת ראשונים הטור והרמב"ם האם בכה"ג נחשב לצוה"פ שבגמ' בעירובין יא: מבואר שקשת נחשבת לצוה"פ אם יש בה גובה י"ט ורחבה ד"ט ונח' האם צריך שיהיה חלל י"ט או שהמזוזה תהיה זקופה י"ט לפני המשקוף, והחזו"א מסתפק (או"ח סי' עא) שאולי לכו"ע אינו צוה"פ כיון שאין כאן דבר שמוגדר מזוזה שמחולק מהמשקוף כיון שהכל עקמימות אחת, וממילא זה סיבה נוספת לפטור את הפתח שם ממזוזה (מלבד זאת הפצמים שם זה רק ראשי כתלים שזה ג"כ לא מועיל לפתח רק לפי הרא"ש).

מקום המזוזה בפתח כקשת

למעשה קבעו שם מזוזה אלא שיל"ע היכן קובעים מזוזה בכזה פתח, שהרי מקום המזוזה בשליש העליון ולכא' ה"ה כאן אך יש בזה שתי נידונים, א' שחלק מהפתח ללא מזוזה, ב' שהיא שוכבת מזדאי, וקבעו שם את המזוזה בערך בחצי גובה (שהגובה של הפתח באמצעו הוא 1.7 מטר וגובה תחילת המזוזה הוא מטר אחד) וצריך לברר מה היה השיקול שהרי זה לא בשליש העליון שהוא לעיכובא, ואמנם מצינו שאם הפתח גבוה מאוד הסכמת הפוסקים לקבוע בגובה הכתפיים למרות שזה לא בשליש העליון אך כאן שזה פתח נמוך לא מצינו, ואולי הסיבה היא שהרי מגובה י"ט זה כבר מחלל הפתח החייב במזוזה וממילא אם נקבע את המזוזה בשליש העליון היא תתחיל בגובה יותר מ"ט וזה אחרי שחלק מהפתח לפני המזוזה ויל"ע בזה, או שהסיבה כיון שבמקום שהוא כבר יותר נוטה לתקרה ונחשב שוכב ל"ח שהמזוזה עומדת וגם בזה יל"ע איך הדין.

פתח בקרן זווית בלי דלת

בגליון 4 הסתפקנו בפתח הפרוץ בקרן זווית שכביכול זה שתי פתחים שמתחברים יחד בלי פצים ביניהם, ועכשיו ראינו דוגמא יפה בשיבת פורת יוסף שע"י הכותל המערבי, שיש שם הרבה קשתות ליופי וחלק מהקשתות הם מתחברים באויר שיש שתי קשתות לשתי רוחות שמתחברות באמצעם ויוצרות קשת אחת עם שינוי זווית גמור באמצע

קשת עם שינוי זווית באמצע הפתח בכניסה לביהמ"ד

הפתח, ויל"ד בזה האם חייב במזוזה, ולמעשה אין שם מזוזה אך לא בטוח שרק בגלל שזה משנה זווית כיון שיש שם עוד

מזוזה ביציאה מהכותל

בגליון הקודם הבאנו כמה נידונים על המזוזות בכותל, ואחד מהם בענין הבית שער שמשמש ליציאה מהכותל לכיוון שער האשפות שתמהנו על מיקום המזוזות שם כלפי חוץ, שהסתפקנו האם קבעו שם מזוזות שסברו שפתח שמשמש רק ליציאה חייב במזוזה או בגלל שבית שער חייב במזוזה מצד עצמו לפי כמה ראשונים (מדרבנן) ואז ממילא חייב לכיוון הכניסה לבית שער אע"פ שמשמש לצאת מהכותל, שאלנו את מורינו הגרממ"ל שליט"א ואמר שזה מאוד תמוה לומר שהראשונים יחייבו בית שער למקום שפטור בעצמו, ואולי יתכן לבאר שהראשונים שחייבו בית שער מדרבנן יפרשו שיש שומר בפתח ובגללו חייב כמו שרש"י במנחות לג: פי' שבית שער הוא בית קטן שעושים בצד שערי חצירות ויושב שם שומר הפתח (כמו ביתן שמירה) וא"כ י"ל שבגלל זה הוא חייב ולא מסתבר שמדובר דוקא כשהשומר נמצא שם בקביעות כל היום שא"כ למה חייב רק מדרבנן וצריך לעיין איזה קביעות תחייב, ולפי"ל שגם בבית שער שבכותל מצוי שמושיבים שם שומר ביציאה ובגללו יהיה חייב במזוזה.

כוונת מצות מזוזה

בעבר הבאנו כמה דברים בחשיבות הכוונה במצוות מזוזה ושע"כ זוכר את ה' ולא יחטא וכן שהבית משתמר על ידה וכן מש"כ בתורה מיד אחרי מצוות מזוזה למען ירבו ימיכם וגו', וכיון שרגילים לעבור עשרות פעמים על יד המזוזות ואולי אפי' מאות פעמים ביום קשה לכוון כל פעם הבאנו עצה לתת לב לכוון בקביעות בפתח אחד כגון הפתח של הבית שעוברים בו רק כעשר פעמים ביום ולהשתהות קצת ע"י הפתח ועי"כ להיזכר לכוון ביחוד השם עכ"פ שם.

ויש מי שהדפיס לזיכוי הרבים מגנטים (מצורף למטה תמונה של המגנט) להצמיד לדלת שמסייעים לכוון וניתן להשיג אצלו בעיר ב"ב, וכן המעוניין לזכות את הרבים ולפתוח מוקד הפצה בביתו שיהיה אפשר להשיג אצלו ויהיה ממזכיר הרבים יצור קשר ובס"ד נפרסם בהמשך את הכתובות שניתן להשיג שם, כמו כן יש צורך בתורם של הדפסה נוספת וניתן ג"כ להנציח לע"נ וכדו'.

מס' הטלפון ליצירת קשר בענין זה הוא 0504161652

עוד היה מקום לדון שיהיה חייב במזוזה כלפי חוץ מכיון שהוא ככניסה לעיר העתיקה שיש בה מגורים, וכמש"כ הרעק"א שחדר קטן שאין בו דע"ד למרות שהוא פנימי קובעים בו מזוזה כלפי חוץ אם יש שם חדר שחייב במזוזה שכיון שהוא קטן עיקר הפתח כלפי החדר העיקרי שהוא החיצוני, וכן כאן יקבעו את המזוזה לכיוון בתי המגורים שבעיר העתיקה, אמנם אינו דומה לכאן שלמרות שבכותל אין דירה אבל עיקר השימוש הוא לכותל ולא לבתי המגורים שבחוץ ובכה"ג ודאי אין לקבוע כלפי חוץ.

לתגובות, תרומות, והשגת הגליון

טלפון 0534-121-360

כתובת המייל v0534110457@GMAIL.COM

עוברים בו וכ"כ בחוט שני שכשיש פתח עם שתי דלתות שבאחת לא משתמשים אף פעם יקבע מזוזה על הדלת הסגורה כדי שהיה סמוך לחלל הפתח שעוברים בו (אלא שכ' לקבוע במסמך את הדלת שלא משתמשים בו כדי להפקיע אותה מתורת פתח ולצאת מספק), אמנם במקרה שלנו באמת הפתח לא מתבטל כיון שאין מניעה אמיתית מלעבור שם וכשמסדרים לפסח וכדו' או במקרים מזמנים אחרים כן משתמשים בזה, ולמרות שזה לעיתים רחוקות עדיין נחשב חלק מהפתח.

אך יש סיבה אחרת שבגללה המזוזה צריכה להיות בצד שמאל מכיון שבחדר הפנימי אין ד"א לשיעור חזו"א רק כדי לרבע ואם נחוש לכך לפי רעק"א והכרעת החזו"א צריך לשים לצד השני, אלא שיש שנוקטים לעיקר את שיעור רח"נ ובפרט שיש כאן צירוף שגם לחזו"א יש כדי לרבע וגם שיש שקובעים תמיד לצד הפנימי ולכן אין בזה הכרעה ברורה לכלל הציבור איך לנהוג, אבל מכיון שבפתח השני המזוזה כן היתה לכיוון החדר הפנימי ולא לחדר שיש בו דע"ד לכו"ע א"כ ממ"נ יש כאן מזוזה אחת שלא במקומה וע"פ הענין המלצנו לו לשנות את המזוזה של הסלון שתהיה לימין החדר הפנימי.

בבית אחר קראו לנו לבדוק את המזוזה מחמת ספיקות שהיו להם בצוה"פ בשתי פתחים וכפי שיתבאר להלן, ובמהלך הבדיקה שמו לב שיש להם פתח נוסף בלי מזוזה, וזה פתח גמור של מטבח שאין בו ד"א לשיעור חזו"א רק כדי לרבע, אבל ודאי צריך להחמיר מחמת כמה ספיקות ולקבוע מזוזה, אלא שלבנתיים עדיין לא היו משתמשים שם (שהיה להם עוד מטבח) ולכן לא קבעו שם מזוזה אבל באמת במקרה שהיה שם כן השתמשו ולכן ודאי שזה חייב במזוזה ורק יש לחשוש לענין ברכה לקבוע בלי ברכה כיון שאינו בריבוע ממש לפי שיעור חזו"א, מכל זה רואים כמה חשוב להתבונן על כל פתח אם חייב במזוזה, שיכול להיות סיבה לא ברורה שיראה בטעות שלא צריך מזוזה ובאמת זה לא סיבה לפטור.

ספיקות בדיון ראשי כתלים

בבית הנ"ל היה פתח שהוא ראשי כתלים בפצים הימני (שהצד הימני של הפתח אינו בולט וסותם כלפי פנים), אך יש לו כמין זווית כמו שמצוי בעיקר כשעושים חיפוי לקירות שבזווית של הקיר שמים זווית פלסטיק או מתכת שייפה את הזווית וממילא הוא בולט מעט מאוד לתוך חלל הפתח ולכא' הוא כשר ללחי של פצים של צוה"פ השאלה אם מעצמו הוא נהיה כך ואז אי"ז ראשי כתלים אלא צוה"פ גמורה או שכיון שנעשה לנוי וכדו' ולא שהוא עצמו יהיה הפצים של הפתח הו"ל כלאחזוקי תקרה וכן מסתברא ושאלנו את מורינו הגרמ"מ לובין שליט"א ואמר שיש לחשוש שהזווית נחשבת למשקוף, אך בשאלה שהיתה באותו בית אמר שלא צריך לחשוש לקבוע מזוזה כיון שזה פחות מד' אמות ועיקר מטרת המקום הוא למעבר לבית הכסא (והספק היה כיון שמשתמשים שם גם למתלים וכן יש שם ארון). **בכולל חזו"א** עשו פתח חדש שהפצים ימין הוא רק ראשי כתלים שניכר רק כלפי חוץ, אך הפצים שמאל הוא ניכר רק כלפי פנים, וכבר נתבאר שזה שהוא ניכר רק כלפי פנים בפשטות זה נחשב פצים לגבי מזוזה, והשאלה בזה היא שהפצים ימין גודר רק בקצהו החיצוני ששם הוא ניכר כפצים, ואילו הפצים השמאלי שבולט רק כלפי פנים גודר רק בקצהו הפנימי, וא"כ שתי הפצימין אינם מכוונים זה כנגד זה אמנם המשקוף ממלא את כל הרווח שביניהם כיון שהוא בולט משתי הצדדים, והשאלה האם צריך שהפצימין יהיו מכוונים, והגרמ"מ לובין שליט"א אמר שאינו מצטרף כיון שזה לא מכוון זה כנגד זה ולכא' זה חידוש מכיון שהמשקוף מחבר ביניהם למרות שאינו מכוון, אך עכ"פ נחשב שיש פצים ימין, וממילא עדיין יש ספק, אמנם כיון שזה ביהמ"ד הקילו.

הפתח החדש בכולל חזו"א

פתחים בלי שינוי זווית שאין בהם מזוזה, ואמנם הפתחים שיש שם באמצע הבית מדרש אינו בעיה כיון שלא נעשה בשביל לחלק את המקום אלא רק לנוי אך יש שם הרבה מקומות שמחולקים ע"י הפתח וזה כעין פתח ובכ"ז אין שם מזוזה, ובהאמת אין בפתחים שם מזוזה, וזה באמת תמוה, כי אם הם היו סוברים שלא צריך מזוזה בביהמ"ד א"כ למה בחלק מהפתחים כן קבעו מזוזה, וכנראה שרק בפתח שיש בו דלת קבעו מזוזה אך שאר הפתחים שאין בהם דלת כיון שלפי הרמב"ם הם פטורים למרות שכל הראשונים מחייבים לא החמירו כיון שכל החיוב בביהמ"ד הוא לא מעיקר הדין, אמנם ברוב בתי המדרשות המנהג כן לקבוע מזוזות אפי' כשאין דלת.

מטבח שאין בו דע"ד שפתוח לפרוזדור
באחד הבתים שהגענו לראות היה לו מטבח ואין בו דע"ד, וכמו שכבר נתבאר כמה פעמים בית שאין בו דע"ד מבואר בגמ' שפטור ממזוזה אך למעשה בחדר מחמירים לקבוע כי יש כמה ספיקות כן לחייבו במזוזה, אמנם רעק"א חידש שחייב במזוזה כלפי חוץ מצד החדר החיצוני שאע"פ שבד"כ קובעים מזוזה כלפי החדר הפנימי, אך כאן שהחדר הפנימי קטן ולכן אינו חשוב ממילא עיקר הפתח משתייך לחדר החיצוני והוא מחייב את הפתח במזוזה בצד ימין של הנכנס אליו מהחדר הפנימי, אמנם באופן שהפתח מהחדר הקטן הוא לפרוזדור שאין בו ד"א על ד"א שגם הוא פטור מצד עצמו וכל חיובו מצד בית שער לבית, כ' החוט שני שכאן לא יצטרכו כלפי חוץ שאין לחייב בית שער יותר ממה שמצינו, כיון שזה חידוש לחייב כלפי חוץ וכן זה חידוש שב"ש חייב וכיון שלא מצינו שיש לחייב פתח של ב"ש לצד השני אם החדר שעוברים דרכו הוא פחות מדע"ד לכן אי"צ להחמיר בזה, וממילא יהיה פטור לגמרי ולכן עדיף להחמיר את השיטות שכן מחייבים מטבח שאין בו ד"א על ד"א במזוזה וממילא יקבע לכיוון המטבח, אלא שהיה כאן שתי נידונים נוספים הא' שהפרוזדור היה פתוח לסלון כמעט במילואו שאמנם היה צוה"פ ביניהם אבל הפתח מילא כמעט את כל הפרוזדור והוא היה רחב יותר מד"א והאם נאמר שיחשב חדר אחד עם הסלון ואז יחשב שיש בו ד"א על ד"א, אמנם נראה שכיון שיש צוה"פ והוא משמש כשימוש נפרד לא נחשב שהפרוזדור ד' אמות, ויתכן שגם אם הצוה"פ אינה כשרה אם ברור שזה נקרא פרוזדור וזה סלון אינם מצטרפים.
אמנם היה נידון נוסף לחייב כן לכיוון המטבח, כיון שיש להם חדר ילדים שיש בו ד"א על ד"א והמעבר אליו הוא דרך המטבח וכך שיוצא שהמטבח הוא בית שער לחדר ילדים שחייב במזוזה ולכן גם הבית שער חייב במזוזה שבית שער לא צריך שיהיה בו דע"ד, ולכן אמרנו לו להשאיר את המזוזה כפי שהיתה לכיוון המטבח.

מה נחשב לחדר פנימי

באותו בית היה סלון והחדר שינה שצמודים זה לזה ובסופם יש לכל אחד פתח נוסף לחדר פנימי, והשאלה היכן מקום המזוזה בפתחים שמהסלון והחדר שינה לכיוון אותו חדר, שיל"ד האם הוא נחשב לפנימי כיון שיש לו שני פתחים וא"כ אין פתח אחד שרק דרכו אפשר להיכנס אך הסכמת הרבנים שגם זה נחשב פנימי כיון שהבאים מרה"ר מגיעים לחדרים החיצוניים שלא ע"י פתחים אלו, וממילא מקום המזוזה הוא לכיוון החדר בין מהסלון ובין מהחדר שינה, אלא שבפתח שמהסלון לחדר קבע את המזוזה בצד שמאל כיון שהפתח שם הוא כמו חלון גדול לכל רוחב הסלון וא"א לפתוח את כולו שהוא כתרס ותמיד משאירים סגור את החלק הימני וממילא סברו שכיון שלא עוברים שם א"א לקבוע שם את המזוזה ולכן קבעו אותה בשמאל, וזה טעות כיון שגם אם נאמר שכיון שלא עוברים שם זה לא פתח א"כ צריך לקבוע בימין כנגד המקום שכן

"למען ידבו ימיכם"

אנו זקוקים לתרומות

להמשך הפצת הגליון

חייג כעת 0534-121-360

הגליון נתרם לרפואת

אריאל בן חנה

לרפוא"ש בקרוב בתש"י

הגליון עוצב מחדש לע"נ

האשה הצדקנית מרת דינה ע"ה בת

הג"ר שמעון יהודה שיבלחט"א

נלב"ע י"ג כסלו ה'תש"פ

שאלה לעיון

היזק ראייה במצלמות אבטחה

בשכונה אחת קרה אירוע גניבה 'חד פעמית' באיזור חרדי. חלק מהשכנים נבהלו מכך, ומיד דרשו מכל השכנים השתתפות במצלמות אבטחה במערכת יקרה מאד. הם טענו שבשנים אחרונות התחיל להיות נפוץ התקנת מצלמות אבטחה בהרבה מקומות. חלק מהשכנים טענו שבאזורים החרדים מצוי רק במקומות ציבוריים. אכן במקומות פרטיים כגון בחדר מדרגות, ברוב המקומות, אינו מצוי כ"כ. וטענו שיש בזה 'היזק ראייה'. הם לא רוצים שיראו אותם כל הזמן. ובפרט באופן שיהיה מסך שמראה את הצילומים בכל עת. דאף שאינו מצוי שמושי צניעות בחדר מדרגות, מ"מ יכולים לראות את השכנים במצבים שיכולים לגרום להם אי נעימות ובושה (ולכאורה יש בזה מניעת תשמישים וחשש היזק ע"י עין הרע).

השאלה האם באמת יש טענה של היזק ראייה במצלמות, ואדרבה כאשר יש גניבות בבנין אולי יכולים לכופף על כל השכנים להשתתף בעלות המצלמות.

ועוד יש לדון, שקיימים כיום הרבה סוגי מצלמות ומערכות שמירה, ואי אפשר לדמות מאחד לשני, והדברים משתנים בצורתם ותכונתם מיום ליום [ויש לפעמים שאלות בהל' שבת ויש לזה בדרך כלל פתרונות ואכמ"ל], ויש מערכות יקרות יותר, השאלה האם אפשר לדרוש מכל דיירי הבנין השתתפות במערכות יקרות אלו, באיזה אופנים 'ועד הבית' יכולים לכופף את כל השכנים להשתתף בהוצאות. [השאלה של הצורך להתקנת מצלמות התחיל לצערנו להיות די מצויה, וכנ"ל רק צריך מקרה אחד של גניבה, לעורר דו"ד בין השכנים].

[ואולי יש לדון, לפי מה שנחלקו חכמים ורשב"ג (דף ז) האם כופין לבנות לעיר דלתיים ובריה. וע' בגמ' שם: שנחלקו רבנן שזימנין דדחקי בני רשות הרבים ועיילו ואתו וכו' זימנין דמקרו ואתי גייס, ע"כ. וביאר החזו"א (ב"ב ד, ז) שהמחלוקת היא, עד כמה דבר שקורה לעתים רחוקות נקרא צורך, "פלוגתא דרשב"ג ורבנן האם חשיב צורך גדול". והנה, מצלמות בחדר מדרגות נועדו למנוע גניבות או מעשה פשע, אין ספק שהוא צורך גדול להרבה אנשים, רק שזה לא כ"כ שכיח.

והיה מקום לומר שהדבר תלוי במחל' חכמים ורשב"ג, והרי קי"ל כחכמים. ולפי זה היה צריך להיות שאפשר לכופף. וצ"ע בכל זה. [ויש לפעמים אפשרות לדרוש שיהיה רק מצלמות בלי מסך, ורק אדם חיצוני יכול לפתוח המצלמות במקום הצורך, אך בסיפור הנ"ל השכנים לא דנו בזה].

תגובה לשאלת ראש ישיבת כתר תורה הגאון רבי אברהם דיסקינד שליט"א

אולי ניתן לתרץ דברי הקצות החושן ע"פ המהלך של הגרא"ב פינקל זצ"ל (ראה ב"ב דף כח) שיש הבדל מהותי בין חזקת ג' שנים בקרקעות שהמרא קמא עדיין מוחזק, והוא בגדר תקנה 'דרבנן', לבין חזקת ג' שנים בעבדים וגודרות שהוא לאחר ג' שנים חזקה 'דאורייתא' [דזה לא בא כנגד המוחזק של מרא קמא שיש בקרקעות]. ולכן אולי ניתן לומר שכל מה שביאר הקצות החושן (בס' קמ"ס ק"ב) שטעם תקנת ג' שנים הוא משום 'תקנת לקוחות ואיבוד שטרות' לא נאמר אלא בקרקעות ולא בעבדים וגודרות, בעבדים מודה הקצות לעיקר דברי הרמב"ן שגדר החזקה הוא 'מדלא מיחה' ולא צריך להגיע לתקנת חכמים (ולכאורה קצת משמע כן מדברי הקצות בס' קלה ס"ק ב שסותם כדברי הרמב"ן, ולא מזכיר ענין של 'תקנת חכמים') [וזה גם מתרץ קושיית השער המשפט (ס' קמ"ס ק"ג) על הקצות איך מהני גט בידו של עבד, ומדויק בדברי הרמב"ם ע"ש].

מ.ה. בוגר ישיבת מיר

תשובה לשאלה משבוע שעבר

כבוד המערכת החשובה מאד

אודות השאלה בגשמים שירדו לכמה משפחות מחמת פשיעתו של הקבלן אם צריך השכן לשלם על כל זאת נראה ברור, שבאופן זה לא ישלם והוא משום שהרי הפציר בקבלן שיתקן לו את היזקו שארע לו בביתו אודות זאת שלא גמר להשלים את מלאכתו, וחשיב שעשה כל המוטל עליו וכעת עתה ה"ה חש"י לכאורה - השכן כאנוס, וכבר ידוע הא דאיתא בב"ק (כח, ב) דאנוס דחמני' פטריה דכתיב 'ולנערה לא תעשה דבר', אולם במקרה שלא ביקש מהקבלן ולא התייחס להאי עניינא פשיטא שמחוייב לשלם לשכנים על כל הנזקים, והוא כדבר הרמ"א הנ"ל [אולם יתכן לצדד דאף בכה"ג שביקש מהקבלן ולא שמע לו אכתי יצטרך לשלם לו בשביל לצאת יד"ש. וצ"ע].

א. דרשן ישיבת פוניבז'

יש"כ לבחורים החשובים שלקחו על עצמם להיות נציגים בישיבות, נשמח לנציגים בישיבות נוספות

לפניות: 0533145900

וארטים לפרשת שבוע

כח י. ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. הטעם שכפל הכתוב גם **ויצא וגם וילך**, הא היה מספיק לכתוב וילך יעקב חרנה: **"י"ל כיוון שבסוף הפרשה הקודמת הצטווה יעקב לע"י אביו ללכת לחרן (כח ב) וע"י אמו הצטווה לצאת מבאר שבע (כו מג קום ברח לך).** לכן כתב כאן שקיים ב' מצוות, גם קיום מצוות אביו וגם קיום מצוות אמו. ברכת פרץ. וע"ע ברש"י כאן.

שם. פרש"י וילך חרנה יצא ללכת לחרן. כלומר, שהוא תכנן ללכת לחרן, ולבסוף כידוע הוא חזר בו, והלך ללמנו אצל שם ועבר למשך ארבע עשרה שנה. ונשאלת השאלה מעיקרא מאי קא סבר ולבסוף מאי קא סבר? וי"ל דהנה בקידושין כט. יש ב דעות בסדר של תלמוד תורה. האחת, ילמד תורה ואח"כ ישא אישה, והשנייה, ישא אישה ואח"כ ילמד תורה. ואמרין בומ" דלא פליגי הא לן והא להו. והביאור הוא כך (ע"פ ר"ת שם) לבני ארץ ישראל שעשירים הם, ישא אישה ואח"כ ילמד תורה, כי יכול ללמוד בנחת. משא"כ לבני בבל שעניים הם ואין יכולים ללמוד אחרי החתונה, כי יש להם עול פרנסת משפחתם, דינם הוא שילמדו תורה ואח"כ ישאו אישה. וכעת הכל כפתור ופרח. כי הרי כשיעקב יצא הוא היה עשיר, ולכן קודם הלך לישא אישה כמנהג אר"י, ובאמצע הדרך הוא נקלע לעימות עם אליפז והוצרך לתת לו את כל רכושו, וא"כ הוא נהיה עני, אז הוא חזר בו, כי עני קודם לומד תורה ורק אח"כ נושא אישה. ולכן קודם למד תורה, ורק אח"כ הלך ללבן לישא אשה.

כח יא. ויקח מאבני המקום. אומרת הגמ' (חולין צא.): כתיב ויקח מאבני המקום וכתיב ויקח את האבן. אמר רבי יצחק שלמד שנתקבצו כל האבנים וכ"א אומרת עלי יניח צדיק ראשו עד שנתקבצו לאבן אחת. ומה הטעם היינו חייבים לבאר כך הלא בקלות אפשר לדחות את הסתירה שלקח אבן אחת מאבני המקום, ומה הוכרח לו להוציא הכתוב מידי פשוטו? י"ל דהנה מצינו בע"י מה. כל מקום שאתה מוצא הר בידוע שיש שם עבודת כוכבים, וא"כ איך יעקב לקח מאבני המקום ולא חשש לעכו"ם? י"ל דמצינו בבית יוסף שהקשה על נס פך השמן מה היה הנס ביום הראשון הלא זה היה הספיק ליוס אצל ותירץ דהא היו צריכים לחשוש שטומא בליטם אבל כיוון שראו שנעשה בו נס ע"כ אינו טמא שאין נס בדבר טמא ולכן הנס מועיל גם על היום הראשון שלא היה אפשר להשתמש בו לולי הנס. ולפ"י כמ"כ ביעקב אילו לא היה נעשה נס באבני המקום הוא לא היה יכול לישן עליהם מחשש ע"י ורק לאחר שהיה נס התברר לו שאין בזה ע"י ולכן יכל לישן עליהם. תכלת מרדכי.

כח יא. ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. אומר רש"י שהיה ירא מחיות רעות. וקשה מדוע רק כאן היה ירא מחיות רעות ולא מצינו כדבר הזה בשאר היוצאים לדרך אצל האבות וכו'. וי"ל שכעת כשברך ממני עשוי שרצה להורגו זה היה אחרי שהשבע את עשיו בשעת מכירת הבכורה כנאמר השבעה לי כיום וגו', והנה במסכת שבעות (לט:) איתא שכשאחד עובר על שבועה גם הנשבע וגם המבוע נענשים, והעונש על שבועה מבואר באבות ה ט הוא חיה רעה, ולכן חשש מזה יעקב. כתב סופר.

כח יא. ויקח מאבני המקום וישם מראשותיו. יש לומר בטעם שלקח מאבני המקום משום שיעקב בא מחוץ לארץ לארץ ולא ידע אם כבר נכנס לארץ כי קצצה לו הדרך ולא ידע בדיוק היכן הוא אז הוא לקח מאבני המקום בכדי לדעת היכן הוא והוא ע"פ הגמ' בכתובות קיב. שרבי חנינא שקל אבנים ומצאן קלות אמר עדיין לא נכנסתי לארץ ישראל כיוון ששקלן ומצאן כבידות אמר כבר נכנסתי לארץ ישראל. דברי יונתן.

כח יח. ויצוק שמן על ראשה. כאן תרגם יונתן בן עוזיאל שהוא צק שמן על ראשה. ואילו לקמן בפרשת וישלח לה יד נאמר ויצק עליה שמן ושם תירגם יונתן בן עוזיאל שצק שמן זית. ויש לעיין מדוע שם כתב שמן זית וכאן שמן רגלי? וי"ל, תירץ רבי דב לנדא, שבתחילה רדף אליפז במצוות אביו להרוג את יעקב ואז הוא לקח את כספו ולא השאיר לו כלום ולכן לא היה ליעקב מאומה ואם היה לו שמן אז זה היה שמן משמים ולא שמן זית. משא"כ בפרשת וישלח שיעקב כבר התעשר מאוד מכל עבודתו אצל לבן אז כבר היה לו שמן מזיתים. ולכן שם פירש התרגום יונתן שמן זית.

כח כא-כב. ושבתי בשלום אל בית אבי וגו' וכל אשר יתני לי עשר אעשרנו לך. אומר רש"י בשלום מן החטא, ולכאורה קשה מנלן לרש"י הא, כב בפסול בשלום הוא בשלום ושלווה, וי"ל דאיתא בכתובות נ. המבזבז אל יבזבז יותר מחומש דכתיב עשר אעשרנו לך, שני עשרונים שהוא חומש. אולם איתא דזה הכל כשלא חטא אבל אם חטא אז וחטאה בצדקה פרוק ויתן יותר מחומש (מובא בבני יששכר אגרא דפרקא קפז) וא"כ זה מה שאמר רש"י בשלום מהחטא ואז אני אתן רק מעשר, כי בלא"ה אני זקוק לתת יותר מחומש. בנין דוד.

כט א. וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. בתחילת הפרשה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, ולא כתוב וישא יעקב רגליו, כי מתחילה יצא מארץ ישראל לחו"ל לאט כדי היוצא מבית הכנסת נפסק שלא יפסע פסיעה גסה, אמנם איתא בברכות ו: דלא אמרן אלא לצאת אבל להיכנס מצווה לרוץ, ועי"ש במהרש"א שביאר שהכוונה היא לצאת כדי להיכנס לבית מדרש מצווה לרוץ. ולפ"י כאן כששמע יעקב את ההבטחה והשיבותך בן האדמה הזאת אי"כ מצווה לרוץ כדי למחר את חזרתו לארץ לכן וישא רגליו וילך ארצה בני קדם. חתם סופר.

כט ה. ויאמר להם הידעתם את לבן בן נחור. לכאורה הפסוק הזה לא מסתדר כי נחור לא היה אבא של לבן אלא בתואל, אז למה הוא אמר לבן בן נחור? וי"ל שהז"ל (ב"ר מ"ט א) אומרים שכשאדם מזכיר שם של רשע צריך לקללו. וכן מצינו שכשרב הזכיר את נבוכדנצר אמר שחוק טמאי (ורקבו עצמותיו), ואם כך איך יעקב יכול לומר בן בתואל אהר היה צריך לקללו שהרי בתואל רשע גמור היה (מדרש אגדה כ"ד), לכן הזכיר את הסבא נחור שלא היה כ"כ רשע. עו"י"ל ע"פ הרמב"ם שפוסק כי אדם צריך לכבד את אבי אמו אפילו שהוא רשע. ובתואל היה אביה של רבקה אם יעקב וכיון שנוהר בכבודו לא הזכירו כלל כדי לא לקללו והזכיר את נחור הסבא. תפארת יונתן.

כט ז. ויאמר הן היום גדול לא עת האסף המקנה השקו הצאן ולכו רעו. וקשה האם הם לא ידעו שעוד היום גדול שהוא הוצרך לומר להם דמ"ז? וי"ל שביום הקודם הרי השקיעה הייתה מוקדם כמ"ם שמובא ברש"י כי בא השמש, וא"כ הם חששו לרעות הצאן אולי גם היום זה יהיה כך. לכן אמר להם תדעו שעוד היום גדול, ואתמול הוקדמה השקיעה. החכם רבי אברהם שמעוניש.

כט ט. ורחל באה עם הצאן אשר לאביה. מה הטעם התורה ציינה את הצאן אשר לאביה, למה חשוב לציין שמדובר בצאן אביה? וי"ל שמבואר בב"מ א' דסות' רועה פסול לעדות דסתמיה גזלן, כי הוא מרעה בהמותיו בשדה אחרים, ומסקינן שם דבבהמת אחר לא חיישינן והנה מבואר בב"מ צ: דבנו נחשב כאחר (אמנם הקטן הוא מחלוקת שם) ולכן הוצרך לזה בשביל שלא נאמר שהיא גזלנית.

כט יא. וברש"י הרחיב בכל הסיפור של אליפז שרצה להרוג את יעקב במצוות אביו, א"ל יעקב קח את רכושי ואמור לאביך שהרגתני כי עני חשוב כמת. וקשה הא אביו רצה להרגה ממש, וי"ל עפ"מ דאיתא במדר"ר פרשה סה. מפני מה כהו ענינו של יצחק ח"א כדי להעביר את הברכות ליעקב. וח"א כיוון שבשעת העקידה הביט בשכינה וכתב כי לא יראני האדם וחי, עשה אותו הקב"ה סומא וסומא נחשב למת. וא"כ זה מה שאמר יעקב לאלפז, הרי אביך רוצה להרגני בגלל שהוא סובר שגנבתי לו את הברכות סימן דס"ל כהטעם שיצחק התעורר בגלל שהסתכל על השכינה, ולא בגלל שצריך להעביר לי את הברכות. א"כ מכיוון דס"ל דיעוב התעורר משום ש"אלא יראני האדם וחי" וסומא חושב כמת, וה"ה עני חשוב כמת, לכן לשיטתו די שתקח את כספי ואינך צריך להרוג אותי.

כט יד. ויאמר לו לבן אך עצמי ובשרי אתה. יש לבאר כפל הלשון 'עצמי ובשרי' ע"פ נדה לא. שלושה שותפים באדם. האב מוליד העצמות, האם מולידה בשר ודם. וא"כ נמצא שהקרב מצד האב נקרא עצמו מלשון עצמות, ומצד האם נקרא בשרו. והנה לבן היה קרוב מצד האב, כי לבן נכדו של נחור ויעקב נכדו של אברהם ומצד האם כי לבן היה אח של רבקה, לכן אמר עצמי ובשרי אתה. קול אליהו.

כט כא. ויאמר יעקב אל לבן הבה את אשתי כי מלאו ימי ואבואה אליה. מקשה ע"כ רש"י ואפי' קל שבקלים אינו אומר כך, מתוך רש"י שעשה כך בשביל להוליד תולדות. ויש להקשות מה זה מתרחק הלא אפי' קל שבקלים אינו אומר כך? וי"ל שיעקב ידע שלבן הוא רשע ואם יחשוד שיעקב בא צדיק ורוצה להינשא לבנותיו בשביל להביא לעולם יב' שבטים אז הוא בוודאי לא יתן יד לזה ולא יתן לו לעולם את בנותיו, והנה הלא יעקב יודע ברוח קודשו שרק מרחל ולאה היו לו יב' שבטים ואיך מתגברים על הבעיה שנקראת לבן, מדברים אחדים בשפה שלו ואז לבן יראה שהוא 'משלנו' הוא לא צדיק תראה איך הוא מדבר ורק כך הוא יסכים להביא את בנותיו לו לאישה. וזה כוונת רש"י בשביל להביא תולדות דובר כך. אור לוותים.

כט כה. ויהי בבוקר והנה היא לאה. וברש"י **אבל בלילה לא היתה זאת לאה, שהרי רחל גילתה לה את הסימנים.** הגמ' בב"ב מתארת בפרטות מה היה בפגישת יעקב ורחל: יעקב אמר לה שתינשא לו, א"ל רחל אבא שלי רמאי, הוא יחליף את לאה איתי, א"ל יעקב אין בעייה אני מוסר לך סימנים כדי שלבן לא יוכל לרמות. והנה, אחרי שהכל היה סגור היא הלכה וגילתה את

פרשת ויצא תשפ"ו

הסימנים ללאה. וקשה מאוד מה ההיתר שלה לגלות את הסוד: ואם תאמר שפחדה מהבושה של לאה אז מעיקרא מה שברה? וי"ל, שהמחשבה של רחל בתחילה היתה שבאב שלה רמאי אבל לא כ"כ בפרהסיא. היא חשבה שהוא יביא אותה (את רחל) לחתונה ולאחר החתונה הוא יחליף את לאה בצנעה ובכזה מקרה לאה גם לא תתבייש כ"כ. אבל לבסוף אבא שלה "החכם" והרמאי, גילה לכל העיר שהיא לאה וזה מה ששרו בחתונה היא לאה היא לאה היא לאה. וכמ"ז הוא שאל כלים מכולם ואמר להם שיעקב נשאר בגלל רחל וכו', וכך אחרי החתונה כולם נעמדו מתחת הבית לראות ולשמוח לאיד, ואז רחל ראתה שהיא תתבזה בפרהסיה ועל כזה מקרה יעקב לא דיבר, לכן מסרה הסימנים. מר"ש שבדרון.

כט כה. ויהי בבקר והנה היא לאה. מסופר במדרש שבבוקר אמר יעקב ללאה רמאית בת רמאית, למה שיקרת אותי ולא גילית לי שאת לאה, ענתה לו לאה אני תלמידה שלך כי גם אתה אמרת (שיקרת) לאביך אנכי עשוי בבוקר. וקשה מה טען לה, ומה ענתה לו חזרה אתה שקרן וי"ל הנה איתא שעניי לאה היו רכות (מבבל) כי אמרו הגדולה (לאה) לגדול (עשיו). וע"ז בכתה לאה כל הזמן שלא תעלה בגורלו של עשיו, וזה מה שאמרה לאה ליעקב, את לאה אמרת לאביך עשיו הבכור בגלל הטענה שלך שאתה הבכור וכמשל השפורפרת, וא"כ אין לך טענה עלי, כי אתה ואני הגדולים. נפתלי שבע רצון.

כט לד. ותהר עוד ותלד בן ותאמר הפעם ילוח אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים גו'. יש להקשות מדוע עד עתה יעקב לא נלווה אליהם, וגם שלא יתכן שיעקב לא נלווה לאשתו עד אז? וי"ל ע"פ המבואר בברכות מג: על עניין השדים ששד לאחד נראה ומזיק, לשנים נראה ואינו מזיק, לשלושה אינו נראה כלל, והנה כל עוד היו לה שני ילדים יעקב לא נלווה אליה לבד אלא רק עם הילדים כי לא היה אפשר להשאיר הילדים לבד כי יראה עליהם השד ויכולים לפחד, כעת שנולדו להם שלושה ילדים היא יכולה לשחרר אותם לבד והיא תשאר לבד עם יעקב. צמח דוד.

לא ל. ועתה הלוח הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלוהי. יש להקשות מה הקשר בין גניבת אליליו להליכת יעקב לבית אביו? וי"ל, אומר רבי העשל ע"פ חז"ל, ששאל מין את ר"ע מדוע אתם לא עובדי אלילים הרי הלוכים בתר רוב ורובם עכו"ם, ותירץ לו רבי לעקיבא שמקור הדין של רוב הוא מצוייו התורה לכדן את אביך' שהרי אביו הוא רב מדין רוב, וכיוון שילפז' מהתורה אי"כ התורה אומרת לא לעבוד אלילים. וא"כ י"ל שיאת גופא היתה טענת לבן, הרי אתה הולך לאביך לכבוד, ומי אמר שזה אביך, ע"כ מדין רוב, א"כ למה גנבת את אלוהי.

לא כד. אל תדבר עם יעקב מטוב ועד רע. רע מובן, אבל טוב, למה לא? י"ל דהטעם שרבקה היתה עקרה כי לבן א"ל אחותונו את היי לאלפי רבבה. והקב"ה לא רצה שיאמר שזכותה להתעבר בגלל אדוהה ברכה. וא"כ שפיר י"ל שלא דיבר עמו טוב - לא מדובשך ולא מעוקבך.

לא כט. יש לאל ידי לעשות עמכם רע ואולוקי אביכם אמש אמר אלי השמר לך מדבר עם יעקב מטוב עד רע. רבים נתקשו כאן למה אמר אני יכול לעשות לך רע, רק אני לא יכול בגלל סיבה פלונית ואלמונית, הרי סו"י אכן הוא יכול לעשות רע, א"ל מה זה משנה מה הסיבה בדיוק, הרי הוא לא יכול. וי"ל, אומר האמרי שפר, שכוונת לבן הייתה שהוא עצמו בלבד לא יכול לעשות כלום, כי הקב"ה אמר השמר לך לי בלבד, אבל אני יכול לעשות שליח שיעשה לכם רע, ואני לא אענש ע"כ כי אין שליח לדבר עברה, ועוד שהקב"ה הזהירני לא **לדבר** איתך מטוב עד רע, ועל מילי דדיבור אין שליחות כי מילי לא מימסרי לשליח.

לא ל-לא. ועתה הלוח הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך למה גנבת את אלוהי. ויען נעקב כי יראתי כי אמרתי פן תגזול את בנותיך מעמי. רבי צבי חריק מבאר את המו"מ שהיה בין יעקב לעשיו ע"פ הפסוקים הני"ל, הנה כתב באבן עזרא שרחל גנבה את התרפים בשביל שלבן לא ישאל בתרפים באיזה דרך ברח יעקב. והנה לבן לא יכל להרע ליעקב כי הוא בדרך לכבד את הוריו ושלוחי מצווה אינם ניזוקים, אמנם זה שייך רק ביעקב ומה עם שאר בני ביתו? וזה מה שאמר לו לבן ועתה הלוח הלכת כי נכסוף נכספת לבית אביך לקיים כיבוד אב, וא"כ למה גנבת את התרפים, הרי אתה שליח מצווה, ויען יעקב ויאמר כי יראתי פן תגזול את בנותיך מעימי כי להן אין מצווה.

לא נב. אם אני לא אעבור אליך את הגל הזה ואם אתה לא תעבור אלי את הגל והמצבה. מדוע כשהזכיר את יעקב הוסיף מצבה ולא הספיק לו גל? י"ל, אומר מהרש"ם ע"פ הרמב"ם (ממל"ס ט, ז) דבן נח נהרג ונידון בעד אחד, אבל בישראל בעיני ב' עדים, ולכן אצל לבן הספיק גל ואצל יעקב הוצרך גם מצבה.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

קבלה טובה בעת צרה

מצינו בפרשה שכאשר יעקב הלך לבית לבן הוא נדר נדר אם יהיה אלוקים עמדי ושמרני בדרך וכו' ושבתי בשלום אם בית אבי וגוי וכל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. מכאן למדו רז"ל שיעקב לא ידור בעת צרה כדי להינצל מהצרה, כמו שאמרו במדרש רבה כאן: כתיב (תהלים סו) אשר פצו שתי דוברי פי בצר לי, אי"י יצחק הבבלי ודבר פי בצר כי שנדר מצוה בעת צרתו, מהו לאמר לאמר לדורות כדי שיהיו נודרים בעת צרתן, ומובא גם בתוס' חולין ב: ובניארו דאע"ג דאסור לידור מ"מ בעת צרה מותר, וכ"כ בשו"ע יו"ד סימן ר"ג ס"ה. וכ"כ החפץ חיים במחנה ישראל פרק לח: ונכון לנדרו איזה דבר אם יזכהו הקדוש ברוך הוא שישכח את המלחמה ולבוא אל ביתו לשלום כדכתיב וידר יעקב נדר לאמר וי"ל לאמר לעולם שידור בעת צרה כי גם יעקב ידע אז שהוא הולך למקום מסוכן מאד וכו' אבל כ"ז אם הוא משער בעצמו שישמור את נדורו אבל בלא"ה טוב שלא ידור כלל עכ"ל. ובספר חסידים סימן תג: מי ששירי בצער אל ימהר ואל יקפץ בנדר אלא יחשוב תחילה שמא יתחרט ולא יחשוב תחילה איזה נדר יקבל שלא יתחרט וכשיוכל לקיימו ילך לחכם ויאמר מה שטוב בעיניך אקבל עלי והחכם יתן לו עצה הגונה שידור נדר שיוכל לקיים ונדר הגון לפי הצרה דכתיב טוב אצל לא תדור משתדור ולא תשלם וכו', ומעין הצרה יחשוב כי שמא לכך הובא בצרה שיחשוב נדר מדה במדה. והטעם לכך הוא משום שאנחנו צריכים לחיות בהרגשה שלא מגיע לנו שום דבר מאיתו יתברך, ועי"י שאנחנו מקבלים עי"י קבלה טובה שקשה לנו הקב"ה מידה כנגד מידה נותן לנו כנגד אז מה שלא מגיע לנו. ואמנם כבר הורו שבזמננו שנחלשו הדורות לא כדאי לנדר כלל אבל עכ"פ ראו לו לקבל קבלה טובה בלי נדר וישתדל בכל עוז לעמוד בקבלתו וזכרותו זה יוושע מצרתו. וכ"כ בשבט מוסר פרק כ: יהא אדם יהיר מאד מאד שלא ינדור אף בעת צרה. וכתב בספר החסידים אף על פי דתוספות כתבו שנודרים בעת צרה הי"מ דורות הראשונים שהיו בטוחים בעצמם שלא ישנו את דבריהם מכל מניעות שבעולם משא"י דורות אחרונים. ואמרו בירושלמי (נדרים פ"ט ה"א) הנודר פנקסו פתוח עליו שמישים עצמו חסיד שבטוח לקיימו. על כן שומר נפשו ירחק מהם פר' ח"ו יכשל בעון נדרים וכו', ואם רוצה לקבל עליו יאמר בלי נדר ואפילו הכי מצוה לקיימו כמו שכתב בספר שני לוחות הברית ז"ל מכל מקום הוא בכלל מוצא שפתך תשמור ושב ורפא לו.

נביא כאן כמה סיפורים על אנשים שקיבלו על עצמם קבלה טובה בעת צרה ונושעו. ישנו סיפור ידוע שסיפרה אותו אחת מנשות החסד ששמלכת אוכל בבתי החולים: עשר שנים הייתי עקרה. עשר שנים של התמודדות. ואז, "בלילה גשום וסוער, בעלי הלך לישון, ואני נשארת לבד. פתאום הגיע הכאב. 'אלוקים', עקתני, עד מתי אשאר ככה. בלי ילדים.' יצאתי מהבית, עם שלוש קלסרים, כל הניירת הרפואית שהייתה לי מכל העשר שנים האלה. עצרתי מונית ואמרתי להג: 'תעצור לי ליד הבית של הרב הכי גדול שאהת מכיר.' 'הנהג אמר: 'הרב הכי גדול שאני מכיר הוא כמעט בן מאה שנה. אני שמיע אליו אנשים מכל הגלובוס. משדה התעופה באים אליו. בטח כבר הלך לישון.' 'וואו הוא עצר. ליד ביתו של רבי שלמה זלמן אויערבך. נגד כל הסיכויים הרב בעצמו פתח את הדלת ואמר: 'איך אני יכול לעזור?' אני מתחילה לבכות ואומרת: 'כבוד הרב יש לי בית יפה, אבל אין לי ילדים עשר שנים, והתחזיות של הרופאים שחורות משחור.' 'הרב אומר לי: 'ברבת, כואב לי שכוואב לך. אני מצטער יחד איתך. אבל אלוקים לא חייב לתת לך ילדים.' הקב"ה לא חייב לאף אחד שום דבר. לא חייב לתת לך בריאות, לא חייב לתת לך חיים, לא חייב לתת לך ילדים, לא חייב לתת לך פרנסה. הוא לא חייב.' 'הייתי בהלם. אמרתי 'תודה רבה' וכבר הסתובבתי לחזור הביתה. אלא שאז הרב קרא לי שוב. הוא לחש משפט מדהים: 'הקב"ה לא חייב לך. אבל אם את תעשי בשביל אנשים אחרים משהו שאת לא חייבת - גם הוא יעשה איתך משהו שהוא לא חייב, גברת גבאי מחליטה לעשות משהו שהיא לא חייבת. היא מחליטה לתרום מזמנה ומהווה לשמח חולים במחלקות הקשות. ואז קורה המופת. תוך זמן קצר היא זוכה להתברך בשלושה ילדים. היום כבר יש לה נכדים רבים.

הסיפור הבא אירע בעת האחרונה ר' יצחק א., יהודי ירא שמים, ניסה לשלוח ידו לפרנסתו ככתבת סת"ם. הוא למד את המלאכה היטב, והחל לכתוב מגילות, כדרכם של סופרים מתחילים. אולם הוא לא ניהן בכתב יד נאה, ותוצרות ידיו לא באמת כבשו את לב הסוחרים והמפנקיניים, והוא נאלץ למכור מאוד בזול, עד כדי שהפרנסה לא הייתה בהתחבה. ר' יצחק הוא מכר של משפחת זקבן, אשר אחד מבניה, הרב מנחם אשר זקבן ז"ל, נמנה על קדושי מירון. כשהגיע ר' יצחק לחנם, שמע כי המנוח ז"ל הקפיד ביותר על אמירת ברכת המזון בכוונה ומתוך הכתב, עד כדי שהיה אוכל אם לא ידע שיש תחת ידיו ברכון, ממנו יוכל לברך, באמרו כי ברכת המזון בכוונה ומתוך הכתב הינה סגולה בדוקה וידועה לפרנסה. ר' יצחק שמע את הדברים שהופנמו בעומק לבו. הן הוא מתקשה בפרנסתו, וברצונו ללמוד ממעשיו

הטובים של המנוח ז"ל, מצא אפוא לעצמו את הבקעה להתגדר בה. על אחר החליט כי הוא מקבל על עצמו לברך ברכת המזון בכוונה ורק מתוך ברכון, ובאין ברכון הוא כלל לא יאכל, עד שימצא ברכון ממנו יוכל לברך. כמה ימים חולפים, ור' יצחק מקבל החלטה נוספת, לקיים 'משנה מקום משנה מזל'. עד אז נהג לכתוב בביתו, ועכשיו הוא עובר לחדר סופרים, בו לכל סופר יש עמדה משלו, כאשר בחדר אחד כותבים יחד כמה סופרי סת"ם. הוא מתחיל לעבוד במקום החדש, ובאחד הימים, כשהוא רוצה ליטול ידיו ולסעוד את לבו, הוא מגלה שהברכון נשכח בבית, טוב, הוא כבר יודע מה הוא עושה במצבים מעין אלה. הוא לא נוטל ידיים, עד שהוא מסדר לעצמו ברכון. הוא מסתובב בחדר הסופרים, מחפש ברכון או סידור, אולם אינו מוצא. מחפש במדף עליון, בפנית הקפה, על יד הכיור – אפס, אין ברכון בסביבה! מה עושים עכשיו? – ליטול ידיים ולאכול כשאין ברכון באופק? – לא בא בחשבון. הוא קיבל על עצמו לברך רק מתוך ברכון, והוא לא מוכן להתפשר על קבלתו זו. ללכת הביתה רק כדי להביא ברכון? נשמע לו מופרך, הוא מוסיף להסתובב בחדר ולחפש אחר ברכון, ואז אחד הסופרים מציע לו: כתבתי בעבר את ברכת המזון בכתב סת"ם מהודר, לצורך מכירתו. הוא עדיין תחת יד. אני יכול להשאיל לך אותו, תוכל לברך מתוכו. כמובן, בכפוף לכך שתשאיר אותו עטוף בניילון השקוף המגן עליו, לכל יתכנלך חלילה. זה עוזר לך? בוודאי. ר' יצחק ממחר ליטול ידיו, אוכל את ארוחתו, נוטל את ידיו במים אחרונים, מנגבם היטב, ובהירות מופלגת מקבל את הקלף לידי. הוא מברך מתוכו ברכת המזון בכוונה ומתוך הכתב, ואינו יכול להתעלם מהעובדה כי הכתב נאה ומהודר ביותר, לסופר היה שי חוש אומנותי של ממש, כתב היד שלו הוא כמו ציור מהמם: כשהוא מסיים לברך, הוא פונה אל הסופר, ומבקש להשאיר את הקלף תחת ידיו לכמה ימים, כי הוא מבקש להתאמן באמצעות כתב היד הנאה. הסופר טוב הלב הסכים, בכפוף לשמירה מלאה וקפדנית על הברכון הכתוב ביד אמן. ר' יצחק מותיר את הקלף אצלו, ומדי יום מקדיש שעות ארוכות לאימון כתב ידו, כדי להגיע ליעד הנספך: כתב יפה ונאה, בדומה לכתב שניצב מול עיניו. חולפים כמה שבועות, וכתב היד של ר' יצחק משתפר פלאים. בעזרת הכתב, שלפניו, הוא מצליח לשפר את כתב ידו במידה משמעותית, ועתה כתב ידו נאה ויפה, ומסתבר שגם יהפוך למבוקש יותר ויהיה שווה סכום נאה, הוא מתחיל לכתוב מגילה בכתב היד החדש והמהודר שסיגל לעצמו, ואכן, המגילה הנכתבת נהדרת ממש. כל רואיה מתפעלים ממנה. חולפים מספר שבועות נוספים, והנה יוזמה ברוכה מתגבשת: כתיבת 45 ספרי תורה לעילוי נשמת 45 קדושי מירון. למלאכת הקודש נדרשים 45 סופרי סת"ם, ור' יצחק ממחר להגיש מועמדות, שולח את כתב היד המעודכן שלו, שגורף מחמאות ומביא אותו להיבחר כאחד מצוות הסופרים שישקוד על המלאכה. גורלו עלה... לכתוב את ספר התורה לעילוי נשמת הרב זקבן ז"ל זה שעבקותיו קיבל על עצמו את הקבלה לברך ברכת המזון מתוך הכתב..

כשרבי חיים קרייזר היה צעיר הוא חלה במחלה קשה מאוד. אחוזי הרפוי שלו היו אפסיים ממש. בהוראת הסטיפלער הוא קיבל ע"י שאם יחלים ויחזור להתהלך כאדם בריא, הוא ישתדל בכל כוחו לאסוף מיליוני דולרים בכל שנה, על מנת לחנוך בחורי ישיבת יתומים, כדי שיוכלו להמשיך לעסוק בתורה בישוב הדעת. ואכן, כשזכה והבריא החל לעסוק בכך, ומדי שנה חיתן עשרות יתומים ויתומות, ותמך בהם תמיכה של ממש.

סיפר רבי אלימלך בידרמן. רבי הלל שלעזינגער לי"ע לא נתרבר בפי בני זמן רב אחר נישואיו, והלך לדרוש ברופא גדול ולמלמד ביתר. אמר לו הרופא, רבי יהודי, כאשר יצאמו עשבים על קי ידי יהיו לך ילדים, כאומר לו התיאש נא, וחבל על הכוחות שהינכם משקיעים בזה, כי תמוך לו הסיכויים. רבי הלל לא התמהמה ושם פעמיו מיד אל ציונו של ה'אור החיים' הקדוש ושם קיבל על עצמו בדמעות שליש ללמוד בכל שבוע מספרו הבהיר, וראה זה פלא כעבור שנה חבק בן ידועותיו את בתו הבכורה וזכה להקים דור ישרים מבורך בחננין רבנן, אחד מהם היה רבי משה להברשטאם, וכן רבי סנדר פריינד ורבי משה נחום שפירא. בהיות בתו הרבנית להברשטאם כבת תשע פשטה אז בעיניה ירושלים מחלת ה'דיפטעריא', מחלת זו רבים מחברותיה. ויהי היום וביקרה הילדה אצל הרופא מסיבת הצננות, ובבדיקת הרופא הבחין בה סימני ה'דיפטעריא' לי"ע, וגמר בנפשו בלא אומר לדברים להכניסה כף – ללא שום הכנה, אל חדר הניתוח ע"מ לנתחה ולנסות להצילה ממיסת חוליה ותתהלך בחוף שלא על משענתה, יביא את בתו להדליק נר בביהכ"מ של האור החיים' הקי' אשר ניצב בעיר העתיקה' וענין זה של הדלקת הנר בביהכ"מ של האור החיים' הקי' היה ידוע בירושלים כסגולה לפלאה לכל הישועות, וכמו כן דילקו הוא עצמו נר בכל עש"ק קודם כניסת השבת לטובת נשמת ה'אור החיים' הקי'. ואכן, אחר

הניתוח כמה הבת ושהה לבריאותה ואיתנה הראשון. פשיטא ואין צריך לומר שקיימו את ההבטחה הנ"ל. **רבי חיים פנחס שיינברג** בסביבות גיל שלושים בעקבות חולי של בתו קיבל על עצמו כמה קבלות, בתוכם קבלה שלא ליטול ידיים רק לסעודה של מצוה וכך עשרות שנים לא אכל אי אדם מסעודת מצוה, בשנים מאוחרות היו בני המשפחה ותלמידים במיאים לו אולם מסעודת מצוה שעשו, גם כשלא השתתף בהם כדי שיוכל ליטול ידיים.

סיפר רבי דוד יוסף בנו של רבי עובדיה יוסף: לפני שנים רבות, כשהייתי צעיר לימים, בתי חלתה במחלה קשה מאוד, הלכתי למקובלים וצדיקים שיברכו אותה, אך אאמור"ר כעס עלי ואמר שזה ביטול תורה, ושאיני צריך להתחזק ולפשפש במעשי. קיבלתי על עצמי קבלות גדולות שאני יכול לעמוד בהם, מצבה של בתי החמיר, עד כדי שהגיעה למצב גסיסה ואז רצתי לאאמור"ר וסיפרתי לו שהעצב ממור מאוד, אמר לי, לרופא נתנה רשות לרפאות ולא לייאש! אל תתיאש! מי שנותן חיים הוא רק הקב"ה! בזכות הקבלות שקיבלת על עצמך בעזרת ה' אתה תראה שהיא תהיה בריאה!" כמובן שמרן זע"א התפלל מכל ליבו וכמה שעות לאחר מכן היא כבר פתחה עיניים והברית בניגוד לכל התחזיות הרפואיות הקודרות. כאשר הייתה בת חמש הלכנו לבית החולים לביקורת שגרתית. הרופא שטיפל בה, שהיה אדם לא דתי בכלל, התרגש מאוד, פרץ בבכי, הניח ידו על הראש ואמר: "ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם מחיה המתים". בכל פעם, עד החדש האחרון של אבא, כשהייתה מגיעה הבת הזו עם לידיה, היה אבא אומר עליה כשדמעות בעיניו את הפסוק שאמר יעקב אבינו ליוסף: "ראה פינך לא פללתי והנה הראה אותי אלוקים גם את זרעך". ותמיד היה שם ומדגיש: "ילא הברכות ריפאו אותה – אלא הקבלות שקיבלת לרפואתה".

באחת מהישיבות הקטנות החשובות בירושלים, ישב בחור בן טובים, שלא הצליח בתלמודו. מוחו היה סתום ושכלו קלוש ושום לימוד לא נקלט בראשו, אך רצונו היה עז ונחוש. הוא ניסה את כוחו שוב ושוב, אך ללא הצלחה. על אף היותו בחור ירא שמים, נעים הליכות ובעל מידות טובות, לא עלה תלמודו בידו. המגיד שיעור שלו בישיבה לקח אותו לרבי חיים קנייסקי, רבי חיים שמע את הסיפור בקשב רב ואמר לבחור בזה"ל: תקבל על עצמך להתפלל תמיד תפילה בציבור, ושלא להפסיק תפילה בציבור גם אם תצטרך לזה מסירות נפש!" וכך תצליח. חלפו ימים, הבחור סיים את לימודיו בישיבה קטנה, עלה לישיבה גדולה והנה באחד הימים הבחור יצא לטיול שנמשך עד שעה מאוחרת בלילה, וכשחזר לביתו בשכונת רמות בירושלים, הייתה השעה מאוחרת מאוד. מספר הבחור: ישבתי עם הוריי ושמתי לב ללא איך השוען מתקדם ומתקדם. לפתע תפסתי את עצמי בכלה: עדיין לא התפללתי מעריב! מחוגי השוען הראו על השעה 3:00 בלילה! זכרתי היטב את הקבלה שקיבלתי על עצמי, עי"פ הוראת רבי חיים שלא לוותר על תפילה בציבור בשום אופן, אבל לא ידעתי מה ניתן לעשות בשעה שכזו. בכל שכונת רמות, על כל בית הכנסת הרבים שבה, לא ניתן למצוא מנין תפילת מעריב בשעה זו! האפשרות היחידה למצוא מנין בשעה כזו היא רק בביהכ"נ הגדול שבשכונת 'זכרון משה', במרכז העיר, כיצד מגיעים עתה לזכרון משה? התחבירה הציבורית כבר מזמן אינה פועלת, החלטתי לעשות השתדלות בדבר. יצאתי מהבית והרחקתי לכת עד כביש רמות המרכזי [שדרות גולדה]. בניסיון למצוא טרמפ, אך הבכיה היה כמעט ריק. מכוניות בודדות שחלפו על פני שעטו ביעף ולא עצרו כלל. לאחר המנהה ממושכת בקור הירושלמי העז, החלטתי: אם בתוך עשר דקות מוצא אני דרך להגיע לזכרון משה – הרי טוב, ואם לאו – ארצתי חוזר הביתה, ובלתי ברירה אפתכל ביחידות, וההכרח לא יגונה... והנה כעבור שבע וחצי דקות נעצרת ליד מכונית, ובתוכה יהודי שחברתי משכונתנו. 'היטכן?' – הוא שואל אותי בחיבור. – לזכרון משה! עניתי: – 'טוב מאוד!' גם פניי מועדות לתפילת מעריב ביזכרון משה! משהגענו לביהכ"נ כבר המתינו שם 5 אנשים שעדיין לא התפללו, יושבים ומצפים למניין שיתאסף. לאחר שהגענו, עדיין חסרו שלושה למנין. חלק מהאנשים, בראותם כי אין מניין, רצו ללכת לביתם, אך אני ביקשתי שימתינו עוד מעט, כיוון שמוכרח אני להתפלל בציבור! בלבסוף היה גם היי, ב"ה, מנין שלם! תיכף החלה תפילת ערבית. עבורי הייתה זו תפילה מיוחדת במינה. התפללתי ברגש ובכוונה רבה מילה במילה, אולם משהגעתי בתפילת שמו"ע לברכת 'אתה חונן', ופתח ליבי בפתי פתאום. פרץ דמעות אדיר ניגר מעיני ללא הפוגה! בבית ובביתא שם בפנית ביהכ"נ. מועלם לא חוותי חוויה שכזו, מועלם לא בכיתי בכי שכזה... עמדתי שם בפניתי בברכת 'אתה חונן' לבד בערך שלושת רבעי שעה, כשציבור המתפללים סיים זה מכבר את תפילתו והתפזרו איש לביתו. יצאתי מתפילה זו כאשר אחר למריר, הרגשתי כבירתי חדשה! לביתו! שהשעה הייתה כבר סמוכה לזמן תפילת שחרית בוותיקן, ודרך חזרה לביתי עדיין לא הייתה לפני, החלטתי להישאר בביהכ"נ ולהמתין עד אור הבוקר. בינתיים שלפתי גמרא סנהדרין מן הארון, והתחלתי ללמוד בה. והנה, להפתעתי העצומה אני מרגיש שפתאום אני קולט ומבין!!! בבת-אחת נפתח לי הראש! חשתי בלימודי טעם מתוק וערבר עד מאוד, כפי שמעולם לא הרגשתי. בפעם הראשונה בחיי קראתי את המילים 'ביתוספות' והבנתי את עומק משמעותן.

ידיעות חשובות וכן דברים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

שאלה: יעקב אבינו נדר לה' וכל אשר נתת לי עשר אעשרנו לך, מה הסגולה הגדולה של מעשר? **תשובה**: רבי חיים קניבסקי היא אומר שיש סגולה לעשירות ומניעת בעיות של קמי הכנסה וכל הדברים הקשורים לכסף וכן מונע גבורים בבית זה אם נותנים מעשר כספים אבל מוסיף רבי חיים שמעשר כספים צריך להפריש עשירות מדויקים ואז יש את הסגולה, כמובן אחר שמפרישים מדוייק ראוה להוסיף עוד צדקות וכדלהלן אך הפרשה הראשונה צריכה להיות מדוייק עשירית מההכנסות (לאחר שמורידים את ההוצאות שנתיו בגלל ההכנסות). ויש להוסיף שמצוה מן המובחר לתת חומש. רבי עזר דורוי עורר רבות שראויים רבות שמי שנותן חומש מרוויח. ויודע שהרבה מגדולי ישראל הקפידו לתת חומש. הרב שך אמר כשלא היה לי לחם לאכול נתתי חומש לצדקה.

שאלה: מה הסיבה שלאה זכתה בסוף להינשא ליעקב ולא לעשו שהיה מיועד לה בתחילה, הלא יום קודם יצירת הוולד הקב"ה מחליט בת פלוני לפלוני והלא אצל לאה אפשר לשנות גם מה שנקבע קודם יצירת הוולד ואפשר לבטל גזירות ולהשתדך עם שידוך יותר טוב ממה שנגזר עלי כך כותב האלשיך כאן, וכלשון הזוהר שכותב כל איש שושף דמעות לפני הקב"ה (הסטיפלער כותב שדמעות לאו דווקא אצל הקב"ה לב נשבר) ואנ"ש שנגזרה עליו גזירה רעה יכול לבטלה ולא ישלוט עליו העונש. וכל המרבה בתפילתו נענה. ויש להוסיף עוד מה שכתוב בחז"ל ביר סח יא שיעקב אבינו בבית לבן בלילות כשהיה שומר על צאנו היה אומר כל מעט את ספר התהילים. ויש להוסיף עוד שתפילת אדם על עצמו מועילה יותר מתפילת משה רבינו. בפרשת השבוע רחל מבקשת מעקב הבה לי בנים, ויעקב עונה לה התחת אלוקים אני, וביארו המפרשים שיעקב רצה שתפילתה תהיה כתפילה לעני, שאין לו כלום ומתחנן על נפשו, וסגולת תפילה לעני שהיא יותר גדולה מכל התפילות האחרות כי עני הוא משבורי לב, וקורבן ד', לנשברי לב.

שאלה: שבת הקרובה פרשת ויצא ו כלו יונה שעה מסוגלת לישועת הכל והפרט, מה היא השעה והאזת ומה הסגולה? **תשובה**: מקור הסגולה הוא בספר 'ברית מנוחה', ספר קדמון המוזכר על ידי רבי חיים ויטאל; וכך הוא כותב: קבלה יהיה בידך שהשנה התשיעית שנה מובחרת, החדש התשיעי הוא חודש טוב מן הטובים וחודש רצון, ויום התשיעי לחודש המובחר שבכל החדוש, ושעה תשיעית של יום שעה טובה ומובחרת משעות היום – והיא מוכנה מאוד להצלחה, צינור לכל השפע!'. בספר 'ברית מנוחה' מצוין כי מקורה של הסגולה הוא מזמן התנאים, ונאמר ברוח הקודש. כך שהסגולה יש לה מקור. לכן בשבת הקרובה בין השעות 3 – 1 בצהרים וי"א שגם בלילה הוא עת רצון מיוחד לקבלת התפילות. ובשבת אסור לבקש בקשות פרטיות ובדרך של מי שברך התירו וכ"א ישאל לרבותיו איך מותר לבקש בשבת.

שאלה: יעקב אבינו כשגשש את הרועים הוא אמר להם אחי מאין אתם, מדוע קרא להם כך, הלא הם היו אנשים וזים מאוד ואינו כלל לא הכיזם קודם לכן? **תשובה**: אצל האבות הקדושים אין מילה מיותרת והתורה הביאה לנו את הנוסח הזה בשביל ללמד אותנו יסוד גדול לחיים כיוון שלאחר מכן יעקב אבינו הוצרך להעיר להם שכאמר להם הן עוד היום גדול השקו הצאן וכלו רעו. הנה אדם בא ממרחק ומותח ביקורת ובכ"א הדברים התקבלו על ליבם וזאת משום שכאשר הוא פגשם הוא אמר להם אחי. ברגע שהוא דיבר בנועם אז כל מה שחוכים אחי"כ התקבל, והוא יסוד לכל החיים אם אתה רוצה להעיר למישהו עליוך לדבר בלשון מכובדת של אהבה ורק אז אפשר להוכיח אותו. רבי יעקב קמיניצקי.

שאלה: בפרשתנו יעקב עשה מצבה היכן היא נמצאת כיום? **תשובה**: בספר תוספות השלם מובא שהיא נמצאת בין אבני הכותל.

שאלה: כשאדם חוטא ומרגיש שהחטא רודף אותו מה יעשה כדי לשלול לעצמו את הדרך למהפך? **תשובה**: יפנים לעצמו כי נשמת האדם היא טהורה והחטא שאדם חוטא לא מגיע ממשהו פנימי אלא ממשהו חיצוני אקראי שנדבק אליו ע"י היצר הרע שמשתלט עליו, אך נשמתו הפנימית נשארת נקייה לחלוטין והוא זקוק לתשובה כדי לנקות את הכלכל החיצוני שנדבק עליו. כמו שאדם שוטף פלסטיק מאבק, ודבר זה אמור לעודד את הבן אדם שכל חטא שחוטא אין לו לחשוש כאילו הוא מקולקל, אלא רק יש עליו לכלוך כך שיקוק לנקיון.

שאלה: אדם שצובר חובות ורוצה לשנות את התנהלותו מה התהליך הראשון שצריך לעשות? **תשובה**: לחשבן הכנסות והוצאות, וכשאדם יודע מה ההוצאות וההכנסות שלו, הן בהוצאות החדושות והן בהוצאות השנתיות, יש לכך עוצמה בלתי רגילה שתקדם אותו לצעד הבא, צעד השינוי. העיב"ץ כותב "ענין בהוצאה לעומת הכנסה וסדר הוצאה הוא חצי פרנסה" (הנהגות משא ומתן), וברגע שאדם עושה סדר בהוצאות והכנסות, זה כבר חצי מהפתרון!

שאלה: מדוע מי שלא לומד מוסר כל יום, אז יום כיפור לא מכפר לו על עוונותיו שעשה משך השנה? **תשובה**: כתב הסבא מקלם שרוב הציבור אף אם מרבה ביו"כ בחרטה וקבלה זהו קצת מאוד מכפי הנצרך, שהרי אדם לא מקבל ע"ע להיות צדיק בהכל, אלא רק קבלה קטנה, וכל מה שזה

מועיל זהו בגלל שיש פה רעיון שכביכול אומרים לקב"ה שאי"א להשתנות ביום אחד, אז עכשיו אני עושה משהו קטן בוסי"ד כל פעם אתקדם עוד, אז כותב הסבא מקלם שזהו רק אם האדם לומד מוסר בכל יום, אבל אם לא לומד מוסר כל יום אז וודאי שלא יצליח להתקדם, וממילא נופל כל הרעיון שעברו הוא התספק בקבלה קטנה מהנצרך, ואי"כ בוודאי אין יו"כ מכפר על עוונותיו.

שאלה: למה ישנם הרבה תרבויות שמכניסים למאכלם חריפות גדולה, עד כדי כאב,? **תשובה**: ישנה טעות נפוצה לחשוב שחריפות זה טעם כמו מתוק או חמוץ, והאמת שזה לא טעם, והסיבה שזה נכנס בהרבה תרבויות, היא משום הערך הרפואי שיש בו לדלקות וזיהומים שאורגן מאוד עוזר ומועיל לרפאות אותם על ידי שהוא גורם לזרימת דם טובה יותר, ועוזר אף לירידה במשקל. עם כל זאת צריכה מוגזמת של מאכל חריף, עלולה לפגוע בבלוטות הטעם, ולכן חשוב לאוכלם באופן מבוקר.

שאלה: על מה צריך האדם להקפיד יום יום לבריאנות? **תשובה**: בעבר הבאנו הרבה בחשיבות שתית מים, כעת נכתוב מה עושה המים לגוף ותחילה כשאל שותים מה הנזק שיכול לגרום: שני שליש מגוף האדם מורכב מנוזלים, ובוים רגיל בלי פעילות גדולה או מחלה הגוף מאבד 4.5 ליטר של נוזלים, ואת זה הגוף חייב בחרה. האדם צריך להחזיר לעצמו כל יום 2 ליטר לאישה ו- 3 ליטר לגבר. את שאר הנוזלים הוא מקבל מפירות ירקות חלב ועוד דברים שיש בהם נוזלים. תה וקפה גורמים לאיבוד נוזלים ולא נספרים בחישוב. מים מסייעים מאוד להרגעת רעב, מסייע מאוד במניעת עצירות ובעיות במעיים, בימים חמים במיוחד או לאחר התאמצות מחלה וכדו' יש צורך להרבות יותר בשתיה. מים שומרים על ריכוז ואיזון. יש לציין שמי הברז בישראל ובמדינות המפותחות הם מים מצויינים וראויים לשתיה אך כוס מים מבבוקר כעסה כלא אף כוסות מהברז.

שאלה: איזה נקודה מאוד חשובה בשלם בית, כדי שישירה השלום והשלווה בבית? **תשובה**: מומלץ מאוד לא לסתור אחד את דברי השני, ולדעת להקשיב לדעתו של השני, למרות שחושבים אחרת ולנהוג בתחכמה לשמוע עד הסוף את הדברים, אם לא להשיב את הצד השני בחשבה ובנוגע, ובכך זה מאפשר לצד השני לקבל את הדברים ולשנות את דעתו בלי שהוא מרגיש שפגעו בכבודו ובדעתו.

שאלה: כידוע בהמון בתים שעת ההשכמה והוקימה הילדים בבוקר היא שעה קשה, איך נכון להתמודד ולהתנהל מול ילד המתקשה לקום ולהתארגן בבוקר בזמן? **תשובה**: ברור שחכם עיניו בראשו ודבר ראשון יתחיל מהרעב לאנך את הילד להרגיל שינה נכונים והיינו שלמרות שהוא אוהב ללכת לישון מאוחר וכל החדים וכי' וכי' אך עלינו לקחת בחשבון שצריך להיות עירני ולקום מוקדם בבוקר. בשעות השניה להשתדל שהבית, לפחות בטווח השמיעה של הילד, יהיה במצב שינה. ואז לסכם עם הילד מתי מעירים אותו בבוקר וכמובן אז צריך להיות בשעה נורמלית לא מידי מוקדם ולא ברגע האחרון. כשמעירים בבוקר אז צריך להיות בצורה נעימה, להאיר את החדר ע"י פתיחת חלונות ואור, להעיר את הילד ברוגע ובכבוד ואז לצאת מהחדר לכמה דקות לתת לו להתאושש ואז אפשר להיכנס ולעזור לו לקום ע"י נתינת יד וכדו' במקביל אפשר תמיד לומר לילד איזה חוויה נעימה שיש היום וכן אפשר לתמך מן שקם מיד באיזה משהו שהוא אוהב, ואם הוא קם תמיד, אפשר להחמיא ורק לעיתים לומר שאם לא יקום לא נלך לגינה וכדו'.

הלכות

וכל אשר נתת לי עשר אעשרנו לך: מצוות מעשר כספים היא מצווה גדולה מאוד וראוי לכל ירא ה' לקיים מצווה זו בהידור וזיכה לעשירות בזכות זה. וכן נהגו העולם לתקן אתם לתת מעשר כספים, ואם התחיל ולא אמר בלי"ה ה"ה ככל נדרי מצווה שמתחייב בו מדאורייתא. **נביא כאן כמה הלכות**

בענייני מעשר כספים (לענין בלבד, נלקט מדרך אמונה! וישערי תורת הבית! להרב טשזנר). **סדר ההפרשה**: מפרש מהקדן כגון קיבל דגוניה או ירושה מפרש מזה. **וכן מפרש מהרווח** אם עושה עסקים עם הכסף ומרוויח, וכן משכורת, מתנה, זכייה בהגרלה, מצאה (אפי' אם זו אבידה שלו והתייאש ממנה), ירושה אפי' שאביו הפריש מזה, בכל אלו חייב לתת מעשר. **ואם קיבל תלושים לקנייה או הפצים** אינו צריך לתת מעשר, כי מעשר הוא רק מכסף. **יש ענייני גדול בהיות מעשר מדוייק** ממה שהרויח וזו הצורה לתת, **עשירית בדיוק**, וכיוון שזה קשה לדייק יכול לתת יותר ולעשות תנאי שהשאר יהיה בגדר צדקה. **וחיוב מעשר הוא מה'נצטו'** ואם הבהרטו, והיינו ההוצאות שמחמת העבודה אפשר להוריד מהרווח כגון, מיסים, נסיעות לצרכי העבודה, מטפלת או עוזרת בית שבאה בעקבות העבודה, כל זה מורידים מההכנסות ואז מחשבים המעשר מהשאר. **הוצאות הבית** כארוננו, אוכל, וכל מה שהדרך לתת לבניו אינו מוריד מהמעשר (לרוב השיטות עד מה שלא מחוייב לתת אלא רק כך הדרך לתת לבניו אינו מוריד ממעשר). **בתחילתה ייתן** לקרוביו העניים והכי קרוב זה לתת **להוריו** (רק כשאביו עני, אבל כשיש לו בשפע אסור לתת להוריו ממעשר). וכן יש מצווה מיוחדת בנתינה לעמלי תורה ובפרט לעניים עמלי תורה. **ולגבי נתינה למצוות שחייב בהם** כגון שכר בניו לתלמוד תורה, ציצית, תפילין, ד' מינים, קניית עליות כשלא התכוון מראש לתת ממעשר, אינו יכול לתת ממעשר. **נתינת הפצים לבית כנסת** וכדו' יכול לתת **חלק**

מהמעשר שלו לעניין זה. **ובתי כנסת שרובם עניים** ולא יכולים להחזיקו אפשר לתת ממעשר לבית כנסת כי זה נקרא נתינה לעניים. **החזקת ישיבות וכוללים** זו מצווה גדולה וראוי לתת לזה ממעשר כי זה נתינה לעניים שילמדו תורה. **מי שיש לו הרבה חובות** או שהוא חי בדחקות נוראה שאין בידו לשלם מעשרות, אפי' שלא נותר כדאי שירשום בצד את חובותיו ומעשרות ויתן בלי"ה כשירווח לו. **הקונה כרטיס הגרלה** מכסף מעשר מה שזוכה שייך למעשר ואין אפשרות להתנות, ומשל לאחד שיאימר אני קונה כרטיס בתנאי שאזכה. **אבל** התירו רבים מהפוסקים לקחת 20 % שהוא דמי תיווך.

חידות

חידון שינון הפרשה: א. מה עשה ה' לחרפה של רחל: **אסף** אותה. **ב.** מהיכן יצא יעקב: **באר** שבע. **ג.** שם של אחד השבטים כשהופכים את שמו אחז שם של בעל חי: **גד – זד**. **ד.** מה מצא ראו"ב בשדה? **זדאיים. ה.** יעקב שם לפני הצאן את: **המקלות. ו.** מה הדבר הגדול שעשתה רחל: **ויתרה** ללאה. **ז.** מנשות יעקב: **זילפה. ח.** כבש שניתן ליעקב: **חוס**. **ט.** שה שניתן ליעקב: **טלוא. י.** הבן הרביעי: **יהודה. כ.** ה' הבטיח ליעקב והיה זרעך: **מעפר הארץ. ל.** איך קראו לבית אל לראשונה: **לוא. מ.** מה עשה יעקב עם האבן אשר שם מראשותיו: **מצבה. נ.** איך ידע לבן שה' ברך אותו בגלל יעקב: **ניחוש. ס.** מה ראה יעקב בחלום: **סולם. ע.** מה עקב עשה שיעשה עם מה שהבטיח לו ה': **עשר אעשרנו לך. פ.** היכן הבחין יעקב שלבן כועס עליו: **פניו. צ.** את מה לבן גזז? **צאנו. ק.** מה אכל יעקב בלילה: **קרח. ר.** מה רחל היתה: **רועת צאן. ש.** כמה שנים עבד יעקב ברחל: **שבע. ת.** מה גנבה רחל: **תרפים**.

שמות ספרים בפרשה: א. אבני המקום. **ב.** בית אלוקים. **ג.** באר בשדה. **ד.** מחשף הלבן. **ה.** אהל יעקב. **ו.** פחד יצחק.

חידות פרשת שבוע: א. 10 פרשות בפרשה: **ב.** 12 אברים/חלקים בגוף האדם בפרשה: **ג.** 3 מילים רצופות בנות 3 אותיות בפרשה פסוק: **ד.** 4 מילים רצוף כל אחת 2 אותיות בלבד פעמים: **ה.** 3 בפרשה החשובים כמות? **ו.** 3 פסוקים רצוף המאחדים באותם 5 מילים: **תשובות: א.** ראה (לא יב) ויקרא (לא ד) ויצא (כח י) וילך (כט א) ויגש (כט ב) דברים (כט יט) וישב (כט יב) אב (ב א) וילמד (לא ד) כי תבוא (ל לג). **ב.** אף (ל ב) בטן (ל ב) ברכי (ל ג) פני (ל מ) לב (לא כ) כפי (לא זמב) ראשו (כחי ב) רגליו (כט א) =עין (ל ב) עצמי ובשרי (כט יב) רחמה (כט לא) חור (לא כז). **ג.** לבן אחי אמו (כט י) מלא שבע זאת (כט כז) ואת צאן אבתי (כט ו). **ד.** אמו (כט י) אשר אתה שכב (כח יג) רחל בתו באה (כט ו). **ה.** לג אם את זה (כט כל) על בן על כן (ל ו). **ה.** סומא: רש"י כח יג. את לו בן רש"י ל. עני אליפז לקח את כספו של יעקב ואמר לקו שבעת נחשב כמות. **ו.** כט כל וכו'. תודה למרצה הגדול רבי יאיר נוסבכר שליט"א שהביא לי בטובו את החומר המצ"ב.

חידון ידע תורני: א. מתי במדך ברכת המזון עם 5 ברכות? **ב.** מה אסור בחול ומותר בשבת? **תשובות: א.** כששכח רצה או יעלה ויבוא ויזכר לפני הטוב והמטיב במדך ברכה. **ב.** האומר הריני נזיר ביום שגן דוד בא אסור בחול ומותר בשבת משום שאין בן דוד מגיע בשבת.

חידות מאת ראש הכולל הידוע: א. בפרשה 3 פעמים של 5 מילים רצופות שכתובות באופן זהה, ב3 פסוקים רצופים. **ב.** בפרשה 7 שמות של 7 אנשים שהוזכרו בפרשת נח. **ג.** היכן בתרגום של הפרשה המילה "גלילדא"? **ד.** ד' אמר לרחל של שכר לפעולתיך, היכן עוד בפרשה כחוב יש שכר? **ה.** בפרשתינו הוא נקרא פלוני, ובשרי של יום חמישי נוסף בו אות ה'? **ו.** מתי עושים קידוש ביום שלישי בלילה וזה לא יו"ט? **ז.** איזהו עשיר? **ח.** מתי אדם מסכים לחלות? **ט.** מתי שחרית הכי קצר? **י.** מתי אסור ביום חול להעמיד ב"ט. מתי ליד התבן ששייך לו שתאכל? **יא.** מתי בלוח שנה יש 2 ימים סמוכים שביום 1 לאשכנזים מותר ולספרדים אסור, ולמחרת לאשכנזים אסור ולספרדים מותר?

תשובות: א. ותהר עוד ותולד בן ותאמר. **ב.** נענך, נחור, ארם, יפת, רעו, שם, אברהם. **ג.** פל"א פי"מ. **ד.** ותקרא שמו "יש שכר". **ה.** בפרשה ותקרא שמו יוסף, ובשש"י ליום ה' עדות ביהוסף שמו. **ו.** קידוש לבנה. **ז.** שבת כה: איזהו עשיר כל שיש לו מאה כרמים ומאה עבדים. **ח.** אפתחה פי בתפילה ובתחנונים, לחלות ולחנן לפני ממ"ה ואדוני האדונים. **ט.** ערב פסח ביום ששי (אין צומור לתודה, וגם שיר של יום חגרי צדק). **י.** שויע' שע"ב י"ט תבן שמשמש כמחיצה י' המתרת לטטול אסור ליתן לבתו לאכול, שמא ז' יפחת מ"י טפחים ויכשל בטלטול בשבת. **יא.** תספורת בלי"ג בעומר ומחרתו.

חידות שאלות את הילדים: א. כמה סוגי אש יש מצווה יש במשך השנה: **ב.** על איזה משקה (כלה חגי תיבות) לא מברכים ששהל: **ג.** איזה שם של אדם בפרשה זה שם של צבע? **ד.** באיזה מילה אוכלים: **ה.** על איזו שאלה אי"א לענות כן? **ו.** איזה מילה היא כינוי למשוגע. למשחק של תינוקים, ולסאיפת שיער? **ז.** איזה אביו"ר של לידות, כשרואים את זה (במקום אחר) צריך לברך? **ח.** מי מת ונקרא חי? **תשובות: א.** נר שבת. הבדלה. חנוכה. ל"ג בעומר ועוד. **ב.** יין ומץ עגבים. **ג.** לבן. **ד.** כף. **ה.** האם אתה יישן. **ו.** קוקו. **ז.** קשת. **ח.** בשר חי ולא מבוהיל.

אשריך וטוב לך

החיים הפאשרים בדרכה של תורה

עבודות והדרכות
שנשמעו מרבן של ישראל
מן ראש הישיבה
רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל
מעבדים לילדי ישראל

22

מי כעמך ישראל

הרחמנות היהודית מול האכזריות ורע הלב של הנכריים

היינו מסגלים להביט במחזה הנורא הזה, ואלו הגויים רקדו ונחנו, הם פשוט אזהבים לראות מעשים של רציחה..."

רבנו זצוק"ל הוסיף כי ידוע שהרומאים היו מאמנים שורים מיוחדים לקרקס, והיו מעמידים אותם באצטדיון ומכניסים אנשים שינסו ללחם בהם, והמון עם היו מתאספים כדי לצפות בקרב בין השור הזועם לבין לוחם השורים שנסה להגן על חייו. בסופו של "משחק" היה אחד מן השונים שוכב מתבוסס בדמו - הלוחם או השור, אבל לצופים בעלי הנפש הגויית, הבהמית, זה לא הפריע; להפך, הם פשוט אהבו להביט במחזה כזה...

לעמית זאת, עם ישראל, העם הנבחר, הנם רחמנים בני רחמנים. הם מתרחקים ממעשים של אכזריות המשחיתה את הנפש הטוהרה. אינם מסגלים אפילו לראות מעשים כאלה...

ספר רבנו זצוק"ל: "פגשתי פעם אדם שעוסק במסחר בינלאומי ומרבה לטוס לחוץ לארץ; הוא נמצא שבועים בארץ ושבועים מחוץ לארץ, ונפגש עם אנשים מכל העולם. ושאלתי אותו, האם הוא רואה הבדל כלשהו בין הגוים לבין יהודים חלוניים שרחוקים לצערנו מחיי תורה ומצוות."

"מה השאלה?? ברור שיש הבדל!" הוא ענה לרבנו זצוק"ל. "יהודי, גם אם אינו שומר תורה ומצוות, אינו מתנהג בצורה שפלה וחסרת אנושיות כמו גוי..." הוא הוסיף ואמר כי אמנם גם בין הגוים יש מעשים שהם 'חסידי אמות העולם', והם מיוחדים בהתנהגותם, אבל רב רבם של הגוים שונים לגמרי באפי ובמהות שלהם מן היהודים.

רבנו זצוק"ל הסביר על כן, כי לרב הגוים יש תנאות רציחה, והם נהנים מן הרציחה, כמו שכתב ה'אור החיים' על הנהגתם של הישמעאלים (דברים פרק י"ג פסוק י"ח): "יש להם חשק גדול בשעה שהולכים אדם, ונכרתה מהם שרש הרחמים והיו לאכזר". לעמיתם, ליהודים יש טבע של מדות טובות, ואינם מסגלים לרצח. להלן כמה ספורים ועבודות שהביא רבנו זצוק"ל בענין זה:

ספור ראשון ספר רבנו זצוק"ל:

"מה הצעקות האלו שעולות מן הרחוב?" הקול של אמא היה מבהל קצת. היא כבר מכירה את השכנים ההוללים שלה, וידעת שלעולם אי אפשר לצפות את מה שהם מסגלים לעולל ברגע הבא...

היא נגשה אל חלון העץ הגדול הפונה אל הרחוב הראשי של העירה, שני ילדיה צמודים אליה, מבקשים למצא בה רגע והגנה. המראה שנגלה לנגד עיניהם היה מחרד. אלו, הכלב הגדול של משפחת פוליאנקו, השכנים הגוים שלהם, הצליח להתנפל על חתול קטן שחלף ברחוב, ומעגל גדול של צופים התקבץ ובא כדי לראות את ה'הצגה' הנוראה הזו, נהנים ומוחאים כף לאלו הגבור שטרף את החתול המסכן...

אחד מאותם ילדים יהודיים שנבחרו מהמחזה הנורא היה רבנו זצוק"ל, שהיה גר שם, סמוך לחצרה של משפחת פוליאנקו.

הוא ספר את הספור הזה שהתרחש בימי ילדותו, באמרו כי זה מחדד את ההבדל בין היהודי לגוי. "אנחנו ברחנו מן החלון, לא

ספור שני ספר רבנו זצוק"ל:

"ברנד הזה, העוזר של המפקד, אומרים שהוא יהודי", לחש מוישה לאזני לייזר השוכן שלו על הדגש. הלחישה של מוישה הייתה פנראה קולנית מדי, כי שני זוגות אצנים נוספים, חוץ מזה של לייזר, נזקפו בסקרנות.

"יהודי?? אתה בטוח??" שאל לייזר.

"יהודי משמך לא עלינו", הגיב מוישה, מושך עוד קצת את השמיכה הדקיקה שלא הצליחה להגן יותר מדי מפני הקור.

"לא להאמין איה יהודי מסגל ככה, לעזר למרצחים נגד האחים שלו..." נאנח אברום ששכב בצדו השני של מוישה.

ובכל זאת, התברר להם, ליושבי המחנה, כי גם יהודי משמך לא מסגל לכל... כי כשהחליט המפקד הראשי כי אין די לו בעזרה הטכנית והמשודדת שאותו ברנד המשמך מגיש לו, וכי הוא זקוק לעזרתו גם בפעולות ההשמדה של היהודים רחמנא ליצלו - הרים ברנד את ראשו בגאון ואמר "יהודי אני, ולכגע באחי היהודים אינני מוכן!!!"

כי אהבת השם ואהבת ישראל הן חלק מהטבע של כל יהודי. וגם אם לפעמים יש מצבים שבהם האהבה הזו אינה נכרת, בסופו של דבר היא פורצת החוצה---

"ככה???" הזדעק המפקד ברשעות גרמנית חסרת גבולות, "אם יהודי אתה, יהיה גורלך כמו גורלם של כל היהודים שבמחנה..."

הוא נהנה ממנה, ולכן הגוי מסגל להרג אפלו את מי שהוא ידידו ואהובו, שכן את עצמו הוא אוהב יותר, ואהבת הרציחה גדולה אצלו יותר מאהבת הידיד.

ספור רביעי ספר רבנו זצוק"ל:

החזית המצרית בערה באש תפת. זו הייתה החזית הקשה והמסכנת ביותר מבין כל החזיתות במלחמת ששת הימים, מלחמה שבה פתחו כל המדינות הערביות שסביב ארץ ישראל במלחמה כוללת נגד עם ישראל, מתוך שונאה עזה ורצון למחוק אותנו לגמרי.

הפלגות המצריות דהרו במרחבים של חצי האי סיני. בתוך הטנקים ישבו חיילים מצריים ששונאה בערה בעיניהם. הצבא המצרי היה חזק ומצויד היטב, ומולו עמד צבא קטן של יהודים שנסו להגן על העם היושב בציון.

אחד מהלוחמים היהודיים שהיה בתוך אחד מהטנקים, יהודי מפרדס חנה, העיד בפני רבנו זצוק"ל: "מול הטנק שלי דהר טנק מצרי, הרגשתי שהמות מתקרב אלי בצעדי ענק. ידעתי שהחיילים המצריים שבתוך הטנק רוצים רק דבר אחד: להרג אותי. אין להם שום פחד, לא אכפת להם לסכן את עצמם. הם היו מקבלים מהמפקדים שלהם פדורי מרץ שהכפנו אותם לאמיצים וחסידי פחד. הסכנה הייתה מוחשית עד אימה. היה ברור לי שאם אני רוצה לחיות, אני חייב לשום את דברי חז"ל 'הבא להרגה השכם להרגו'. ובכל זאת, זה היה לי קשה מנשוא. אני? אני אהרג אנשים?? אבל בסוף נצח השכל את הרגש; שחררתי את הפגז, והטנק שמולי עלה באש".

את הספור הזה ספר רבנו זצוק"ל כדי להדגיש את טבע הרחמנות שיש בכל אחד ואחד מעם ישראל. טבע מיוחד שמאפיין אותנו כיהודים, בשונה מן הגוים שהם מלאי אכזריות ותאוות הרג.

אבל אותו ברנרד המשמד לא נבהל. הוא הבחיר למפקד הגרמני חסר הלב כי גם אם יפגע בו והרג אותו - הוא אינו מוכן לסייע לו בהריגת אחיו היהודים.

והוא המשיך לדבק בהחלטתו זו, גם כשהרשעים האזרים הובילו אותו אל מותו, מות קדושים, יחד עם אחיו היהודים. את הספור המפעים הזה ספר רבנו זצוק"ל, והוסיף כי רואים כאן את הניצחון היהודי שקים בנשמתו של כל אדם מישראל. אפלו יהודי שהתרחק כל כף - בזמנים מסוימים פורצת ובווערת הנקדה היהודית שבתוכו, ומביאה אותו עד למעשים של מסירות נפש על קדוש השם.

ספור שלישי ספר רבנו זצוק"ל:

ולדק העגלון כבר עומד בחוץ, עטוף היטב במעיל הפרוה הרוסי, שני סוסים בריאים רתומים לעגלה הנוחה שלו. חצק'ל הסוחר מפניס את התפליו למזודה, נושק למזוזה, מנופף לשלום לבני הבית ופוסע קדימה.

ולדק מקדם את פניו בחיוך של חברים ותיקים. עוזר לו להעלות את הכבדה ולהתמקם בנוחות, מודא שוב את הפרטים שעליו לדעת לגבי יעד הנסיעה, וכבר יוצאים הסוסים לדרך בנקישות פרסה מהירות.

באותם ימים רחוקים היו הסוס והעגלה כלי התחבורה העקרי שהכירו תושבי העירות ברוסיה הגדולה, ולדק העגלון כבר הפך לידידו של חצק'ל הסוחר שהיה נוסע אתו בקביעות. בתוך העגלה היה אפלו מקום מסדר לשנה, עם כרים וכסתות נוחים, שכן לעתים היו הנסיעות נמשכות ימים ולילות...

השמש שעמדה ברום הרקיע התחילה לצבוע את האפק בגונים של שקיעה, וחצק'ל שידע כי עד לאפסניה שבה יבצעו עצירה, עוד רחוקה הדרך, החליט לעצם את עיניו ולנוח מעט.

וכתאום---

חצק'ל ננער בבהלה, פתח את עיניו ונסה להבין מה קורה...

מולו עמד ולדק העגלון, וחצק'ל נזכר בבת אחת: הן אנחנו באמצע הדרך... מה קרה שהסוסים עצרו והעגלון עומד כאן מעליו, ולמה הפרצוף שלו נראה מוזר כל כך?!

"חצק'ל, אני אוהב אותך!" אמר לו ולדק והעניק לו חבוק גדול, ובתוך כך שחצק'ל מנסה להבין מה בדיק רוצה ממנו הגוי המגושם ומה פשר האהבה הגדולה הזו, הוא ממשיך לספר: "תשמע, חצק'ל, אתה יודע שאני אוהב לצאת למסעות ציד ביערות... אוהב ככה, להשתמש ברובה, לירות, להרג..." אומר לו ולדק וחושף שני טורים של שנים גדולות, שמזכירות לחצק'ל שנים של אריה שמחפש טרף. "אז פתאום באמצע הנסיעה הרגשתי שיש לי חשק גדול להרג מישהו, ואמרת לעצמי, יש לה יהודי ישו בעגלה שלך... וכבר עמדתי להרג אותך! אבל כשהתעוררת נזכרתי בידידות שבינינו, וברגע האחרון עצרתי את עצמי".

את הספור הזה שמע רבנו זצוק"ל מאביו. הוא הוסיף על כך את מה שנואמר ב'ספרי' כי יצחק אבינו ברח את עשו "ועל חרבה תחיה", והמשמעות של הברכה היא, שהרציחה היא זו שנותנת לו חיות,

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 236 | בסלו תשפ"ו | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

בעד הנפש רחני נא

רשכבה"ג רבינו מרן הגר"ד לנדו שליט"א וקברניט עולם התורה רבינו מרן הגרמ"ה הירש שליט"א עלו למעונו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגרמ"ד פוברסקי שליט"א לדיון אודות שמירת צביון עולם הישיבות נוכח אתגרי התקופה

מדנן ודבנן שליט"א

בדינר למען קרן התורה שנערך בעיד מודיעין עילית

שמחת הבר מצוה לנכד הגאון הגדול הגר"ש קניבסקי שליט"א ראש ישיבת קרית מלך

צדיק גזר: לאחר שהבטיח במכתבו לתלמידי ישיבת 'בית מדרש עליון' כי אם יתחזקו בני הישיבה בלימוד ברציפות ולא דברים בטלים, ישלח הקב"ה דברו וירפאהו - הגיע הבה"ח יואל אהרן צרפתי נ"ו להודות ולהתברך ממרן עמוד ההודאה הגר"י זילברשטיין שליט"א לאחר שהבריא באופן ניסי מהמחלה הנוראה בחסדי שמיים

מדין הגה"צ המשגיח הגר"ד סגל שליט"א
בשיחה בישיבתו ישיבת תפרח

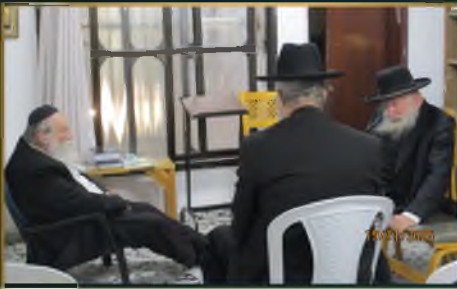

רשכבה"ג רבנו מדין הגר"ד לנדו שליט"א בדבריו חיזוק במעמד מיוחד בישיבה קטנה 'כנסת מדרכי' (סלבודקה) במודיעין עילית בפני מאות תלמידי הישיבה ותושבי העיר.
צילום: מיכאל יעקובוביץ.

מעמד חנוכת הבית לישיבת כנסת מדרכי
לצעירים בבית שמש בהשתתפות מדין
ורבנן שליט"א צילום: דניאל נפוס

מרן הגר"א פילץ שליט"א ראש ישיבת תפרח בניחום אצל הגר"ד אליעזר אינהודן שליט"א ראש ישיבת אופקים. (שיושב שבעה על אמו).

הגר"ד יהודה טשנר שליט"א דומ"צ קהילת אופקים בניחום.

הגר"ד ישראל אברגל ראש מוסדות המאיר לארץ והרב שלמה לוי רב בית הכנסת תפארת תורה אופקים בניחום

19/11/2025

מעמד 'לחיים' לרגל הוצאת ספר 'שיעורי רבי דן' מתורת ר"י בית מדרש עליון הגר"ד אונגרישד זצוק"ל, עם הגעתם מהדפוס למעון המחבר בנו דה"י הגאון הגדול רבי ירחמיאל אונגרישד שליט"א.

מרן דה"י הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א במשא המרכזי במעמד סיום מסכת נדה בכולל 'עמוד האש' בב"ב

מרן ראש הישיבה הגר"י אזרחי שליט"א בשיעור בישיבת דרכי שלמה בראשות המשגיח דה"ג ר' חיים פלדמן שליט"א צילום י.ה.ד.

מרן פוסה"ד הגר"מ שטרנבוך שליט"א בצביעת התפילין

הגה"צ רבי דב קוק שליט"א בכתיבת חידושי תורה

רבנו הגדול מרן
הגר"ד פוברסקי
בקביעת מזוזה
למעלית שבביתו
לאחר הכרעת
הפוסק הגר"א
דינר

הגר"א אריאלי שליט"א בלחיים אצל הר"ה גר"י רבי יעקב סקוצילס שליט"א שאירס את בתו

מרן רה"י הגר"י אזרחי שליט"א

בשמחת השבע ברכות לנכד הגאון רבי ראובן אלכז שליט"א

בשיחה בישיבת נשמת התורה

העסקן הרב שמעון שישיא
המסייע רבות לבחורי הישיבה
הנעצרים בבלא הצבאי נכנס
יחד עם המחזות הגה"צ
רבי משה פריש להתברך
מדרשככה"ג רבנו מרן הגר"ד
לנדו שליט"א לדגל נישואי ביתו

כוראם מצטרפים לקריאת פרקי תהילים

הגדלנו את מספר הזוכים. בשבוע הבא יהיו מעל 20 זוכים בהגרלות

ניתן לעדכן במייל:

k.gilyonot@gmail.com

או במכשירי האשראי שבביהכ"ס

בקופת קובץ גליונות

או במס' 054-8449793

יש לציין: שם, גיל, כתובת, עיר, פלאפון

קוראים 10 פרקי תהילים

ומעדכנים החל ממוצאי השבת

ועד ליום ראשון בצהריים

ומשתתפים בהגרלות

נושאות פרסים

בברכה מרובה

מערכת

"קובץ גליונות"

רשימת המשתתפים במבצע תהילים - פרשת תולדות

בחורים

אופקים: יוסף חיים דהן, יאיר ביטון, ישראל זריצקי, נחמיה יפרח, הלל יפרח, יהודה קנפפלמכר, י.צ. ישי עמרם, אלחנן פייגנבוים, ישראל מאיר פייגנבוים + אלעד: משה כהן, מנחם קרסניצקי + בית שמש: א.פוקסברג + בני ברק: יוסף שכטר, רפאל יעקב צאלער, אלי סלושץ + חיפה: יצחק שלוסברג + טלזסטון: בנימין שקרקה + ירושלים: ישראל מאיר רוזנברג, משה שפירא, שפירא, ח.ליברמן, ישראל הלוי ריימאן + מודיעין עילית: מנחם ברקלי, אהרון קלגסבלד, אברהם לננטר, ישעיה שוב + נתיבות: ישראל מאיר זידל + תפרח: י.מג.

הזוכים:

אהרון קלגסבלד ממודיעין עילית, יאיר ביטון מאופקים, א.פוקסברג מבית שמש

נעדרות

אופקים: י.קרוגר, ט.אייסן + אלעד: ב.ח.גרבר, מ.ב.הן + בית שמש: א.אידנסון + ביתר עילית: ל.פרוש, ר.פרוש + בני ברק: א.גולדשטוף, ב.וייל, ח.רקובסקי, א.שטיין, ת.שטיין, ש.שיין, ב.ש.שיין, נ.ברקוביץ, א.ציטיאט, ש.ציטיאט, ש.אברמוביץ + חיפה: ח.שלוסברג + טבריה: ש.כהן + ירושלים: ד.בהן, שפירא, נ.ר. ט.פלמן, ח.פלמן, מ.ליברמן, י.בהן, מרים כהן + מודיעין עילית: א.קורלנסקי, א.ט. ש.ברקלי, ח.ברקלי, ד.קלגסבלד, ל.שינברג, ח.בהן, א.לננטר, ל.לננטר, ב.הופמן, י.שרון, ב.שרון, צ.שרון + נתניה: ב.ש.בלאו + נתיבות: נ.זר, ח.הוב, י.הוב, נ.הוב + רמת גן: א.אוסטרן + תפרח: צ.ל. ב.ג. ח.אוסטרן, ד.ק. ב.ק. מ.ב.

הזוכות:

ש.אברמוביץ מכני ברק, ח.פלמן מיירושלים, ב.וייל מכני ברק, נ.הוב מפתח תקוה

ילדות

אופקים: יהודית וינקלשטיין, תהילה וינקלשטיין, בת שבע וינקלשטיין + אלעד: תמר גרינברג, יוכי כ"ץ, מרים כ"ץ, אסתי כהן, חני כהן + בית שמש: אילה פוקס, תהילה בנישתי + ביתר עילית: תמר שרמן + בני ברק: רותי רובין, תמר וייס, לילי וייס, אסתר לוי, מימי רקובסקי, רות גולד, יהודית שיין, רחלי שיין, תמר בהריר, אהובי וולפא, מלי גולדשטוף, שני גולדשטוף, אילה גולדשטוף + חצור הגלילית: מרים טננבוים + ירושלים: רבקי ליפסון, חני שפירא, שושי שפירא, אלישבע כהן, דסי פלמן, לאה שוורץ, אלישבע כהן, תמר כהן, מיכל כהן, ר.גינזבורג, חנה רבקה ברזכאי + מודיעין עילית: אתי ברקלי, אביגיל ברקלי, דסי קלגסבלד, בת שבע קלגסבלד, דבורי שוב, רות לנדה, רבקה ראבי, תמי הופמן, לילי אולמן + נתניה: יוסף דוד בלאו, יעקב בלאו + פתח תקוה: יעל זר, שילי רוטר, אביטל הופמן + רחובות: בת שבע מזרחי, מירב מזרחי, יעל מזרחי + רמת גן: לילי אוסטרן + תפרח: ט.ל. ל.ג. רבקי אוסטרן, רותי אוסטרן, שבי ניב, מירי ניב, רחלי ניב, ר.ק.

הזוכות:

מירב מזרחי מרחובות, ר.ק.מתפרח, רותי אוסטרן מתפרח, מימי רקובסקי מבני ברק, לילי אולמן ממודיעין עילית

ילדים

אופקים: אברהם סולטן, יוסף שלום קרוגר, מנחם קרוגר + אלעד: ישראל גרינברג, ארי גרינברג, בנימין גרינברג + בית שמש: מוטי פוקסברג, יהודה פוקס, זלמן איידנסון, אברמי איידנסון, יהודה איידנסון + ביתר עילית: יעקב שרמן + בני ברק: י.וייס, מוטי וייס, שלמה גולדשטוף, אהרני גולדשטוף, שמואל אלפא, אלי רקובסקי, ברוכי קון, שמואל קון, יוסי יעקבסון, יהודה קולין, אהרן לייב גולד, ישראל שטיין, שוקי שטיין, איתמר דפן, יצחק ציטיאט, שוקי בן יוסף, רפי כהן, ארי אברמוביץ, יהודה גרינרוז, איציק קליין + חיפה: אהרן שלוסברג + חצור הגלילית: יהושע טננבוים + טלזסטון: מנחם פולק + ירושלים: יחזקאל כהן, משה כהן, שמעון כהן, שלום כהן, אליהו שפירא, ישראל מאיר שפירא, בנימין פלמן, מאיר פלמן, בנצי פלמן, ז.ליברמן, ש.ליברמן, י.גינזבורג, צבי ברזכאי + מודיעין עילית: מרדכי קלגסבלד, מוטי קלגסבלד, שמואל לנדה, אליהו לנדה, צבי קופמן, חיים ראבי, דודי הופמן, אלי אולמן + נתניה: יוסף דוד בלאו, יעקב בלאו + פתח תקוה: איתמר רוטר, אריאל רוטר, חוקי הופמן, דוד יוסף ורב, ישראל יעקב ורב, שלמה ורב, שמעון גיברשטיין + קרית שמונה: יוסי ויסקי, ישי ויסקי + רחובות: יאיר מזרחי, דניאל מזרחי + רמת גן: אריה אוסטרן, שמואל אוסטרן + תפרח: מוטי ליאון, ש.ג. י.ג. מוטי אוסטרן, ישראל ניב, משה כהן

הזוכים:

ישראל גרינברג מאלעד, משה כהן מתפרח, ישראל שטיין מכני ברק, דודי הופמן ממודיעין עילית, משה כהן מיירושלים

הספרים מתנת המחברים

וכן ניתן לתרום ספרים, משחקים או פרסים עבור ההגרלות המתקיימות מדי שבוע בין מאות המשתתפים

למעוניינים להקדיש את קריאת התהילים מדי שבת לרפואה שלמה או לעילוי נשמת יש לפנות למערכת במס' 053-3145900 או במייל: k.gilyonot@gmail.com

ליל שישׁי ח' כסלו - בחצות הלילה

בקברו של פועל הישועות הגה"ק רבי אשר לעמיל לעזי - וייספיש זצוק"ל

שהבטיח לפני פטירתו שבעת שיצטרכו להתפלל על עצירת גשמים או על כל צרה שלא תבוא, ילכו להשתטח על קברו ויושעו בעז"ה

בְּדַזְק וּמְנוּסָה לְשִׁידוּךְ בְּקָדוֹב

מעמד תפילה אדיר בליל ההילולא בקברו שבהר הזיתים בראשות נכד אחיו
הגאון הגדול רבי **צבי וייספיש** שליט"א - ראש ישיבות הר"ן
על תורמי ועד זה"בנים שיקיים הבטחתו ויזכו לישועה גדולה
בפרט בעניני שידוכים בקרוב ובנקל ממש ולהפקד בזש"ק

עדייות מפליאות על ישועות גדולות - התקשרו כעת למסירת שמוות:

מזן השורף מכריסק

שלה להתפלל על
קברו לישועה גדולה,
ואמרו משמו שהוא
"עמוקה דירושלים".

מזן הגריי"ש אלישיב

אמר שודאי הוא
שמוקום זה מסוגל מאוד
לקבלת התפילות

אשר היה מנהל לעדת ה'תורתו ויראתו
דיין מצויין דקהל אשכנזים
פה עה"ק ת"ו
מו"ה אשר לעמיל
בחר"מ אברהם

ועד הרבנים
לעניני צדקה בארה"ק

1-800-22-36-36